תלמוד בבלי · אחרונים · תקנת עזרא

תקנת עזרא (מעילה תנינא)

רבי עזרא אלטשולר

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

תקנת עזרא (מעילה תנינא)

רבי עזרא אלטשולר

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/תקנת-עזרא-מעילה-תנינא/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

מהדורא תניינא 4
דף ב. 4
דף ב: 6
דף ג. 13
דף ג: 13
דף ד. 13
דף ד: 14
דף ה. 15
דף ה: 18
דף ו. 18
דף ו: 21
דף ז. 25
דף ז: 26
דף ח. 28
דף ט. 32
דף ט: 36
דף י. 36
דף י: 38
דף יא. 38
דף יא: 41
דף יב. 41
דף יב: 44
דף יג. 48
דף יג: 58
דף יד. 59
דף יד: 64
דף טו. 66
דף טו: 72
דף טז. 84
דף טז: 90
דף יז. 91
דף יז: 99
דף יח. 120
דף יח: 134
דף יט. 144
דף יט: 145
דף כ. 146
דף כ: 162
דף כא. 163
דף כא: 168
דף כב. 170

מהדורא תניינא

מילואים לחידושי מס' מעילה שכתבתי וסדרתי.

דף ב.

ברש"י ד"ה או חוץ למקומן וכו' ותרוייהו פיגול דחול"ז ופיגול דחול"מ מחד קרא נפקא וכו' עכ"ל וכן הוא גם בפירגמ"ה, ולכאורה הוא אריכות שלא לצורך, ונראה דקשה להו דהא לפי המסקנא דגמ' תני מתניתין כל הבבות בסדר לא זו אף זו, ובחוץ לזמנו וחוץ למקומו הו"ל זו ואין צ"ל זו דהרי חוץ לזמנו חמור מחוץ למקומו דחל"ז הוה פיגול וחל"מ הוה רק פסול, להכי כתבו לתרץ דכל ענין חוץ למקומו ידעינן רק מהיקשא מחוץ לזמנו להכי אינו ראוי למיתני חוץ למקומו קודם חוץ לזמנו, וגם דהרי בחוץ לזמנו שייך הסברא דהואיל ומרצה לפגולו אבל בחוץ למקומו דלא שייך סברא זו הו"א דאין בו מעילה קמ"ל גם חוץ למקומו והוה לא זו אף זו, ועיין מש"כ בתוס' כאן ד"ה חוץ לזמנו וחוץ למקומו למאי חזו ע"ש וק"ל ומ"מ בבא דשחט בלילה וזרק ביום על כרחן לפי הגירסא במשנה זו ואצ"ל זו קתני כמש"כ רש"י ורגמ"ה לעיל כיון דזריקה שהיא עיקר עבודה היתה ביום ודאי דמועלין, ובפרט לפמש"כ התוס' בזבחים (דף פ"ד ע"ב) בהג"ה ד"ה יוצא וכו' דלא מצינו פסול דעמוד השחר בדם כלל, ורק שקיעת החמה פוסלת בדם ע"ש ובזבחים (דף נ"ו ע"א), א"כ בשחט ביום וזרק בלילה הרי מלבד הריעותא דזריקה בלילה יש עוד ריעותא בהדם גופא שנפסל בשקיעת החמה, אבל בשחט בלילה וזרק ביום ליכא ריעותא בדם גופא רק הא דשחט בלילה, ועיין בשמ"ק כאן אות ל"ה שכתב דלהכי נקט בבא דשחט בלילה וזרק ביום משום דאיכא שני פסולים ששחט בלילה וגם הדם נפסל בלינה, דהשמ"ק אזיל בשיטת רש"י דהא דדם נפסל בשקה"ח היינו בלינה ולא בתחילת שקיעה ועיין בשאגת אריה סי' י"ז, ובאמת כן משמע לשון הגמ' לקמן (דף ה' ע"א) מאי לאו דלן דם ועוד שם לשונות כאלה (בדף ד' ע"ב ודף ו' ע"א) דמשמע דרק לינה פוסלת ולא שקה"ח, ועיין לקמן (דף ה' ע"א) בתוס' ד"ה היתר שחיטה שנינו ובדברינו לקמן (דף ו' ע"א) ובשאגת אריה שם, ובספר אמתחת בנימין כתב דלא נפסל בשקה"ח רק בשחט קודם שקיעה אבל אם שחט אחר תחילת שקיעה רק בלן נפסל, ועיין בתוס' זבחים, (דף נ"ו ע"א) ומנחות (דף כ' ע"ב) ואכמ"ל:

בגמ' קתני קדשי קדשים ששחטן בדרום מועלין בהן פשיטא, נהי דהבשר יחד עם כל הקרבן טעון שרפה כיון שנפסל ולא חזי לא למזבח ולא לכהנים, מ"מ מוטלין בהן אפי' להסוברים דגם בקדוה"ג בעינן שיווי ממון לענין מעילה, משום דבשר חטאת ואשם ושאר קדק"ד הנאכלין אחר האימורין גרירי לענין מעילה, וכיון דהאימורין אם עלו לא

ירדו ממילא מועלין גם בבשר, דהרי גם קדק"ד כשרים נמי קודם זריקה לא חזו עדיין לא לגבוה ולא לכהנים, ואחר זריקה הבשר אמנם חזי לכהנים, אבל הרי הא דחזי לכהנים זה אין מביא לידי מעילה, ואדרבה כל שיש לו היתר לכהנים שעה חדא שוב אין בו מעילה, אלא ע"כ דהבשר קודם זריקה אחר האימורין גרירי, ועיין בדברינו לקמן (דף יו"ד ע"א) מש"כ בענין זה בארוכה:

רש"י ד"ה חוץ לזמנו וחוץ למקומו למאי חזו וכו' ושחט בלילה וזרק בלילה נמי דין הוא דמועלין בהן דלילה לאו מחוסר זמן הוא עכ"ל כ"כ בפירגמ"ה לעיל, ודאי דאין כונתם לפלוגתא דחזקיה וריו"ח דחגיגה (דף ט' ע"ב) דא"כ איך יפרנס חזקיה למשנתנו, והרי גם ההלכה היא כחזקיה דלילה הוה מחוסז"מ, ותו דהרי נשחט ביום ונזרק בלילה הא לא שייך לומר לילה לאו מחוז"מ הוא כמובן, אך כונתם לומר דלילה כיון דטפלה הוא להיום אין פסול דעבודה בלילה רק ריעותא קלישא אע"ג דהפסול הוא מה"ת, ולישנא דלילה לאו מחוז"מ הוא לאו דוקא אלא דמליצת הש"ס נקטו ואכתי צ"ע בזה:

תוס' ד"ה חוץ לזמנו וחלמ"ק למאי חזו וכו' וקשה דמאי פריך השתא וכו' לכן נ"ל דגרסינן חוץ לזמנו וחולמ"ק פשיטא וכו' עכ"ל, לענ"ד אין התחלה לקושיתם שהרי בזבחים (דף פ"ד ע"ב) קאמר הש"ס דמפני מה אמרו חוץ לזמנו אם עלה לא ירד הואיל מרצה לפיגולו, חוץ למקומו הואיל ואתקיש לחוץ לזמנו, הרי דעיקר היסוד דחוץ לזמנו וחלמ"ק אם עלו לא ירדו הוא משום דמרצה לפיגולו, וא"כ קודם שידענו דמרצה לפיגולו הוה אמינא דבאמת אם עלו ירדו, וזהו באמת תירוץ הש"ס כאן הואיל ומרצה לפגולו כלומר ואם עלו לא ירדו משו"ה מועלין בהם, והרי בלאו"ה ע"כ דסמך התרצן אסוגיא דזבחים שם, דאל"כ מאי משני הש"ס כאן אחוץ למקומו הא בחולמ"ק לא שייך הטעם דמרצה לפגולו, וע"כ דסמך אסוגיא דזבחים שם דחולמ"ק אתקיש לחוץ לזמנו דאם עלה לא ירד, וא"כ גירסת המפרש ורגמ"ה ופירושם א"ש מאוד, דבאמת גם פירוש המורה כאן דקושית הש"ס היא מה חידוש יש כאן, ומשני הואיל ומרצה לפגולו והוה ס"ד דזריקה מפקיעה מידי מעילה מלבד דלשון הש"ס לא משמע כפירושו, מלבד זה הרי כבר ביארתי ברש"י במתניתין ד"ה או חוץ למקומן דבבות דמשנתינו לא זו אף זו קתני, ולפירוש המורה בשלמא חוץ לזמנו רבותא היא דסד"א דיצא מידי מעילה הואיל ומרצה לפגולו, אבל חוץ למקומו הרי ע"כ זו ואצ"ל זו קתני, והתימה על התוי"ט במשנתינו שרוצה לתרץ הקושיא עם פירוש המורה והוא אדרבה מחזיק הקושיא ע"ש, עכ"פ נתבאר דגירסת רש"י ורגמ"ה ופירושם עיקר וק"ל:

דף ב:

קדשים שמתו יצאו מידי מעילה דבר תורה, דע דאע"ג דמעילה מה"ת ליכא בקדשים שמתו, איסור הנאה מה"ת יש בהן מ"מ, דבקדושין (דף נ"ז ע"ב) אהא דמה שלי בשלך פירש"י דאסור בהנאה דמי יתיר אחרי שאין דמו נזרק וכו', הרי מבואר דאסור בהנאה מה"ת כמו מחיים. ואמת שהתוס' שם הקשו על רש"י מהא דקדשים שמתו יצאו מידי מעילה ע"ש, משמע דס"ל דאיסור הנאה בקדשים שמתו אינו רק מדרבנן, אבל לכאורה קשה בין לפירש"י ובין לפירוש התוס' דכיון דמפורש בגמ' דקדשים שמתו יצאו מידי מעילה דב"ת, וא"כ כיון דהגמ' מדמה שם חולין שנשחטו בעזרה לקדשים שמתו, ע"כ חשנבע"ז מותרין בהנאה מה"ת דומיא דשלי בשלך, ובאמת למ"ד חושנבע"ז דאורייתא אסור בהנאה ג"כ מה"ת כמפורש בסוגיא שם ובחולין (דף פ"ה ע"ב) וע"ש בתוס' ד"ה אין והתנן, ולהאי מ"ד אם קידש בו אשה אינה מקודשת, ואם היה אסור בהנאה רק מדרבנן היתה מקודשת, ולא דמי למקדש אשה בחמץ משש שעות ומעלה כמש"כ התוס' בקדושין (דף נ"ח ע"א) ד"ה אלמא, וכן להתוס' דשלי בשלך אסור ר"ל שאין להם היתר בתורת חולין ושחיטתן לא מהני, עכ"פ למה יגרעו מלא נשחטו כלל דמותרין בהנאה מה"ת, אך י"ל דהא בפסחים (דף כ"א ע"ב) ס"ל לר' אבוהו דכל מקום שנאמר לא יאכל וכו' גם איסור הנאה במשמע, וע"ש דמסיק דנפיק ליה מקרא דלכלב תשליכון אותו אותו אתה משליך ואי אתה משליך לכלבים חולין שנשבע"ז כן ס"ל לר"מ, ואידך ס"ל חילין שנשבע"ז לאו דאורייתא ע"ש, וא"כ לר"מ חולין שנשבע"ז אסור מקרא דאותו בהנאה, וא"כ צ"ל דהא דילפינן חולין שנשבע"ז במה מצינו מקדשים בחוץ היינו לאיסור אכילה, דאי לאו הכי לא הוה ידעינן כלל מאותו למעט חולין שנשבע"ז דאסור בהנאה כיון דגם באכילה לא הוה ידעינן עדיין דאסור, אלא לאחר דידעינן איסור אכילה מהמה מצינו שפיר ילפינן מאותו לאיסור הנאה, ואח"כ ילפינן בממ"צ קדשים בחוץ דאסור בהנאה מחולין בעזרה דמה שלך בשלי וכו' דאסור בהנאה מה"ת, ומה דקיי"ל דקדשים שמתו יצאו מידי מעילה דב"ת היינו רק דמעילה מה"ת ליכא, אבל איסור הנאה נשאר שפיר מה"ת, וכל זה רק אליבא דר"מ אבל לר"י דס"ל חולין שנשבע"ז לאו דאורייתא וכן נראה שיטת הרמב"ם עיין לח"מ בפ"ב מה' שחיטה, א"כ אין לנו לימוד על קדשים בחוץ שאסור בהנאה אלא בנשחטו אבל לא במתו, כיון דילפינן מחולין בעזרה וחולין שמתו בעזרה הרי מותרין בהנאה אף מדרבנן ודיו לבא מה"ד להיות כנדון, אלא דמ"מ מסברא נראה דאסורין בהנאה מה"ת, כיון דמחיים נתקדשו העור והבשר אלא דהזריקה שבפנים מתירתן כבזבחים (דף ק"ג ע"א) ואם מתו שאין מי שיתירם ממילא אסורין,

אלא דמעילה ליכא בהו דתו לאו קדשי ה' הם כמש"כ רש"י לקמן (דף י"ב ע"א) אבל אסורין בהנאה מה"ת, ואפי' להתוס' נמי נראה דאסורין בהנאה מה"ת שהרי אין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים ובעו קבורה כדאיתא בתמורה (דף ל"ב ע"א), אלא דתוס' בקדושין ס"ל דהא דקדשים שמתו אסורין בהנאה מה"ת, אין זה משום דאין להם מי שיתירם אלא מקרא דואכלת ולא לכלביך, דאפי' פסוהמו"ק אין פודין להאכיל לכלבים וכ"ש תמימים, והשיגו על רש"י רק בזה דלא שייך למילף חולין שנשבע"ז מקדשים בחוץ לענין שאין השחיטה מתירתן, דקדשים בחוץ שאסור בהנאה אין זה משום שאין השחיטה מועלת להתירן אלא משום דאין להם פדיון, ויש להביא עוד ראיה דקדשים שמתו אסורין בהנאה מה"ת, מבכורות (דף כ"א ע"ב) בהמה גסה ששפעה חררת דם ה"ז תקבר ופירש"י דאסור בהנאה שמא הולד זכר, ואם איתא דהא דאסור בהנאה הוא רק מדרבנן הרי קיי"ל ספק דרבנן לקולא, וכן מוכח בחולין (דף ע"ז ע"ב) דאיתא שם דמבכרת שהפילה שליא ישליכנה לכלבים משום סמוך מיעוטא דנדמה למחצה דנקבות, מבואר דאלו הוה ספק השקול הי' אסור בהנאה וע"כ דהוה ספק דאורייתא כנ"ל, ואמת דלמ"ד פודין את הקדשים להאכילן לכלבים י"ל דקדשים שמתו אין בהן איסור הנאה מה"ת, אבל להלכה הרי קיי"ל מכמה הרבה סתם משניות דאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים, וא"כ לפי ההלכה ברור הוא דקדשים שמתו אסורין בהנאה מה"ת, וכן מוכח מקושית התוס' בזבחים (דף ס"ט) שהקשו איך חל איסור נבלה על איסור קדשים הרי אאחע"א ע"ש, ומאי קושיא הא קדשים שמתו יצאו מידי מעילה דב"ת, וכן הקשה באמת בהגהות הרש"ש שם, אע"כ דהתוס' שם ג"כ ס"ל דקדשים שמתו רק ממעילה דב"ת יצאו אבל אסורין בהנאה מה"ת, וכן הסכימו כבר גדולי האחרונים המהרי"ט אלגזי ובשו"ת בנין עולם ובספר תורת מרדכי, וזהו דלא כהפנ"י בסוכה (דף ט' ע"א) בתוס' ד"ה מנין, ובקדושין (דף נ"ז ע"א) ד"ה ואי ס"ד ע"ש:

והנה איתא במכילתא ובילקוט פ' משפטים רמז של"ט דיליף ר"י דשור הנסקל עורו אסור מקו"ח ומה אם חטאת שבשרה מותר בשחיטתה עורה אסור במיתתה, שור הנסקל שבשרו אסור בשחיטתו אינו דין שעורו אסור במיתתו עכ"ל, ולכאורה קשה מאי קאמר דעור של חטאת אסור במיתתה הא קיי"ל קדשים שמתו יצאו מידי מעילה דבר תורה, ויהיה מכאן נמי ראיה למה שכתבנו דקדשים שמתו נהי דמעילה לית בהו מ"מ איסור הנאה דאורייתא יש בהו, אלא דיש מקום לדחות ראיה זו עפ"מ שכתב בשו"ת עמודי אור סי' ע' ועוד איזה אחרונים דלענין קדשים שמתו שיצאו מידי מעילה דב"ת חלוק עור מבשר דהעור לא יצא מידי מעילה דב"ת גם לאחר מיתה, דהא הטעם דקדשים

שמתו יצאו מידי מעילה דב"ת, כתב רש"י לקמן במכילתין (דף י"ב) משום דאין פודין את הקדשים להאכיל לכלבים, וא"כ הא דתנן בזבחים (דף נ"ג) דבכור שנטרף קוברין אותו עם עורו הוא מדרבנן אבל מה"ת יכול לפדות העור, דבשלמא הבשר אי אפשר לפדות משום ואכלת ולא לכלביך, וכיון דדרש זה לא שייך בעור ומה"ת יש לו פדייה א"כ ראוי הוא לגבוה לדמי ומועלין בו בהעור מה"ת אפי' כשמתה הבהמה, ואי משום דלאחר מיתה אי פשר לפדות העור משום דבעינן העמדה והערכה, הא לא קשיא דהא משכח"ל שיעמידה ויעריכה סמוך למיתה כמש"כ התוס' במכילתין לקמן (דף ט"ו ע"א) ד"ה ואפי' עיי"ש בדברינו, וא"כ א"ש הא דיליף ר"י במכילתא ובילקוט שם קו"ח דשור הנסקל עורו אסור בהנאה מחטאת שמתה והעמידוה והעריכוה סמוך למיתתה דעורה אסור בהנאה וגם מעילה יש בה, וא"כ אין מהמכילתא ראי' דקדשים שמתו בשרן אסור בהנאה מה"ת אע"ג דאין בהן מעילה מה"ת, אך מ"מ הדין דין אמת דקדשים שמתו יצאו מה"ת רק מידי מעילה אבל אסורין בהנאה מה"ת כמש"כ לעיל:

והנה בתמורה (דף י"א ע"ב) בעי מניה אביי מרבא הקדיש עורה מהו בעבודה וכו' כי קתני אסורה בעבודה מדרבנן ופירש"י וכי קמבעיא לי מדאורייתא ולמילקי עליה עכ"ל, ולכאורה תמוה דהא קיימא לן בבכורות (דף י"ד) דבקדושת דמים למזבח ליכא איסור עבודה רק מדרבנן, וכשהקדיש רק העור לחוד הרי לכאורה אין כאן רק קדושת דמים, וע"כ לומר דמיירי שהקדיש העור גופה למזבח והוא מסוג הקדיש אבר אחד למזבח שאם ימכור את הבהמה למחויב עולה תשאר העור בקדושת מזבח, ונהי דלהלכה קיי"ל בהקדיש למזבח אבר שהנשמה תלויה בו פשטה קדושה בכולה וכל העור הוה אבר שהנשמה תלויה בו דגלודה טרפה, מ"מ שפיר קמבעיא אביי לרבא לשיטת רבא בתמורה שם דבאבר שנעשה נבלה דוקא פשטה קדושה בכולה ולא באבר שנעשית טרפה ועיין בחידושי לרמב"ם ספ"א מה' מעילה, אבל אכתי קשה דהא א"ר ינאי בזבחים (דף ק"ג) דאפי' למ"ד לא תפסי הנ"מ בשר אבל עור תפיס, הרי דאפי' עור קרבן שלם לאו ממון מזבח הוא מכ"ש במקדיש עור לבד למזבח, אך באמת הסוגיא דזבחים תמוה מאוד לפי פשוטה דאיך אפשר שאין מעילה בעור הקרבן כל זמן שלא נזרק הדם, ומי גרע עור העולה משופר של עולה דמועלין בו כבר"ה (דף כ"ח ע"א) ובתמורה (דף ל"ב ע"ב) מקשה למ"ד לא תפיס קדושת בדה"ב אמאי תניא ומועלין בה שתי מעילות ונדחק הש"ס לתרץ ולא משני דמעילת בדה"ב על העור, אלא ודאי דקדושת הקרבן יש על העיר ג"כ:

והיה אפשר לומר דודאי לפני זריקה גם העור קדושת מזבח יש לה, והסוגיא דזבחים שם מיירי אלאחר זריקה דאז העור לכהנים וע"ז תנן פר לעולת הקדש, וקמפרש ר' ינאי

פרט למתפיס עולה לבדה"ב, וע"ז שפיר קאמר דאפי' למ"ד לא תפיס ולאחר זריקה נמי אינה קדשי בדה"ב, הנ"מ בשר דלעולם קדשי מזבח הוא אבל עור תפיס אחר זריקה קדושת בדה"ב, ולכאורה היה אפשר לומר דר' ינאי א בזה לשיטתיה ביבמות (דף צ"ג) דס"ל אדם מקנה דבשלב"ל, אבל לדידן אין הקדש דמחיים חל אלאחר זריקה, אלא דזה קשה להאמר דהרי ר' ינאי שם אליבא דר' יהודא קאי ע"ש ור' יהודא משמע בקדושין (דף ס"ב) דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ס"ל, ומשו"ה הסביר הגאון בעל נחלת יהושע דלאחר זריקה חל על העור קדושת בדה"ב ולא הוה דבר שלא בא לעולם כלל, דכיון דקדשים שמתו יצאו מידי מעילה דב"ת, וכיון שהקרבן סופו ע"כ עומד לשחיטה או למיתה ובין לאחר שחיטה ובין לאחר מיתה חל הקדש בדה"ב על העיר, כהאי גוונא אין זה דבר שלא בא לעולם ע"ש, אבל לפ"מ שכתבתי בזה דקדשים שמתו רק הבשר יצא מידי מעילה אבל לא העור, וא"כ רק על ידי שחיטה וזריקה יוצא העור לחולין, וע"י מיתה אינה יוצאה לחולין אלא דמהני לה פדייה אם היה לה העמדה והערכה מחיים כנ"ל, א"כ אכתי אינו עולה הסוגיא דזבחים יפה דהא הוה דשלבל"ע כמו המקדש אשה לאתר שתמות אחותה דאינה מקודשת משום דהוה דשלבל"ע, וה"נ הוה דשלבל"ע שמא לא תבוא כלל לידי שחיטה וזריקה אלא שתמות מעצמה ולא תוכל קדושת בדה"ב לחול עליה:

והנה בתוס' יומא (דף נ"ט ע"ב) ד"ה הוא כתבו בזה"ל, דתקון רבנן היינו היכא שהתפיס עולה לבדה"ב משום דליכא מעילה מדאורייתא אלא אבשר עכ"ל, וכ"כ התוס' בחולין (דף קי"ז ע"א) ד"ה הוא, וגם עליהם קשה כנ"ל דמ"ש עור מקרניים שמועלין בהן כבר"ה (דף כ"ח ע"א) שהזכרנו לעיל, ולומר דלהכי קרניים מועלין בהם משום דקודם שפרשו עולין הם לכתחילה עם הבשר למזבח משא"כ עור דאפי' אם עלתה עם הבשר חרד וזה נראה נכון, אלא דאכתי קשה קצת לרבי דס"ל דקרניים לאחר שפירשו גם אם עלו ירדו אמאי מועלין בשופר של עולה, ובתוספתא פ"ק דמעילה מפורש דיש מעילה בגידין ובעצמות ובטלפים. וכתב רש"י בזבחים (דף פ"ו) הטעם משום דאין להם היתר לכהנים, וגם קשה כיון דחל על העור קדושת בדה"ב כבזבחים (דף ק"ג) הנ"ל אמאי לא ימעלו בה מה"ת:

וראיתי להגאון ר' יונתן אבעלמאן ז"ל שכתב בספר מטה יהודה ליישב בהקדם שתי הצעות, חדא מש"כ רש"י במכילתין לקמן (דף א ע"א) בזה"ל, שלמא היכא דהוה בהו מעילה מעיקרא מדאורייתא כגון הני קדשים שמתו אית בהו מעילה דרבנן לבסוף שפיר, אבל תורין שלא הגיע זמנם דבשעת הקדש לא הוה בהן מעילה דאורייתא מי אמרינן

דליהוי בהו מעילה מדרבנן בסוף עכ"ל, הרי שיש לנו כלל גדול דאם הוה מעיקרא מעילה מה"ת איכא שפיר לבסוף מעילה דרבנן, אבל אם לא הוה מעיקרא מעילה מה"ת ליכא לבסוף מעילה דרבנן הא חדא. והצעה ב' שכתבו התוס' בחולין (דף קל"ה ע"א) וז"ל וא"ת מה שייך העמדה והערכה בגיזה דהוה כמקדיש עצים ואבנים, וי"ל כיון דהיה מתחילה מחובר בבהמה שהיא בת העמוה"ע צריך העמוה"ע עכ"ד, ולפ"ז הא דקתני בברייתא ומועלין בה שתי מעילות הרי קאי גם אלאחר שחיטה, ובתמורה (דף ל"ב ע"ב) מתיבי המקדיש עולה לבדה"ב אסור לשוחטה עד שתפדה ומשני מדרבנן, ופריך אי מדרבנן אימא סיפא ומועלין בה שתי מעילות ואי מדרבנן אמאי מועלין שתי מעילות, ומשני ה"ק וראייה למעול בה שתי מעילות ע"כ, הרי דהא דקתני ומועלין בה שתי מעילות מיירי בעבר ושחטה נמי, וא"כ א"ש דמעיקרא קס"ד דהא דקתני ומועלין בה ב' מעילות קאי על הבשר, ומשו"ה אי אמרת בשלמא דחל קדושת בדה"ב על העולה ובחייה מועלין בה מה"ת גם משום בדה"ב, ניחא הא דקתני ומועלין בה ב' מעילות אחר שנשחטה, דכיון דבחייה מועלין בה מה"ת, גם לאחר שחיטה נהי שאין בה מעילה מה"ת משום קדשי בדה"ב דבעי העמוה"ע, מ"מ איכא מעילה מדרבנן דומיא דקדשים שמתו, ואע"ג דהכא בלאו"ה יש מעילה מה"ת גם לאחר שחיטה משום עולה, י"ל דלא פלוג רבנן ותקנו דבכל מקום שנפקעה מעילה מה"ת משום שמתה יהיה בה מעילה מדרבנן אבל אי אמרת דקדושת בדה"ב אינו חל על עולה וליכא מעילה מה"ת עליה משום בדה"ב כלל, אמאי מועלין בה שת מעילות הא בין מחיים ובין לאחר שחיטה ליכא בה מעילה מה"ת משום בדה"ב, ואין לומר דמועלין מדרבנן זה אינו דכיון דאיכא בלאו"ה מעילה מה"ת משום עולה אין להם לרבנן לתקן שם מעילה דבלאו"ה בדילי מינייהו, ומשני ראוי למעול ב' מעילות חדא אבשר וחדא אעור, אבשר מועלין מה"ת משום עולה, ואעור דליכא מעילה מה"ת לאחר שחיטה מ"מ כיון דמחיים מועלין בה מה"ת, גם לאחר שחיטה אף שנפקע בל מה"ת משי דחסר העמוה"ע, מ"מ מועלין מדרבנן בעור כבקדשים שמתו דכיון דליכא בהו מעילה מה"ת לא בדילי מינה ותקנו רבנן מעילה עכת"ד דברי הר"י אבעלמאן ז"ל שם והם דברים הראוים למי שאמרם, אם אמנם המחבר בעל למטה יהודא השיג עליו בהא דכתב הר"י אבעלמאן דגם להמקשן אחר שנשחטה נשאר על הבשר מעילה מה"ת, ובאמת אי תפסה קדושת בדה"ב בכולה ובעי העמוה"ע אם נשחטה בלי העמדה והערכה נפסל הזבח, כמש"כ החק נתן בזבחים (דף ק"ג ע"ב) בתוס' ד"ה לא מבעיא וז"ל שם דלמ"ד תפסי מדאורייתא ובעי העמוה"ע אם שחטה קודם פדייה נשרפת כולה עם העיר עכ"ל החק נתן שם, השיב לו הר"י אבעלמאן ז"ל שהחק נתן במחכת"ה

שגה בזה ובאמת אם נשחט בלי פדייה לא נפסל הזבח ומקריבין אותה שפיר, דהרי מ"ד דקדושת בדה"ב תפיס בכולה הוא כמש"כ רש"י בזבחים שם והתוס' בתמורה (דף ל"ב) מאן דמותיב לעולא ממתניתא דהמתפיס עולה לבדה"ב אסור לשוחטה עד שתפדה ומשני עולא דהפדייה היא מדרבנן, מכלל דהמקשן ס"ל דהבשר תפיס בקדושת בדה"ב מה"ת ע"ש, וא"כ אם נימא דאם חל על הבשר קדושת בדה"ב מה"ת אם עבר ושחט בלי פדייה נפסל הזבח, א"כ איך קתני לדעת המקשן אם עבר ושחטו מה שעשה עשוי והזבח כשר ומועלין בו שתי מעילות, ואין לומר דהאי תנא ס"ל דקבדה"ב לא בעו העמוה"ע דא"כ לא מקשו התוס' מידי, אע"כ דהתנא ס"ל דקדשי בדה"ב בעו העמוה"ע דאל"כ אמאי קאסר לשוחטה עד שתפדה, וא"כ הרי מוכח דשחט בלי פדייה הזבח כשר, והא דקאמר בתמורה שם ה"נ מסתברא דהוה מדרבנן מדקתני ואם עבר ושחטו מה שעשה עשוי, אין הכונה דאם הוא מה"ת הזבח פסול אלא הכונה דמה שעשה עשוי משמע דגם אינו רק מדרבנן, דאל"כ הו"ל לומר דאם עבר ושחטו הזבח כשר וזה פשוט, ועוד דבירושלמי ספ"ה דשקלים איתא קדשי מזבח מוציאין את הראוי להן מקדשי בדה"ב וכו' עיי"ש, הרי דלכתחילה נוטלין קדבד"ה למזבח כשיש צורך, ואיך אפשר שאם הקדיש עולה לבדה"ב שהזבח פסול משום קדושת בדה"ב, ואפי' להראב"ד בהלכות ערכין (פ"ב הי"ג) דמבדה"ב אין מוציאין למזבח ע"ש היינו דוקא אם מתחילה הקדישו לבדה"ב, אבל המתפיס עולה לבדה"ב שתחילת הקדישו למזבח ודאי לא נפקע שם עולה ממנה שאן בכח הטפל להוציא העיקר ואין זה משנה מקדושה לקדושה כלל, ומ"מ הקשו תוס' שפיר דנהי דאין הזבח פסול משום זה שלא נפדה קידם שחיטה ויכול להקריבו, מ"מ העור שהיא לכהנים אסורה בלי פדייה משום קדושת בדה"ב, וכיון דבעי העמוה"ע ואינו יכול לפדותה אחר שחיטה ודאי דאינה לכהנים ולמ"ל קרא ע"ז ויש עוד להאריך בזה אך טוב לקצר מעט, אבל עכ"פ אפי' אם רק העור לבד קדושת בדה"ב יש עליה צריכה העמוה"ע מדרבנן דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקנו:

גם מה שהשיג המחבר הנ"ל על הר"י אבעלמאן וכתב דכיון דמה"ת לא בעי העמוה"ע לא הבהמה ולא העור, א"כ לאחר שנשחטה להיכן אזלה ממנה מעילה דאורייתא משום שלא העמוה"ע, שפיר תפס עליו הר"י אבעלמן מתוס' פסחים (דף כ"ט ע"א) ד"ה אין שכתבו וז"ל, ואין לתמוה אטו משום חששא דרבנן נפקע מעילה דאורייתא, דכיון דאמרו רבנן אין פודין לא שוה מידי עכ"ל, וה"נ כיון דמדרבנן בעי העמוה"ע הרי לא שוה מידי ונפקע מהעור מעילה מה"ת, והרב המחבר שם הביא גם הוא ראיה לזה מהתוס' במכילתין לקמן (דף ט"ו ע"א) שהקשו דתיפוק ליה משום דאין פודין את הקדשים

להאכילן לכלבים, והרי הא דאין פודין אה"ק להאכיל לכלבים הוא מדרבנן ואיך שייך טעם זה ארע עולא דאמר קדשים שמתו יצאו מידי מעילה דב"ת, הרי מוכח דמשום איסור דרבנן נפקעה גם מועילה מה"ת, אלא דהתוס' בע"ז (דף ס"ג ע"א) ד"ה והא מחסרי משיכה כתבו בזה"ל, דגבי נתנו לסיטון מעל אליבא דריו"ח דכיון דמה"ת מעות קונות קניית הכסף מועיל וכיון שמעל מה"ת מי יפקיע המעילה עכ"ל, אבל באמת יש לחלק בין הענינים ולא פליגי התוס' דפסחים עם התוס' דע"ז, ועיין בתוס' בב"ק (דף ע"ט סע"א) ובגליון הש"ס שם, אבל כבר הארכתי כאן יותר מדי

אך את זה אזכיר כאן מה שהקשתי בזה על שיטת הר"מ מובא בריטב"א מכות (דף כ"ב ע"א) דהא דהמנהיג בפסוהמו"ק לוקה משום כלאים משום דקודש וחול מעורבין בו דהעור והגיזה קודש והבשר חולין, ועיין בהמפרש במכות שם וברש"י חולין (דף קט"ו ע"ב) ד"ה בשני מינים א"כ מאי קמבעיא ליה אביי מרבא הקדיש עורה מהו בעבודה ומסיק דאסור בעבודה מדרבנן, תיפוק ליה דאסור בעבודה משום כלאים דעור קדוש והבשר חולין, וא"כ אפי' אם עבודה לא מכחיש איכא מ"מ לאו דכלאים, דהא המנהיג בכלאים לוקה הוא לאו דוקא מנהיג אלא ה"ה גם שאר עבודה עיין ביו"ד הלכות כלאים, ואם נימא דדוקא קדוה"ג הוה כלאים עם חולין, אהל קדושת דמים כיון שיש לו פדיון אף קודם שנפדה לא הוה כלאים עם חולין, ושם הקדיש עורה הכונה שהקדישה רק קדושת דמים ולהכי אין בה משום כלאים, א"כ הדרא קושיא לדוכתא מאי קאמר שם כי קאמר אסורה בעבודה מדרבנן, ופירש"י וכי קמבעיא לי מדאורייתא למלקי עלה עכ"ל, הרי קדשי קדושת דמים אין בהם איסור גיזה ועבודה מדאורייתא כבבכורות (דף י"ד) הנ"ל, ויש לפלפל עוד הרבה אבל הנני רק מעורר ודי בזה כאן:

ברש"י ד"ה ומשני וכו' כל מתיריו לשם פגול וכו' עכ"ל וכן הוא בפירגמ"ה ז"ל, זהו אליבא דרב גידל לקמן (דף ג' ע"ב) לפי שיטת המפרש ורגמ"ה שם, דאם פגל בשחיטה ושתק בזריקה לא הוה פגול גמור והתוס' שם חולקים על פירושם ע"ש, ובפי' קדמון הנדפס מכ"י בש"ס דווילנא פי' כאן מעיקרא לפי שיטת התוס' שם שזכרנו, ואח"כ הביא בשם הרב ר' אליקים כשיטת המפרש ורגמ"ה ע"ש, ואולם באמת שיטת המפרש ורגמ"ה שם תמוה מכמה מקומות בש"ס ע"ש בדברינו:

באו"ד וכיון דהא דשחיטה חשובה כן נראה דצ"ל כמו שכתוב בפירגמ"ה:

תוס' ד"ה ורבה וכו' בבהמה שהיתה לה שעת הכושר עכ"ל, דוקא בשחיטת דרום וניתנין למעלה שנתנן למטה דכשרין בשאר קרבנות, יש חילוק בין הו"ל שעת הכושר ללא הו"ל שעת הכושר, אבל יצא דמה ונשפך דמה דבכל הקרבנות פסול אפי' הו"ל שעת הכושר

נמי תרד אליבא דר"י, ורק פסול לילה דהוה ריעותא קלישא דלילה לאו מחוסר זמן עיין מש"כ ברש"י לעיל ד"ה חוץ לזמנו וחוץ למקומו למאי חזו, ס"ל לר"י דתרד רק משום דלא הו"ל שעת הכושר ודו"ק:

דף ג.

רש"י ד"ה אמרי חטאות המתות וכו' לאפוקי שאר חטאות דלהקרבה קיימי עכ"ל וכן הוא בפירגמ"ה, כונתם דלא מבעי חטאת בעל מום דלפדייה קאי דודאי אית בה מעילה, אלא אפי' חטאות התמימים עכ"פ להקרבה קיימי להכי יש בהן מעילה משא"כ חטאות המתות:

שם ברש"י ד"ה וכל שלא היה פסולו בקודש וכו' כגון שאירע לה קודם שהוקדשו עכ"ל כן הוא בפירגמ"ה, הלשון אינו מדוקדק לפי הנראה, דאפי' אם אירע הפסול לאחר שהוקדשה רק שנתהוה קודם שבתה לעזרה, לא היה פסולו בקודש מקרי כמבואר במס' זבחים בכ"מ:

דף ג.

בתוס' ד"ה אלמא פגול וכו' דמדמי הא דקאמר קידש הלחם ר"ל ליפסל להביאה לידי מעילה וכו' עכ"ל, כאן לא ביארו התוס' כמו שביארו לקמן (דף ד' ע"א) ד"ה אלא מאי קידש וכו' לפסול בטבו"י וכו' עכ"ל, מזה נראה דכאן כונתם דקדיש הלחם לפסול בפגול גופא עיין מנחות (דף מ"ו ע"ב) ושפיר פריך, דכיון דקדיש לפסול הלחם שיחול עליו שם פגול ה"ה להביא לידי מעילה בקדק"ד, ודחי הש"ס לקמן דלא מיירי כלל בזרק ולא איירינן הכא כלל שיקדש הלחם לענין פגול, רק לענין דקדיש הלחם לפסול בטבו"י ובמחו"כ ובלינה, ולענין זה שפיר קדוש דבשחיטה עדיין לא קבעה פגול ודו"ק:

שם ד"ה קומץ פגול וכו' מדנקט פקע עכ"ל, ר"ל דאי לא חל פגול עד שעת הקטרה שקרבו מתיריו למה פקעה הפגול כשמשלה האור, הרי קומץ אינו מתיר שיריים עד שיוצת האור ברובו כבמנחות (דף כ"ו) וא"כ לא הוה נמי פגול עד שיצית האור ברובו:

דף ד.

תוס' ד"ה אי דלא זרק וכו' ואמאי קתני לעולם ליתני הפגול מועלין בו ותו לא עכ"ל, החק נתן הקשה דא"כ מאי פריך אי בעולה פשיטא הא שם אפשר לומר דקמ"ל דלאו כמאן דחנקינהו דמי, ואין זו קושיא דעדיין תקשה למה קתני לעולם דהא זה פשיטא דבעולה לעולם מועלין בה, ואי משום דלא נימא דכמאן דחנקינהו דמי הוה סגי לומר מועלין בה ותו לא דהוה ידעינן דלאו כמאן דחנקינהו דמי ואז ממילא הוה ידעינן דבעולה לעולם מועלין בה, וזה פשוט וברור, ואין להקשות דא"כ מה הקשו התוס' לקמן ע"ב ד"ה

הפגול בקדק"ד וכו' דאי בדלא זרק מאי איריא פגל בלא פגל נמי מועלין וכו', הרי שם לא קתני לעולם ושפיר י"ל דבאמת ה"ה בלא פגל, רק פגל אצטריך ליה דלא נימא דכמאן דחנקינהו דמי, די"ל דקשיא להו דהא דלאו כמאן דחנקינהו דמי הוה ידעינן מסיפא דקאמר בקדק"ל אין מועלין משמע דבקדק"ד מועלין, אלמא דלאו כמאן דחנקינהו דמי וע"כ דקמ"ל מלתא אחריתא:

דף ד:

בגמ' ליפלוג ברישא וליתני לפני זריקה מועלין בו לאחר זריקה אין מועלין בו, לשיטת רש"י ורגמ"ה לעיל (דף ג' ע"ב) ד"ה א"ל בזריקה דאם זרק בשתיקה אחר שפגל, גם רב גידל מודה דזריקה מוציאה מידי מעילה, יקשה לכאורה גם לרב גידל ליפלוג דאם זרק בשתיקה דנפיק מידי מעילה, אך י"ל דבשלמא לרב גידל לא פסיקא ליה לאפגולי כיון דגם בזריקה גופא יש חילוק, אבל לדידן דאין חילוק ולעולם בזרק נפק מידי מעילה, א"כ נפלוג ברישא דגם הא דקמ"ל בקדשים קלים על כרחך בזרק קאמר והא אשמעינן בקדשי קדשים:

שם תוס' ד"ה לא דלא זרק וכו' כיון דאיכא היתר זריקה או שחיטה עכ"ל, עיין שמ"ק כאן שכתב וז"ל הך שינויא לא נהירא לי, דכך לי היתר שחיטה והיתר זריקה למאן דאית ליה, כמו זריקה למאן דאית ליה היתר אכילה וכו' עכ"ל, לענ"ד הדברים תמוהין שהרי הטעם דהיתר שחיטה או זריקה שנינו הוא משום דכל העומד לזרוק כזרוק דמי כמש"כ רש"י לקמן (דף ה') והתוס' שם כתבו דגם רבנן מודו בזה ע"ש, והא תינח בקרבן כשר דעומד לזרוק אבל פגול הרי ודאי אינו עומד לזריקה כדאיתא בכריתות (דף כ"ד ע"ב) וכ"כ התוס' בב"ק (דף ע"ו ע"א) ובחולין (דף פ' ע"ב) ד"ה דכמה ע"ש, ובשלמא אם זרק בדיעבד י"ל דנפיק מידי מעילה דכהרצאת כשר כך הרצאת פסול, אבל הא ודאי שאינו עומד כלל לזריקה ועיין בתוס' סוטה (דף כ"ה ע"ב), והא ראיה שהרי הש"ס רוצה לסייע לרב גידל וקשה לסייעו ממתניתין דתנן כלל אמר ר' יהושע וכו' וכל שלא היתה לו שעת הכושר וכו' ואיזהו שלא היתה לו שעת הכושר שנשחטה חוץ לזמנה וכו' והיכי איירי אי דזרק א"כ מבואר כרב גידל, ואי בלא זרק בלאו פגול נמי מועלין בו, וע"כ צ"ל דסבר כמ"ד היתר זריקה או היתר שחיטה שנינו ומשו"ה בלא פגל לא היה מועל, ואכתי תקשה אם לא נסבור כרב גידל גם כשפגל נימא היתר שחיטה או היתר זריקה ולא ימעול, אלא ודאי דכשלא זרק עדיין לא שייך לומר בפגל כל העומד לזרוק כזרוק דמי, ורק בדיעבד כשזרק בזה בעי הש"ס לחלוק על רב גידל דהזריקה מוציאה מידי מעילה כהרצאת כשר, ועיין בהגהת הרש"ש לקמן (דף ו' ע"א) ברש"י ד"ה לאחר זריקה אין מועלין בו מש"כ שם:

באו"ד דאי בלא זרק מאי איריא פגול וכו' עכ"ל, לכאורה קשה לפי מש"כ התוס' לקמן (דף ז' ע"ב) ד"ה הא ממונא וכו' דלמ"ד היתר זריקה שנינו גם בקדק"ל אמרינן כן דמועלין באימורין קודם זריקה עיי"ש, א"כ נימא דבקדק"ל דוקא פגל מועלין אבל לא פגל אין מועלין כיון דיש היתר זריקה או היתר שחיטה כמש"כ בקדק"ד, ונראה מזה דדוקא היתר זריקה שייך בקדק"ל דכל העומד לזרוק כזרוק דמי, אבל היתר שחיטה שאין בו הסברא דכל העומד לזרוק כזד"מ כדאיתא בפסחים (דף נ"ג). אלא משום דהותר לעבודת כהנים ע"י שחיטה, כמש"כ התוס' לקמן בסמוך ד"ה היתר שחיטה שנינו, זהו שייך רק בקדק"ד, אבל בקדק"ל דהא דאין מועלין בהן קודם זריקה הוא משום דעדיין לא הוברר חלק גבוה, גם אחר שחיטה שהותר לעבודת כהנים מ"מ אכתי לא הוברר חלק גבוה, וסוגיא דהכא אזלי למ"ד היתר שחיטה שנינו ואכתי צ"ע ודו"ק:

בתוס' ד"ה היתר שחיטה שנינו וכו' וי"ל לכו"ע בין לר"ש ובין לרבנן וכו' עכ"ל, התוס' במנחות (דף ק"ב ע"א) ד"ה דאי בעי זריק וכו' כתבו וז"ל וכן צ"ל דלא תקשי לריו"ח דשמענא בפ"ק דמעילה וכו', וכתבו שם דבנזרק לבסוף מודה ע"ש בהגהות חק נתן, וקשה דבב"ק (דף ע"ו ע"ב) בתוס' ד"ה והלא זריקה מתרת כתבו דקושית הגמ' היא רק למאן דמוקי לה בנשפך הדם, דלמ"ד שלא לשם בעליהם כיון דנשחט ונזרק בהכשר וא"כ לרבין לא קשה כלל ובמנחות שם אזלו בשיטת רש"י דהקושיא היא לרבנן עיי"ש, אך קשה להתוס' במנחות דמחלקי בין נזרק לבסוף ולא ס"ל לחלק כמו שחילקו התוס' כאן בין מעילה לטומאה, א"כ הא ישאר הקושיא לרב דימי משמיה דריו"ח דמוקי לה כשנשפך הדם, וע"כ דהטעם הוא משום דכל העומד לזרוק כזד"מ, וכאן ס"ל לריו"ח היתר אכילה שנינו ולא אמרינן כל העומד לזרוק כזד"מ גם לר"ש, ומדלא תרצו דשם בב"ק קאי לר"ש וכאן אליבא דרבנן, ע"כ דס"ל כמש"כ התוס' כאן דפליגי אליבא דכו"ע כ"כ בספר חיי אריה ויש ליישב:

דף ה.

בגמ' מתקיף לה רב יוסף וכו' היכי דמי אילימא דקבלהו פסולין וזרקוהו פסולין הוא דאין דמה טעון כיבוס וכו' קרי כאן אי"ז מדמה ולא שכבר הוזה, גם כאן היה יכול להקשות למ"ל עד דאיכא תרתי אלא דעדיפא מינה קפריך, ומשני אלא דמעילה דוקא והא קמ"ל דפסול עושה שיריים ובמשנה דזבחים קתני תרתי אגב משנה דידן לפי' התוס' ורגמ"ה כאן, והא דלא קאמר להיפוך דמשנה דזבחים קמ"ל דפסול עושה שיריים, ובמשנתנו כאן קתני תרתי אגב משנה דזבחים. הוא משום דבסדר הש"ס מס' מעילה נשנית קודם מס' זבחים. וכן הוא בסדר התוספתא מעילה לפני זבחים, ומוטב לומר דבמעילה קתני

בדיוק ובזבחים קתני תרתי אגב מעילה וז"פ, ומ"מ עיין בתמורה דף כ"ב ע"א ובשמ"ק שם אות ב' ובריטב"א קדושין דף נ' ע"א ד"ה ותנן נמי וצע"ק:

ברש"י ד"ה שלן הדם או הבשר וכו', החק נתן והרש"ש הקשו הרי בלן בשר בלאו"ה אין טעון כיבוס דהוא לאחר זריקה, ועוד הקשה הח"נ על הרמב"ם פ"ח ה"ג מה' מעשה"ק שכתב חטאת שנפסלה אין דמה טעון כיבוס בין שהיתה לה שעת הכושר בין שלא היתה לה שעה"כ, ואיזה היא שלא היתה לה שעה"כ שנפסלה בשחיטה או בזריקת הדם, וא"כ בהיתה לה שעה"כ מיירי שהזריקה היתה בהכשר א"כ גם בלא נפסלה אינה טעונה כיבוס ע"ש, ולחומר הקושיא י"ל עפ"מ שהביא שם המל"מ וכן הלח"מ להקשות על הרמב"ם שזיכה שטרא לבי תרי, דפוסק דאפי' קדק"ל בעו מריקה ושטיפה ופוסק דבין שהיה לו שעה"כ ובין שלא הו"ל שעה"כ אינו טעין כיבוס, ובזבחים (דף צ"ג) מוכח דתליא זב"ז עיי"ש, אכן הרמב"ם הרי פוסק בה' מעילה דהיתר אכילה שנינו היינו אחר זריקה, וא"כ י"ל דהרמב"ם נקט גבי חטאת דבר פסוק שאם נפסל אין דמה טעין כיבוס בכל אופן, דאם לא הו"ל שעה"כ ילפינן מקרא דאינה טעונה כיבוס, ואם הו"ל שעה"כ היינו שכבר נזרק הדם אף דליכא ע"ז קרא לשיטתיה דפוסק בקדק"ל דבעי כיבוס, מ"מ אינו טעון כיבוס כיון שכבר נזרק, ובזה יש ליישב גם דברי רש"י כאן דמילתא דפסיקא נקט, והנה ר"ע בזבחים (דף צ"ג ע"א) דנקט בלנה דטעון כיבוס ע"כ איירי דלנה קודם זריקה ולן הדם, והרמב"ם איירי שלן הבשר כדמסיק הש"ס כאן למ"ד היתר אכילה שנינו, א"כ איירי אחר זריקה ומשו"ה אינו טעון כיבוס ודוחק, והא דלא מקשי הש"ס למ"ד היתר אכילה שנינו ומקודם לא מקרי הו"ל שעה"כ, וגבי חטאת מוכח דקרי שעה"כ להיתר זריקה דקתני שלן הדם וע"כ דמיירי קודם זריקה, דלאחר זריקה גם דם של כשרה הא אינו טעון כיבוס, ומ"מ מקרי שעת הכושר, ומוכח לחלק בין לשון היתר דמשמע היתר אכילה, ובין לשון שעת הכושר דגם היתר זריקה מקרי שעת הכושר לזריקה כ"כ הרב חיי אריה ודו"ק:

תוס' ד"ה היתר שחיטה וכו' דעד כאן לא קאמר ר"ש כזרוק דמי אלא לענין טומאת אוכלין וכו' עכ"ל, לכאורה משמע הסבר דבריהם דבטומאת אוכלין לא בעינן שיהא ראוי עכשיו, רק שיהא ראוי לתקן לאכילה ואז ג"כ מטמא כמש"כ התוס' בעירובין (דף כ"ז ע"ב) ע"ש, אמנם א"כ לית ליה לר"י אליבא דר"ש כל העומד לזרוק כזד"מ, וזה ודאי אינו עיין בב"ק (דף ע"ו ע"ב) דקאמר לענין שחיטה שאינה ראויה לר"י אליבא דר"ש כל העומד לזרוק כזד"מ, ומייתי מהא דכל העומד לזרוק כזד"מ דגבי טומאת אוכלין, ועיין בכריתות (דף כ"ד ע"ב) ובאחרונים בשו"ע אבהע"ז סי' קכ"ד וברא"ש בחולין פרק ז' סי'

ל"ז דכתבו דר"ש לטעמיה דס"ל דכל העומד להרים כמורם דמי ע"ש לכן נראה דכונת התוס' כאן היא דלאפקועי ממעילה דלא לקרי קדשי ה' כולי האי לא אמרינן עיין לקמן (דף ו' ע"ב), אמנם לפי"ז קדק"ל הו"ל לומר דלכו"ע סגי בהיתר זריקה, ועיין לקמן (דף ז' ע"ב) בתוס' ד"ה הא ממונא וכו' והרש"ש שם רוצה לומר להיפך דאפי' למ"ד היתר זריקה מודה קדק"ל, ועיין לקמן (דף ו' ע"א ובתוס' שם ע"ב ד"ה שלא וכו') וצ"ע, ועיין בתוס' בב"ב (דף ע"ז ע"א) ודו"ק:

באו"ד י"ל דמיירי בקיבל קודם גמר שחיטה וכו' עכ"ל, הכונה דהבהמה היתה בצפון וא"כ השחיטה היתה בצפון כדין, אלא שהכלי לקבל הדם היתה בדרום ופסול רק מצד הקבלה שהיה בדרום, כמש"כ התוס' בזבחים (דף מ"ז ע"א) ד"ה איזה מקומן וכו' ע"ש כ"כ הרב חיי אריה אבל פשטיות דברי התוס' מורין שקיבל אחר ששחט סימן אחד והארכתי בזה לעיל דף ד' ע"א ע"ש ועיין במש"כ לעיל דף ב' ע"א ד"ה אבל שחטן ביום וזרק דמן בלילה ודו"ק:

באו"ד וי"ל התם נמי מיירי ששחט כ"כ סמוך לשקיעת החמה וכו' עכ"ל, לכאורה קשה הרי קיי"ל דבין השמשות הוא זמן גדול כדאיתא בשבת (דף ל"ה), וא"כ שמא ביהש"מ היה יום והיה עוד שהות ליזרק ויצא מידי מעילה ואיך יביא קרבן מעילה מספק, אך התוס' במנחות (דף כ' ע"ב) סוף ד"ה יפסל בשקה"ח כתבו, דאם הא דדם נפסל בשקה"ח היינו לאו דוקא תחילת שקיעה אלא צאת הכוכבים, הא דאמר מעילה (דף ו' ע"א) דקבליה סמוך לשקה"ח דלא הוה שהית למזרקיה ההוא מעילה מדרבנן ע"ש כ"כ הרב חיי אריה:

בתוס' ד"ה שקבלו פסולין בסוף הדיבור וגם דלא כמ"ד היתר שחיטה שנינו וכו' עכ"ל, החק נתן כאן כתב וז"ל, ואע"ג שכבר כתבו דאיירי כגון שקבלו קודם גמר שחיטה [היינו לעיל בסיף התוס' ד"ה היתר שחיטה] מ"מ שינויא דחיקא הוא עכ"ל, ויש להבין הרי התוס' לעיל תירצו הכי ולא החזיקו זה לדוחק. אך הענין הוא כך דהתם אהא דשחט בצפון וקיבל דמן בדרום שפיר תירצו התוס' דמיירי קודם גמר שחיטה ואין זה דוחק כלל, אבל הכא דקשה למ"ל כלל למתני ושזרקו את דמה אם לא לאשמעינן דהיתר זריקה בעינן, אין לומר דלעולם היתר שחיטה סגי ומיירי שקבל הדם קודם גמר שחיטה, א"כ הו"ל לתנא לאשמעינן עיקר הרבותא דהיתר שחיטה שנינו, ולומר בהדיא שקבל הדם קודם גמר השחיטה ולא לתני זריקה כלל, דאמאי קתני זריקה שלא נטעה לומר היתר אכילה שנינו. הא גם עכשיו דתני זריקה יש עדיין לטעות ולומר דהיתר זריקה שנינו

ועיקר חסר מן הספר, להכי שפיר כתבו התוס' דמכאן קשה למ"ד היתר שחיטה שנינו כ"כ הרב חיי אריה:

דף ה:

תוס' ד"ה א"ר אסי וכו' לאו כלום הוא כיון שזרק פסול וכו' עכ"ל, וא"כ מוכח דפסולין דמתניתין היינו טמאין, וכבר כתבתי מזה ברש"י במתניתין ע"ש, ויש להקשות לפמש"כ התבו"ש בבכור שור לכריתות (דף ט"ו) דלר' יהושע דס"ל בפסחים (דף ע"ז) דאם אין בשר אין דם אי אפשר אליביה לומר לר"ש כל העומד לזרוק כזד"מ, כיון שיש מעכב שאם יאבד הבשר לא יזרק הדם, וכן אם יטמא או יוצא או ישרף לא יזרק הדם ע"ש, ואנכי בעניי הבאתי ראיה לזה מהריטב"א בשבועות (דף י"א ע"ב) שהקשה שם דאמאי ס"ל לר"ש דפרה אדומה מטמאה טומאת אוכלין אחר שחיטה, הואיל והיתה לה שעת הכושר דפרה נפדית ע"ג מערכתה, הרי לאחר הזייה ודאי אי אפשר שוב לפדותה ור"ש הרי ס"ל כל העומד לזרוק כזד"מ, ותירץ שם הריטב"א דפרה לר"ש כיון דראויה לפדות אם מצא אחרת נאה הימנה לא ח שיבא עומדת לזרוק עכ"ד ע"ש, הרי דכיון דיש איזה דבר המעכב אפי' אם לא שכיח כלל לא מקרי עומדת לזרוק גם לר"ש והיא ראיה נכונה לענ"ד, א"כ איך בעי להוכיח מר' יהושע דמתניתין דהיתר שחיטה שנינו, ועיין לקמן (דף ו' ע"א) בתוס' ד"ה ת"ש ר"ש אומר וכו' בסוף הדיבור שכתבו דבאמת פליגי בזה ר' יהושע ור"ש דר"ש ס"ל היתר זריקה וריי"ה ס"ל היתר אכילה דוקא דאזיל לשיטתיה דאם אין בשר אין דם ודו"ק היטיב שיש מקום לפלפל בזה הרבה וקצרתי:

דף ו:

בגמ' ת"ש ר"ש אומר יש נותר וכו' מאי איריא דתני לפני זריקה וכו' ואח"כ פריך מברייתא דפגול ת"ש ר"ש אומר וכו' מאי איריא דתני אחר זריקה וכו' וכתבו רש"י ותוס' דהסוגיא דפגול כסוגיא דנותר, ויש להבין למה בסוגיא דנותר פריך אדתני לפני זריקה ובסוגיא דפגול פריך אדתני לאחר זריקה הלא דבר הוא, אך הענין הוא דלכאורה קשה מאי פריך אדתני לאחר זריקה לתני קודם שקיעה ולאחר שקיעה, דלמא אתי לאשמעינן דזריקת פגול מוציא מידי מעילה דלא כרב גידל, ואי הוי תני לפני שקיעה ולאחר שקיעה לא הוי וידעינן זה, דהוה אמינא דלעולם זריקת פגול אינו מוציא מידי מעילה והא דקודם שקיעה אין מועלין, הוא משום דקבל קודם שקיעה והו"ל שהות לזרוק בהיתר גם קודם שפגל כמש"כ התוס' ד"ה ת"ש רש"א דמיירי שפגל בסוף קבלת הדם, להכי נקט תנא לאחר זריקה להשמיענו דזריקת פגול מוציאה מידי מעילה, וכן קשה ברישא גבי לינה דלמא קמ"ל דזריקת לן מוציא מידי מעילה. דלא כברייתא דלעיל (דף ד' ע"ב) דקתני לן

דמה אע"פ שחזר וזרקו מועלין בו, ועל כרחן לומר דעיקר קושית הש"ס גבי לן היא למה תני בפשיטות לפני זריקה מועלין, הרי בקבל לפני שקה"ח גם לפני זריקה אין מועלין והו"ל לתנא לומר בהדיא לפני שקיעה, משו"ה פריך הש"ס מאי איריא דתני לפני זריקה, אבל סיפא גבי פגול קודם דמשני ה"נ קאמר קודם שנראה לזריקה, וקס"ד דקודם זריקה ואחר זריקה ממש קאמר. וא"כ גם ברישא בברייתא דנותר נמי קודם זריקה ואחר זר קה ממש קאמר, א"כ מוכח מרישא דזריקת לן מוציא מידי מעילה אע"ג דלן נחשב למעשה, א"כ כל שכן דזריקת פגול דהוה מחשבה לבד דודאי מוציאה מידי מעילה כדמוכח לעיל (דף ד' ע"ב) ע"ש ברש"י, להכי מקשה בפשוטו מאי איריא דתני אחר זריקה כן כתב הרב חיי אריה והוא ניתן להאמר ע"ד הדוחק:

בגמ' דקבליה סמוך לשקיעת החמה הנה שקיעת החמה לענין פסול דם העלו התוס' בזבחים דף נ"ו ע"א בשם ר"ת שהפסול הוא מתחילת השקיעה וכן כתבו התוס' במנחות דף כ' ע"ב, והשאגת ארי' סי' י"ז האריך להשיג על זה ועיקר ראיתו היא מהוריות דף ד' ע"א למה הדבר דומה לאחד שהביא כפרתו ביהש"מ ספק מבעוד יום ונתכפר לו ספק בלילה ולא נתכפר לו שאינו מביא אשם תלוי עיי"ש, ואם נימא כשיטת ר"ת דדם נפסל בתחילת השקיעה א"כ ביהש"מ ליכא שום ספק דהא בודאי כבר נפסל הדם ולא נתכפר לו וכן הקשה גם הקרן אורה בזבחים שם והיא תמיה עצומה, ולחומר הנושא ראיתי לתרץ ע"פ הא דאיתא בזבחים דף קי"ט דמ"ד אין מנחה בבמה וכן אין עוף בבמה משום דזבח ולא מנחה זבח ולא עופות שהם במליקה, ובאמת שהוא כלל גדול והאריכו בו האחרונים ובראשם השעה"מ ברמב"ם פ"א מה' חגיגה, וא"כ י"ל דהרי כל עיקר הוכחת התוס' בזבחים דף נ"ו שם דדם נפסל בתחילת השקיעה הוא דקשה למ"ל קרא דביום הקריבו את זבחו דדם נפסל בשקה"ח הא כתיב ביום צותו, וע"ז תירצו דביום הקריבו את זבחו אתי לפסול מתחילת השקיעה דזה לא הוה ידעינן מקרא דביום צותו ע"ש, וא"כ י"ל דביום הקריבו את זבחו אתי רק לקרבנות הנקראים זבח דהיינו בהמות אבל עופות ומנחות אינם נפסלין רק בסוף השקיעה מקרא דביום צותו

וא"כ י"ל דהתם בהוריות הכונה היא למי שהיה טמא ונכנס למקדש או אכל קודש שהוא בקרבן עולה ויורד, והיה עני והביא שתי תורים או בני יונה אחד לחטאת ואחד לעולה, והביא חטאת העוף בין השמשות והוה ספק אם נתכפר, ובעוף הרי גם ר"ת ס"ל דאינו נפסל רק בסוף השקיעה כיון שאינו זבח, ויתיישב בזה גם מה שהקשו הראשונים דאיך הביא קרבן ביהש"מ אחר תמיד של בין הערבים ועיין בפי', ר"ח הנדפס בש"ס

דוילנא, אבל אם הש"ס מיירי כאן בעוף. הרי אתי שפיר דהא איתא בפסחים דף נ"ט ע"א דבחטאת **(העוף)** ליכא עשה דהשלמה ועולת העוף שצריך להביא יביא מחר:

וא"ת הא רהיטא דלישנא דגמ' שם משמע דרק בספק אם נתכפר לו אינו מביא אשם תלוי אבל אם היה ספק אם חטא היה מביא אשם תלוי, והרי מבואר במשנה ריש מס' כריתות דעל ספק של עולה ויורד אין מביאין אשם תלוי משום דלא הוה חטאת קבוע, גם הא לא תברא דהא ר"א ס"ל בהוריות דף ט' דנשיא מביא שעיר על טומאת מקדש וקדשיו ואמרינן שם ע"ב בגמ' הטעם משום דאיכא בהו כרת כבקבועה, ותנא שם תנא קמיה דרב ששת שעל טומאת מקדש וקדשיו בא אשם תלוי, ואמר רב ששת דאתיא כר"א דמשוה טומאת מקדש וקדשיו לשאר חטאות משום דשווין לענין כרת וה"נ הן שווין לענין אשם תלוי, והקשו הא ריו"ח אמר דמודה ר"א לענין אשם תלוי שאינו מביא על טומאת מקדש וקדשיו ונשאר בקושיא, ועיין בהגהות הרש"ש שהביא בשם הריב"ן במכות שמפרש דרב ששת בנחותא קאמר דהא מני ר"א היא, ופליג על ריו"ח ועל ריו"ח נשאר הקושיא מברייתא זו, ואף דבפירוש הרא"ש מפרש דהברייתא קאי רק על נשיא, מ"מ ריהטא דלשון הש"ס משמע יותר כפירש"י דקאי על כל אדם, וא"כ הרי מצינו אליבא דר"א דאיכא אשם תלוי בטומאת מקו"ק א"כ בהוריות דף ד' דקאי שם על מחלוקת סומכוס ור"א אפשר דקאי אליבא דהאי תנא דיש אשם תלוי בטומאת מקו"ק ואיירי בחטאת העוף כמו שנתבאר

ועפ"ז נדחה ביותר פשוט ראיית השאג"א מהא דסוכה דף מ"א דחדש אסור כל יום הנף משום שמא יבנה ביהמ"ק בסמוך לשקיעת החמה ולא יספיקו להקריב העומר קודם חצות והם יאכלו חדש קודם, ואם נימא דדם נפסל מתחילת השקיעה והרי קומץ מנחה שוה בהרבה דברים לדם, וא"כ גם קומץ נפסל בתחילת השקיעה ובודאי הקריבו עד שקיעה"ח, ואמאי אסרו כל היום יתירו מתחילת השקיעה אלא ע"כ דמותר להקריב עד צאת הכוכבים עכת"ד, אבל לפי הנחה הנ"ל אין כאן ראיה דבמנחה גם ר"ת מודה כמו בעופות דלא נפסלין עד צאת הכוכבים משום דמנחה ועוף אינם בכלל זבח. כ"כ הג"מ מו"ה ניסן אב"ד דק"ק קוזניציא שליט"א, ולפ"ז הא דאיתא במנחות דף כ' רע"ב דאדרבה דם נפסל בשקיעה"ח כמותה משא"כ אימורין, האי כמותה הוא לאו דוקא כמותה ממש אלא דעכ"פ גם הקומץ נפסל בסיף השקיעה משא"כ האימורין ודוחק הוא, ובלאו"ה כל העצה הזאת רחוקה היא, אבל לפי חומר הקושיא ניתן זה להאמר, ולפ"ז מה שכתבתי לקמן דף ח' ע"א בתוס' ד"ה ובלינה דהתוס' שם ס"ל ע"כ כהשאגת אריה אינו מוכרח

דהא התם על חטאת העוף קאי, ומ"מ אין דברי שם מופרכין לגמרי שהרי דברי התוס' שייכים גם לכל המשניות שבפרק זה דמיירי בזריקה דבהמות נמי ודו"ק היטב:

ברש"י ד"ה לא דקבליה סמוך לשקה"ח וכו' והוא אכל הבשר בלילה לפני זריקה עכ"ל, ודאי הוא כמש"כ הצ"ק כאן דה"ה אם אכל ביום נמי כיון דלכתחילה אסור לזרוק דם שלן, לא אמרינן גביה כל העומד לזרוק כזרוק דמי כיון דליכא מצוה לזרוק כמש"כ התוס' בב"ק (דף ע"ו ע"ב) ד"ה כל העומד ובפירגמ"ה ליתא זה:

ברש"י ד"ה כל לאפוקי וכו' והיינו דאמרינן במס' מנחות הא אתותב רב גידל עכ"ל, כבר כתב הכ"מ בפרק ג' מה' מעילה ה"ג בשם מהריק"ו, דלא אתותב רב גידל אלא בהא דס"ל דזריקת פגול אינה מוציאה מידי מעילה, אבל בהא דאינה מביאה לידי מעילה בקדק"ל לא אתותב וכן הוא האמת, ומשו"ה פוסק הרמב"ם בזה כרב גידל ע"ש, ושם במנחות הרי לענין להביא הלחם לידי קידוש ע"י זריקת פגול איירי, וא"כ צ"ע אם דמי זה להוצאה מידי מעילה בקדק"ד דנימא דלא אתותב בזה, ובאמת השמ"ק במנחות שם מפרש הא דאתותב רב גידל בענין אחר עיי"ש ודו"ק:

דף ו:

במשנה רע"א מועלין בהן וחייבין עליהם משום פגול נו"ט. בתוס' רע"א במשניות כאן הקשה אהא דאיתא בזבחים (דף צ') דבהדר עיילינהו כו"ע לא פליגי דזריקה מועלת לאימורין שיצאו, הרי גם בהדר עיילינהו אפשר דפליגי כגון שיצאו האימורין חוץ לירושלים דנפסלו, דהא לא גריעי אימורין מבשר עכ"פ דנמי פסולין ביצאו חוץ לחומת ירושלים, והתפארת ירושלים מיישב הקושיא בדברים זרים שכתב דאם יצאו האימורין אפי' חוץ לירושלים קודם זריקה כשר. ולדבריו בשר קדק"ל חמירא בזה מהאימורין דקדק"ל דבשר נפסל ביוצא חוץ לירושלים קודם זריקה ואימורין לא נפסלו וזה תימא יציבא בארעא וכו', אך האמת בזה נראה דהרי הכ"מ הלכות פסוהמו"ק (פ"א הט"ו) כתב ליישב השג הראב"ד שם דמיירי בינא חוץ לירושלים, ע"ש דמבואר דס"ל דקדק"ל אם יצא הבשר קודם זריקה אפי' חוץ לירושלים כשר, וצ"ל דאף דבגמ' איתא הטעם משום שסופו לצאת וזה שייך רק ביצא חוץ לעזרה אבל לא בחוץ לירושלים, זה אינו רק להס"ד אבל להמסקנא דאף האימורין אם יצאו לחוץ לפני זריקה כשרין אף דלא שייך בהן הסברא דסופן לצאת ע"ש ברש"י, וע"כ לומר דהטעם הוא משום דקודם זריקה לא חל עלייהו עדיין קדושה גמורה לאפסולי ביוצא, א"כ י"ל דה"ה והוא הטעם גם ביצא בשר חוץ לירושלים דכשרין, ומה שהשיג שם הלח"מ על הכ"מ דמפרש ביצא חוץ לירושלים דהא בכה"ג אף דזריקה מועלת ליוצא הקרבן פסול כמש"כ הרמב"ם בסוף

הפרק שם, וכונתו למש"כ שם הרמב"ם דזריקה מועלת ליוצא רק לשורפו אבל לא לא כל שהכ"מ בעצמו מפרש לה שם בבשר קדק"ל שיצא לפני זריקה חוץ לירושלים באמת אין זו השגה כלל דהא שם מיירי נא הבשר פני זריקה ונזרק הדם בעוד שהיה הבשר בחוץ, ובזה ודאי דהזבח פסיל דנהי דקודם זריקה לא נפסל בהוציאה לחוץ לירושלים, אבל עכ"פ בשעת זריקה כיון דאז ג"כ היה הבשר חוץ לירושלים ודאי דנפסל כדין בשר שיצא חוץ לירושלים אחר זריקה בקדק"ל, אבל בהלכה ט"ו דמיירי הכ"מ בהחזירו לפנים קודם זריקה שהחזיר רגל ואח"כ זרק, שפיר כתב הכ"מ די"ל דכשר אף ביצא חוץ לירושלים, ומה"ט לא קשה נמי על הכ"מ מהא דלקמן (דף ז' ע"ב) דאמר ביוצאין ור"ע היא כי קאמר ר"ע זריקה מועלת ליוצא לשרפה אבל לאכילה לא, הרי מפורש דביצא חוץ לחומת ירושלים נפסל ביוצא, והא שם בקדק"ל מיירי כמש"כ שם הרש"ש וע"כ ביצא חוץ לירושלים עסקינן ומשו"ה נפסל, דהתם נמי ביצא הבשר חוץ לירושלים ולא החזירו קודם זריקה משו"ה נפסל לאכילה, דלא עדיף מיצא חוץ לירושלים לאחר זריקה דנפסל לכו"ע, אבל ביצא בשר חוץ לירושלים והוחזר קודם זריקה שפיר י"ל דכשר לגמרי, וא"כ מיושב שפיר קושית הגרע"א דבהדר ועיילינהו ודאי אפי' האימורין שיצאו חוץ לירושלים ואהדרינהו לעזרה קודם זריקה נמי כשרין, ולפ"ז יהיה מקושית הגאון רע"א ראיה עצומה להכ"מ הנ"ל ודו"ק אלא דהמציאות תמוה דאיך אפשר שהבהמה תהיה בעזרה ורגלה תהא חוץ לירושלים וזו היא תמיה גדולה על הכ"מ אבל לענין הדין הצדק עמו:

וע"פ דברינו אלה מבואר שיש להתפלא על מש"כ התוי"ט במשנתינו אהא דפסק הרמב"ם בפ"א מה' פסוהמו"ק דאימורין שיצאו חוץ לעזרה לפני זריקה ונזרק הדם בהיותם בחוץ דאם חזרו מקטירין אותן והשיג עליו הראב"ד דלמה מקטרן הא הקרבן פסול דאין הזריקה מתרת לאכילה, ותירץ התוי"ט וס"ל להרמב"ם דהא דאין זריקה מועלת ליוצא להתיר באכילה היא חומרא בעלמא מדרבנן שלא יאכל לאדם, אבל לגבי הקטרה לגבוה לא מחמרינן עכת"ד ע"ש, והדבר תימה דנהי נימא דזריקה מועלת ליוצא גם להתיר באכילה דאף שנאסר לפני זריקה אתי זריקה ושרי לה, היינו רק בינא לפני זריקה ונפסל ושוב חזר לעזרה ג"כ לפני זריקה, דבזה י"ל דמועלת הזריקה להתיר איסור הקודם, אבל הרמב"ם הרי מיירי ביצאו לפני זריקה ולא חזרו וזרק הדם בהיות עדיין האימורין בחוץ וא"כ הרי נפסלו לאחר זריקה נמי, דהא ע"י הזריקה הוברר האימורין לגבוה ונפסלו גם לאחר זריקה וא"כ איך נימא דהזריקה שרי להו, ומי עדיף יצאו

האימורין לחוץ קודם זריקה ושהו שם עד לאחר זריקה, מאילו יצאו רק אחר זריקה דנפסלו ביוצא ואינו מקטירן שוב:

ובזה יש ליישב דברי רש"י ורגמ"ה כאן דמפרשי פלוגתא דר"א וריע בבשר קדק"ד אם זריקה מועלת ליוצא לקבען בפגול דמיירי ביצאו וחזרו לפני זריקה ואח"כ נזרק הדם, ותמה הרש"ש דמאי נפ"מ בחזרו הא כבר נפסלו ע"ש, ולהנ"ל י"ל דהרי הא דקאמר הש"ס לקמן (דף ז' ע"ב) ליוצאין ור"ע היא כי קאמר ר"ע זריקה מועלת ליוצא לשרפה אבל לאכילה לא, ומבואר שם מהמפרש דאירישא קאי אבשר קדק"ד ואגב רישא תני סיפא כמש"כ הרש"ש שם, וטעם המפרש נראה דקשה לאוקמי בבשר קדק"ל דהרי בשר קדק"ל שיצאו קודם זריקה חוץ לעזרה כשר לגמרי, ודוחק לומר דמיירי ביצא חוץ לחומת ירושלים, לכך מפרש לה אירישא בבשר קדק"ד, ומשו"ה הוכרחו לפרש כאן שחזרו לעזרה ג"כ קודם זריקה דאז פליגי ר"א ור"ע, דאי בעודן בחוץ בשעת זריקה נמי, למה הוצרך לאשמעינן דאין הזריקה מועלת ליוצא להתירו באכילה, פשיטא דנהי דזריקה מועלת להתיר איסור יוצא דקודם זריקה, הרי אכתי איכא איסור יוצא שלאחר זריקה שזה ודאי אי אפשר שהזריקה יתיר פסול שאח"כ, משו"ה פירשו שבחזרו לפנים קודם זריקה אייריי והדבר נכון:

עכ"פ נתבאר דדברי התוי"ט כאן קשה להולמן, דאין לומר דס"ל להתוי"ט דנהי דאם יצא בשר אחר זריקה ודאין שאין הזריקה הקודמת מתרת פסול יוצא שאח"כ, אבל ביצאו האימורין קודם זריקה חוץ לעזרה ונזרק הדם בהיותם בחוץ, והרי לפני זריקה לא היה עדיין עליהם שם פסול יוצא לפי שלא הוברר עדיין לגבוה, משו"ה גם לאחר זריקה אף שהוברר אז לגבוה לא נפסלו עוד ביוצא כיון דהיציאה ממילא הוה, וכעין הא דאיתא במנחות (דף מ"ה) לענין חולין בעזרה דאם פדאן בעזרה לא הוה איסור חולין בעזרה דחולין ממילא הוה וה"נ יוצא ממילא הוה, ועיין בקדושין (דף נ"ז) דהנהו תרווייהו אתקשו להדדי מה שלי בשלך אף שלך בשלי ע"ש, זה אין לומר כלל דהא בזבחים (דף כ"ו) מבואר דהיא בפנים ורגלה בחוץ קבל ואח"כ חתך פסולה וכו' ש"מ בשר קדק"ל שיצאו לפני זריקת דמים פסול, דילמא בקדשי קדשים ע"ש, והא שם לשיטת הרמב"ם גופא אילו היה הרגל בחוץ לפני שחיטה ולא היה אז בודאי איסור יוצא כלל, ומ"מ ע"י השחיטה שנתקדשה לפסול יוצא נפסלה אף שיצאה ממילא הוה, עיין מה שהארכתי בענין זה בשיטת הרמב"ם בריש מכילתין ותבין, ומוכח מזה דלענין פסול ואיסור יוצא אין לחלק ולא דמי לאיסור חולין בעזרה וא"כ דברי התוי"ט צ"ע, ועיין בשמ"ק מנחות

(דף מ"ז ע"ב) אות ג' הנדפס בסוף המס' שם ודו"ק, ולענין השגת הראב"ד הנ"ל עיין מש"כ בסוף פרקין:

תוס' ד"ה בשר קדשי קדשים וכו' היתר שחיטה דמיירי קודם שנראה לקבל הדם עכ"ל, לכאורה קשה דהרי תיכף שנשחטה ראויה לקבל הדם, וכיון שגמר השחיטה בעזרה הרי יצא מידי מעילה, ואם מיירי דיצא קודם גמר שחיטה הרי לא נשחטה הבהמה בעזרה, אך י"ל בכונתם דמ"ד היתר שחיטה שנינו ס"ל כמש"כ התוס' בזבחים (דף כ"ו ע"א) גבי חתך ואח"כ שחט כשרה, וכתבו התוס' שם ד"ה חתך וכו' ובסמוך דקאמר והביאום כתיב שתהא כולה בפנים היינו לכתחילה עכ"ל ובדיעבד כשר, וא"כ ה"נ מיירי שיצאה מקצתה כדאיתא לקמן בגמ' קודם גמר שחיטה, וגמר השחיטה בעוד רגלה למשל בחוץ וכשרה בדיעבד, ואע"ג דלמסקנא שם פסולה גם בדיעבד השחיטה כשהיה רגלה בחוץ בשעת שחיטה וכמש"פ הרמב"ם פ"א מפסוהמו"ק הי"ד, מ"מ מ"ד היתר שחיטה שנינו יסבור כן גם לפי האמת דבדיעבד כשר, ולקושטא דמילתא אין הלכה כמותו דקיי"ל היתר אכילה שנינו ודו"ק חיי אריה ועיין מש"כ בעזה"ש בענין זה בריש מכילתין ע"ש:

תוס' ד"ה שלא כתקונה וכו' כי טעם זה וזה החילוק פי' מורי למעלה עכ"ל, היינו לעיל (דף ד' ע"ב) ע"ש:

תוס' דיה איל רב אסי לריו"ח וכו' דהא פירשתי במתניתין שאין לדמות עכ"ל, ר"ל דבמתניתין כתבו דדוקא פסול יוצא ס"ל לר"ע דמהני ליה זריקה, אבל שאר פסולין דחמירי מידה ר"ע שאין דומין למפריש ע"ש בסוף ד"ה בשר קדק"ד, ובודאי דכן הוא האמת דכן מפורש כמעט במנחות (דף י"ב ע"ב) דגם רבא ס"ל באחרונה כר"ה דדוקא יוצא דפסולו מחמת דבר אחר ס"ל לר"ע דזריקה מהני ביה אבל פסול הגוף לא מהני ליה זריקה, זולת פסול טומאה דאף דהוה פסול הגוף יותר מפסול יוצא מ"מ מהני ליה זריקה, למ"ד הציץ מרצה על האכילות עיין פסחים (דף ל"ד ודף ע"ז וע"ח), אבל מ"מ קשה להבין מה שהקשו התוס' דאיך מדמה שאר פסולין ליוצא דהא פירשתי במתניתין שאין לדמות, דהא אדרבה כ"ש הוא דאם באבוד ושרוף מהני זריקה כ"ש וקו"ח ליצא כולו דקיל, שוב ראיתי דכבר הקשה כן הרש"ש ויישב לה בדוחק:

בגמ' כי אמר ר"ע זריקה מועלת ליוצא שיצא מקצתו וכו', פירש"י ורגמ"ה ותוס' דהוא מטעם מיגו דמהני זריקה לשבפנים מהני נמי להבשר שיצא עכ"ד, אין הכונה כאן כמו המיגו דסוכה (דף ז' ע"א) מיגו דהוה דופן לענין סוכה הוה דופן לענין שבת. ובביצה (דף ו' ע"א) אפרוח שנולד ביו"ט וכו' הואיל ומתיר עצמו בשחיטה ופירש"י דהוא משום מיגו ע"ש, ובחולין (דף ל"ג ע"א) רש"א הוכשרו בשחיטה ופירש"י משום מיגו ע"ש,

דבכל אלה המיגו הוא רק לענין איסור דרבנן או להחמיר בדאורייתא, וגם רק לאותו הנושא עצמו מיגו דמהני מעשה זו לנושא זה לענין אחד מהני נמי מעשה זו לנושא זה לענין אחר, אבל הך דהכא הוא מיגו דמהני מעשה זו לנושא זה מהני נמי לנושא אחר זה לא מצינו, אלא כאן הכונה היא דכיון דנשאר בשר בפנים ממילא היא זריקה כתיקונה ומהני לכל חלקי הקרבן לשבפנים וגם לשבחוץ, משא"כ כשיצא כולו דאין עיקר הזריקה כתיקונה כלל לא מהני הזריקה, וכהא דבכורות (דף כ"ה) בשער בכור בעל מום שנשר ואח"כ שחטו לכו"ע שרי דמיגו דמהני שחיטה להתיר הבשר והצמר שמחובר בו מהני נמי לצמר שנשר מחיים ומונח בחלון, דאין זה באמת מיגו גמור אלא הכונה דודאי השחיטה מתיר גם הצמר שנשאר מחיים כמו שמתיר הצמר המחובר בו בשעת שחיטה, וכההיא משנה דמקואות (פ"ו מ"ב) מיגו דעולה הטבילה להדלי עולה נמי להכלים שבתוכו, שהכונה היא דכיון דהדלי טמא וצריך טבילה הרי הוא כגוף אחד עם הכלים שבתוכו ומהני הטבילה לכולם משא"כ כשהדלי טהור:

דף ז.

א"ר פפא לא אמר ר"ע זריקה מועלת ליוצא אלא ביצא בשר וכו', לפי מה שאמר ר"פ גופא בזבחים (דף צ') דפלוגתא דר"א ור"ע היא דוקא בנשאר בחוץ אבל בעיילינהו להבשר גם ר"א מודה דמהני הזריקה, וגבי דם שיצא הרי ודאי גם בעיילינהו לא מהני הזריקה כמש"כ רש"י ותוס', א"כ גם לר"א יש נפ"מ בין יצא בשר ליצא דם דבבשר מהני חזרה ובדם לא מהני חזרה, ור"פ דאמר כאן החילוק בין בשר לדם רק אליבא דר"ע, הוא משום דקאי אמשנתנו דמיירי לר"פ בלא הדר ועיילינהו וא"כ אין החילוק רק לר"ע ולא לר"א וק"ל:

שם לא אמר ר"ע אלא כששחט שניהם בבת אחת, לפירש"י דתלוי בשחיטה ושחטום שני כהנים בבת אחת יהיה מוכח מכאן, דהא דפליג ר"ע על ריה"ג וס"ל דאי אפשר לצמצם עיין במס' בכורות (דף י"ז ע"ב ודף י"ח ע"א), לא פליג רק בידי שמים אבל בידי אדם מודה ר"ע דאפשר לצמצם, אבל לשיטת התוס' כאן דהעיקר תלוי בזריקה אע"ג דשחט בזה אחר זה ודאי דאין כאן הוכחה, ולפי מה שכתבתי לקמן (דף י"ז ע"ב) בשם השואל ומשיב ע"ש מש"כ ברש"י ד"ה לענין אכילה אין כאן הוכחה גם אליבא דפירש"י ודו"ק:

ברש"י ד"ה והא בעי מיניה וכו' ענין אחר וכו' כאילו חישב בזריקה עצמה לזרוק מקצתה למחר חוץ לזמנו שמפגל ליה עכ"ל, הדבר תימה דבמאי פשיטא ליה בזריקה עצמה דיפגל מקצתו את מקצתו טפי משיריים, הרי כל הניתנין במזבח החיצון אם נתנן במתנה אחת כיפר, ויתר הזריקה אינה מעכבת את הכפרה כמו השיריים דלא מעכבי,

ורק על מזבח הפנימי מתנה אחת מהן מעכבת את הכפרה כדאיתא בזבחים ר"פ ב"ש, אך לקושטא דמילתא גם אם חישב בשעת שחיטה או זריקה מחשבת חוץ לזמנם על השיריים נמי ודאי דמפגל כמו שהקשו כבר הראשונים והאחרונים:

דף ז:

בגמ' מעילה הוא דליכא הא איסורא איכא, כן מדייק הש"ס גם בפסחים (דף כ"ו ע"א) קול ומראה וריח אין בהם משום מעילה, מעילה הוא דליכא הא איסורא איכא, וכן בב"ק (דף י"ב ע"ב) נכסים שאין בהם מעילה, מעילה הוא דליכא הא מקדש קדשי, ודיוק זה לא שייך אלא על לשון אין בהם מעילה, אבל לשון יצאו מידי מעילה משמע לכאורה בפשוטו דאפי' יד למעילה אין בו ומותרין לגמרי, וא"כ קשה הלשון דאמר ריו"ח קדשים שמתו יצאו מידי מעילה דבר תורה (לעיל דף ב' ע"ב ולקמן דף י"ב וט"ו ע"א) והרי מ"מ איסור הנאה יש בהם מה"ת מקרא דואכלת ולא לכלביך כמש"כ מהרי"ט אלגזי בבכורות פ"ה אות ל"ט ועוד הרבה אחרונים, ותו דהרי קדשים שמתו צריכין קבורה כדאיתא בפרק בתרא דתמורה, דלא כהפנ"י בסוכה (דף ט' ע"א) ובקדושין (דף נ"ז ע"א) ד"ה ואי ס"ד דמחיים אסורה שכתב שם דקדשים שמתו מותרין מה"ת לגמרי [ובזה עם מש"כ התוס' ביבמות (דף ל"ג) ד"ה אלא מליקה וכו' דאם יש רק איסור מעילה נמי לא חל עליו איסור נבלה ע"ש מתורץ שפיר הצע"ג של הרש"ש בפסחים (דף ל"ה ע"ב) ד"ה מי שאיסורו ע"ש] אבל כבר עמד ע"ז הש"ס סוף תמורה אהא דתנן שם כל הנקברין לא ישרפו משום דנקברין אפרן אסור, ומותיב ר"פ מהא דתניא עולת העוף וכו' מוראתה ונוצתה יצאו מידי מעילה מאי לאו יצאו מידי מעילה ומותרין, ומשני לא יצאו מידי מעילה ואסורין, הרי דגם לשון יצאו מידי מעילה סובל דמ"מ איסור יש בו, אמת שהכו"פ כתב בסי' כ"ז דאפר הנקברין אסור רק מדרבנן אבל מה"ת מותרין לגמרי, וכ"כ הפנ"י בפסחים (דף כ"ז ע"ב) ד"ה חוץ מעצי אשרה ועוד באיזה דיבורים, והשדי חמד מערכת הכללים אות א' סי' שצ"ז הביא שבספר זרע אמת העלה באריכות שאפר הנקברין אסורין רק מדרבנן והענין ארוך, אבל נראה דאין כל אנפי שווין בזה ויש בזה שלשה ענינים, נותר וכן כל פסוהמו"ק שנפסלו בעזרה ושער נזיר טהור ואשרה וכן כל עכו"ם לדעת התוס' בחולין (דף פ"ח) ד"ה שחיקת ע"ש, וכלאי הכרם מצותן בשרפה, ומת ועגלה ערופה מה"ת מצותן בקבורה, ושארי איסורי הנאה אין מפורש בהם בקרא קבורה רק משום חשש תקלה הטעינום חז"ל קבורה לכאורה, וחמץ בפסח ודומיו יש בהן מחלוקת תנאים אם בעו שרפה או קבורה ובאלה דמפורש בקרא קבורה נראה דאין הקבורה שייך כלל לענין איסור הנאה, שהרי בסנהדרין חקר הש"ס אם קבורת מת הוא משום כפרה או משום בזיוני ע"ש (דף מ"ז),

וכן קבורת עגלה ערופה נראה נמי דלאו משום לתא דהנאה הוא דא"כ למה בעי לקוברה בנחל איתן ועיין כריתות (דף ו' ע"א), וכן נותר דבעי שרפה לכאורה ע"כ לאו משום לתא דהנאה הוא, דהרי הרמב"ם פוסק דנותר צריך שרפה בעצים דוקא ואם איתא דמשום חשש הנאה הוא למה לא סגי לשורפו בקש או בגבבא, ולהכי אפר הנשרפין מותר שהרי אנו רואין דקפדה התורה שלא ימצא איסור זה בעולם כלל, ואם איתא דאפרו נמי אסור מה תועיל שרפתו הרי אכתי יהיה איסור זה בעולם היינו האפר אע"כ דהאפר באמת מותר, אבל הנקברין שלא קפדה התורה שלא יהיה האיסור בעולם כלל אלא רק לכסותו בארץ אין לנו הוכחה דהאפר מותר וי"ל דבאמת אסור, ונראה שזהו עומק כונת התוס' תמורה (דף ל"ג ע"ב) ד"ה הנשרפין ודו"ק בכ"ז:

אלו הפריש וכו' דע דלשיטת הרמב"ם פ"ג מה' פסוהמו"ק הי"ג ביאור הסוגיא הוא, דר"ל מקשה דכיון דקיי"ל כר"א דלא אמר ר"ע אלא בב"א ולא בזא"ז הרי דאין הטעם משום דס"ל דזריקה מהני להוציא פסולין מידי מעילה דא"כ בזאח"ז נמי, אלא ע"כ דמשו"ה מודה ר"ע דבזא"ז אינו מוציא מידי מעילה משום דכבר נדתה השני דהוה מותר חטאת משעה שנשחט הראשון ונפסל ולא מהני זריקה לפסולין, ורק אם נשחטו שניהם בב"א דשניהם כשרים עד אחר זריקה דזריקת הראשון עושה השני מותר חטאת, אז זריקת האחד מוציא השני מידי מעילה, דפסול מותר חטאת וההוצאה מידי מעילה נעשה בבת אחת דאינו נפסל עד שיצא מידי מעילה, וא"כ הרי תשובה גנובה השיב ר"ע דמנלן דזריקה מועלת ליוצא כשיצא מקצתו הרי המקצת שיצא כבר נפסל קודם זריקה, והרי מודה ר"ע דאם כבר נפסל קודם זריקה שוב אין הזריקה מועלת לו, והשיב לו ריו"ח ואתה אי אתה אומר כן דאע"ג דס"ל לר"ע דזריקה מהני להוציא פסולין מידי מעילה מ"מ מודה בזא"ז, דאי ס"ד כדאמרת דטעמו דר"ע דמחלק בין בב"א לבין בזא"ז משום דבב"א חשוב עדיין כשר, עד הזריקה ובזא"ז חשוב פסול, א"כ אי אתה מודה בהפריש שתי אשמות לאחריות והעלה אימורין של אחד מהן קודם זריקת שום דם שאם עלו ירדו אליבא דכו"ע וגם לר"ע, וע"כ הטעם הוא משום דשמא לא יזרוק דם שלו אלא דם חבירו ואין דם חבירו מתיר למפרע האימורים שעלו מקודם דהו"ל בזא"ז, ואי ס"ד דחשוב חד גופא והטעם כדאמרת דמשו"ה מחלק ר"ע לענין מעילה בין בב"א לבזא"ז דבזא"ז כבר הוא פסול קודם זריקה ולא מהני זריקה לפסולין, א"כ בהעלה אימורין ע"ג המזבח דאכתי אין כאן פסול אמאי ירדו, מ"ש מאימורי קדק"ל שהעלה קודם זריקה דלא ירדו ולא חשוב פסול הואיל שסופו לזרק הדם, וא"כ ה"נ לא ירדו שהרי סופו להיות לחמו של מזבח אע"ג שיזרוק דם האחר ולא יהיה לו דין מותר אשם עד אחר זריקה, אלא ודאי היינו טעמא דאם

עלו ירדו שאם יזרוק דם האחר יהיה זה למפרע מותר אשם, ואין הזריקה מתרת בזא"ז דכל בזא"ז הו"ל כתרי גופי דכיון שעלו אימורין אלו וצריכין הכשר זריקה אין זריקה חבירו מתרת למפרע למזבח אע"ג דאז בשעה שהעלהו לא היה עליו עדיין שם פסול, ומינה דה"ה לשתי חטאות שנשחטו בזא"ז היינו טעמא דאין הזריקה מועלת משום דכל בזא"ז חשיב שני גופין ודוקא בב"א חשוב גוף אחד ואע"ג דבשעת זריקה נפסל חברתה לא נעשו ב' גופין עד אחר זריקה ובשעת זריקה מהני להוציא שניהם ממעילה, ומינה שמעינן דזריקה מועלת ליוצא אע"ג דחשיב בזא"ז הואיל דחד גופא ממש הוא, משא"כ בב' אשמות לענין דאם עלו דירדו אע"ג דנשחטו שניהם בב"א כיון דהעלה אברין של אחד מהן קודם זריקה הזריקה של חבירו לאחר זמן דהיינו בזא"ז לא מהני דכל בזא"ז הוי כב' גופין, ולא דמי לב' חטאות שנשחטו כאחד וזרק דם אחד מהן דהו"ל עדיין כגוף אחד בשעת זריקה ומהני לחבירו אע"ג דנפסל דבגוף אחד מהני זריקה לפסול, וה"ה דמהני זריקה ליוצא דגוף אחד ממש הוא אפי' בזה אחר זה, ודו"ק בזה היטב שעפ"ז מיושב כל קושיות התוס' ד"ה תשובה גנובה וד"ה אמר ריו"ח וקושית השמ"ק כאן אות ו' וכן מיושב גם השגת הראב"ד פ"ג מה' פסוהמו"ק הי"ג, דודאי שפיר פוסק הרמב"ם סתם דאם עלו ירדו שהרי בשעת העלאת אימורי הראשון אינו נעשה ודאי לחמו של מזבח, דמי יודע איזה דם יזרק שמא יזרוק דם חבירו ובדאורייתא הרי קיי"ל דאין ברירה וצריך להוריד תיכף, דאפי' אם אח"כ יזרוק דם אותו אשם אין אומרים הוברר הדבר למפרע שעלה כדין, אלא הו"ל עלייתו שלא לרצון עד שיזרוק דמו. ומשו"ה ירד עד שיזרק דם אשם זה ואז יעלה ודלא כמו שהסכים הכ"מ להשגת הראב"ד וזה ברור כן כתב הרב מרכבת המשנה על הרמב"ם שם ודו"ק בכ"ז היטב:

אימא סיפא בשר קדק"ל לפני זרקד"מ אין מועלין בהן ובאימוריהן וכו', הלשון בגמ' כאן אינו מדוקדק מאוד וגם במשנה הרי ליתא כלל כלשון זה וע"כ יש לתקן הלשון כמובן:

דף ח.

סוף הפרק אבל לאכילה לא מרצה, כבר הבאתי לעיל (דף ו' ע"ב) במשנה מה שהשיג הראב"ד על הרמב"ם פ"א מה' פסולי המוקדשין הל"ב שכתב דאימורי קדק"ל שיצאו והחזירן דמקטירין אותם. והשיג הראב"ד דהרי אינה מועלת זריקה לאכילה בשיצא ובודאי דה"ה דאינה מועלת להקטיר האימורין, ומש"כ התוי"ט שם לתרץ, דהא דזריקה אינה מועלת לאכילה אינה אלא חומרא בעלמא, כתבתי כבר שם דזה אי אפשר להאמר כלל, ולייישב דברי הרמב"ם נראה לומר כמש"כ הרב לב אריה על מס' חולין דהנה בזבחים (דף פ"ט) איתא אמר רבינא ב"ש אימורי קדק"ל שיצאו לפני זריקת דמים

פסולים, ופירש"י אע"ג דלענין מעילה לפני זרד"מ לא קדשו לענין אפסולי ביוצא קדק"ד נינהו, נימא מסייע ליה בשר קדק"ל שיצאו לפני זרד"מ ריו"ח אמר כשר שסוף הבשר לצאת, ר"ל אמר פסול עדיין לא הגיע זמנו לצאת, עד כאן לא פליגי אלא בבשר אבל באימורין לא, ומשני ה"ה באימורין פליגי והא דמפלגי בבשר להודיעך כחו דר"ל, לימא כתנאי אימורי קדק"ל שיצאו לפני זרד"מ ר"א אומר אין מועלין ואין חייבין עליו משום פגול נו"ט רע"א מועלין בהן וחייבין עליהן משום פגול נו"ט מאי לאו דבהדר ועיינינהו פליגי וכו', אר"פ בהדר ועיילינהו כו"ע לא פליגי כי פליגי בדאיתנהו אבראי ופליגי אי זריקה מועלת ליוצא, והנה בהא דקאמר הש"ס דה"ה דבאימורין פליגי ומכשיר ריו"ח, פירש"י הטעם דהזריקה עושה קדק"ד והא דקאמר הטעם משום דסופו לצאת הש"ס מפרש לה ולאו מילתא דריו"ח היא, ולפ"ז אם נאמר דגם באימורין כשר לא מצרפינן הסברא דסופו לצאת גם לגבי בשר ואולם הרמב"ם שם אף דפסק דגם באימורין שיצאו לא נפסל הזבח, אפ"ה כתב דבשר קדק"ל שיצאו אע"פ שנזרק הדם והם בחוץ הזבח כשר מפני שסוף הבשר לצאת, מבואר דהרמב"ם ס"ל דטעם זה מוכרח מדברי ריו"ח גופא דבבשר קאמר ריו"ח סתם דכשר דמשמע בכל ענין אף בלא הדר ועיילינהו לפני זריקה ואף באכילה כשר, ולזה הוצרך לטעם שסוף הבשר לצאת והוה כלא יצא כלל, אבל באימורין דלא שייך האי טעמא אין להתיר אלא מטעם דלפני זריקה עדיין לא קדשי וכדפירש"י, וזה לא שייך אלא בהדר ועיילינהו לפני זריקה אבל באיתנהו אבראי בשעת זריקה הרי נתקדשו בזריקה ונפסלו, אלא דגם באיתנהו אבראי בשעת זריקה יש טעם להתיר משום דזריקה מועלת ליוצא, וכיון דההיתר הוא רק משום דזריקה מועלת ליוצא, ודאי דאינה מועלת רק לשורפו ולמקבעינהו לפגול אבל לא שיוכשר להקטיר, וכן בבשר קדק"ד לא מהני אפי' בהדר עיילינהו לענין שיהא מותר באכילה ור"ל לא ס"ל הסברא דסוף הבשר לצאת להכי אמר סתם דפסול, דמשמע ג"כ בכל ענין אף בהדר ועיילינהו ולא מהני כלל הזריקה, ורצה הש"ס לומר דען כאן לא פליגי אלא בבשר אבל אימורין מודה ריו"ח דפסול בכל ענין, ומשני הש"ס דריו"ח באימורין נמי מכשיר והא דפליגי בבשר להודיעך כחו דר"ל דאפי' בבשר פוסל לגמרי, אבל מ"מ גם לריו"ח לא דמי שריותא דאימורין לשיורתא דבשר, דגבי אימורין ההיתר הוא רק מטעם דקודם זריקה עדיין לא נתקדשו וא"כ אינו מותר רק בהדר ועיילינהו קודם זריקה, אבל אם לא עיילינהו קודם זריקה אין מועיל הזריקה מטעם דזריקה מועלת ליוצא רק למקבעינהו בפגול ולשרפה, אבל טעמא דזריקה מועלת ליוצא לא מהני להקטיר, אבל בבשר דהטעם הוא דסוף הבשר לצאת מותר גם באכילה אף בלא הדר ועיילינהו דדמי כאלו לא יצא כלל:

ובזה א"ש מאי דקאמר הש"ס שם לימא כתנאי אימורי קדק"ל וכו' מאי לאו באיתנהו אבראי וכו', ולכאורה אינו מובן דההחילוק בין הדר ועיילינהו ללא הדר ועיילינהו מאן דכר שמיה מעיקרא דקאמר ע"ז לימא כתנאי מאי לאו דבעיילינהו פליגי, ולהאמור א"ש טובא דכלפי מה דאמר ריו"ח דבשר כשר מטעם שסוף הבשר לצאת ובאימורין הרי לא שייך האי טעמא, ואם נימא דגם באימורין מכשיר ריו"ח ע"כ דהוא מטעם דקודם זריקה עדיין לא נתקדשו האימורין, והאי טעמא לא שייך אלא בהדר ועיילינהו קודם זריקה, ומשו"ה קאמר שפיר ע"ז לימא כתנאי אימורי קדק"ל וכו' מאי לאו דבהדר ועיילינהו פליגי וא"ש:

ועפ"ז יתיישב גם מה שעמדו התוס' שם אהא דקאמר דגם באימורין פליגי ריו"ח ור"ל והא דפליגי בבשר להודיעך כחו דר"ל דאדרבה הו"ל לפלוגי באימורין להודיעך כחו דריו"ח שהוא כחא דהתירא, אולם לפי הנ"ל א"ש דהשתא דפליגי בבשר מודיעך ג"כ כחא דהתירא דמכשיר בבשר בכל ענין אף בלא הדר ועיילינהו, משא"כ באימורין אינו מכשיר אלא בהדר ועיילינהו קודם זריקה, אלא דהש"ס קאמר דהשתא דפליגי בבשר מודיעך נמי כחו דר"ל דאפי' בבשר פוסל בכל ענין, וא"כ עתה אשמעינן כח שניהם, משא"כ אי הוה פליגי באימורין לא היה מודיעך אלא כחו דריו"ח אבל לא כחו דר"ל דפוסל גם בבשר, ואולי שזהו גם כונת התוס' דבפשוטו אינו מובן כלל מש"כ והבליעו בנעימה דהוו מצו לפלוגי באימורין והרי היא תמיה עצומה על הגמרא, אלא דהתוס' מפרשי דברי הש"ס דקאמר והא דפליגי בבשר להודיעך כחו דר"ל, דלכאורה מאי קושיא הרי אין ענין פלוגתייהו בבשר לפלוגתייהו באימורין וכנ"ל, כלפי זה כתבו דאפ"ה הוי מצי לפלוגי באימורין להודיעך כחא דהתירא דאפי' באימורין מכשיר ריו"ח בהדר עיילינהו, וע"ז משני הש"ס דעכ"פ השתא דפליגי בבשר קמ"ל נמי כחו דר"ל וידעינן כח שניהם וא"ש הכל:

העולה מזה דלריו"ח דקיי"ל כותיה בשר קדק"ל שיצאו אע"ג דלא הדר ועיילינהו לפני זריקה מותר אפי' באכילה מטעם שסוף הבשר לצאת והוי כאלו לא יצא, ואימורי קדק"ל אי הדר עיילינהו נמי כשרים גם להקטיר מטעם דקודם זריקה עדיין לא נתקדשו, ואם הם בחוץ בשעת זריקה הזריקה מועלת לשרפו ולאקבועיה בפגול אבל לא להקטיר, וכן בשר קדק"ד שיצאו חוץ לעזרה דקודם זריקה קדשי קדושתן ממילא ואין סופן לצאת אפי' בהדר עיילינהו קודם זריקה מהני הזריקה, רק לשורפו אבל לא לאכילה, ומעתה הן הם דברי הרמב"ם שמתחילה כתב דין בשר קדק"ד שיצאו חוץ לעזרה, ואח"כ כתב דין בשר קדק"ל שיצאו חוץ לעזרה דאע"ג שלא הוחזרו קודם זריקה כשר אף באכילה מטעם

שסופו לצאת, ואח"ז כתב בשר שיצא חוץ למחיצתו היינו קדק"ד חוץ לעזרה וקדק"ל חוץ לירושלים, הזריקה מועלת רק לשורפו אבל לא לאכילה כמש"כ הכ"מ, ואח"כ כתב דין אימורי קדק"ל שיצאו ונזרק הדם כשהם בחוץ לא נפסל הזבח ואם החזירן כלומר קודם זריקה מהני הזריקה גם להקטירן דקודם זריקה עדיין לא קדשי ולא אכפת לן יציאתן, כמו בשר קדק"ל שיצאו חוץ לחומה והחזירו קודם זריקה דמהני הזריקה גם לאכילה, אלא משום דהרמב"ם כולל יחד גם בשר קדק"ד שיצאו חוץ לעזרה כמש"כ הכ"מ ועל שניהם הוא אומר דהזריקה מועלת רק לשרפה ולא לאכילה, היינו דבקדק"ד לא מהני הזריקה לאכילה אפי' אם הדר ועיילינהו לפני זריקה, ובקדק"ל איירי דוקא בלא הדר ועיילינהו וסמך עצמו דממילא נשמע מדכתב גבי אימורי קדק"ל דאם החזירן קודם זריקה מקטירן משום דקודם זריקה עדיין לא נתקדשו, ממילא דה"ה וכ"ש בשר קדק"ל שהחזירן קודם זריקה דמהני הזריקה גם לאכילה דקיל טפי מהקטרה לגבוה, וממילא שמעינן דמה שכתב תחילה דזריקה לא מהני לאכילה בבשר קדק"ד, לאו בחדא מחתא מחתינהו אלא דבקדק"ל איירי דוקא בלא הדר ועייליה ובקדק"ד אף בהדר ועייליה, ונמצא דברי הרמב"ם ברורים דלא כמו שנדחקו בהם הכ"מ והתוי"ט ועיין בלח"מ פ"ג ה"ג מה' מעה"ק ומה שכתבתי לעיל (דף ו' ע"ב) בענין זה ודו"ק:

פרק שני שייך לספרי תק"ע מהדו"ק בגמרא דף ח' לסוף הפלפול על דבר בעלים להכשר.

ודע דכל דברינו אלה שהארכנו כאן הוא רק בכל הקדשים המבוארים בפרק זה, אבל חטאת העוף דאיירי בה במשנה זו הראשונה י"ל בקצרה, דהרי כבר העירו האחרונים בכל הקדשים תיפוק ליה דהוה שלו מדמצי לאתשולי עליו, ותירצו דסוף סוף יהיו חולין שנשחטו בעזרה ואסור בהנאה ואסורי הנאה לא מקרו שלו ועיין בקצוה"ח סי' ת"ו, וא"כ במליקה דלא שייך חולין שנשחטו בעזרה כמבואר ברש"י בהוריות (דף ז') ועיין בכריתות (דף כ"ו ע"ב) ובשמ"ק שם אות כ' ובהגהות ר' זאב וואלף באסקאוויץ שם, ובירושלמי סוף פרק ד' דנזיר מבואר להדיא לדבר ברור דאין במליקה משום חולין שנשחטו בעזרה ועיין בספר דברי נחמי' סי' כ"א, שפיר י"ל דהוה שלו הואיל ובידו לשאול עליו ושפיר מהני ניחותא דבעלים לקבל הכשר לטומאה, ועוד יש להאריך בזה ע"פ הגמ' דחולין (דף מ"א) בסוגיא דרבוצה דאיתא שם דהואיל דקנייה לכפרה כדידיה דמיא וכן פסק הרמב"ם, וא"כ יש מקום לומר דכל הקרבנות דאתו לכפרה מהני ניחותא דבעלים ודי בזה הערה:

תוס' ד"ה הוכשר ליפסל בטבו"י תימה למאי הלכתא הוכשרו וכו' וי"ל לענין לשורפו בביה"ד ששורפין בו פסולין קאמר וכו' עכ"ל, הנה כאן הא איירי קודם הזאה דהרי

אח"כ תנן הוזה דמן ומ"מ כתבו דנשרפין בביה"ד של פסולין, וקשה למה נשרפין בביה"ד של פסולין הא אם נטמאו קודם הזאה לכו"ע קריבין בטומאה עיין זבחים דף ק"ד ע"א, וצ"ל דדוקא אברין קריבין בטומאה אבל הבשר אפי' נטמא קודם זריקה אינו נשרף חוץ לג' מחנות, כמו דלענין אכילה קיי"ל לכו"ע דאפי' קרבן צבור הבא בטומאה אינו נאכל בטומאה. אכן בירושלמי ספ"ו דיומא איתא פרים הנשרפים ושעה"נ שנטמאו מהו שישרפו כמצותן. מה צריכא ליה כשנטמאו לאחר זריקה אבל אם נטמאו קודם זריקה קורא אני עליו במועדו אפי' בטומאה, א"ר יוסי ועדה שלא כתיב בו במועדו לית ש"מ כלום וכו' וא"ל קיים בפר משיח ועדה עכ"ל, מפורש כאן בירושלמי דפר ושעיר של יוהכ"פ שנטמאו קודם הזאה נשרף בשרם כהלכתן חוץ לג' מחנות שלא כדעת התוס' כאן, ולהירושלמי צ"ל דמשנתנו איירי דוקא בפר משיח ופר העדה ושעירי עכו"ם אבל לא בפר ושעיר יוהכ"פ דכתיב בהו במועדו אפי' בטומאה וקצרתי:

דף ט.

והא תנא דבי רי"ש התם שיריים מעכבי, באמת התם לא תנא דבי רי"ש קאמר לה אלא רי"ש גופא כמה שהביא רש"י כאן, ומ"מ שפיר פריך הש"ס מתנא דבי רי"ש על ר' ישמעאל גופא, עי"ן בתוס' פסחים (דף ה') ד"ה דברי וביבמות (דף ק"ד) ובשבועות (דף ה') ד"ה דתני דבי ר' ישמעאל ובכריתות (דף ו' ע"ב) בשמ"ק אות י"ד הנדפס בש"ס דווילנא, ותמוה שם מש"כ בהגהת הרד"ל והצדק הוא כמש"כ השמ"ק והמצפה איתן שם, ועיין ברש"י זבחים (דף מ"א ע"ב) ע"ש וקצרתי ובזבחים (דף נ"ב סע"א) מביא סוגיא דידן ופריך באמת מר' ישמעאל אתנא דרי"ש וכן פריך גם במגילה (דף כ"ג ע"א) מרי"ש אתנא דבי רי"ש ודי בזה:

במשנה פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים וכו' הוזה דמן חייבין עליהם משום פגול וכו', היינו דוקא על האימורין אבל בבשר הנשרפין ליכא פגול, דאם חשב בד' עבודות לאכול או להקטיר הבשר למחר לא נתפגל, כיון דהבשר אינו ראוי לא לאכילת אדם ולא לאכילת מזבח, אלא דאם חישב להקטיר האימורין למחר נתפגל גם הבשר כדאיתא בזבחים (דף ל"ה) ע"ש. אכן מהרמב"ם פי"ח מה' פסהמו"ק דחשב בשר הנשרפין בכלל אלה שאין בהם פגול משמע דגם אם נתפגלו הפרים אין חיוב פגול על הבשר משום שאין להם מתירין, וזהו דלא כש"ס זבחים הנ"ל וכבר עמד ע"ז בתוס' רע"א במשניות דזבחים אות ל"ד ונשאר בצ"ע, גם דלפי הטעם דאיתא בגמ' שם דאין בבשר פגול משום דאינו ראוי לאכילה לא לאדם ולא למזבח, א"כ גם נותר וטמא אין שייך בבשר, ומשנתינו דקתני הוזה דמן חייבין עליהן משום פגול נו"ט שלשתן אאימורין קאי ולא אבשר, אבל

ברמב"ם פי"ח הי"ז מה' פסהמו"ק מבואר דחייבין על בשר הנשרפין משום טומאה וצ"ע, ודברי הרב תפארת ירושלים בזבחים שם אינם מספיקים כלל לדברינו ועיין בהגהות הרש"ש ובהגהות חק נתן בזבחים (דף ל"ה) שם

במשנה אין מועלין בעורה, לפום רהיטא היינו דוקא אחר זריקה אבל קודם שזרק יש מעילה בעורות קדק"ד, וכן משמע להדיא ברש"י זבחים דף ק"ג ע"ב ד"ה מני רשב"א היא ע"ש. וכן משמט גם ברש"י ר"ה דף כ"ח ע"א ד"ה של עולה וכו' דאלו לאחר זריקה אין מעילה לא בעורה ולא בקרנים עכ"ל, הרי מפורש דרק אחר זריקה אין מעילה בעור אבל קודם זריקה יש מעילה בעור, אבל בפיהמ"ש להרמב"ם כאן שכתב סתם אין מועלין בעורות משמע דקאי גם על קודם זריקה, וגם התוס' ביומא דף נ"ט ע"ב ד"ה הוא כתבו דתקנו רבנן מעילה על עור כשהתפיס עולה לבדה"ב משום דליכא מעילה מה"ת רק אבשר, וגם ברש"י חולין דף קי"ז ע"ב סוף ד"ה אסורה ז"ל דאין קדושה חלה אלא על הראוי למזבח מידי דהוה אעור של עולה שהוא מתחלק לכהנים עכ"ל, הרי כאן דעתו להיפך דאין מעילה גם קודם זריקה בעור, ובזבחים דף פ"ו ע"א הובא תוספתא דמעילה פ"א דמועלין בגידין ועצמות וטלפים והסביר שם רש"י הטעם משום דאין להם היתר לכהנים, וזה מתאים עם דבריו בחולין דף קי"ז הנ"ל דעור שאני שמתחלקת לכהנים, משא"כ גידין ועצמות וטלפים וקרנים דכל זמן שלא פירשו עולין הם למזבח עם הבשר וראוים למזבח, משא"כ עור העולה דאפי' אם עלתה עם הבשר תרד, עכ"פ צע"ג בכל זה, ועיין בשו"ת עמודי אור סי' ע' ובשו"ת דבר אברהם בקונטרס מסגרת זהב ובספר למטה יהודא בשו"ת:

במשנה שתי הלחם וכו' קרמו בתנור וכו' לחם הפנים וכו' קרמו בתנור וכו' מרהיטת לשון המשנה נראה לענ"ד ברור דשיעור הקרימה בתנור בשתי הלחם ובלחה"פ שוים הם ואין חילוק ביניהם כלל, וכן משמע מלשון הרמב"ם פי"א הי"ג מה' אבות הטומאה דדינם שוה, והיינו השיעור הנאמר בחלות תודה כל שפורסה ואין חוטין נמשכים הימנה כבפסחים (דף ל"ז) ובמנחות (דף ע"ח) ועיין במלאכת שלמה במשניות כאן, ועיין באבן העוזר שכתב בשו"ע או"ח סי' רנ"ד סעי' ה' להסביר דלחם הפנים שנאפה בכלי אין החמימות בא אליה רק מלמעלה, לכן לא נאפה מעבר לעבר עד שיקרמו פנים של מעלה ושל מטה ע"ש באריכות דבריו, ולדבריו גם שתי הלחם שאינו נאפה בדפוס אינו שוה בדין הקרימה ללחה"פ, וכל הראשונים פסקו כר"א ע"ש באה"ע, ולענ"ד שלהרמב"ם קרימת לחה"פ ושתי הלחם שווין דאל"כ הו"ל לפרש ודו"ק:

במשנה שתי הלחם וכו' לחם הפנים וכו', כבר כתבו התוס' במנחות דף צ"ד ע"א דלחם הוא לשון זכר וגם לשון נקבה להכי אין לדקדק על לשון המשנה כאן ששנה בשתי הלחם לשון נקבה, ובלחם הפנים לשון זכר, והנה במס' אבות פ"ה ולא נמצא פסול בעומר ובשתה"ל ובלחה"פ, וכתב שם הגרי"פ בראשון לציון שם וז"ל, נשאלתי למה לא הקדים לחה"פ שהוא תדיר מעומר ושתה"ל הרבה, והשבתי דאם היה דבר הנמצא שפיר הו"ל להקדים התדיר, אבל מה דתנן שלא נמצא הרי בדבר שאינו תדיר שכיח יותר שלא ימצא ממה דלא ימצא בדבר השכיח ותדיר, ושפיר הקדים שתי הלחם ללחם הפנים והוה ל"ז אף זו לא מבעי עומר ושתה"ל שהם רק פעם אחת בשנה שלא נמצא בהם פסול, אלא אפי' לחה"פ וכו', והא דשקלים ב' ע"א ופסחים ע"ו ע"ב ומנחות כ' ע"א וערכין ד' ע"א וב"ק ק"י ע"א וכן במשנתנו כאן במעילה, י"ל דבכולן סרכא דמשנה דאבות נקט עכ"ד שם ואם שמצד הסברא הוא דוחק דבכולן הקדים שתה"ל ללחה"פ משום חדא דמס' אבות, ובמכילתין לעיל דף ה' ע"ב בתוס' ד"ה א"ר אסי שם מבואר דשתי משניות שלא בדקדוק יש להקפיד ע"ז, אין סתירה להנ"ל דכונת התוס' היא רק דאי ליכא כלל משנה דשם לשון זה מדוקדק ודאי דיש להקפיד על שתים. אבל אם יש אפי' משנה אחת דשם הלשון הזה מדוקדק י"ל דגם הרבה משניות נשנו בלשון זה משום סרכא דהמשנה האחת ויש להביא גם ראיות לזה ואכמ"ל רק ראיה אחת אביא לענין זה למען דעת, דבמס' אבות פ"ד משנה י"א ר' יוחנן הסנדלר אומר כל כנסיה שהיא לשם שמים סופה להתקיים ושאינה לשם שמים אין סופה להתקיים, ובש"ס מצינו כמה פעמים שם תנא זה עם שם אומנתו הם שא ולא מצינו כן בשאר תנאים שגם להם היה אומנות כידו ולא נזכר רק שמם ולא שם אומנתם, רק איזה מעט מהם נזכר שם אומנתם ובודאי שיש טעם להזכרה ולענין ריו"ח הסנדלר י"ל דהנה לפנים בישראל היו כל בעלי אומנות ומלאכות יראי ה' ושומרי תורה בכל לבבם ובכל נפשם ובכל מאודם, וכשהיו עושין בתי כנסיות היו הבתים ההם במטרה לתורה ועבודה וצדקה כדאיתא בסוכה דף נ"א ע"ב, אולם בתקופת השנים האחרונות רוח מצפון בא כי ממלכת רוסיא הגדולה בה המלכות נהפכה למינות נוראה ואיומה, וממנה פרח הזדון ויגמול ענבי רוש אשכלות מרורות וענפיה התפשטו לבעלי אומנות שברוב העולם, עד שכל כנסיות האומנים ובעלי מלאכות אם שראשיתם היא במטרה להטיב מצבם החומרי שאין בזה כל רע, אבל סוף כנסיות שלהם היא מרד במלכות שמים ופריקת עול תורה כידוע בעוה"ר. לכן רבינו הקדוש בהשקפתו הרחוקה לאחרית הימים הביא מאמרו של ריו"ח הסנדלר, שאע"פ שהיה בעל מלאכה סנדלר הזהיר ואמר כל כנסיה שהיא לשש"מ סופה להתקיים ושאינה לשש"מ אין סופה

להתקיים, בין בדבר שיש להאריך בזה הרבה, ובכל הש"ס נקט שם ריו"ח התנא הזה עם שם אומנתו הסנדלר מסרכא דלשנא דאבות כמש"כ הגרי"פ לענין שתהל"ח ולחה"פ:

בגמ' כיון שצריך לבגדי כהונה בקדושתיה קאי, והא דמועלין בפרים הנשרפין ושהנש"ר בבית הדשן עד שיתיך הבשר, אף דאין צריך בגדי כהונה לשרפתן שהרי שרפתן כשר גם בזר, ומכ"ש דתקשה מזה לרב, עיין לקמן (דף יו"ד ע"א) בתוס' ד"ה הכל מודים וכו' ומיהו קשה דבמתניתין תנן גבי עולה דמועלין בה עד שתצא לביה"ד וכו' ובהגהות הרש"ש ודו"ק:

ברש"י ד"ה עד שיותך הבשר עד שיתעכל הבשר שנעשה אפר דהיינו מצותן עכ"ל, הרמב"ם בפיהמ"ש וכן בחיבורו כתב להדיא דניתך הבשר עדיין לא נעשה אפר, והתוס' בזבחים (דף מ"ה ע"ב) ד"ה אבל העצים והלבונה ביארו עוד יותר דניתך הבשר ראוי עדיין גם לאכילה עשה"ט, וסתירה עצומה לדברי המפרש כאן מהא דאיתא בזבחים (דף ק"ו ע"א) ת"ר השורף מטמא בגדים ולא המצית את האור וכו' ואיזהו השורף המסייע בשעת שרפה, יכול אף משנעשה אפר מטמא בגדים ת"ל אותם וכו' רש"א אותם מטמאין בגדים ניתך הבשר אין מטמאין בגדים, מאי ביניהו אמר רבא איכא בינייהו דשויא חרוכא עכ"ל הגמ' שם, ועיין גם ביומא (דף ס"ח ע"ב) עכ"פ הרי מבואר כהרמב"ם והתוס' ודברי המפרש כאן צע"ג ועיין תוי"ט כאן, ואין ספק בידי שיש כאן בדברי המפרש איזה טעות הדפוס שהרי כל פירוש המפרש במשנה כאן כבכל מסכת זו היא העתקה מפירוש רגמ"ה כמש"כ בכ"מ, ובפירגמ"ה כאן ז"ל עד שיתיך הבשר עד שיתעכל הבשר דכיון דלשרפה קיימא לא נעשית מצותן עד שיתיך הבשר עכ"ל, ואולי כיון לכל מש"כ כאן השמ"ק כאן אות ט"ז אם שלא היה עדיין לפניו פירגמ"ה כנראה לכאורה, ומ"מ נלע"ד דכל המפרשים אינם מסכימים עם התוס' הנ"ל דס"ל דלאחר שניתך עדיין ראוי לאכילה אך בפסחים דף מ"א ע"א משמע דשויא חרוכא ראוי לאכילה ע"ש ודו"ק:

בתוס' ד"ה קרמו פניה, ומכ"ש לפ"מ שכתבו התוס' בסוכה (דף נ' ע"א) דאף למ"ד תנור מקדש מ"מ לענין יוצא לא מקדש א"כ בודאי ניחא, ובזה יש ליישב משפ"י רש"י בפסחים (דף י"ג) דשחט מקדש לענין יוצא ולא הזכיר לענין לינה, דאפשר דמפרש שם אליבא דמ"ד דתנור מקדש וא"כ לענין לינה כבר קידשו התנור אבל לא לענין יוצא, ואף דרש"י במנחות (דף צ"ה) חולק אסברת התוס' וס"ל דאם תנור מקדש גם לענין יוצא מקדש, מ"מ י"ל דבפסחים שם פירש אליבא דשיטה זו דלענין יוצא לא מקדש, וביבמות (דף ק"ד ע"ב) ד"ה אין מקדשין פירש"י באמת דשחיטה מקדשת לענין לפסול ביוצא ובלינה ע"ש, היינו דרש"י אזיל שם בשיטת המפרש ורגמ"ה כאן דאין לינה פוסלת עד שחיטת כבשים

דנאפות מערב יו"ט וכמ"ד אין תנור מקדש, ובפסחים פי' למ"ד תנור מקדש, ומ"מ דברי רש"י הנ"ל ביבמות קשים להולמן שהרי שם הברייתא רבי היא, ורבי הרי ס"ל במנחות (דף ע"ב) דתנור מקדש ומהאי טעמא מפרש שם הוקבע ולא הוקבע קאמר וא"כ איך מפרש רש"י ביבמות לענין יוצא ולינה, וגם על התוס' קשה דאם נניח כדבריהם דלענין יוצא אין התנור מקדש א"כ מי דחקו במנחות שם דהוקבע ולא הוקבע קאמר הא אפשר לפרש לענין יוצא וכדפירש"י בפסחים שם יי בזה היטב גם בתוס' מנחות (דף מ"ו):
ועיין גם בלחם משנה בפ"ה מה' תמידין ומוספין ה"ז דבאמת התנור מקדש הלחם אבל לא כל כך שיפסל בלינה ע"ש ועפ"ז יש ליישב נמי דברי רש"י ותוס' כאן וקצרתי:

דף ט:

ברש"י ד"ה אמר לך רב שאני גחלת דאית ביה מששא וכו' עכ"ל, ביאור הדברים עיין בתוס' זבחים (דף פ"ו) ד"ה וחציו להרמה, גם במש"כ כאן התוס' ד"ה וכולן שפקעו וכו' וכולן בין מחוברין בין פירשו וכו' עכ"ל, הנה במשנה דזבחים שם פירש"י והרע"ב דוכולם היינו בין פסולים ובין עצמות וגידין המחוברין וכ"כ הרמב"ם בפיהמ"ש שם, אבל בחיבורו (פ"ו מה' מעשה"ק ה"ב) משמע דמפרש כהתוס' כאן ואכמ"ל בזה:
תוס' ד"ה הלמדין פני חכמים וכו' שאין זה שיטה שיביא ראיה ללוי מלוי עצמו עכ"ד, לענ"ד דבריהם כאן אינם מוכרחין כל כך, שהרי בזבחים (דף נ"ד ע"א) איתא מאי לא הו"ל יסוד רב אמר בבנין ולוי אמר בדמים וכו' ת"ש דתני לוי כיצד בונין את המזבח וכו', הרי לפנינו דפריך הש"ס על רב דפליג על לוי מהא דתני לוי בעצמו במתניתא, משמע דודאי כששנה לוי במתניתיה קיבל כן מרבותיו התנאים בבירור, וא"כ אפשר לומר דגם כאן היה ידוע להש"ס דהלמדין לפני חכמים דהיינו לוי קיבל כן מרבותיו בברייתא:

דף י.

בשר קדק"ד שנטמא אית ליה מצות שרפה לכהנים, לא ידענא בעניי מנין לנו דשרפת בשר קדק"ד שנטמא היא בכהנים, ולכאורה להסוברים דקדשים שנטמאו נשרפין גם בלילה כמש"כ התוס' במנחות (דף מ"ו ע"ב) דלא ילפינן מנותר ע"ש, וכן הוא דעת הרמב"ם כמש"כ הנו"ב מהדו"ת חאו"ח סי' צ"ו ופלא שלא הזכיר הנו"ב דברי התוס' במנחות הנ"ל, וכן משמע קצת גם מלשון רש"י במנחות (דף מ"ח ע"ב) ד"ה ותעובר צורתן וכו' משום בזיון קדשים וכו' עכ"ל, ולא בפשוטו דביום הרי הוא יו"ט ואין שורפין קדשים ביו"ט, ובליל מוצאי יו"ט אין שורפין קדשים בלילה וע"כ לעבר צורתן. משמע דרש"י ס"ל דרק נותר ואפשר גם פגול דאתקיש לנותר אין נשרפין בלילה אבל לא שאר פסולין, דלא כהשמ"ק במנחות (דף מ"ו ע"ב) אות ג' שכתב דכל הנשרפין נשרפין רק

ביום, ונראה דבזה פליגי הר"ר יוסף מארץ ישראל עם היש מפרשים שבתוס' קדושין (דף ל"א ע"א) ד"ה מעקה אבדה ושה"ק שכתבו וז"ל, תימה לרבי בכל הני כתיב לאו [ולמ"ל לומר דנשים חייבות בהן משום דהוו מצ"ע שלא הזמן גרמא] וכו', ויש מפרשים דמ"מ איכא נפקותא כשיהיה לאשה לקיים מצ"ע דאי הוה אמינא דנשים פטורות מעשה דלאו זמן גרמא, כמו כן יהיו פטורות מן הלאווין דאיכא למימר אתי עשה ודחי ל"ת, אבל כשהן חייבות בעשה דלאו זמג"ר אז לא יבוא עשה אחר וידחנו דאין עשה דוחה ל"ת ועשה, אך הקשה הר"ר יוסף מארץ ישראל על פירוש זה א"כ גבי אין מדליקין בשמן שרפה ביו"ט משום דיו"ט עשה ול"ת ושרפת קדשים אינה אלא עשה, אשה דאינה חייבת בעשה דיו"ט דהוה זמן גרמא וכי תוכל להדליק בשמן שרפה ביו"ט וכו' עכ"ל, וידוע התמיה דמאי מקשה הר"ר יוסף דשרפת קדשים הרי נמי מצ"ע שהזמן גרמא הוא דליתה בלילה ונשים פטורות ממנה, אע"כ דהר"ר יוסף מא"י באמת ס"ל דרק נותר ופגול אין נשרפין בלילה אבל שארי קדשים פסולין נשרפין גם בלילה, משו"ה הקשה שפיר משאר פסולי המוקדשין כקדשים שנטמאו וכיוצא בה דיהיה מותר לנשים לשורפם ביו"ט דכיון דנשרפין בלילה הו"ל מצ"ע שלא הזמן גרמא, והיש מפרשים ס"ל דכל פסולי הקדשים אינן נשרפין אלא ביום כנותר ופגול ומשו"ה לא אכפת להו קושית הר"ר יוסף מא"י דלשיטתם לא קשה מידי, ועיין בשעה"מ פ"ח ה"א מה' עכו"ם ע"ש שאינו בידי עתה לראות מש"כ בענין זה ועכ"פ מה שכתבנו כאן הוא לענ"ד נכון, וא"כ להסוברים דבשר קדק"ד שנטמא נשרף גם בלילה ע"כ דגם זר מותר לשרפם, דהרי אמרינן ביומא (דף כ"ז ע"ב) מתקיף לה ר' זירא מי איכא מידי דכשר בלילה ובעי כהן, ואמת דלפמש"כ התוס' ישנים שם דרק לענין חיוב מיתה בזר איירי שם אין דברינו מוכרחין, אבל מ"מ מנין לנו עכ"פ דבעינן לשרפת קדשים טמאים כהן אפי' לכתחילה וכעת צ"ע, שבתי וראיתי שהדבר מפורש ברמב"ם פ"ו ה"ה מה' מעשה"ק שז"ל שם ושרפת כל הנשרפין כשרה בזר ובלילה עכ"ל, ופלא על הנו"ב בתשובתו הנ"ל שלא הביא גם הרמב"ם הזה המפורש עכ"פ מוכרח בבירור שלא היה רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל גורס כאן מצות שרפה לכהנים אלא מצות שרפה לחוד ולענ"ד זה ברור:

ברש"י ד"ה אין חייבין עליהן וכו' דנותר יליף קודש קודש מפגול וטמא יליף חילול חילול מנותר עכ"ל וכ"כ בפירגמ"ה, ותמוה דבגמ' כאן ובזבחים שם מבואר להיפך דבטומאה יש קרא דאשר יקריב עד שיקריב את מתיריו אינו חייב ונותר יליף מטומאה בגמ' וברש"י ורגמ"ה סוף פרקין, וכבר עמד ע"ו בתוס' רע"א כאן במשניות, וע"כ דלהמפרש ורגמ"ה היה להם איזה גירסא אחרת בזבחים שם, והא דבעינן בטומאה קרא דאשר יקריבו ולא

סגי בקרא דכל טהור יאכל בשר הניתר לטהורין חייבין עליו משום טומאה ושאינו ניתר עדיין לטהורין אין חייבין עליו משום טומאה כבמנחות (דף כ"ה ע"ב) כבר תירצו זה התוס' בזבחים (דף מ"ו ע"ב) ד"ה אחת לכלל, ובזבחים (דף מ"ה ע"ב) בשמ"ק אות ז' הקשה ג"כ קושיא זו ותירץ בשם מהר"פ דהכא מיירי באכילת גבוה והתם מיירי באכילת הדיוט עכ"ל ע"ש, ומש"כ כאן בהגהות הרש"ש בזה"ל ועיי"ש בזבחים בתוס' ד"ה יש לו מתירין דמאשר יקרב לא ילפינן לדבר שיל"מ עכ"ל הוא פלא שלא נמצא שם כן בתוס': **בתוס'** ד"ה רישא ר"ש וסיפא רבנן בסוף הדיבור אבל הכא דמוסיף הוא על דמי חטאת ילכו לים המלח עכ"ל, בהגהות הרש"ש הקשה על דבריהם דהרי גם שם במשנה קתני יביא משניהם ע"ש, ואפשר לומר דהתם שאני דאין חיוב להביא משניהם, רק שלא יצטרכו לילך לים המלח מביא משניהם, אבל כאן מן הדין הוא כן דבתחילתו הופרשו כולן להביא בכל המעות חטאת ודו"ק:

פרק שלישי

דף י:

ברש"י דיה ולד חטאת וכו' והנך ג' מתות לעולם בין לפני כפרה בין לאחר כפרה עכ"ל, עיין בפירוש קדמון לא נודע למי הנדפס בש"ס דווילנא שכתב. דהטעם דולד חטאת מתה משום דאין אדם מתכפר בשבח הקדש עכ"ד, ובעיני הדברים צ"ע עיין בתוס' מנחות (דף פ' ע"א) ד"ה מאי קמ"ל, וגם מש"כ רש"י כאן דלהכי תמורת חטאת מתה שהרי באה בעבירה דלא ימיר כתיב עכ"ל, וכ"כ גם בפי' קדמון הנ"ל וביאר יותר שהקשה דהרי תמורת עולה ושלמים נמי באין בעבירה ומ"מ קריבין, ותירץ דשאני עולה ושלמים שאינן באין לכפרה עכ"ד, וכמדומה לי שגם הרב מלאכת שלמה כ"כ כאן או בתמורה במשנה זו ואין לי עתה ספר זה לעיין בו, ולענ"ד דבריהם תמוהין כאן מאוד דכל דבריהם אלה שייכים שפיר בתמורה (דף כ' ע"ב) בגמ' וברש"י ותוס' שם ד"ה שאין אדם מתכפר וכו' לענין ולד תמורת אשם ע"ש, אבל כאן דאיירינן גבי תמורת חטאת הרי אין לנו צורך לכל זה שהרי חמש חטאות המתות הם הלכה לממ"ס וצע"ג ועיין מש"כ בזה בספרי תקנת השבים סי' צ"א:

דף יא.

במשנה יצא לנחל קדרון מועלין בו, בפירוש קדמון הנדפס בש"ס דווילנא כתב וז"ל, יצא לנחל קדרון מועלין בו משום דחזר לקדושתו הראשונה שהיתה לו קודם שנשחטה כדאמרינן בגמ' המקיז דם לבהמת קדשים מועלין בו עכ"ל, ולקמן ע"ב כתב וז"ל אפי' תימא כראב"צ אתיא מתניתין דקתני אין מועלין בנסכים, והנ"מ קודם שירדו לשיתין

אבל לאחר שירדו לשיתין לא משום דאקלטו קדושה מקרקעותיו של שיתין, דמתניתין דקתני גבי הדם דלאחר זריקה אין מועלין בו ויצא לנחק"ד מועלין בו, ובתחילה קודם שנשחטה מועלין בדם הקזה וה"נ בהנך נסכים וכו' עכ"ל, וכמה תמוהין דבריו לענ"ד חדא דהא דיש מעילה בדם קודם שחיטה לאו משום דם הוא אלא משום דאז גם הדם דין בשר יש לו והוה כגופה של הבהמה, כמש"כ לקמן (דף י"ב רע"ב) בפירש"י ורגמ"ה, ותו דא"כ דמטעם דחוזר לקדושתו אתינן עלה א"כ איך נמכרין לגננים לזבל הרי קדוה"ג אין לו פדיון, ועוד דלדבריו א"כ דם קדק"ל דמחיים לית בהו מעילה גם כשיצא לנק"ד אין מועלין בו וזה לא שמענו, ומתניתין סתמא קתני דמשמע דדם קדק"ל ודם קדק"ד שווין דמועלין בהן אחר שיצאו לנחק"ד. וגם בעיקר הדבר הרי רק בנסכים שירדו לשיתין שייך לומר שקלטו קדושה מקרקע השיתין, שכרן דוד המע"ה כמו דאיתא בסוכה ובמכות פ"ב והיה בהן קדושה יתירא, כדאמרינן בסוטה (דף ט' ע"א) דדהמע"ה לא שלטו עכו"ם במעשי ידיו שנאמר טבעו בארץ שעריה ע"ש, אבל נחל קדרון איזה מעלה היה בו הרי כתוב מפורש (מלכים ט"ו) וגם את מעכה אמו ויסרה מגבירה אשר עשתה מפלצת לאשרה ויכרות אסא את מפלצתה וישרוף בנחל קדרון, ועוד כתיב (מלכים כ"ג ו') ויצא את האשרה כו' מחוץ לירושלים אל נחל קדרון וישרוף אותה בנחל קדרון וידק לעפר וישלך אח עפרה על קבר בני העם, הרי מפורש דהמקום הזה עכ"פ לא היה בו שום קדושה, ועיין בע"ז (דף מ"ד ע"א) דגם שם מבואר שהיה מקום חול וא"כ במה היה כחו גדול להשיב להדם קדושתו וצע"ג:

ודע דבפסחים (דף כ"ב ע"א) פירש"י נחל קדרון כמו לנחל איתן עמק, ועיין בתוי"ט פ"ט דסוטה מ"ה דהרמב"ם פירש נחל איתן נחל ממש של מים, וכבר האריכו שם האחרונים והדברים עתיקים, מיהו נחל קדרון דכאן נראה דלכו"ע פירושו עמק דכן מבואר בע"ז שם, וגם אם היה נחל של מים היה הדם מתערב לגמרי במים וכבד היה לאספם למכרם לגננים לזבל, ומ"מ נראה דהיה בעמק ההוא גם איזה הילוך של מים ממש, שהרי האמה של מים שהיה בעזרה היה שוטף לשם כמבואר בכ"מ:

והנה בשואל ומשיב מהדורא ג' סי' קי"ג העיר דאיך נמכרין לגננים לזבל והא אין עושין סחורה בדבר האסור, וכתב דדם שאני דכתיב על הארץ תשפכנו כמים ומותר לעשות עמו סחורה, וא"ת בפסחים (דף כ"ב) לפי הס"ד דלא ידע עדיין מקרא דהקיש הכתוב דם למים, למה פריך מהא דנמכרין לגננים לזבל רק לר' אבוהו הרי גם לחזקיה קשה דעכ"פ הרי אסור באכילה ואיך עושין בו סחורה, י"ל עפ"מ דקשה לכאורה על דעת האו"ה הארוך שכתב דדם שנתערב במים מותר מה"ת כמו דם שמלחו כיון דלא חזי לכפרה,

א"כ מאי פריך על ר' אבוהו הרי נתערבו באמה עם המים ומותרין מה"ת גם באכילה ומכ"ש בהנאה, אכן יש ליישב ע"פ מש"כ הסמ"ג לאווין קל"ט דהא דדם שמלחו אינו עובר עליו זהו דוקא בחטאות הפנימיות, דכתיב וטבל והזה ויצא מכלל דם, משא"כ בחטאות החיצוניות כדמחלק הש"ס במנחות (דף כ"א ע"א), ועיין בכרתי ופליתי ריש סי' ס"ט שכתב כן מדעתיה דנפשיה, וא"כ בנחל קדרון שנתערב שם ודאי דמים הפנימיים עם דמים החיצוניים ביחד כמש"כ רש"י ביומא, וא"כ בדמים החיצוניים דלא כתיב וטבל והזה אף שנתערב במים שמיה דם כמו דם שמלחו וחזי לכפרה, וא"כ שפיר פריך הש"ס לר"א מדם חטאות החיצוניות, וא"כ מיושב גם הקושיא הנ"ל דכיון שנתערבו דם פנימיות וחיצוניות יחד שפיר נמכרין לגננים ואין בהם איסור סחורה, מידי דהוה אנזדמנו לו טמאין וטהורין יחד דמותר לסחור בהן להכי מותר למכור ולכך לא מקשה רק לר"א דאסור בהנאה את"ד השו"מ שם ויש להתיישב עוד בזה:

בגמ' ואני נתתיו לכם שלכם יהא, קשה לי דבפסחים (דף כ"ב) פריך למ"ד לא תאכל גם הנאה במשמע והרי דם דרחמנא אמר כל נפש מכם ל"ת דם וכו', והשתא מאי קושיא הא בדם קדשים כתב רחמנא לכם שלכם יהא כ"ש דם חולין שמותר בהנאה, ואין לומר דאי לאו דכתב התם היתר הנאה בדם מתשפכנו כמים כמו דמסיק שם, הוה אמינא האי לכם דהכא להתיר דם בהנאה אתי ולא למעט ממעילה, הא ודאי אי אפשר לומר כן כיון דהא קרא דלכם גבי קדשים כתיב דמותר בהנאה ממילא מכ"ש דאין בו מעילה, ובשלמא להסוברים דדם שמלחו או שבשלו אינו עובר עליו מה"ת כלל, שפיר צריך היקש דם למים להיתר הנאה דאי מהכא הוה אמינא דלא אמר רחמנא לכם שלכם יהא אלא לענין איסור קדשים אבל לא לענין איסור משום דם, ונפקא מינה כשפקע איסור דם ע"י בישול או מליחה דליכא איסור הנאה משום קודש, אבל דם כל זמן שלא פקע איסורו ע"י בישול ומליחה אסור בהנאה קמ"ל היקש דם למים דמותר, אבל לפי הסוברים דדם שבשלו ושמלחו נמי אסור מה"ת ודאי קשה, דכיון דכתיב גבי דם קדשים דמותר בהנאה ממילא ע"כ דדם חולין נמי מותר בהנאה דאטו משום דרבע עליה נמי איסור קדשים גרע ושרי בהנאה אתמהה, וצ"ל דלשיטה זו דדם שמלחו או שבשלו אסור מה"ת, עפ"מ דאיתא בפסחים (דף כ"ד) דכל איסורין שבתורה אין לוקין עליהן אלא כדרך הנאתן ואכילתן משום דאכילה כתיב בהו, וכלאי הכרם לוקין עליהם גם שלא כדרך אכילתן משום דלא כתיב בה אכילה, וכן בשר בחלב למאן דמפיק איסור דידיה מג"ש מנבלה אע"ג דבנבלה גופא כתיב אכילה ואין לוקין עליו אלא דרך אכילה, מ"מ כיון דלא כתיב אכילה בגופו דבשר בחלב לוקין עליו אפי' שלא כדרך הנאתו עיי"ש, וא"כ במעילה דלא כתיב לשון

אכילה בגופו אע"ג דילפינן לה מתרומה נמי לוקין עליה גם שלא כדרך הנאתן, וא"כ אי לאו היקישא דדם למים ה"א דמקרא דלכם ידעינן רק היתר הנאה דקדשים היינו שלא כדה"נ, אבל כדרך הנאה חייב משום איסור דם ואתי היקישא דדם למים להתיר אפי' כדרך הנאה ודו"ק. גבו"א ליומא:

דף יא:

לימא מתניתין דלא כראב"צ, פירש"י ורגמ"ה דכיון דמצריך שרפה בקדושה מועלין בהן עכ"ל, אין להקשות דהרי לעיל (דף יו"ד ע"א) איתא דבשר קדק"ד שנטמא אע"ג שיש בהן מצות שרפה בקודש מ"מ אין בהן מעילה ע"ש בפירש"י ורגמ"ה, הכא שאני דכיון דילפינן נסכים קודש קודש ג"ש מנותר, כמו דבנותר יש מעילה אע"ג דלא חזי לגבוה ע"פ דין ה"נ הנסכים יש בהן מעילה וג"ש מופנה למדין ואין משיבין:

כשם שניסוכה בקדושה כך שרפתה בקדושה, השמ"ק מוחק זה דהרי ילפינן לה מקודש קודש, באמת בסוכה (דף מ"ט ע"ב) ובתוספתא פ"ג דסוכה הגירסא כמו שהיא לפנינו כאן במעילה וקשה לשבש כל הספרים לפי הגהת השמ"ק, אמנם ראיתי בהגהות כתב יד על הגליון מהש"ס של הגאון ר' חיים יאנאווער ז"ל שכתב וז"ל, לענ"ד י"ל דאף לראב"צ לכאורה לא מקרי לא נעשית עדיין מצותו כדאמר רבא לעיל (דף יו"ד ע"א) דאע"ג דבעי שרפה מ"מ לא מקרי לא נעשית מצותו וכתבו שם התוס' הטעם דכיון דלא בעי בגדי כהונה לאו עבודה היא, א"כ ה"נ דיליף משרפת נותר נראה דלא בעי בגדי כהונה וא"כ לאו עבודה היא, לזה קאמר דכשם שניסוכה בקדושה פירוש בבגדי כהונה כך שרפתה בקדושה פי' בבגדי כהונה עכ"ל ודו"ק שזה נראה נכון, וע"ש שכתבנו לעיל (דף יו"ד ע"א) דנראה עיקר דשם גם כהן לא בעינן להיא שרפה דבשר טמא, ורק בשרפת נותר דבעי יום דוקא אפשר דבעי גם כהן לשרפת קדק"ד של נותר ע"ש בדברינו, מ"מ בגדי כהונה ודאי לא בעינן לשרפת נותר וא"כ הוה אמינא דגם שרפת הנסכים לא בעי בגכ"ה קמ"ל היקישא דשרפה לניסוך:

במשנה דישון מזבח הפנימי והמנורה לנו"מ, אין להקשות איך אפשר כלל ליהנות מהן הרי נבלעו במקומן, חדא דמ"מ נפ"מ יש אם נהנה קודם שנבלעו דאפשר שלא נבלעו תכף ומיד, או י"ל דה"ק לולא שהיו נבלעין לא נהנין ולא מועלין כתירוץ התוס' ביומא (דף כ"א) הובא בתוי"ט פ"א דתמיד:

דף יב.

בגמ' בשלמא לר"ש כדנקט טעמא וכו', לכאורה לפמש"כ התוס' לעיל ד"ה רש"א, דמשו"ה מודה ר"ש בבני יונה שעבר זמנם דאין בהם מעילה, משום דאין פדיון לעופות

וכו' משו"ה לא דמו לחטאת שעבר זמנו ע"ש, א"כ להס"ד כאן דלא ירד עדיין לחלק בהסברא דאין לעוף פדיון, א"כ גם לר"ש קשה להיפך אמאי מודה בעבר זמנו דאין ביונים מעילה, אך לפ"מ שיתבאר לקמן עיקר כונת תירוץ הש"ס כיון דאין מום פוסל בעופות אין לעוף פדיון, יתבאר לך דגם המקשן ידע דאין לעוף פדיון והתרצן חידש לו עוד ענין אחר וא"כ א"ש ולא קשה מידי ודו"ק ואין להקשות הרי אמרינן בפסחים (דף כ"ט) האוכל חמץ של הקדש במועד מעל ויש אומרים לא מעל, ומפרש התם דמ"ד מעל ס"ל דבר הגורם לממון כממון דמי וחמץ במועד אע"ג דעתה אינו שוה כלום, מ"מ כיון דאחר המועד יהיה שוה ממון גם במועד כממון דמי, וא"כ הרי ר"ש ס"ל בב"מ (דף נ"ח) דדבר הגורם לממון כממון דמי, ונימא דמשו"ה ס"ל ג"כ הכא דתורים שלא הגיע זמנם מועלים בהם, דאע"ג דהשתא לא חזו מ"מ כיון דאחר שיגיע זמנם יהיו ראוין מועלין בהם. גם עתה, ולמ"ל להש"ס כאן אליבא דר"ש לטעמא דהיה ר"ש אומר כל הראוי לאחר זמן וכו' הרי הוא בל"ת, דבאמת לא קשה מידי דהרי תורין מועלין בהן גם אם ע"י ההנאה אינו פוסל אותם לקרבן אחר שיגיע זמנם, כגון שתלש מהן נוצות שאינו מגרע בזה כשרותן כלל עיין לעיל ריש פרק חטאת העוף בדברינו ברש"י שם, ואטו התולש מחטאת בהמה דתנן לקמן (דף י"ט ע"ב) במתניתין ופירש"י שתלש ממנה צמר פוסלה בזה למזבח הרי ודאי דלא פסלה, כמפורש בירושלמי פסחים (פ"ט ה"ה) תני בן בג בג אומר שה תמים אין גיזה תמימה ע"ש וזה פשוט ומ"מ מעל, וה"ה חטאת העוף או עולת העוף שתלש ממנה נוצות או הנאה אחרת כיוצא ומ"מ מעל לר"ש, אע"ג דלא הגיע זמנם של התורין עדיין והרי אין כאן שום דבר הגורם לממון כלל שהרי לא הפסיד להקדש, והאוכל חמץ במועד שאני שהרי הפסיד להקדש שלאחר המועד לא יהיה עוד החמץ בעולם משו"ה הוה שפיר גורם לממון, ועיין בקצוה"ח סי' שפ"ו ויש להאריך בדבריו הרבה אבל כאן די בזה הערה:

אלא לרבנן מ"ש ממחוסר זמן, המפרש ורגמ"ה מפרשים דהקושיא היא למה לא ימעלו בתורין שלה"ג זמנם, מ"ש ממחוסר זמן שנכנס לדיר להתעשר כדאיתא בבכורות. ובפשוטו הוא תמוה דהתם בבכורות אמר כן רק אליבא דר"ש וכן הביא כאן בפירגמ"ה, אבל רבנן פליגי עליה וס"ל דמחוסר זמן אינו נכנס לדיר להתעשר וא"כ מאי פריך כאן אדרבנן דר"ש, וצריך לדחוק דעיקר הקושיא היא לא מהא דנכנס לדיר להתעשר אלא מהא דקדוש גם לפני זמנו, וכן באמת משמע מאריכות לשון פירוש רגמ"ה עיין עליו, וראיתי שבפירוש קדמון הנדפס בדפוס ווילנא מכ"י מפרש הקושיא על רבנן להיפך דאמאי לא נהנין בהן מדרבנן מ"ש ממחוסר זמן דלרבנן אינו קדוש כלל וא"כ הו"ל להיות

מותר בהנאה גם מררבנן, אבל פירוש זה מוקשה עוד יותר דבאמת רבנן מודו דקדוש לפני זמנו רק דקריב אחר זמנו, וגם לפ"ז תירוץ הש"ס אינו מובן וצ"ע:

דאין לעוף פדיון, הטעם דאין לעוף פדיון נראה ממנחות (דף ק"א ע"א) משום דעופות קדושת הגוף נינהו, ואע"ג דבהמה נמי משנתקדשה בפה קדשה קדוה"ג, מ"מ עדיין אין קדושתה גמורה שהרי עדיין היא צריכה קדושת כלי בקבלת הדם, וגם סכין של שחיטה יש דס"ל שהיא כלי שרת עיין בתוס' ריש פרק איזהו מקומן ובשאר מקומות, משו"ה כשהוממה שפיר יש לה פדיון, אבל עוף שכל מעשיה ביד ואינה טעונה שום קידוש כלי הו"ל גבה קדושת פה כקדושת כלי בבהמה, דוגמא דאיתא בפסחים (דף ל"ד ע"ב) ענבים קאמרת הכא בענבים של תרומה עסקינן דקדושת פה דידהו כקדושת כלי דמי, אבל מי החג דבעו כלי לא עבוד רבנן מעלה ע"ש, וכמשנה דמנחות (דף ק' ע"ב) המנחות והנסכים שנטמאו עד שלא קדשן בכלי יש להם פדיון משקדשו בכלי אין להם פדיון, ובגמ' שם איתא דמכלי שרת לא אשכחן דמפריק, וזהו עומק כונת רש"י במנחות שם עופות קדוה"ג נינהו דהן עצמן קרבין ואין צריכין קדושת כלי עכ"ל אמנם דבזבחים (דף צ"ב ע"ב) בעי ר' אבין חטאת העוף שהכניס דמה בצוארה בפנים מהו, צוארה ככלי שרת דמיא ומפסיל או כצואר בהמה דמיא ע"ש, הרי דיש סברא דצואר העוף הוא ככלי שרת, אבל מ"מ אין זה עני לנידון דידן לומר דמחיים עדיין חסר לה איזה קדושת כלי כלומר צואר העוף, דהכונה התם היא רק דכיון דדם עוף לא הוזקק לקבלה בכלי אפשר שאם הכניסה נפסל הדם כאלו הכניס הדם בכלי, אלא דמחיים ליכא עדיין שם דם כלל, אבל לאחר מליקה כיון דיש כבר על הדם שם דם וקידוש כלי שרת לא הוזקק לה, אפשר דאם הכניסו לפנים קודם הזאה שפיר נפסל, ועיין בזבחים (דף מ"ח ע"ב) דתניא יכול יהא בן עוף טעון צפין, ודין הוא ומה בן צאן וכו' מה לבן צאן שכן קבע לו כלי וברש"י שם, ועיין בספרא פ' ויקרא דיבורא דחובה פי"ח ברייתא ה' ובספרא פ' בחוקותי פ"ד ברייתא ה' ובתוי"ט במנחות פי"ב משנה א' מש"כ שם על הרמב"ם ואכמ"ל בזה יותר:

ברש"י ד"ה יצאו מידי מעילה דבר תורה וכו' וקדושת דמים נמי לית בהו דאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים עכ"ל, וכלשון הזה כתב המפרש ורגמ"ה גם לעיל (דף ב' ע"א) ע"ש, ולכאורה משמע דאם היה הדין דפודין את הקדשים להאכילן לכלבים היה מותר לפדותן ש דאין בהם מום וע"כ לומר דהמיתה עצמה אין לך מו גדול מזה, וכן מוכח מתוס' בכורות (דף ל"ד) ד"ה אילימא שכתבו דאחוזת דם כיון דא"א לה לחיות הוה מה"ת מום גמור, היינו דמיתה גופא הוה מום, ובחולין (דף ל"ז) תוס' ד"ה ומה ז"ל נבלה נמי מתסרא כיון דמיתה אין לך חסרון גדול מזה עכ"ל ע"ש היינו דמיתה הוה מום וא"כ

מצינו בראשונים הסוברים כהתו"ח שכתב כן ובחנם השיג עליו לפ"ז בהגהות מצפה איתן בשבועות (דף י"א ע"ב) מהתוס' בב"ק (דף ע"ו) ד"ה שחיטה שכתבו דהמיתה לא הוה מום שהרי לפניך שיש ראשונים דסברי כהתו"ח, ומ"מ הא ודאי דהמפרש ורגמ"ה לרוחא דמילתא כתבו הכא, דהרי כאן אליבא דריו"ח קיימינן ואיהו הא ס"ל להדיא במס' תמורה דקדשי מזבח נמי בעו העמדה והערכה, וא"כ כשמתו אפי' אם היו פודין את הקדשים להאכילן לכלב ים, הרי אי אפשר בהם פדייה משום דאי אפשר להעמידן ולהעריכן, ועיין בדברינו לקמן (דף ט"ו ע"א) בתוס' ד"ה ואפילו:

דף יב:

דאמר רב המקיז דם לבהק"ד אסור בהנאה ומועלין בו. בתוס' כאן ד"ה המקיז דם הקשו דהרי ממעטינן דם ממעילה מלכפר לכפרה נתתיו ולא למעילה, ותירצו דהנ"מ בדם שחיטה דחזיא לכפרה אבל דם בהמה בחייה דלא חזיא לכפרה לא נתמעט ממעילה עכ"ד, וכ"כ גם בזבחים (דף מ"ו ע"א) ובחולין (דף קי"ז ע"א) ע"ש, והנה ע"פ יסוד הזה ראיתי בשדי חמד ערך דם בצים שבשלו שהביא קונטרס גדול מהג"מ ר' יצחק שלמה יואל שליט"א שחידש, דהא דדם שבשלו אינו עובר עליו כזעירא אר"ח במנחות (דף כ"א ע"א) והרי הטעם הוא גם בזה משום דענין איסור דם בעינן שכיוצא בזה יהיה ראוי לכפרה, כמש"כ הרלב"ח הובאו דבריו בכסא דהרסנא סי' ל"ד וכנראה בכריתות (דף ד' ע"ב ודף כ"ב ע"א) ע"ש, וכיון דהאי קרא דכי הדם בנפש יכפר לא איירי רק בדם שחיטה הראוי לכפרה, אבל בדם מה"ח דלא חזי לכפרה לא מיירי האי קרא ומשו"ה מועלין בו בדם הקזה שבא מה"ת, א"כ ה"ה מאי דממעטינן מהאי קרא דם שבשלו דמשום דלא חזי לכפרה אינו עובר עליו, נמי לא ממעטינן אלא דם שחיטה דמיירי ביה קרא דיכפר אבל דם מן החי אע"פ שבשלו עובר עליו, כיון דלא איירי האי קרא בדם מה"ח, וכמו שבדם מה"ח יש מעילה ה"נ דם מה"ח שבשלו עובר עליו זהו יסוד חידושו בקונטרס זה, ועפ"ז הוא הולך ומתרץ קושיות רבות שהקשו האחרונים על האי כללא דדם שבשלו אינו עובר עליו, כמו קושית הגאון ר' אלעזר לאנדא בנו"ב חיו"ד סי' ל"ו ועוד רבות כאלה בחריפות עצום ע"ש באריכות דבריו ובאמת שהוא דבר חכמה, אבל מ"מ לקושטא דמילתא לענ"ד קשה הדבר להאמר, חדא דא"כ הו"ל לזעירי לומר בהדיא דם שחיטה שבשלו אינו עובר עליו דאמורא צריך לפרש דבריו, ותו דא"כ כשמותיב עליו אביי שם מברייתא דקתני הקפה את הדם ואכלו וכו' חייב ונדחק מאוד לתרץ דבהקפה בחמה מיירי, וקשה דא"כ חי הוא ואמאי חייב אחלב הרי האוכל חלב חי פטור, וע"כ לומר דברייתא לצדדין קתני הקפה את הדם בחמה ואת החלב באור, כמש"כ התוס' בפסחים, (דף כ"ד ע"ב) וזהו ודאי

דוחק גדול, טפי הו"ל לשנויי דברייתא בדם הקזה איירי משו"ה חייב אף אם הקפהו באור ואכלו, אלא ע"כ דלזעירי דם שבשלו אפי' אם הדם הוא מה"ח נמי פטור, וענין מעילה שאני דמחיים דם ובשר חד מילתא היא וחשוב הדם כגופה של בהמה לענין מעילה, משא"כ לענין איסור דם אין חילוק בין דם מה"ח לדם מן השחוטה ואכמ"ל יותר בענין זה, אך אזכיר כאן מה שלפי דברינו תירצתי בפשוטו קושית הגרע"א בגליון הש"ס זבחים (דף מ"ה ע"ב) בתוס' ד"ה אבל עצים וכו', שהקשו שם למ"ד אין איסור חל על איסור בקדשים אפי' באיסור בת אחת, א"כ למ"ל קרא דכי הדם הוא בנפש יכפר למעוטי דם מנותר וטומאה הא בלאו"ה אין איסור נו"ט חל על איסור דם, והקשה בגה"ש הא קיי"ל דדם שבשלו אינו עובר עליו וא"כ אצטריך קרא למעט מנותר וטומאה דם קדשים שבשלו, ולדברינו אי אפשר כלל לומר כן דקרא אתי למעט דם שבשלו מנותר וטומאה, דהרי קרא בדם הראוי לכפרה דוקא איירי ודרשינן לכפרה נתתיו ולא לנותר וטומאה עיין בתוס' יומא (דף ס' ע"א) מש"כ שם בזה, וא"כ הרי אין מקום כלל לומר דבדם שבשלו שאינו ראוי לכפרה איירי קרא דממעט מאיסור נותר וטומאה, ובקונטרס מיוחד על אודות דם שבשלו בכלל הארכתי בזה:

גמ' מסייע ליה לר"א דאמר ר"א כל מקום שאמרו חכמים קדוש ואינו קדוש דמיו יפלו ללשכה פירוש שהגזבר מוכרן והדמים יפלו ללשכה כמש"כ כאן התוס' וכן פוסק הרמב"ם, נמצא דאע"ג דבהן עצמן ליכא מעילה מ"מ כשמכרן ונפלו דמיהן ללשכה מועלין שפיר בהדמים, אבל אין למדין מן הכללות דהרי דישון מזבח הפנימי והמנורה תנן לעיל דאין נהנין ולא מועלין ומ"מ ודאי שהגזבר אינו מוכרן דהא הם אסורין בהנאה ואינן תופסין את דמיהן כדאיתא בירושלמי יומא פ"ב ה"ב, ובזה תבין היטב דברי הירושלמי יומא פ"ה ה"ו דמביא דברי ר"א אלה ומחלק כמו שכתבנו, ודברי הפ"מ שם וכן גם דברי הרידב"ז שם אינם מדוקדקים כלל, ועיין ירושלמי נדרים פ"א ה"ג ואני הנני מעורר שיש לפלפל הרבה בזה ועיין בתוס' יומא דף נ"ט ע"ב: עכ"פ כל אלה ששנינו בפרקין דלא נהנין ולא מועלין חוץ מאחדים היוצאין מן הכלל, בור ונתמלא מים שובך ונתמלא יונים וכיוצא בהן גזבר מוכרן ונותן הדמים ללשכה וכיון שהם בלשכה מועלין בהן מה"ת אפי' לשיטת הרמב"ן דבעינן למעילה אדם המקדיש. דמעשי הגזבר שמכניס הדמים ללשכה לא גרע ודאי ממקדיש בפה דמעשה עדיף מדיבור וזכור זה שהוא כלל גדול בדיני מעילה:

במשנה חלב המוקדשין וכו' לא נהנין ולא מועלין, הא דבמשנה דע"ז (דף כ"ט ע"ב) מוכי דחלב שבקיבה הוא כפירשא בעלמא מהא דקיבת עולה החמורה מקיבת נבלה מ"מ

אין מועלין בו, וע"ש דף ל"ה רע"א ובפירש"י שם, אע"ג דחלב המוקדשין גם כשאינם פירשא אין בהן מעילה כמפורש כאן, התם הכונה דגם אם יינקה העולה חלב מבהמת קדשי בדה"ב או מחלב בהמה שהקדישה קדושת דמים למזבח דמועלין בהחלב כדאיתא כאן במשנה ובגמ' ומ"מ אין מעילה בקיבתה, וע"כ דהטעם הוא משום דהוה כפירשא בעלמא וזה פשוט:

וביצי תורין לא נהנין ולא מועלין, לא מבעיא ביצים גמורות אלא אפי' ביצים המחוברות עוד בגוף התורים, דאיתא בביצה (דף ו' ע"א) דדינם כבשר וע"ש בתוס', וברמב"ם פ"ג ה"ז מה' מאכלות אסורות כתב וז"ל יראה לי שהאוכל ביצי דגים טמאין הנמצאים במיעיהן וכן ביצי עוף הטמא התלויות באשכול שעדיין לא פרשו ונגמרו האוכל אותם כאלו אכל העוף עצמו עכ"ל, אע"ג דשם בהלכה הקודמת פסק דליכא מלקות על ביצי עוף טמא ע"ש, הרי דדין ביצים המחוברות במיעי העוף דין בשר יש להן, מ"מ לענין מעילה אין דינן כבשר ואין מועלין בהן, וה"ה לענין מחשבת פגול דתנן בזבחים (דף ל"ה ע"א) ע"ש בסוגיא דמ"מ לאו גופא דזבחא הם, ועיין תמורה (דף ל"א ע"ב) בתוס' ד"ה ואפי' למ"ד ע"ש:

בתוס' ד"ה המקיז דם באותו דיבור אבל דם בהמה חיה דלא חזי לכפרה לא עכ"ל, לכאורה היה אפשר לומר דהא דנתמעט דם ממעילה היינו דוקא בדם הנפש דחזי לכפרה, אבל דם התמצית שאינו ראוי לכפרה לכו"ע כדאיתא בכריתות פרק דם שחיטה, מועלין שפיר דהא לא נתמעט מלכפר לכפרה נתתיו ולא למעילה כיון דאינו ראוי לכפרה, ובדם התמצית של הקזה שאין הנפש תלוי בו באותו דם קאמר דמועלין בו כגון ראשון ואחרון דאינו חייב עליו כרת לרבנן דר"י לריו"ח כדאית ליה ולר"ל כדאית ליה בכריתות שם ע"ש, והרי כן משמע שיטפא דלישנא בסוגיא דתלתא קראי בדם למ"ל חד למעוטי מנותר וחד מטומאה וחד ממעילה, אבל למעוטי מפגול לא צריך לפי שהדם עצמו מתיר הוא, משמע דמיירי רק בדם הנפש דדם התמצית ודאי לאו מתיר הוא דהא אינו ראוי לכפרה ולהתיר, ודם הנפש לחוד נתמעט ממעילה ומנותר וטומאה ופגול, אבל דם התמצית לא נתמעט מכל הני וכן לא נתמעט ממעילה, ומשו"ה מועלין בדם הקזה כלומר בדם התמצית דהקזה, אבל אם נתבונן היטב אי אפשר לומר כן דהרי הסוגיא לעיל אזלי על הקושיא דפריך מי איכא מידי דמעיקרא אין בה מעילה ולבסוף אית בה מעילה, ומקשה והא איכא דם דמעיקרא אין בה מעילה ולבסוף יש בה מעילה, וע"ז משני התם מעיקרא נמי אית בה מעילה דא"ר המקיז דם לבהמת קדשים מועלין בו. הרי דבאותו דם דלבסוף לאחר שיצא לנחל קדרון מועלין בו באותו דם גופא קאמר

דבתחילה ע"י הקזה מועלין בו, והדם שיוצא לנחל קדרון הרי הוא שירי הדם של כפרה וזריקה לא דם התמצית ומ"מ ע"י הקזה מועלין בו, דאי בתרי מיני דמים מיירי הא בדם התמצית והא בדם הנפש, מאי מייתי ראיה מהא דמועלין בו בתחילה משו"ה מועלין בו נמי בסוף, הא אין ענין דם זה לדם זה דהאי דם לחוד והאי דם לחוד, אלא ודאי דבחד דם מיירי בדם הנפש וא"כ ע"כ לתרץ קושית התוס' כמו שתירצו התוס' בעצמם, ולפ"ז צ"ל דהא דאיתא בגמ' דלמעט דם מפגול לא צריך קרא לפי שהוא עצמו מתיר, אע"ג דמיירי גם מדם התמצית מ"מ שם דם חד הוא, וכמו שדם הנפש אתמעט מכל הני ה"נ גם דם התמצית בכלל ודו"ק בזה היטב. גבורת ארי ליומא:

תוס' ד"ה כל הראוי למזבח וכו' אבל אין ראוין למזבח שהרי הקרב והכרעים אין רוחצין אלא באמת המים עכ"ל, אין אני יודע מנ"ל זה והרי במשכן במדבר ודאי לא היה אמת המים ובבי"ר נמי אפשר שלא היה אמת המים וצ"ע, והנה בדברי הימים (ב' ד' ו') כתיב ויעש כיורים עשרה ויתן חמשה מימין וחמשה משמאל לרחצה בהם את מעשה העולה ידיחו בם, ופירש שם בפירוש המיוחס לרש"י והוא באמת מתלמידי ר' סעדיה גאון ז"ל כמש"כ התוס' יומא דף ט' ע"א סד"ה ולא בזה"ל לרחצה בהם קידוש ידים ורגלים. את מעשה העולה ידיחו בם מן מימי הכיור ידיחו קרבי העולה, ודוקא עולה אבל שלמים לא שהוא נאכל לבעלים בכל העיר, הכיורים היו לקידוש והים לטבילה עכ"ל, וא"כ הרי מפורש בקרא דמותר לרחוץ הקרבים והכרעים במים שנתקדשו בכיורים וזהו דלא כהתוס' כאן, ובאמת מפורש בזבחים דף כ"ב דמים קדושים אסורין להדחת הקרבים והכרעים משום שיש להם שם לווי, אך כשנתבונן בדבר נראה שדברי המפרש האלה בדברי הימים תמוהין מאוד בלאו"ה, שהרי כיור שראוי לקדש ממנו ידים ורגלים של כהנים כלי שרת הוא ומימיו נפסלין בלינה, אלא שהיו משקעין הכיור בים שעשה שלמה שהיה נמשך ממעין ולא ופסל בלינה, עיין בפי' ר"ח הנדפס בש"ס דווילנא ביומא (דף ל"ז) ובתוס' ישנים שם ד"ה דהוה משקעין וזה קאי ודאי על בית ראשון דבבית שני לא היה ים של שלמה כלל, והיו משקעין אז הכיור בבאר הגולה ואין כאן המקום להאריך בזה, ואם היו העשרה כיורים כשרין לקידוש שהיו כלי שרת א"כ הוצרכו לשקען כולן בים של שלמה שלא יפסלו מימיהן בלינה, וזה אי אפשר כלל שהרי ים של שלמה היה עגול עשר אמות רחבו וחמש אמות קומתו (מלכים א' ז' כ"ג), והרי הכיורות כל כיור רחבו וארכו ארבע באמה ושלש אמות קומתה (מלכים שם ז' כ"ז), וא"כ אי אפשר להשקיע בים רק שלש כיורים מלבד כיור של משה, ומה נעשה א"כ עם יתר שבעה הכיורות שלא יפסלו בלינה אתמהה, ולכן נראה דהעיקר כדפירש"י שם במלכים (א'

ז' ל"ח) בשם רבו דהעשרה כיורים הן הן הסירות כד"א ככיור אש בעצים (זכריה י"ב) וכן והכה בכיור (שמואל א' ב') עכ"ל, ואין זה כיורים מה שלועזים האנדפאס אלא מה שלועזים קעסיל ולא היו כלי שרת כלל ומים שבהן לא נתקדשו כלל, ובהם היו באמת מדיחין הקרב והכרעים של קרבנות בבית ראשון במקום אמת המים שבבית שני ודו"ק גם מש"כ המפרש בדה"י שם דלהכי נקט קרא עולה משום דשלמים אין להדיחן בעזרה הואיל והן נאכלים לבעלים בכל העיר אינו מספיק כלל, דאכתי תקשי למה נקט רק עולה הרי חטאות ואשמות נמי נאכלין בעזרה דוקא והדחתן ע"כ בעזרה היה, ואפי' פסח שנאכל בכל העיר לבעלים מפורש במשנה דפסחים דכשחל ערב פסח בשבת מדיח הקרבים בעזרה, אבל הא דנקט קרא התם רק עולה הוא משום דבתורה הקרב והכרעים ירחץ במים רק בעולה כתיב מפורש וכל זה לענ"ד ברור ואמנם אפי' אם היו ראוין להדחת הקרב והכרעים נמי אין זה ראוי למזבח:

דף יג.

במשנה ולד המעושרת וכו' ולד מוקדשין וכו' ואחרים מתנדבין כן. להבנת המשנה ומפרשיה הנני מוכרח להאריך קצת, דהנה זה ברור דמה שאסרה תורה גיזה וחלב מבהמת קדשים, אין זה מטעם עבודה בקרשים, לא מבעי חלב דאסור אפי' חלב הנוטף מדדיה מעצמן בלי חליבה כהא דתנן בפרק במה בהמה העזים יוצאות צרורות ע"ש נמי אסור בהקדש, ומעשה החליבה הרי לא אסרה תורה כלל בקרא דבשר ולא חלב כמו שהוכיחו התוס' בבכורות (דף כ"ה ע"ב) ד"ה שער בכור ע"ש, אלא אפי' איסור גיזה דהתורה אסרה לנו מעשה הגזיזה בעצמה כמש"כ התוס' בבכורות שם ובמכילתין לעיל (דף י"ב ע"ב) מ"מ ברור דהאיסור לאו מטעם עבודה היא אב"א קרא ואב"א סברא, אב"א קרא דאי ס"ד דבגזיזה יש עבודה להנגזז למ"ל קרא דלא תגוז בכור צאנך, כיון דכתיב מעיקרא לא תעבוד בבכור שורך הרי גיזה בכלל עבודה, ואב"א סברא דודאי מצד השכל אין בגזיזה שום עבודה להנגזז, ובמכות (דף כ' ע"ב) אהא דאמר דגם הניקף לוקה אלאו דלא תקיפו, קמתמה הש"ס מאן דאכיל תמרי בארבילי לוקה הא לא עביד שום מעשה, דא"ל מני ר' יהודא היא דאמר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו, הרי להדיא דגם מצד הסברא אין בגזיזה שום עבודה להנגזז, גם בירושלמי דע"ז (פ"א ה"ו) פריך בכל מקום אין מוכרין להם בהמה גסה למה בהמה גסה יש בה חיוב חטאת, ופריך ובהמה דקה אין בה חיוב חטאת ואינו חולב ואינו גוזז, ומשני אמרי תמן היא מתחייבת ברם הכא הוא מתחייב עכ"ל הירושלמי, הרי מבואר גם בירושלמי הזה דבגזיזה וחליבה אין הבהמה עושה שום עבודה, ותו דאם איתא דגיזה אסורה משום עבודה צריכה ודאי להיות אסורה

גם אם הקדישה חוץ מגיזותיה כמובן, ובחולין (דף קל"ה ע"א) מפורש דאי לאו משום דפשטה קדושה בכולה היתה מותרת בגיזה, וע"פ ההקדמה הזאת תמהתי בחידושי להרמב"ם פ"א מה' מעילה על המרדכי פרק כ"א דשבת שכתב דגיזה וחליבה בקדשים היא משום עבודה ע"ש וצ"ע:

ועתה נבוא בעזהי"ת למשנתינו דרש"י ורגמ"ה פירשו דמיירי שהולד הוא חולין, ואחרים מתנדבין כן היינו שמתנין שהחלב לא יהיה קדוש, אבל קשה דמאי מהני התנאי הרי מפורש בחולין שם דבקדוה"ג לא מהני תנאי דפשטה קדושה בכולה, והתוס' כאן ד"ה אתיא העברה האריכו וכתבו דמיירי שהולד ג"כ קדוש, ובפיהמ"ש להרמב"ם כאן כתב וז"ל כבר ידעת שמע"ש הקדש ולפיכך אם היתה נקבה מועלין בחלבה וכו' לפי שאינו מותר לינוק חלבה לפי שנתנו אותו כאלו היא עבודה וגיזה שאינו מותר בהקדש כמו שנתבאר בבכורות עכ"ל, ביאור דבריו לענ"ד הוא דגם הרמב"ם מפרש כהתוס' דבולד הקדש מיירי והאיסור להניק הולד הוא משום דחליבה ויניקה מכחיש להאם. משו"ה כמו שאסור גיזה ועבודה בקדשי בדה"ב מדרבנן משום כחשא כמבואר בבכורות (דף י"ד ע"א) דאסור מדרבנן ודחי דהאיסור הוא משום דמחלף בקדה"ג, ואין זה רק דיחוי אבל העיקר הוא דהאיסור דרבנן הוא משום כחש כמבואר ר"פ ראשית הגז ע"ש וקצרתי, ה"נ אסור חליבה ויניקה בקדשי מזבח מדרבנן משום כחשי, ובפי' קדמון הנדפס מכ"י בדפוס ווילנא מביא תחילה כפי' רש"י ורגמ"ה ואח"כ מביא כפיהמ"ש להרמב"ם ז"ל בזה"ל, ואיכא נמי משום לא תעבוד בקדשים שמכחיש לקדשים עכ"ל, דייק ולא כתב משום לא תעבוד בבכור שורך דאינו ענין ליניקה וחליבה ללאו דעבודה, אלא משום לא תעבוד בקדשים שמכחיש לקדשים שהוא רק איסור דרבנן, וכן הרע"ב במשניות הביא פיהמ"ש להרמב"ם וכתב להדיא בלשונו שהוא מדרבנן, והתוי"ט שם הקשה שהרי הוא מה"ת ונשאר בקושיא ולדברינו אין כאן קושיא כלל בעזהי"ת אכן בתוספתא דמכילתין מבואר להדיא דאפי' הקדיש פרה וכרשינין ועמיר אין אומרים תאכל פרה את הכרשינין אלא אחרים מתנדבין לה, והמעיין שם יראה דאפי' אם גם הפרה היא רק קדושת דמים נמי אסורה לאכול את הכרשינין, ומבואר דאפי' היכא דלא שייך כחשא אסור נמי להקדש ליהנות מהקדש, דהקדש מותר ליהנות רק מדמי הקדש אבל לא מחפץ של הקדש ע"ש, ונתבאר זה כבר אצלינו במקום אחר בעזהשי"ת, והרמב"ם בפ"ח מה' מעילה פוסק לדינא כהתוספתא הזאת, ולהכי משהביא בפ"ג מה' מעילה הי"ב דחלב המוקדשין לא נהנין מהן והרי הן קודש, כתב מיד דלפיכך ולד המוקדשין לא ינוק מן המוקדשין, דאין צורך

שוב לטעם אחר כלל אלא כיון דהחלב קודש ממילא אסור גם להקדש עצמו ליהנות מהן זהו מה שרצינו לבאר כאן ועיין בדברינו בדיבור הסמוך לקמן ודו"ק:

ואחרים מתנדבין כן, פירש"י ורגמ"ה שמתנין שהחלב לא יהיה קדוש וכתבתי במהדו"ק בשם הר"י ענגיל ע"ד צחות דמתניתין ר"מ היא, וכעת אמינא בעזה"ש דמתניתין באמת ע"כ ר"מ היא, דהרי לכאורה קשה דאיך מהני תנאי דהחלב יהיה חולין, לוא יהא דלא שייך גבי חלב פשטה קדושה בכולה כיון דמתקיימת בלא חלב כסברת הגמ' לעיל (דף י"ב ע"ב), ומגיזה יש לחלק בדוחק דבגיזה שייך פשטה קדושה הואיל וגיזה מכחיש הבהמה כדאיתא בחולין ר"פ ראשית הגז ועדיין צ"ע בזה ויתבאר איה"ש במקו"א, אבל עדיין קשה הרי החלב הוא דבר שלא בא לעולם כמש"כ השמ"ק בב"מ (דף ס"ד ע"א) ע"ש, והרי קיי"ל דכמו שאין אדם מקנה דשלב"ל כן אין אדם משייר דבר שלא בא לעולם כדפסקינן בח"מ סי' ר"ט סעי' ז' מהגמ' דב"ב (דף ס"ג ע"א) ע"ש, אלא דלעצמו דיינינן דמשייר מקום כמבואר בגמ' שם ולקמן (דף קמ"ח ע"א), וכאן בקדשי מזבח דלא שייך לומר דשייר מקום שהרי פשטה קדושה בכולה איך יכול לשייר החלב לעצמו, אלא ע"כ דמתניתין ר"מ היא דס"ל אדם מקנה דבר שלב"ל ואדם משייר דשלב"ל ונבאר הדבר בעזהשי"ת ביתר ביאור:

דהנה הרא"ש בב"ב שם כתב וז"ל ת"ר בן לוי שמכר שדה לישראל ע"מ שמעשר ראשון שלו מעשר ראשון שלו, אמאי הא אין אדם מקנה דשלב"ל פי' כשם שא"א מקנה דשלב"ל כך אין אדם משייר לו זכות בדשלב"ל, וא"ת ונהי דא"א מקנה דשלב"ל מ"מ אדם מתנה על דשלב"ל שאם אמר אדם לחבירו שדי מכורה לך ע"מ שתתן לי סאה חטין מן היוצא מן השדה שנה שנה ודאי תנאו קיים וכו', וי"ל דע"כ האי תנא סבר דע"מ שיורא הוה ולא תנאה וכו' והטעם דהוה שיורא ולא תנאה, דבתנאי לא מצי לאתנויי כיון דלא שקיל ליה חלף עבודתו אלא בשביל תנאי עכ"ל, כלומר דאי אפשר להיות כאן תנאי דהוה מתנה על מש"כ בתורה, ועיין בשו"ע ח"מ סי' ר"ט סעי' ז' ח' ובביאור הגר"א ז"ל שם, והרמב"ם הביא ברייתא זו להלכה בה' מעשר (פ"ו הי"ט) בזה"ל, כהן שמכר שדה לישראל ע"מ שהמעשר שלה שלו לעולם הרי הן שלו, כיון שאמר ע"מ נעשה כמו ששייר מקום המעשר וכו' עכ"ל, ונושאי כליו לא ביארו למה הוסיף הרמב"ם תיבת "לעולם" הלא דבר הוא, ונראה דהנה כבר העיר הט"ז ביו"ד סי' ס"א ובח"מ סי' ריי"ב בסתירת פסקי הרמב"ם, דבכהן שמכר פרה לישראל ע"מ שהמתנות שלו, פסק דלא מהני התנאי דע"מ תנאי הוא ולא שיורא וכאן פסק דשיורא הוה ונאמרו בזה תירוצים שונים, והפליתי ביו"ד סי' ס"א והנתיבות בח"מ סי' ריי"ב שניהם לדבר אחד נתכוונו לתרץ, דהרי הא דע"מ שהמתנות

והמעשר שלי לא מהני מטעם תנאי הוא משום דהוה מתנה עמש"כ בתורה, והא תינח במוכר פרה לשוחטה דודאי יתחייב במתנות ובודאי עקר מש"כ בתורה שרשות לבעלים לתת לכל כהן שירצה, אבל גבי מעשר מי יאמר דעקר שמא לא יזרע או יזרע שחת וכדומה דבר שאינו חייב במעשר, או שיכניס התבואה דרך גגין לפוטרו ממעשר ולא הוה מתנה על מש"כ בתורה, כדקיי"ל בפ' הזהב דמהני תנאי דע"מ שאין לך עלי אונאה משום מי יימר דעקר להכי גבי מעשר מהני תנאי עכת"ד:

אבל קשיא טובא לדבריהם דא"כ מאי פריך הש"ס בב"ב שם והא אין אדם מקנה דשלב"ל ומשני זאת אומרת שיורא משייר מקום, וע"כ דהכונה היא דמטעם תנאי ליכא למימר משום דהוה מתנה עמש"כ בתורה כמש"כ הרא"ש, ואמאי הא י"ל דמהני פשוט משום תנאי ומתנה עמש"כ בתורה לא הוה משום דמי יימר דעקר, אבל מ"מ יש ליישב ע"פ הירושלמי פ"ק דדמאי הובא גם במשנה למלך שם וז"ל, בן לוי שמכר שדה לישראל וא"ל ע"מ שיהיה המעשרות שלו ארבע או חמש שנים, יכול הוא למחות בידו שלא לטעת כרם שלא לזורעה אסטיס שלא לעשותה שדה קנים עכ"ל הירושלמי, והנה בהא דפריך הש"ס בב"ב שם והא א"א מקנה דבר שלב"ל וביאר הרא"ש דמשום תנאי לא מהני משום דהוה מתנה עמש"כ בתורה כנ"ל, קשה הרי בלאו"ה לא מהני מטעם תנאי כמש"כ הריטב"א בקדושין (דף כ"ג) דתנאי לא שייך אלא כשהוא בלשון עשה או ל"ת, אבל בדבר דממילא כגון שהמעשר שלי אין זה תנאי כלל רק שיור עכ"ד ע"ש, וצ"ל בכונת הרא"ש דאכתי הוה מצי למימר דמיירי בא"ל ע"מ שהמעשר שלי כלומר שהלוקח יתן לו המעשרות דהו"ל תנאי בעשה, משו"ה הוכרח הרא"ש לומר דמ"מ אי אפשר לומר דהוה משום תנאי דהו"ל מתנה עמש"כ בתורה, והנה קיי"ל באהע"ז סי' ל"ח וכן בחו"מ סי' ס' ובאחרונים שם דכל תנאי שהוא בקום ועשה בפעם אחד סגי והוא מגמ' (דף ע"ד) ע"ש, וא"כ באמר ע"מ שהמעשר שלי אם הוא בתורת שיור ודאי שהמעשר שלו לעולם, אבל אם הוא בתורת תנאי היינו שמתנה שיתן לו הלוקח את המעשר, א"כ די שיתן הלוקח למוכר את המעשר משנה אחת שנה ראשונה ותו לא, ומשו"ה פריך הש"ס בב"ב שם שפיר והא א"א מקנה דבר שלב"ל שהרי ע"כ מתורת שיור הוא ולא מתורת תנאי, דאי מתורת תנאי הו"ל ע"כ תנאי בקום ועשה שיתן לו המעשר וסגי בהתנה סתם שיתן לו המעשר רק משנה ראשונה לחוד, וא"כ המוכר יכול לכופו לזרוע דבר המחויב במעשר כדאיתא בירושלמי הנ"ל בהתנה לד' וה' שנים, א"כ תנאי שכזה אי אפשר דהו"ל מתנה על מש"כ בתורה שהרי ודאי עקר, אלא ע"כ דלאו מתורת תנאי אלא מתורת שיור אתי עלה ושפיר פריך הש"ס הא א"א מקנה דשלב"ל וה"נ א"א משייר דשלב"ל, אבל לשון הרמב"ם הוא

בדקדוק שהתנה שהמעשר יהיה שלו לעולם בפירוש, ובתנאי שהוא לעולם יכול הלוקח לזרוע דבר שאינו חייב במעשר כמפורש בירושלמי הנ"ל, וא"כ מהני מטעם תנאי דכיון שיכול לזרוע דבר שאינו חייב במעשר אינו מתנה עמש"כ בתורה דלא הוה ודאי דעקר ומשו"ה תנאו קיים, והא דכתב הרמב"ם בלשונו שכיון שאמר ע"מ שיורי משייר מקום המעשר לאו דוקא הוא וכונתו הוא מטעם תנאי, או די"ל דכיון דמהני מדין תנאי תו שפיר י"ל דהוה שיור ואפ"ה אם מת אין לבניו אחריו זכותו ודו"ק בכל זה היטב:

ואחרי הדברים שביארנו בעזהשי"ת הנה בנידן משנתינו נהי דנימא דאם מתנה שמקדיש הבהמה ע"מ שהחלב יהיה שלו אין זה מתנה ע"מ שכתוב בתורה דלא פשטה קדושה בכולה כנ"ל, מ"מ הרי אי אפשר לומר דמטעם תנאי הוא שהרי תנאי זה אינו בעשה ולא בלא תעשה אלא מידי דממילא שהחלב יהיה שלו, כלומר שהחלב יהיה חולין ואינו תנאי כמש"כ הריטב"א, וע"כ דמשום שיור הוא דאתינן עלה שמשייר בגופה של בהמה, והרי זה אי אפשר דהא פשטה קדושה בכולה, אע"כ לומר דבאמת אינו משייר רק החלב וסתמא דמתניתין דידן ע"כ ר"מ היא דס"ל אדם מקנה דבר שלב"ל ויכול גם לשייר דשלב"ל, ועיין בהגהות הח"ץ בט"ז לח"מ סי' רי"ב ונראה שתירוץ הפר"ח שהביא הוא ממש תירוץ המראה הפנים בירושלמי דדמאי שם ואין עתה בידי הפר"ח ליו"ד לעיין בו, והחכם צבי משיג שם גם על תירוץ הש"ך ביו"ד סי' ס"א וגם על תירוץ הפר"ח, אך תירוץ הח"ץ בעצמו שם צריך ביאור ובמה שכתבנו כאן יתבארו גם דבריו בביאור היטב בעומק וברוחב, ומה שהעיר התפא"י במשניות כאן על שיטת התוס' והרמב"ם דאפי' ולד קדשים אסור לינוק מאמו, מהא דהיה מותר להדליק נר מנר במנורה אע"ג דהוה אכחושי מצוה וקדושה כדאיתא בשבת (דף כ"ב ע"ב). ומיישב דיניקת חלב מכחיש טפי משו"ה כו"ע מודו דאסור עכ"ד, באמת פשוט דמעיקרא לא קשה מידי דמנר לנר אין כאן אכחושי כלל עיין בט"ז יו"ד סי' רע"ד סק"ד ובש"ך בנקודות הכסף שם, ומלבד זה שם הרי השמן והפתילות נקנו מכסף תרומת הלשכה, וכל דבר הנקנה מכסף תרוהל"ש מותר להקדש גופיה ליהנות בו, אבל הקדש שהקדיש יחיד חפץ בין בעל חי ובין שאר איזה חפץ שיהיה, אסור גם להקדש עצמו ליהנות ממנו רק ע"י פדיון או מכירה כמו שביארתי בארוכה בביאורי להרמב"ם פ"ח ממעילה:

והגאון האמיתי ר' אפרים דוב לאפ הכהן ז"ל כתב לי על כל דברי הנ"ל וז"ל, מש"כ דפיהמ"ש להרמב"ם מפרש כהתוס' דבולד הקדש מיירי ומ"מ אסור לינוק דמכחיש להאם ודאי דבריו נכונים ומ"מ אין איסור לחלוב בהמת הקדש משום צער בע"ח רק שהחלב אסור, וכן אין סתירה מהפי' קדמון שהביא כת"ר שכתב ג"כ שמכחיש הקדשים

ביניקה, דלדעתי דוקא ולד יש איסור לינוק בהמת קדשים שאין לו דעת ודרך היונק לינוק מהדד אף אם אין בו חלב, ומוציא ע"י יניקתו מיץ חלב כדאמרינן בעלמא עירובין (דף נ"ד ע"ב) מה דד כל זמן שהתינוק ממשמש בו מוציא בו טעם ובודאי ביניקה ומציצה מכחיש להאם, אבל אדם בן דעת אם חולב אינו חולב רק כל זמן שיש בהדד חלב, וכשאין חלב בהדד פוסק ודאי בחליבה כזו אינה מכחשת להאם כלל, ומצוה איכא לדעתי לחלוב משום צער בע"ח דהא מהאי טעמא התיר מהר"ם מרוטונבורג לחלוב בשבת ע"י נכרי, ומש"כ כת"ר שהתוי"ט הקשה למה הוא אסור רק מדרבנן ולא מה"ת דמכחיש האם לא דק בזה, דכונת התוי"ט להקשות על פסוהמו"ק למה כתב שאינו אסור אלא מדרבנן הא איכא נמי איסור דאורייתא דהא החלב אסור בהנאה מה"ת, והנני מודיעו צערי שאינני מבין דברי התוס' שם בשם רבינו פרץ דמתניתין איירי בולד מעושרת ובולד מוקדשין שילדו כשהיו מוקדשין, וקבעי גמ' מנה"מ דלא ינוק מאמו והא כתיב תחת אמו דמשמע דאפי' אמו קדשה יונק ממנה, והשמ"ק אות ט"ז מוסיף בדברי התוס' דאע"ג דבאמת חלב של מוקדשין אסור בהנאה, אימא הנ"מ הדיוט אבל הכא דהולדות הקדש הם א"כ היינו צורך גבוה אימא לא, וקאמר אתיא העברה העברה וכו' אף שמעשר כלומר אף ולד שקדוש קדושת מעשר שנולד מבהמת מעשר אסור לינוק מאמו עכ"ל, דלמ"ל ג"ש העברה העברה על ולד מעשר הא ולד מעשר אינו קריב ונאכל במומו לבעלים כדאיתא בתמורה (דף כ"א ע"א) במשנה וברש"י שם (דף י"ח ע"ב) וכמה שפסק הרמב"ם ז"ל, ואיך ס"ד שולד מעשר יהיה מותר לינוק מאמו המעושרת בכלל הכתוב שבעת ימים יהיה עם אמו, הא הקרא אומר ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה לה', ומה צורך גבוה איכא בולד מעשר כיון שנאכל במומו בלא פדיון לבעלים:

ומה שדקדק על הרמב"ם פ"ו מה' מעשר שכתב ע"מ שיהיה המעשר שלו לעולם דלמה הוסיף תיבת לעולם דליתא בברייתא בב"ב שם, הנה כלשון הרמב"ם איתא בתוספתא דדמאי פ"ג כהן שמכר שדה לישראל ע"מ שהמעשרות שלו לעולם ומת אין לבניו [כצ"ל] במעשרות, והוא אע"ג דהמעשרות שלו לעולם אין לבניו במעשרות, תדע שהרמב"ם העתיק התוספתא מדכתב כלשון התוספתא ע"מ שהמעשרות שלה שלו, ולא כתב כלשון הברייתא בש"ס ע"מ שמעשר ראשון שלו ולדעתי יש נפ"מ בהלשון כמו שאכתוב לקמן, ומש"כ כת"ר על הנתיבות סי' רי"ב שכתב ליישב מה שהקשו על הרמב"ם דהא בכהן שמכר פרה לישראל ע"מ שהמתנות שלו דלא מהני משום דהוה מתנה ע"מ שכתוב בתורה, ותירץ דגבי מתנות הוה מתנה עמשכ"ב דודאי עקר אבל בע"מ שהמעשר שלו אין זה מתנה ע"מ שכתוב בתורה דמי יאמר דעקר דרשות בידו לזרוע דבר שפטור ממעשר

או להכניס את התבואה באופן שיפטור ממעשר, דקשה טובא לדבריו מאי הקשה הש"ס בב"ב שם והא א"א מקנה דבר שלבל"ע וע"כ כמש"כ הרא"ש דמטעם תנאי לא מהני דהוה מתנה עמש"כ בתורה, ולהנתיבות הרי לא הוה כלל מתנה על מה שכתוב בתורה, אין דבריו מוכרחין דהשמ"ק שם כתב עוד בשם הרשב"א דהכי פריך מדקתני ע"מ שמעשר ראשון שלי ולא קתני ע"מ שתתן לי את המעשר, ש"מ האי לאו תנאה קמתנה אלא שיורא הוא דקמשייר וכו' ע"ש, והלכך כיון שאין ארם מקנה דשלב"ל ה"נ א"א משייר דבר שלא בא לעולם, וא"כ אפשר דהכי נמי מפרש הרמב"ם ולא קשה לפ"ז מידי, והנה לכאורה משמע בב"מ (דף נ"א) דלרב דס"ל האומר לחבירו ע"מ שאין לך עלי אונאה יש לו עליו אונאה, לית ליה החילוק בין ודאי עקר למי יאמר דעקר ואנן פסקינן כרב, אבל נראה דדוקא בתנאי דלהבא דבשעת התנאי אי אפשר לדעת אם ודאי יעקור מש"כ בתורה מודה רב דאין זה מתנה עמש"כ בתורה, אבל בתנאי דלשעבר כמו באונאה אית ליה לרב דהוה מתנה עמש"כ בתורה אע"ג דלא ודאי דעקר, אולם לא הבינותי מה הוצרך הנתיבות לסברא זו דמי יאמר דעקר, דהא הוא ז"ל הקדים שדעת הרמב"ם כהריטב"א דתנאי דממילא לכו"ע לא הוה תנאי רק שיור, ומה שאמרו בחולין (דף קל"ד) ומר סבר ע"מ לאו שיור הוא הכונה דלאו שיור הוא בגוף המתנות שישארו של מוכר, אלא גוף המתנות הם של הלוקח רק שהמוכר שייר לו זכות שיתן הוא המתנות למי שירצה, וא"כ במעשרות דפריך הש"ס והא א"א מקנה דשלב"ל וה"ה שאינו יכול לשייר דשלב"ל, ומשני הש"ס דשיורא משייר מקום המעשר, וע"כ דהכונה דאע"ג דקיי"ל דאדם מוציא דבריו לבטלה כדאיתא בערכין (דף ה' ע"א) ע"ש, הכא ירדו חז"ל לסוף דעתו של מוכר ששייר לעצמו מקום המעשר, וא"כ ע"כ שייר גוף המעשר שיהיה שלו, דאין לומר ששייר לעצמו רק הזכות לנתינת המעשר וממילא כיון שהוא כהן יקחם לעצמו אבל גוף המעשר יהיה של הלוקח, שא"כ איך שייר לעצמו מקום בקרקע מה ענין מקום גידול המעשר לזכות נתינת המעשר, וע"כ דבדבר שלב"ל כמעשר שיורא שייר מקום המעשר ולכו"ע גוף המעשר שיהיה שלו:

ומה שהביא כת"ר הירושלמי דדמאי כהן שמכר שדה לישראל וא"ל ע"מ שיהיו המעשרות שלו ד' וה' שנים יכול למחות בידו שלא לזורעה אסטיס שלא לעשותה שדה קנים, שלי לעולם אינו יכול למחות בידו וכו' וסובר כת"ר שבתנאי שאינו לעולם אינו יכול לזורעה דבר הפטור ממעשר זהו כונת הירושלמי, אמת שכ"כ הפני משה שם אבל איני יודע וכי כרם פטור ממעשר ואמאי אינו יכול ליטע כרם, וברור הוא שאינו יכול ליטע כרם מפני שאין המוכר יכול ליהנות מן המעשר עד שיעברו שלש שנות ערלה, וכן

אינו יכול לזורעה אסטיס שאין לוקטין בשנה שנזרעת אלא בסוף ד' וה' שנים, כמש"כ התוס' בפסחים (דף נ"א ע"ב) ובב"ק (דף ק"א ע"ב), וכן אינו יכול לזורעה קנים שאין דרך קנים לגדל ולהוציא ענפים עד אחר איזה שנים, אבל אם התנה המוכר שיהיה המעשר שלו לעולם יכול הלוקח לזרעה גם אסטיס וקנים ומהן יתן לו המעשר, וכדמסיק הירושלמי אתי עובדא וכו' וחייביה מיתן ליה חד מן עסרא מן קניא ודינא הוא ולא קנסא כן נ"ל ודלא כהמל"מ פ"ו מה' מעשרות שכתב דהוא קנסא, ונראה בעיני שכ"ז לגירסת התוספתא והירושלמי שהמוכר אמר ע"מ שהמעשרות שלו, אבל לפי לשון הברייתא בב"ב שם שהמוכר אמר ע"מ שמעשר ראשון שלו אינו יכול הלוקח לזורעה אסטיס או קנים, דלשון מעשר ראשון משמע ודאי המעשר ראשון שחייבה התורה או חז"ל שהוא רק מתבואה או פירות אבל לא מאסטיס או קנים, והנתיבות שכתב שיכול לזורעה דברים שאין חייבין במעשר ולא חילק בין לשון הרמב"ם ע"מ שהמעשרות שלי ובין לשון הברייתא ע"מ שמעשר הראשון שלי לדעתי לא דקדק בזה ומש"כ כת"ר דקיי"ל דכל תנאי בקום ועשה בפעם אחד סגי ואם א"ל סתם ע"מ שתתן לי המעשרות סגי בפעם אחר, אין זה ברור עיין בח"ס סי' ט' הובא בפ"ת בח"מ סי' סמ"ך סק"ז, עכ"ל הגאון הגדול רא"ד הכהן הנ"ל אב"ד דק' וועשבעלאווא ז"ל:

והנה דבריו המה שרירין וקיימין ראוין למי שאמרן אם כי יש לי לפלפל הרבה בדבריו, ומש"כ שקושית התוי"ט במשנתינו היא על פסוהמו"ק המעיין בתוי"ט גופא כמדומה שלא יודה לדבריו, ולפירושו בהירושלמי הנ"ל קשה טובא לשון הירושלמי דנקט כהן שמכר דלפירושו מה לי כהן מה לי ישראל, ועיין בקצוה"ח סי' ס"ז סק"ג ובסי' ר"ט סקי"א ובישועות יעקב לאהע"ז סי' ל"ח וקשה עלי להאריך ולצאת מענין לענין, וכבר יצאתי כאן מגדרי שלא להאריך בדברים שאינם שייכים ישר אל הסוגיא ע"כ יהיו דברי בזה מועטים:

אמנם לענין מה שהעיר הגאון הנ"ל ז"ל דאיך ס"ד דולד במעשר יונק מן המעשר, כיון שולד מעשר אינו קריב אלא נאכל במומו לבעלים, ודאי היא הערה עצומה מאוד וכנראה עמד עליה גם הרב אור שמח בחידושיו לרמב"ם הל' מעילה אבל לא תירץ שם כלום ע"ש, וביותר קשה לענ"ד קושיא זו לפ"מ שבאמת אני מתפלא על כל השקלא וטריא של התוס' ושאר המפרשים כאן, שהרי כפי' רבינו פרץ מפורש להדיא במכילתא פ' משפטים על הפסוק דכן תעשה לשורך לצאנך שבעת ימים יהיה עם אמו ביום השמיני תתנו לי, איתא ע"ז במכילתא וכן הוא בילקוט שם בזה"ל, כן תעשה וכו' הרי אתה דן נאמר כאן אמו ונאמר להלן אמו וכו', דבר אחר מה בכור קדוש אינו יונק אלא מן

החולין שהרי בכור לא יצויר שיהא אמו קודש כמש"כ התוס' כאן] אף כולן לא ינקו אלא מן החולין, מכאן אמרו כל הקדשים לא יניקו את בניהם ומעושרת קלה [כלומר אע"פ שקדושתה קלה] לא תניק את בנה וכולן אין למדין אלא מן הבכור, כצד עושין נוטלין מעות מן ההקדש ולוקחין בהמה מן החולין ומרחמת עליהן ומניקות אותן, אע"פ שאמרו אחרים מתנדבין היו ע"מ כן ע"כ לשון המכילתא, הרי דמבואר במכילתא להדיא כפי' רבינו פרץ דבולד שהוא קודש איירינן. והא דאיתא במכילתא כאן שנוטלין מעות הקדש וקונין בהמת חולין להניק ולדות הקדשים, אע"ג שהבהמה הנקנית מדמי הקדש עכ"פ קדושת בדה"ב יש לה וקדשי בדה"ב גם מעילה יש בחלבן כמפורש במשנה לעיל (דף י"ב ע"ב), מ"מ הקדש בעצמו מותר ליהנות מהקדש הנקנה מתרהלש"כ, כמו שהקדש מותר ליהנות ממעות תרהלש"כ עצמן, והרי פשטות לשון המכילתא מורה ברור דגם ולדות המעשרות מותרות לינוק מבהמה שנקנתה מכסף של הקדש, ופליאה היא דכיון דולד מעשר אינו קריב רק נאכל במומו לבעלים, מהיכא תיתי שינוק מבהמת הקדש בדה"ב ואח"כ יהיה כל ההנאה לבעלים שיאכלו את הולד במומו כמו שהקשה הגאון רא"ד הנ"ל ז"ל, וכמו שהעיר הרב אור שמח אבל שניהם לא הזכירו את המכילתא ועל המכילתא הקושיא היא עצומה גם לפי האמת, ולחומר הנושא נלענ"ד לומר דכיון דאמרינן בב"ק (דף י"ג ע"א) דבהמת מעשר לכו"ע ממון גבוה הוא לפי שאינו נמכר ולא נגאל לא חי ולא שחוט. וגם ולד מעשר הרי כל קדושת מעשר עליו דאע"פ שאינו קריב למזבח מ"מ אסור בגיזה ועבודה אע"פ שהוא בעל מום. משו"ה שפיר דין קדשים עליו אע"ג דנאכל לבעלים דמשולחן גבוה קזכו ודו"ק:

והגאון ר' אפ"ד הנ"ל כתב לי אח"כ ליישב קושיא זו דבתמורה (דף י"ח ע"ב) יליף מקרא דאם כבש הוא מקריב דולד המעשר אינו קריב, דסד"א לא ילפינן העברה העברה מבכור משום דאין דנין אפשר משאי אפשר, והתוס' כתבו שם דאסמכתא בעלמא היא דבפסחים מוקי לה לדרשא אחרינא, ושם יליף מהוא לחמורת הפסח שנמצאה לפני הפסח שאינה קריבה, ובתו"כ על פסוק זה יליף מהוא שאין ציבור מביאין שלמי נדבה, וצ"ל לפ"ז הא דולד המעשרות אינו קריב ילפינן העברה העברה מבכור דדנין אפשר משאא"פ, דפליגי בזה תנאי והפרטים בזה להלכה צ"ע כמו שנתקשו בזה התוס' בכ"מ, וא"כ י"ל דסתמא דמכילתא ס"ל דאין דנין אפשר משאי אפשר וולד המעשר שפיר קריב, ובזה ניחא לי מה דקשה לי בתמורה (דף י"ז ע"ב) יכול כל הקדשים כן ת"ל רק דברי ר' ישמעאל וכו' ולד דמאן וכו', ואמאי לא מתרץ דמרק ממעט ר' ישמעאל ולד מעשר דאינו קריב דסד"א קריב דאין דנין אפשר משאא"פ ואסמכתא דהוא לא ס"ל, אלא משום דסתם מכילתא היא ר'

ישמעאל א"כ ע"כ ס"ל דולד מעשר קריב. מדס"ל דולד מעשר יונק מבהמה שנקנתה מכסף הקדש עכ"ל, ומה שנלע"ד בישוב קושיא זו הרי כתבתי לעיל ולהמעיין משפט הבחירה, אכן מה שהקשה אמאי לא תירץ הש"ס בתמורה דמרק ממעט ר' ישמעאל ולד מעשר דאינו קריב, ודאי שהיא הערה נכונה לפי הגירסא בתמורה שם בדברי ר' ישמעאל יכול כל הקדשים כן. אבל בנזיר (דף כ"ה ע"א) גרסינן בדברי ריש יכול אף ולד חטאת ותמורת אשם כן. וליתא שם הא דאיתא בתמורה ולד דמאן אי דעולה זכר הוא שהרי בולד חטאת ותמורת אשם איירי, ממילא אי אפשר לתרץ דרק ממעט ולד מעשר כיון דלהדיא ממעט ולד חטאת ותמורת אשם, ומש"כ בשמ"ק בתמורה שם אות כ"ג לא נהירא לענ"ד דבנזיר ליתא הא דאי עולה זכר הוא ודו"ק:

הפועלין לא יאכלו מאי טעמא וכו', בולד המעשרות לא ינוק מן המעשרות פריך הש"ס בלשון מנא הני מילי וכאן קאמר מ"ט, משום דבולד המעשרות י"ל דהאיסור הוא מצד הסברא דהא ע"פ רוב ולד המעשר הוא חולין ומשו"ה אסור ליהנות מקדש, ויש גם לומר דצער בע"ח דוחה האיסור הנאת חולין מהקדש אלא דיש קרא לאיסור, משו"ה שואל הש"ס מנא הני מילי מסברא או מקרא ואמר רב ארחב"א דיש ע"ז ג"ש העברה העברה מבכור, וא"כ מצד הסברא ע"כ דלא הוה אסרינן דצבע"ח עדיפא טפי, להכי מקשה הש"ס דא"כ גבי פועלין ופרה מאי טעמא לא אכלי הא יש גם בהו צעב"ח, ומשני דגם בהו יש קרא לאסור ועיין בדברינו לקמן בדיבור הסמוך ובר"ן נדרים דף ע' ע"א ד"ה מאי טעמא וק"ל:

רש"י ד"ה אילן מלא פירות א ש רבי דהאי אילן הוא גפן וראוי למזבח לניסוך היין וכו', כונתו דאין לפרש בשאר פירות ויהיה בסוג שאינו ראוי לא למזבח ולא לבדה"ב, דא"כ מה זה ראוי למזבח דהא גם יונים אינם ראוין למזבח דאין מקיצין בעולת העוף כדאיתא בשבועות דף י"ב ע"ב, והתוס' כאן ד"ה כל הראוי למזבח שכתבו דהיונים ראוין למזבח אזלו לשיטתן בשבועות שם ד"ה ואין עוף בציבור שכתבו דאם כבר בא עוף לפנינו מקיצין בו דמה יעשה ממנו עכ"ל, וכ"כ התוס' בנזיר דף כ"ז ע"א סד"ה וכי תימא, אלא דבנזיר שם כתבו גם תירוץ אחר שלפיהו גם אם בא עוף לפנינו אין מקיצין בו, אבל עכ"פ תוס' א"ש כאן דאזלו לשיטתם בשבועות ש אלא דעיקר דברי התוס' בשבועות שם שכתבו דאם בא כבר עוף לפנינו מקיצין בו דמה יעשה ממנו אין אני מבין בעניי דהרי הגזבר יכול למכרו לחייבי עולת העוף של יחיד והכסף לנדבת ציבור אזלי, ועוד דהא איתא במשנה דשקלים פ"ז דקנים של יחיד שנפסלו באין משל ציבור מתנאי בי"ד, וא"כ הרי יש שהוצרכו הציבור לקנים להביא בשביל יחיד וא"כ שפיר ראוין הם לציבור גם

חוץ מקיץ המזבח, אלא דהתם ר"ש ס"ל הכי ור' יוסי פליג עליו וס"ל דהמספק את הקנים מספק גם את הפסולות והלכה כר' יוסי, ולקמן במשנתנו יש גורסין ור"ש אומר ויש גורסין ור' יוסי אומר עיין בתוי"ט כאן ועיקר הגירסא נראה דצ"ל ור' יוסי אומר, עכ"פ מה שהקשתי דהא ראוין למכור לחייבי עוף יחידים שחייבין עולות העוף יש להתבונן בזה, וא"כ עכ"פ שפיר יש לפרש כאן דשובך מלא יונים היונים ראוין למזבח ועדיין צ"ע בכל זה:

בגמ' הדש קלעילין בשדה הקדש מעל נראה לענ"ד שצ"ל תניא הדש קלעילין ואין זה מדברי רב אחדבוי ב"א:

דף יג:

במשנה המים בכד של זהב לא נהנין ולא מועלין, הטעם דלא מועלין הוא משום דעד שנתנו בצלוחית לא הקדישום אפי' קדושת פה והיו עדיין חולין לגמרי, והא דלא הקדישום מיד קדושת פה הוא משום האי טעמא גופא שלא יבואו בהן לידי מעילה אע"ג דאפי' אם הקדישום קדושת פה נמי לא היו נפסלין בלינה, וכהא דתניא בפסחים (דף ס"ו ע"ב) אמרו עליו על הלל מימיו לא מעל אדם בעולתו שמביאה חולין בעזרה ומקדישה ע"ש, דלפי שהיו צריכין להשהות המים שלא בכלי שרת עד למחר השכילו שלא להקדישם לעת עתה כלל בכדי שלא יבואו בהן בין כך לידי מעילה, וזהו דוקא לניסוך של שבת אבל להניסוך של יום חול היו ממלאין ממעין בצלוחית של כלי שרת, דמבדיל בדילי אנשי מנייהו וגם לא שהו הרבה מהמילוי עד הניסוך, והקדישום מיד קדושת פה, ואם נהנה מהם אדם מעל אלא שלא היה בזה חשש מעילה דהעת קצרה וגם בדילי מהן וק"ל:

בתוס' ד"ה אתיא העברה וכו' והכתיב תחת אמו דמשמע אפי' היתה אמו קדושה עכ"ל, אבל מבהמת הקדש אחרת ניחא להו להתוס' דאסור להולד לינוק אע"פ שגם הולד הקדש, דאסור להקדש ליהנות מהקדש כמפורש בתוספתא דמכילתין כמו שהבאתי במשנתנו, והתוס' הזכירו כבר תוספתא זו לעיל ע"א בד"ה הפועלים לא יאכלו, משו"ה לא פריך רק דאמו עכ"פ יהי' מותר להניקו לולדה כפשטיה דקרא דשבעת ימים והיה תחת אמו דמשמע אפי' אם היתה אמו קדושה וק"ל:

לסוף חידושי במהדו"ק לתוס' ד"ה אבל מועלין בג' לוגין, אחר כמה שנים שכתבתי זה נדפס ספר זבחי אפרים חידושים למס' זבחים, וראיתי שגם הוא עמד על התוס' שלפנינו ובמסקנא בא גם הוא לכלל דברינו דמיירי שנתן מתחילה רק ג' לוגין בכלי דשפיר נתקדש השיעור, ורק אח"כ הוסיף, דאע"ג דבזבחים דף פ"ח ע"א איתא דאין כ"ש מקדשין

אלא מלאין הרי מבואר ברש"י שאין צריך רק שיהא השיעור שלם אע"פ שאין הכלי מלא עיישה"ט, והוא מוסיף עוד דמהאי טעמא גם אם נתן מתחילה בהכ"ש יותר מכשיעור בבת אחת שאין הכלי מקדשו, ונתמעט אחר כך ונשאר בכלי רק כשיעור נמי מתקדש הנשאר בכלי מעצמה כיון דעתה יש בכלי רק שיעור, וכתב שזהו כונת התוס' שכתבו כאן דאם ישתה מג' לוגין האחרונים ימעול, דהתוס' מיירי דמעיקרא נתן יותר מכשיעור בבת אחת משו"ה ליכא מעילה רק אחר שנשאר שם רק ג' לוגין, ואפי' למ"ד דכלי שרת אין מקדשין אלא מדעת נמי מתקדשין ג' לוגין האחרונים הנותרים כיון דמתחילה איהו נתן כל המים לשם קידוש עכ"ד, וחידושו זה לא ברור בעיני כלל דכיון שקידוש הראשון לא הי' מועיל כלל כשנשאר אח"כ ג' לוגין מסתברא לי דהוה קידוש שלא מדעת וצ"ע:

דף יד.

בגמ' מאי לאו דאתבר מגופה, מה שיש להקשות בזה דהא טעמא דר"ל דעכו"ם שנשתברה מאליה מותרת, הוא משום דאמר היא גופה לא מצלה עצמה לדידי מצלה לי ע"ש בע"ז א"כ לר"ל יהיה כל האשרה מותרת ולמ"ל להתיז בקנה, ובשלמא להתוס' שם שכתבו דלהכי לא יקח ביד משום גזרה א"ש, אבל רש"י הרי פי' שם דהאשרה נשארה באיסורה וקשה אמאי, כבר עמדו ע"ז הרב לחם סתרים בע"ז שם ושאר מפרשים ועיין בהמגיה במל"מ שם מש"ר בזה:

שם א"ר אבוה אריו"ח מאי יתיז יתיז אפרוחין א"ל ר' יעקב לר' ירמיה אפרוחין כאן וכאן וכו', הנה קיי"ל אין שילוח הקן נוהג במוקדשין, וכתב הרמב"ם בפי"ג ה"כ מה' שחיטה דהטעם הוא משום שנאמר והבנים תקח לך ואלו אינם שלך עכ"ל, ובגמ' יש טעם אחר דכתיב שלח תשלח יצא זה שאי אתה מצווה לשלחו אלא להביאו ליד גזבר, ופירשו הראשונים דבקדשי בדה"ב די בטעם דואת הבנים תקח לך ואלו אסורין בהנאה, ובקדשי מזבח דתנן הכא דביצי תורים לא נהנין ולא מועלין ומה"ת מותרים בהנאה נמי להכי צריך לטעם דצריך להביא האם לגזבר, אך יש פלא דבירושלמי סוף פ"ק דערלה איתא ביצת הקדש שנעשית אפרוח אמר ר' ייסא פליגא בה כהנא וריו"ח, כהנא אמר אסורה וריו"ח אומר מותרת וכו' אף היא פודה אותה בזמן זרעה, פירוש דדינה כגידולי הקדש ומע"ש דתנן בפ"ט דתרומות דגידוליהן חולין ואין מועלין אע"פ שלא פדאן כדפסק הרמב"ם בפ"ה מה' מעילה, וא"כ ביצה שנעשית אפרוח הרי היא כחולין גמורים, ושפיר לא אמר הש"ס הטעם דואת הבנים תקח לך ואלו אינם שלך, דהתינח בביצים אבל באפרוחים מאי איכא למימר הא חולין הם, ואין לומר דכיון דכתיב על האפרוחים או על הבצים נקיש אפרוחים לביצים, דאם הוא באופן שאם היתה רובצת על ביצים היה

פטור משילוח כי נמי רובצת על אפרוחים פטור זה אינו, דמנלן לומר היקש מדנפשין ובחולין (דף קל"ט) איתא והתניא אם אפרוחין טרפה חייב בשילוח הא ביצים שאמן טרפה פטור מלשלח, דהביצים אסורות משום ביצת טרפה וכתיב תקח לך ולא לכלביך, הרי דלא מקשינן אפרוחים לביצים כלל, ואין לומר דכיון דצריך לפדות הביצה שנעשית אפרוח בזמן זרעה אע"ג דנימא דזהו רק מדרבנן מ"מ לא קרינן תו תקח לך בכאלה, זה אינו דהרי לענין כיסוי הדם דכתיב חיה או עוף אשר יאכל, ואפ"ה אמרינן דלמ"ד אין שחיטה לעוף מה"ת אם נחר בעי כיסוי, הרי דאע"ג דמדרבנן שחיטה בעי דוקא מ"מ בעי כיסוי וקרינן אשר יאכל כיון דמה"ת מותרת באכילה כדאיתא בחולין (דף פ"ה) ע"ש, וכ"ש הכא דודאי לא נפטרת משילוח כיון דמה"ת חולין גמורים הן:

ובזה מבואר הגמ' ר"פ שילוח הקן דאמר הני מוקדשין ה"ד אילימא דהוו"ל קן בתוך ביתו ואקדשיה מי מיחייב וכו', רב אמר במקדיש פירות שובכו ומרדו, ופירש"י הא דאמר פירות שובכו ולא אמר מקדיש שובכו עצמו משום דיונים אינן ראוין אלא כשהן קטנים ורב לא אמר למילתיה אלא בקדשי מזבח ע"ש. וקצת קשה הרי תורים אינם כשרים אלא גדולים, אך י"ל דהרי יוני שובך אין בהן גזל אלא מפני דרכי שלום ומה"ת אינן שלו ואיך יכול להקדישן שיפטרו מה"ת משילוח הקן, להכי אמר במקדיש פירות שובכו ובב"ב (דף ע"ט ע"ב) ביונים הבאין דרך שובכו לשובך, הקשו תוס' איך יכול להקדישן עד שימעלו בהן הא יוני שובך אין בהן גזל רק מפני ד"ש, ותירץ ר"י דבביצים ואפרוחין שאינן יכולין לפרוח לפי שהן קטנים זוכה מה"ת וקונה קנין גמור, להכי קאמר שם הש"ס במקדיש פירות שובכו ושפיר פטור משילוח דכיון שהן קטנים שפיר חלה עלייהו קדושה גמורה מה"ת ועיין מש"כ ברמב"ם פ"ה מה' מעילה ה"ח עשה"ט:

עכ"פ צ"ע מש"כ הרמב"ם הטעם דפטור משילוח משום דאינן שלך דאסורין בהנאה, והרי לריו"ח מותרין בהנאה וצ"ל דפוסק ככהנא דס"ל דביצת הקדש שנעשית אפרוח אסורה, וזה גופא קשה למה פסק דלא כריו"ח ובפרט דבבבלי איתא הטעם שאתה מצווה להביא ליד גזבר, ונהי דבכמה מקומות אמרינן לא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש, ובהדיוט ביצה של ראובן שנעשית אפרוח ע"י שישבה עליה תרנגולת של שמעון ודאי דהאפרוח הוא של ראובן, מ"מ יש מקומות דהקדש קיל מהדיוט בכגון דא דהרי גידולי חולין שייכין ודאי לבעלים, ובהקדש גידולין דקדשי מזבח היינו ולדות קדשים בעינן קרא דקדשי ויש תנא דס"ל דולדות קדשים בהוויתן הם קדושים ובמעי אמן הם חולין, ובתמורה (דף י"א) השוחט את החטאת ומצא בה בן ד' חי נאכלת לכל אדם ובכל מקום ונראה דגם פדיון לא צריך דגם קדושת דמים לא קדשי, ואף דבזבחים (דף קי"ד) בתוס'

ד"ה וקסבר כתבו דקד"מ קדשי מ"מ בר"פ יוצא דופן הוכיחו דגם קדושת דמים אין בהן, ובאמת קשה הא דאיתא סוף פ"ק דבכורות שביעית פטורה מבכורה דלאכלה אמר רחמנא ולא לשרפה, מנ"ל הא דולד בהמת שביעית קדוש בקדושת שביעית גם מה"ת מי גריעי מגידולי שביעית בדבר שזרעו כלה, וצריך לדחוק דמיירי כשחלל פירות שביעית על בהמה כשהיתה כבר מעוברת וזהו דוחק גדול ועיין בירושלמי פ"ב דמע"ש סוף ה"א: **אמנם** סברת כהנא דאוסר אפרוח מביצת הקדש ומתיר אפרוח שנעשית מביצת ע"ז צריכה ביאור, דמאי טעמא של ע"ז מותרת אם מטעם זו"ז גורם שהתרנגולת שישבה על הביצה היא של היתר, הרי לא מצינו שחימום זה יהיה חשוב גורם ואשה שחממה ביצים בחיקה (כתובות ברש"י דף ס"ו) אטו העופות אסורין למ"ד זו"ז גורם אסור, ואין לומר מסברא דאימת קגביל לכי מסרחא דעפרא בעלמא היא כבתמורה (דף ל"א) דהא בעכו"ם גם עפרא אסור והמקדש אשה בפרש עגלי עכו"ם אינה מקודשת מלא ידבק בידך מאומה כבע"ז (דף ל"ד), אע"כ לומר טעמו דכיון דאין איסור ע"ז חל בע"ח להכי כשנעשית אפרוח פקע איסור ע"ז, ולא דמי למחובר דאין איסור ע"ז חל על מחובר לקרקע ומ"מ בעבדו ולבסוף נטעו לא פקע אסורו ועיין בירושלמי שבת פרק אר"ע בע"ח שאני דהוה בריה חדשה ועדיף טפי אפי' מנטע גרעין, אבל בהקדש שפיר אסר כהנא דהרי גם עפר הקדש נמי אסור ובע"ח דהקדש נמי פשיטא דאסור, וא"כ יש להבין למה פסק הרמב"ם ככהנא דבש"ס דילן משמע לחד מ"ד דגם ריו"ח ס"ל ככהנא דאפרוח הקדש אסורה, דזוהי סברת ר' אבוה אליבא דריו"ח בסוגיין מאי יתיז יתיז אפרוחין, פי' דזה דומה לביצת ע"ז שנעשית אפרוח אע"ג דכאן רק לאילן השתחווה ולא לביצה, מ"מ גזרינן אטו אם השתחווה גם לאילן וגם לביצה שעליה, להכי אסור הקן עם הביצים וגם לא יעלה על האילן ליקח האפרוחין שהן מותרין כנ"ל משום דנהנה מהאילן משו"ה יתיז האפרוחין, אבל ביצת הקדש שנעשית אפרוח הרי אסורה דממון הקדש לא פקע להכי גם האפרוחין אסורין, ומ"מ מעילה לית בהו משום דגם הביצה שממנה נעשה האפרוח נמי אין בה מעילה, דאף ע"ג דהאילן הוה חצר הקדש הרי לדעת התוס' בב"ב (דף ע"ט) אין חצר קונה להקדש, ולהרמב"ן שם דס"ל דחצר קונה להקדש מ"מ ס"ל דאין בהן מעילה משום דלמעילה בעינן שיבוא ההקדש מכח אדם המקדיש, ור' יעקב דא"ל לר' ירמיה אסברה לך אפרוחין כאן וכאן מותרין וכו' הוא ע"פ שיטת ר' יוחנן בירושלמי הנ"ל דביצת הקדש שנעשית אפרוח מותרת, להכי אפרוחין כאן וכאן שרי ודו"ק בכ"ז היטב, כ"כ הגאון ר' מאיר שמחה אבד"ק דווינסק ז"ל, ואם שיש לי הרהורי דברים הרבה בפרטי כלליו מ"מ עכ"פ פלפולו כשהוא לעצמו נכון מאוד:

אך זה אזכיר מה שראיתי בספר ערך שי על ח"מ סי' קס"ח שז"ל שם. כתב בליקוטי מטה יהודה בעל תרנגולת שהושיב ביצים תחת תרנגולת שלו, ובא אחר והושיב ה' ביצים שלא מדעת בעלים ויצאו הכל אפרוחין והוא אומר תרנגלתי גדלה אם דומה לשטף נהר זיתיו דאם עקרן בגושיהן יחלקו, ונראה דהתם משום דאפשר האילן להתקיים ע"י גושיו לבד אבל הכא אם אין תרנגולת אין כלום, זהו דומה לנעקר בלא גושיו דהכל לבעל השדה, ועוד דהתם הכל אתי ממילא דבעל הזתים לא עשה כלום ומאת ה' היתה זאת, משא"כ הכא דבעל הביצים הניח בידו ואין לו רשות להניח מי יאמר דיזכה באפרוחים ומה שהניח הוא נוטל עכ"ל, ונראה דלא גרע מירד לשדה חבירו שלא ברשות ונטעה דלקמן ריש פי שע"ה עכ"ל הערך שי, ולא העירו גם שניהם מהירושלמי סוף פ"ק דערלה הנ"ל, אבל בעיקר הדבר תמיהני על שני הגדולים האלה מה ענין זה להא דשטף נהר זיתיו או להא דיורד לתוך שדה חבירו ונטעה שלא ברשות, ואם נצייר שביצה מבושלת שוה עשרה פעמים יותר מביצה חיה והלך ראובן ובישל ביצה באשו של שמעון, היתכן לומר שהביצה המבושלת שייכה לשמעון מפני שלולא אשו של שמעון לא נתבשלה הביצה, הא ודאי דאין לו לשמעון אלא דמי אשו כפי שישומו בי"ד כמה נפל הוצאה על האש לבשל את הביצה ותו לא, וה"ה והוא הטעם בהושיב ראובן תרנגלתו של שמעון על ביצים ויצאו אפרוחים שהתרנגולת עשאה מעשי חימום ובישול ולא יותר, ואשה שחממה ביצים בחיקה כבכתובות הנ"ל היתכן שיהא שייך האפרוחין להאשה גם אם הביצים היו של אחרים אין זה אלא תימה, וידוע שיש כעת מכונות מאשינען שמניחים שם ביצים ומתחממים שם כשיעור הידוע ויוצאים מהביצים אפרוחים ופשוט שבכל אופן אין לו לבעל המכונה אלא דמי אשו לבד בכל אופן, ואדרבה כשלא נעשה הדבר מאיליו אלא הוא בעצמו הניח הביצים תחת תרנגולתו של חבירו וכוון לגזול את החום דודאי וכ"ש שאינו צריך לשלם אלא בעד החום ואין לבעל התרנגולת בהאפרוחין כלום, ועיין בירושלמי נדרים (פ"ד ה"ב) קמבעי הנודר מן הככר מהו לחמם בו את ידיו ואכמ"ל יותר:

פה מקום אתי להזכיר דבר פלא שראיתי בשו"ת גור אריה יהודא חח"מ סי' קי"ד, שכתב באחד שקיבל עליו שבת וקודם הלילה בא צבי הפקר לחצרו המשתמרת והדלת של חצר ננעלה מעצמה אחר הצבי, ובא חבירו שעדיין לא קבל עליו שבת וצד אותו הצבי לעצמו וזה טוען שקנה לו חצרו מקודם כבח"מ סי' רס"ח, נלע"ד שהדין עם השני עפ"מ דאיתא בב"מ (דף ק"ב) אהא דריב"ח דאמר חצרו של אדם קונה שלא מדעתו, מיתיבי יוני שובך ויוני עליה חייבין בשילוח הקן ואם איתא לדריב"ח קרי כאן כי יקרא פרט

למזומן, ומסיק והשתא דאר"י אמר רב אסור לזכות בביצים כ"ז שהאם רובצת עליהן וכו' אפי' תימא דנפלה לה לחצרו, כל היכא דאיהו מצי זכי לה חצרו נמי זכי ליה וכל היכא דאיהו לא מצי זכי לה חצרו נמי לא זכי ליה ע"ש וביו"ד סי' רצ"ב, וה"נ בנ"ד כיון דבעל החצר קבל שבת עליו ולא מצי זכי ליה משום איסור צידה חצרו נמי לא זכי ליה, דמה לי איסור שבת מה לי איסור דלא תקח אם על הבנים עכ"ל התשובה שם. ואני תמה מאוד על הגאון הגדול המחבר מה ראה על ככה לכתוב דבר תימה כזה:

והרי משנה שלמה שנינו בשבת (דף י"ז ע"ב) בש"א אין פורסין מצודות חיה ועופות וכו' וב"ה מתירין עם השמש ופסק הרמב"ם והשו"ע או"ח סי' רנ"ב סעי' א' כב"ה דמותר אף לכתחילה, היעלה על הדעת שאם יבוא אחר ויקח לעצמו מה שניצד מאיליו הרי הוא שלו ואין בו משום גזל אתמהה, ולהא דב"מ (דף ק"ב) אין זה ענין כלל דנהי דלכאורה משמע שם דהטעם הוא משום דחצר הוא מטעם שליחות כב"מ (דף יו"ד ע"ב) וקיי"ל דכל מודי דאיהו לא מצי עביד שליח נמי לא מצי משוי, וראיתי שהגאון רצה"ח שם כתב באמת כן והקשה דהרי אנן קיי"ל חצר משום יד אתרבאי אף היכא דלא שייך שליחות כגון לדבר עבירה, וא"כ אמאי לא קני החצר להביצים מטעם יד ונשאר בצ"ע, אבל לענ"ד אין זה קושיא דהתם אף דאם לקח הוא בעצמו ודאי דהיה קונה אותם אף דעבד איסורא, מ"מ אמרינן דאיהו אינו רוצה כלל שיקנה ליה חצרו באיסורא דהא אסור לזכות בביצים כל זמן שהאם רובצת עליהם, ואין נפ"מ אם החצר קונה משום יד או משום שליחות כיון שיש איסור בהזכיה אין חצרו קונה לו שלא מדעתו, דאיסור דלא תקח תלי בהזכיה שאם זכה עבר על הלאו ואם לא זכה לא עבר, ובאחת אם עמד בעל החצר כאן ואמר תקני לי חצרי את הביצים ודאי דהיה קונה אף דעבד איסורא ואין אנו צריכין כאן כלל לטעמא דכל מילתא דאיהו לא מצי עביד שליח נמי לא מצי משוי, וגם לא שייך טעם זה כאן כלל עיין בנו"ב מהדו"ת חאהע"ז סי' ע' ובדורש לציון דרוש י"ג, וגם י"ל דמטעם כל מלתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני אתינן עלה דאי לא קני יתוקן האיסור וגם לא תלי איסור זה בזמן עיין בח"מ סי' ר"ח והנני רק נוגע מקופיא בענינים אלה להעיר לב המעיין, משא"כ איסור קנין בשבת הוא איסור התלוי בזמן דלא שייך ביה אי עביד לא מהני כידוע, וגם דבאמת מותר לפרוס מצודות בערב שבת שיצודו שם חיות ועופות בשבת כמפורש במשנה דשבת הנ"ל, א"כ ודאי דזכי ליה חצרו, וביותר שהרי אפי' אם נכנס צבי בחצרו בשבת גופא ובא בעה"ב וישב על הפתח דחייב חטאת משום צידה כבאו"ח סי' שט"ז מ"מ קנה ודאי ואין הצבי הפקר עד מוצאי שבת, וא"כ ודאי דקנהו

בנ"ד בעל החצר ואם בא אחר ונטלו הוא גזל גמור מה"ת, ומפורש בב"מ (דף ט') דהגביה ארנקי בשבת קנה:

וגם בעיקרא דמילתא יש כאן טעות גדול במחילת כבודו הגדול של המחבר, שהרי מבואר באו"ח סי' רס"ג סעי' י"ז שמי שקיבל עליו שבת קודם שחשכה מותר לו לאמר לישראל חבירו לעשות לו מלאכה ומותר לו ליהנות מאותה מלאכה בשבת, והטעם הוא משום כיון דאי בעי לא היה מקבל עדיין שבת עליו כ"כ הרשב"א בשם התוספתא ועיין באבן העוזר שם, וא"כ ודאי דגם חצרו זכו ליה דלמה יגרע החצר משליח אחר ישראל בר דעת, ואדרבה חצר עדיף טפי כמובן מאליו, ולא דמי לשילוח הקן דאיהו באמת לא מצי זכי בשום אופן משו"ה גם חצרו אפשר דנמי לא זכי ליה אי יהיבנא ליה טעם זה, אבל הכא איהו גופא מצי זכי מקרי דאי בעי לא היה עדיין מקבל עליו שבת ולא גרע עכ"פ חצרו משלוחו ולמותר להאריך בזה וגם כל הענין הזה בא כאן דרך אגב:

רש"י ד"ה דלא בטלה שהרי לא בטלה עכו"ם בפירוש עכ"ל, וכן הוא בפירגמ"ה כיון שלא ביטלה עדיין עכו"ם בפירוש עכ"ל, והמל"מ בפ"ח מה' עכו"ם ס"ל דאפי' לריו"ח דס"ל עכו"ם שנשתברה מאליה אסורה הוא רק מספיקא שמא לא בטלה, ויסודו על דברי רש"י האלה שכתב שהרי לא בטלה העכו"ם בפירוש משמע דהוה ספק ע"ש, אולם לולא דברי המל"מ י"ל בכונת רש"י עפמש"כ המרדכי להוכיח דמהני בטול במחשבה, מהא דעכו"ם שהניחו עובדיה בשעת מלחמה מותרת דודאי בטלוה, ולהפוסקים דלא מהני בטול במחשבה ע"כ לומר דהרי הא דלא מהני בטול במחשבה הוא מטעם דברים שבלב לא הוה דברים, אולם הרי כתב מהרי"ט דבדבר הגלוי לכל העולם דברים שבלב הוה דברים כידוע, וע"ז שהניחוה עובדיה בשעת מלחמה הדבר גלוי לכל העולם דודאי בטלוה להכי מותרת דבאופן זה דברים שבלב הוה דברים, וא"כ לר"ל דעכו"ם שנשתברה מאליה מותרת אף דלא בטלה בפירוש עיין ברמב"ן למס' ע"ז מ"מ כיון דגלוי לכל אליבא דר"ל שבטלה דמימר אמר היא גופה לא מצלה לדידי מצלה לי, להכי מהני דברים שבלב, אבל לריו"ח דלא ס"ל סברא זו א"כ אין זה דבר הגלוי לכל ויכול להיות דלא מבטלה א"כ אפי' אם בודאי בטלה הוה דברים שבלב ואינם דברים וא"כ נשארה באיסורה בתורת ודאי, וזהו שכתב רש"י ורגמ"ה כיון שלא בטלה בפירוש עדיין הוה דברים שבלב ולא מהני כלל לריו"ח ודו"ק:

דף יד:

ברש"י ד"ה מפרישין ממנה וכו' ואי קשיא לך מה צורך לחללה על מעות האומנין וכו' עכ"ל, דיבור זה הוא מגומגם בלשון מאוד, ופירגמ"ה עם פי' הקדמון הנדפס בש"ס

דווילנא מכ"י מתאימים אות באות, ודברי המפרש נמי רוב דבריו בדיבור זה כבכל המסכת המה העתקה מפי' רגמ"ה כמש"כ כבר בכ"מ. אלא דבדיבור זה וכן לקמן ברש"י ד"ה ואכתי אם איתא לדשמואל וכו' נשתבשו הדברים בדפוס מאוד עד שקשה לעמוד על אמיתת הכונה, והרי לפנינו כבר פירגמ"ה שזכינו ב"ה בימינו לאורו ע"כ קצרתי בשני דיבורי המפרש האלה:

תוס' ד"ה ואמאי ליחליה אבנין בסופו ועוד אמר רש"י לפי שמכיון שהתחילו במלאכה כמי שגמרו דמי שהרי אין יכולין לחזור בהן עכ"ל, הנה הקצוה"ח סי' ה' סק"ב כתב שאם עשו בי"ד תחילת הדין וגמר הדין בלילה דיעבד דיניהם דין, מטעם דכיון דגמר דין כשר בלילה, א"כ כשהיה גם ההתחלה בלילה אמרינן דל ההתחלה מהכא וכמאן דליתא דמי, מידי דהוה אדיינים שפסקו דינם בלא משא ומתן דמ"מ הגמ"ד היינו פלוני אתה זכאי פלוני אתה חייב בכשרות הוה עכ"ד, והנתיבות שם חולק עליו ונראה דלדינא אם היה גם התחלת דין בלילה פסול בדיעבד ג"כ, ולא מטעם הנתיבות דכיון דאין להם דין בי"ד בהתחלת הדין ממילא יכולין להחליף טענותיהם וכו' וממילא הגמ"ד שלהם ג"כ בטל עכ"ד, דזה אינה טענה כל כך, דמלבד מה שהשיג עליו הקצוה"ח במשובב נתיבות ע"ש הרי חזינן בח"מ סי' כ"ב סעי' א' ועוד דיש דברים שקודם גמ"ד יכול לחזור בו ומ"מ לאחר גמ"ד הדין שריר וקיים, אלא מטעם אחר נראה דלא כהקצות, דהרי יש להבין כיון דילפינן מקרא דמשפט ביום דוקא למה באמת כשר גמ"ד בלילה, אך הסברא היא כמש"כ כאן התוס' דכל דבר שהתחילו ואין יכולין לחזור בהן כמי שכבר גמרו דמי, וא"כ כיון שתחילת הדין ושמיעת הטענות היו ביום ואין רשאין שוב הדיינים האלה לסלק עצמן מדין זה כבח"מ סי' י"ב, א"כ כיון שהתחילו כאלו גם גמרו ביום דמי כמו שכתבו התוס' כאן ודמי כאלו כל הדין נעשה ביום, אבל בנידן הקצות שגם ההתחלה היתה בלילה איך נאמר דל התחלת דין מהכא עכ"פ גמר הדין היה בלילה בהיתר, זה אינו דהרי כל עיקר היתר גמ"ד בלילה הוא משום דהתחלה היה ביום ודמי כמו נגמר ג"כ ביום, אבל כשההתחלה היתה בלילה הרי גם הגמ"ד פסול והדבר נכון בסברא, ואם תאמר הרי בחליצה דאיתא ביבמות (דף ק"ד ע"א) דמ"ד חליצה כשרה בלילה הוא משום דס"ל דחליצה דמי לגמר דין, משום דמיד שמת הבעל התחיל ההיתר ותלוי ועומד עד שתחלוץ כמש"כ האו"ז הובא בספר גט פשוט סי' קכ"ג ס"ק כ"א והביאו ג"כ הח"ס אבהע"ז ח"ב סי' ס"ה, ושם לכאורה ליכא סברא זו דאין הדיינים רשאין לסלק עצמן מכיון שהתחילו, שהרי הם לא התחילו דין זה כלל רק הבעל במיתתו התחיל ההיתר, יש לומר דגם התם אין הדיינים שבעיר היבם רשאין לסלק עצמן מעסק החליצה ומחויבין הם להזדקק אל

החליצה כדכתיב מפורש וקראו לו זקני עירו, ומשו"ה רשאין לעשות גם שם החליצה שהיא כגמר דין בלילה, ולפ"ז מודה האי מ"ד דאם היתה החליצה בעיר אחרת שלא במקום דירת היבם דהחליצה פסולה בלילה, וזהו דבר חדש הצריך עיון ודיוק ודקדוק אשר לא פה המקום ולא עתה העת לענין זה, ועיין שו"ת שיבת ציון ממהר"ש לנדא סי' צ"ח ובטורי אבן מגילה (דף כ') ע"ש, וע"פ דברינו אלה יש לפלפל הרבה בחקירות הרב שער המשפט בח"מ שם סי' ה' אך אין עת האסף פה בענינים אלה והנני רק מעורר:

ובכלל הזה דבונין בחול ואח"כ מקדישין משום חשש הנאה של איסור, יתבאר היטב קרא דפ' ויקהל ויעש את שמן המשחה קודש ואת קטורת הסמים טהור, ודקדק הבעל הטורים בפי' הארוך על השינוי בקרא מקודש לטהור. אך לפי הכלל הנ"ל ניחא דבקטורת יש ודאי חשש שמא בשעת עשייה יריחו ריח הקטורת ואפי' אם יריחו בשוגג הרי יש בקודש מעילה קודם שתעלה תמרתו, ובפרט שבאמת קשה להזהר מהנאת הריח והא יש חשש שמא יכוין ג"כ להריח, והוה לא אפשר וקמכוין דאסור עכ"פ לרבא בפרק כל שעה ועיין ברש"י שם בפסחים (דף כ"ו) שצייר ריח בריש הסוגיא שם, להכי עשו את הקטורת בעזרה על טהרת הקודש בהיותו חולין ואח"כ הקדישוהו, ועיין בכריתות (דף ו') דכל מעשי הקטורת היו בקודש ועיין בתוס' ישנים יומא (דף ל"ה) ובמנחות (דף נ'), אבל שמן המשחה דכבר שלק מעיקרא העיקרים במים כר' יוסי והדר יהיב שמן עלייהו ואין לאחר השליקה ריח כל כך בהעיקרים, ועוד דהא עיקר שמן המשחה למשיחה עומד ולא להריח והריח הוא גביה שלא כדרך הנאתו כחו אתרוג דאמרינן בסוכה (דף ל"ז) דלאכילה הוא ולא אקציה מריח, ואין בה חשש מעילה פ"י הריח משו"ה הקפיד הכתוב שתהיה העשייה ג"כ לאחר שהוקדש ויש עוד להאריך אבל די למבין:

פרק רביעי

דף טו.

בגמ' תנן קדמ"ז מצטרפין וכו' קדק"ד ששחטן בדרום וכו' תנן הנהנה מן החטאת וכו' עכ"ל הגמ', לא אמר על המשנה דקדק"ד ששחטן בדרום בלשון תנן כמו שאמר על המשנה דקדמ"ז מצטרפין ועל המשנה דהנהנה מן החטאת, משום דהמשנה דקדק"ד ששחטן בדרום מועלין כבר אמר עלה לעיל דף ב' ע"ב אליבא דרבה מפורש דמאי מועלין מדרבנן לכן לא הביא הש"ס כאן משנה זו בדרך קושיא כי אם בדרך פשיטות די"ל דמועלין מדרבנן וק"ל:

אמר המחבר בהיות שפרק קדשי מזבח כולו קעסיק תנא בדיני צירוף שיעורין כמעט בכל מקצועות התורה, והענינים רחבים וארוכים ומפוזרים בכל הש"ס, לכן אמרתי

לעורר בפרק זה בדיני הצירוף לכשיעור ובדיני חבי שיעור ככל אשר תמצא לאל ידי, אולי אזכה להיות לעזר להמעיינים בדינים אלה, וראיתי שראוי לחלק עניני פרק זה לאותיות בכדי להקל על המחפש, וה' הטוב יהיה בעזרי להגדיל תורה ולהאדירה.

אות א'

במשנה קרשי מזבח מצטרפין זע"ז למעילה ולחייב עליהן משום פנו"ט. הא דלא קתני תנא דמצטרפין נמי לחייב עליהן משום יוצא, אפשר לומר דכיון דלאו דיוצא הוא מובשר בשדה טרפה לא תאכלו שעליו הוא דחייבין מלקות, ומקרא זה לא ידעינן מנחות ונסכים דבשר כתיב, אבל נסכים ומנחות נהי דודאי אסורין באכילה מקרא דלא יאכל כי קדש הם כל שבקדש פסול ליתן ל"ת על אכילתו כדלקמן (דף י"ז ע"ב), מ"מ אין לוקין על לאו זה משום דהוה לאו שבכללות זולת על פגול ונותר שעונשן מפורש להדיא כידוע, וכן מדוייק בלשון הרמב"ם בה' מעשה"ק פי"א ה"ה והט"ו שבהלכה ט"ו לא הזכיר שירי מנחות, ותו דלענין מלקות דלאו דובשר בשוה טרפה וגו' הרי לא רק קדשי מזבח מצטרפין, שהרי אם אכל חצי זית בשר טרפה ממש של חולין וחצי זית מקדשי מזבח שיצאו נמי מצטרפין ולוקה שהרי הם משם אחד כמ"ש הרב מנחת חינוך מצוה ל"א, משו"ה לא מתנייא ליה לתנא דקדשי מזבח לבד מצטרפין ליוצא, ועיין בתוי"ט מש"כ כאן במשנה א' וב', ודע דקדשי מזבח של עכו"ם אין פגול להתחייב עליהן כרת בהן כבזבחים (דף מ"ה) וממילא דאין מצטרפין לפגול ואין למדין מן הכללות ועיין מש"כ בחידושי לקמן ע"ב ד"ה פה מקום אתי ע"ש:

אות ב'

ברש"י ד"ה למעילה וכו' או לכזית לחייב משום מעלה בחוץ עכ"ל וכן הוא בפירגמ"ה וברש"י בכריתות ועיין בתוס' יו"ט כאן, ולענ"ד שכן היה גירסת המפרש ורגמ"ה ורש"י במשנתנו, ומש"כ התוי"ט דלמה יצטרפו לכזית לחייב משום מעלה בחוץ, נראה דכיון דתנן ברפ"ג דכריתות זה חומר במינים הרבה ממין אחד וכו' וחומר במין אחד וכו' דכלל הוא דכל דאם עבר הרבה פעמים חייב על כל אחת ואחת אינם מצטרפין לכשיעור, ובמין אחד דעל כמה פעמים אינו חייב אלא אחת מצטרפין לכשיעור, (זולת אכילה ושתיה דיוהכ"פ שאע"פ שאין מצטרפין מ"מ אם אכל ושתה בהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת כדתנן בפרק יוהכ"פ] והרי קיי"ל כר"ע בכריתות (דף ט"ו) דהשוחט וכן המעלה בחוץ ה' זבחים בהעלם אחד אינו חייב רק חטאת אחת עיין ברמב"ם פ"ו מה' שגגות, וא"כ ודאי דה"נ מצטרפין חמשה זבחים לשיעור אחד להתחייב משום מעלה בחוץ כ"כ הרב מעיל שמואל ונראין הדברים כנים:

ברש"י ד"ה הנהנה מן החטאת וכו' וכשהיא מתה וכו' מעל מדרבנן אבל לא מה"ת דלאו לדמי קיימא לפי שאין פודין אהק"ד להאכילן לכלבים כצ"ל לענ"ד, עיין רש"י לעיל (דף ב' ע"א) ד"ה כמאן דחנקינהו דמי ובפירגמ"ה שם וברש"י (דף י"ב ע"א) ד"ה יצאו מידי מעילה דב"ת, ואח"כ מתחיל הדיבור מדרבנן האי מעל דרישא נמי מדרבנן וכן צ"ל גם בפירגמ"ה בשני הדיבורים האלה, דגם המקשן רק מרישא פריך דסבר דמעל דרישא הוא מה"ת, אבל הסיפא ידע גם המקשן דמעל רק מדרבנן ודו"ק:

בתוס' ד"ה ואפי' כי מתו וכו' א"נ מי לא עסקינן דהעמידו מחיים ולא הספיק לפדותו עד שמת וכו' עכ"ל, כבר העיר הגרע"א בגהש"ס דדבריהם סותרין לדבריהם בחולין (דף קל"ה ע"א) שכתבו שם וז"ל, וא"ת ולימא כשהעמיד ואח"כ עבר וגזז ופדה, וי"ל דבשעת פדייה בעינן העמוהע"ר עכ"ל והניח בצ"ע וכן הקשה בספר קרבן אשם, ובשעה"מ פרק יו"ד מה' ביכורים הקשה עוד על התוס' כאן מבכורות (דף ל"ב ע"ב) א"ר אשי מנא אמינא לה דכתיב והיה הוא ותמורתו יהיה קודש לא יגאל, אימתי עושה תמורה מחיים אימתי אינו נגאל מחיים הא לאחר שחיטה נגאל הא בעי העמוהע"ר, אלא ש"מ לא יגאל לא ימכר הוא עכ"ל הגמ', ולדברי התוס' כאן מאי קושיא דלמא מיירי כשהעמיד והעריך מחיים והניח בתימה, וגם התוס' בזבחים (דף ק"ג) ד"ה לא מבעיא נראה דפליגי אהתוס' דידן דאל"כ למה הניחו שם בקושיא עיי"ש, וליישב דברי התוס' שלא יהיו מחולקים ותמוהין נלע"ד לומר דהנה שם בתמורה (דף ל"ב) איתא אמר עולא המקדיש עולה לבדה"ב אין בה אלא עיכוב גזברין לבד, מיתיבי המקדיש עולה לבדה"ב אסור לשוחטה עד שתפדה ומשני מדרבנן, ובתוס' שם ד"ה מיתיבי כתבו דהמקשן סבר דקדושת בדה"ב תפיס מה"ת גם אבשר, והתרצן סובר דרק אעור תפיס מה"ת ועל הבשר תפיס רק מדרבנן ע"ש, ומוכח דהמקשן מפרש דמה"ת אסור לשוחטה עד שתפדה ומדקתני אסור לשוחטה עד שתפדה ולא קתני עד שיעמידוה ויעריכוה, ש"מ דלא סגי בהעמוהע"ר מחיים אלא דהפדייה בעינן נמי שתהא מחיים דבעינן פדייה בשעת העמוהע"ר, וא"כ גם בגיזה הדין כך דגם הפדייה צריכה להיות בעוד היא מחוברת לבהמה דוקא, ואם העמיד והעריך ואח"כ גזזה שוב אינה נפדית מה"ת, וא"כ קשה מה שאמר ר"א קדשי בדה"ב אסורין בגיזה והיינו מדרבנן עיין בבכורות (דף י"ד ע"א) משום גזרה דקדשי מזבח. הא מה"ת אסורין בגיזה עד שתפדה, וע"כ צ"ל דר"א קאי למ"ד קדשי בדה"ב לא בעו העמוהע"ר ולמ"ד דבעו העמוהע"ר אין ה"נ דמה"ת אסור לגזוז עד שתפדה ועיין מל"מ פי"ח הי"ב מה' ערכין, אך י"ל דהא דאסור לשוחטה ואח"כ לפדותה הוא רק למצוה שיהא הפדייה בשעת העמוהע"ר ולא לעכב, ובדיעבד אם העמיד והעריך מחיים מותר לפדותה אח"כ,

אבל זהו דוקא כשמתה מאליה דכיון שהעמיד והעריך מחיים ורצה גם לפדותה מיד אלא שלא הספיק לפדות עד שמתה, כיון שלא עשה איסור בידים יכול לפדותה אח"כ, אבל אם שחטה או שגזזה בידים אחר העמוהע"ר ביטל בעצמו את ההעמוהע"ר ואינו יכול שוב לפדותה אח"כ, ולפ"ז אין סתירה מתוס' חולין שם לכאן, וכן אין סתירה מהתוס' בזבחים שם דהתם הרי אזלי התוס' למ"ד קדשי בדה"ב תפיס מה"ת וא"כ אסור לשוחטה עד שתפדה, ואין לתרץ כגון שהעמיד והעריך מחיים דהא שם שחטה בידים קודם פדייה ועשה איסור ונתבטלה העמוהע"ר, ועיין בהגהות מצפה איתן בזבחים (דף ק"ג) בתוס' ד"ה לא מבעיא ע"ש, ובספר חזות קשות כאן ולענין תמיהת השעה"מ פ"י מה' ביכורים מבכורות דעדיין אינה מיושבת דהא התם שחט בהיתר דהא מחיים אינו נגאל, נלע"ד דעד כאן לא כתבו כאן דהעמוהע"ר מחיים מהני לפדייה שאחר מיתה, אלא אם בשעת העמוהע"ר היה ראוי עכ"פ לפדיון. אבל בההיא דבכורות במעשר בהמה דאף אם העמיד והעריך מחיים מ"מ אי אפשר אז לגאלו דהא אינו נגאל מחיים, בהא ודאי פדייה דלאחר שחיטה לא מהני דאיך נוכל לקרותו פדייה בשעת ההעמוהע"ר כיון דאז לא היה נגאל כלל, ורב אשי מדייק כך הא מחיים אינו נגאל ואיך נוכל לומר דאחר שחיטה נגאל הא בעי העמוהע"ר ואי אפשר לעשות שתיהן ביחד לא מחיים ולא לאחר שחיטה:

ובאופן אחר מעט יש ליישב דברי התוס' כאן, דיש לדקדק מאי פריך הש"ס בחולין הא לאו בני גיזה נינהו ע"ש, מאי קושיא הא נהי דיש לאו דלא תגוז מ"מ אם עבר וגזז הרי הגיזה מותרת כבתוס' בכורות (דף כ"ה ע"ב), ובפרט בפסוהמו"ק דכתבו שם דמוכח דשרי מה"ת א"כ אצטריך קרא בעבר וגזז, ואף דמדרבנן הגיזה אסורה מ"מ הרי אצטריך קרא לכתוב כיון דמה"ת מותרת, וע"כ צ"ל דכיון דמה"ת אסור עכ"פ לגזוז דאי עבר לא כתב קרא כדאיתא ביבמות (דף ע"ח) דאי להתירא לא כתב קרא, וא"כ י"ל דכאן במעילה למ"ד קדשי בדה"ב בעו העמוהע"ר אף שהוא רק לכתחילה מ"מ בעינן פדייה בשעת העמוהע"ר, ואף אם העמיד והעריך מחיים מ"מ מה"ת אסור לשוחטה או לגוזזה עד שתפדה, אבל בדיעבד אם העמיד והעריך קודם שחיטה ואח"כ שחטה או מתה אז לא אסרה תורה, ושפיר אצטריך עולא לאשמעינן, אבל שם בחולין אי אפשר לומר כן דלכתחילה אין לגוזזה עד שתפדה דאי להתירא לא כתב קרא וזה נכון מאוד אלא דלפ"ז לא יתורץ מהא דזבחים הנ"ל דהרי התם בלאו"ה כתב קרא דאי לאיסורא שהרי בלאו האי קרא היו הכהנים זוכין בעורו ואתי קרא דיפול לבדה"ב, גם לר' ינאי איך אתי קרא למתפיס תמימים לבדה"ב הרי עובר בעשה ואפשר גם בל"ת ואיך כתב קרא דאי עבר, אלא ודאי כיון דאי לאיסורא הוא כתב קרא ובקושי יש לדחות דהא דאסור להתפיס

לבדה"ב דכתיב נדבה תעשה אותו, היינו רק כל זמן שהיא חולין אבל כיון שכבר היא עולה ליכא איסור להתפיסה לבדה"ב וצ"ע בדין זה עדיין, אבל מ"מ גם בלאו"ה לא מתרצה דהא דאי לאיסורא היא וכתב קרא וכנ"ל, ואולי י"ל דהתוס' מקשים מ"מ דנראה להם לדוחק לומר דקרא איירי בשחט העולה קודם פדייה באיסור דמילתא דלא שכיחא היא, ואם נאמר כן אפשר עוד לומר דכשמתפיס עולה לבדה"ב אפילו אם עובר באיסור דמתפיס תמימים לבדה"ב, מ"מ בהכי איכא לאוקמי קרא דאורחי דאנשי למטעי בהכי דסברי דמצוה עבדי להתפיס לבדה"ב ודאי כזה כתב קרא ודו"ק:

ובדבר מה שיש להקשות על תירוץ התוס' הראשון דשמא קסבר קדשי בדה"ב לא היו בכלל העמוהע"ר, הרי קושית הש"ס על ריו"ח וריו"ח הא ס"ל בתמורה (דף ל"ב) אליבא דרבנן דר"ש דקדבה"ב היו בכלל העמוהע"ר ע"ש, י"ל ליישב בכמה אנפי אך ע"ד נכון יותר י"ל בהקדם שתי הקדמות, (א') הנה בכל ממון של הדיוט יש לכל אדם בממון שלו קנין השיווי וקנין של החפץ עצמו, דאם אחד ירצה לתת לו שיווי החפץ ולקחתו לעצמו בחזקה הוא חמסן ועובר בלא תחמוד, עיין ברמב"ם פ"א מה' גזלה ה"ט ובח"מ סי' שנ"ט ובמהרש"א בב"מ (דף ה') ועיין בראשונים מש"כ בקדושין (דף ח') גבי מנה אין כאן משכון אין כאן, דאפי' שוה החפץ רק דינר ואינו רוצה למוכרו אפי' במאה מנה אין אדם רשאי ליטלו הימנו אפי' במאה מנה, אבל בהקדש בקדושת דמים של בדה"ב נראה שאין להקדש בו רק קנין השיווי ולא קנין החפץ, שהרי הבעלים יכולין לפדותו אפי' בע"כ של גזבר, כדמוכח מהא דיבמות (דף פ"ח) דאמר הקדש נמי אי קדושת דמים משום דבידו לפדותו, ואם איתא דתלוי ברצון הגזבר מאי בידו לפדותו איכא שמא לא ירצה הגזבר, אלא ע"כ דגם בלא הסכם הגזבר יכול לפדותו, וא"כ נמצא דאין להקדש בהחפץ רק קנין השיווי אבל לא קנין החפץ:

הקדמה שניה (ב') דהנה כבר העלה הש"ש שמעתתא וא"ו פ"ד דמעילה בהקדש אינו מצד גזל ממון אלא רק מצד קנין איסור וכבר דיברנו בזה במקו"א בארוכה, והסברא הישרה נותנת דזהו רק לפי האמת דגם בקדוה"ג יש מעילה הגם שאין לגבוה בו קנין ממון, עיין בב"ק (דף ע"ו) מכרו לשמים מעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן, ועיי"ש בתוס' ד"ה והשתא ובחולין (דף מ' ע"ב) ע"ש, והרי עניני מעילה ילפינן מתרומה דהוה קדוה"ג כדאיתא ברש"י במעילה כאן, ותרומה אין לה דין ממון רק דין איסור עיין בפסחים (דף ל"ב) ואפי' אכל תרומה של עצמו דלא גזל מידי נמי משלם, ועיין בתוס' כתובות (דף למ"ד ע"ב) ד"ה זר, ולהכי שפיר אמרינן דמעילה בהקדש הוא רק מצד איסור שבו, ולא משום ממון, אבל להס"ד לר' ינאי דאין מעילה בקדשי מזבח רק בקדשי בדה"ב

ועולה בלבד שהם קדשים המיוחדים לה' ואין לכהנים ולבעלים בהן כלום, שפיר י"ל דהמעילה הוא מצד ממון שבו שגוזל נכסי גבוה ולא מצד איסור שבו:

ואחר שתי הקדמות האלה נראה לחדש דהא דבעינן העמוהע"ר בקדה"ב להפקיע את קדושתו ואיסור מעילה שבו, היינו אי אמרינן שיש להקדש בו קנין חפץ או שהמעילה היא מצד דין איסור שבו, אז שפיר י"ל דגילתה לנו התורה דאף שנתן שוויו של החפץ במלואו בלי העמוהע"ר לא נפקע קנין החפץ או קנין האיסור שבו ויש בו מעילה עדיין, אבל לפמש"כ דאין בו קנין חפץ רק קנין שיווי ואם נימא דגם המעילה היא מצד ממון שבו שגוזל השיווי של החפץ אין סברא כלל לומר שאם נותן השיווי במלואו בלא העמוהע"ר שלא יופקע קדושתו, כיון שלא היה בו להקדיש רק שוויו וזה שילם להקדש כל דמי שוויו למה לא תפקע קדושתו, ואם כנים אנו בדברינו אלה א"כ א"ש מאוד דודאי לפי המסקנא והאמת דגם בקדוה"ג יש מעילה והוא מצד איסור שבו ולא מצד שיווי כנ"ל שפיר ס"ל לריו"ח דלרבנן דר"ש צריך העמוהע"ר גם בקדשי בדה"ב, אבל התוס' כאן הרי אזלי לפי ההוה אמינא דאין מעילה לר' ינאי אלא בקדשי בדה"ב ועולה המיוחדים לה' וא"כ הוא מצד ממון שבו כנ"ל, וכיון שאין בקדשי בדה"ב קנין חפץ אין סברא שיהיו בכלל העמוהע"ר, ושפיר י"ל דס"ל לריו"ח דקדשי בדה"ב לא בעו העמוהע"ר ודו"ק היטב:

ומעין זה י"ל בקצרה דלכאורה קשה לריו"ח דלרבנן קדשי בדה"ב בכלל העמוהע"ר מנ"ל הא, הרי קרא דואם כל בהמה טמאה וגו"מ דמחייב העמוהע"ר בקדשי מזבח איירי כמפורש בתמורה (דף ל"ג) ע"ש, אלא דילפינן גם קדשי בדה"ב שישנן בהעמוה"ע מדכתיב בין טוב ובין רע איזה דבר שאינו חלוק בין טוב לרע הוי אומר זה קדשי בדה"ב עיי"ש בתמורה ברש"י (דף ל"ג) ד"ה ורי"ח, וא"כ קשה הרי מצינו קדושת דמים למזבח כגון שהקדיש זכר תמים לדמי נסכים, וא"כ מנ"ל דקדבה"ב בכלל העמוהע"ר נימא דקרא דבין טוב ובין רע מיירי נמי כרישא דקרא בקדוה"ג אלא דרישא דקרא איירי בקדוה"ג למזבח וסיפא איירי בקדושת דמים למזבח דג"כ אין חילוק בין טוב לרע ושפיר בעי העמוהע"ר, אבל קדשי בדה"ב נימא דלא בעו העמוהע"ר, וע"כ לומר דאין סברא לחלק בקד"מ בין למזבח לבין בדה"ב וכל זה לפי האמת דקד"מ למזבח וקד"מ לבדה"ב מועלין בכולן ודאי שאין לחלק ביניהם גם לענין העמוהע"ר, אבל לר' ינאי לפי הס"ד דרק קדשי בדה"ב מועלין בהם אבל קדשי מזבח דאית בהו לכהנים ולבעלים אין בהן מעילה, א"כ גם קדושת דמים למזבח נמי ודאי דלית בהו מעילה שהרי יקנה בהם דברים שיש בהם לכהנים ולבעלים, וא"כ הרי שפיר י"ל דרק קדושת דמים למזבח שאין יוצאין לחולין ע"י מעילה אין יוצאין לחולין ע"י פדיון רק אם היה העמוהע"ר, אבל קדושת דמים דיוצאין

לחולין ע"י מעילה גם ע"י פדיון יוצאין לחולין בלא העמדה והערכה, וא"כ לפי האמת דבקמ"ז ג"כ יש מעילה וא"כ קדשי בדה"ב שווין לקדשי מזבח לגמרי בקדושת דמים, שפיר אית ליה לריו"ח לרבנן דר"ש דקדשי בדה"ב בעו העמוהע"ר, מקרא דבין טוב לרע, אבל התוס' כאן דאזלי לפי הס"ד דקדשי מזבח אין יוצאין לחולין ע"י מעילה וקדושת דמים לבדה"ב לא דמי לקדושת דמים למזבח, שפיר י"ל דסבר המקשן דקדשי בה"ב לא היו בכלל העמוהע"ר וקרא דבין טוב לרע הוא רק בקד"מ למזבח ודו"ק היטב:

אות ג'

דף טו:

חמשה דברים בעולה מצטרפין זע"ז הבשר וכו', לא קחשיב תנא כאן עור העולה משום דבעור לא שייך חיוב משום פגול נותר וטמא, דאפי' עור בית הפרסות ועור של ראש עגל הרך אין בהם שום חיוב שבבשר, כדאיתא בחולין (דף קכ"ב ע"ב) בעי מיניה ר"ל מריו"ח מהו שיטמא א"ל אינו מטמא א"ל למדתנו רבינו אלו שעורותיהן כבשרן וכו' ועור הראש של עגל הרך, א"ל אל תקניטני שבלשון יחיד אני שונה אותה דתניא השוחט את העולה וכו' אב"י איש אבלום אמר משום ר' יעקב וכן היה רשב"י איש כפר עיכום אומר משום ר"ש, אחד עור בית הפרסות ואחד עור הראש של עגל הרך וכו' חוץ למקומו פסול ואין בו כרת חוץ לזמנו פגול וחייבין עליו כרת כלומר ואין הלכה כמותו, וסוגיא זו הובאה גם בחולין (דף נ"ה ע"ב) לענין גלודה וכתב שם הרי"ף והרז"ה והרמב"ן במלחמות והרא"ש והר"ן שם דהלכה כריו"ח דעור בית הפרסות ועור הראש של עגל הרך אין דינם כבשר לכל מילי, והרמב"ם פ"ד מה' מאכא"ס הי"ח כתב וז"ל האוכל מנבלה וטרפה או מבהמה וחיה הטמאין מן העור ומן העצמות ומן הגידים וכו' ה"ז פטור מפני שאלו אין ראוין לאכילה ואין מצטרפין עם הבשר לכזית עכ"ל, ושם בהלכה כ"א כתב וז"ל אלו שעורותיהן כבשרן עור האדם וכו', אכן עור הפרסות ועור הראש של עגל הרך לא קחשיב שיהא דינם כבשר משום דגם הרמב"ם פוסק כריו"ח כמש"כ הרב המגיד והלח"מ שם, ואפי' לאחר שליקה דנחית להם תורת אוכל מ"מ לא נחית להם תורת בשר לענין איסור וטומאה, כמבואר בחולין (דף ע"ז ע"ב) ובפסחים (דף פ"ד) ובזבחים (דף פ"ח ע"ש). ובירושלמי פסחים פרק כיצד צולין באלו שעורותיהן כבשרן פליגי ריו"ח ור"ל, דריו"ח ס"ל דהיינו רק לענין איסור וטומאה אבל לא ללקות משום אוכל נבלה, ור"ל ס"ל דגם לוקין עליהן משום נבלה ע"ש דמבואר דעכ"פ אלו שאין עורותיהן כבשר גם איסור ליכא לריו"ח עכ"פ, ולוא יהא דמדרבנן מ"מ אסורין כמו עצמות של איסור שאסורין מ"מ מדרבנן לשיטת הרמב"ם, אבל עכ"פ טעם העור אפי' של בית הפרסות אינו אוסר דדינו

כשאר עור ועיין בצל"ח פסחים (דף פ"ד) מה שמפלפל שם, עכ"פ נמצינו למדין דלא הוה מצי תנא דידן למיחשב עור אפי' של ביהפ"ר לענין צירוף להעלאה בחוץ ולענין פגול נו"ט כאמור:

פירות הנושרין מדברינו דעור הראש אפי' של עגל הרך ועור הארכובה הנמכרת עם הראש אף לאחר ששלקן ועשאן ציקי קדרה, נהי דאוכל הם עיין ביצה (דף ל"ד ע"א) ובפוסקים שם מ"מ אין שם נבלה או טרפה או טמאה עליהן, ואף דנימא דאסורין מ"מ מדרבנן כעצמות של איסור להרמב"ם מ"מ פליטתן אינה אוסר' כמו שפליטת עצמות איסור אינה אוסרת, ובפרט שלא מצינו מקור להרמב"ם דהעור והעצמות וכו' אסורין מדרבנן ויש ראשונים דס"ל באמת דאף מדרבנן אין בהם איסור כמש"כ האור זרוע הגדול סי' תמ"ג וז"ל, השוחט את הבהמה ומצא בה שיליא נפש היפה וכו' תאכלנה וכו' ואינה מטמאה טומאת אוכלין וכו' ולא טומאת נבלות וכו' חישב עליה לאכילה מטמאה טומאת אוכלין ולא טומאת נבלות וכו', מכאן היה דן רבינו יואל הלוי זצ"ל על שיליא של נבלה או של טרפה שנתבשלה עם בשר כשרה שאינה אוסרת, דהואיל דלא מטמא טומאת אוכלין משום דלא חשיב אוכל ש"מ פירשא בעלמא היא, אע"ג דע"י מחשבה אית לה טומאת אוכלין מיהו הואיל ומעיקרא פירשא היא שרי דלא חזיא לאדם, ואשכחן בפ"ק דבכורות (דף ז' ע"ב) דיליף ענין אכילה מענין טומאה, דאר"ה עור הבא כנגד פניו של אדם בין חי בין מת מותר פי' מותר באכילה, א"ל ר"ח לר"ה תניא דמסייע לך עור הבא כנגד פניו של אדם בין חי בין מת טהור פי' וה"ה לאכילה, הלכך כי היכא דיליף התם היתר אכילה מטהרת טומאה ה"נ אית למילף הכא לענין שליא דכיון דאינה מטמאה מותר נמי באכילה, וכי תימא הא אמרינן נבלה עד לכלב היינו היכא דמעיקרא חזיא לאדם כדאמרינן בריש פרק דם שחיטה (דף כ"א ע"א), אבל היכא דמעיקרא לא חזיא לאדם לא חשיבי אכילת כלב אכילה כדמפרש התם, ואין לדמות הא לנבלת עוף טהור והחלב בכפרים שצריך מחשבה ואפ"ה איכא עלה איסור אכילה] דהתם טעמא משום דבכרכים אכלי ליה בלא מחשבה וכו' עכ"ל, א"כ ברור הדבר דלשיטתיה גם עור נבלה וטרפה שאינה מטמאה טומאת נבלה בכ"מ וצריכה מחשבה לטומאת אוכלין אפי' בכרכים, ודאי שמותר באכילה כשליא, ודברי האור זרוע האלה הובא בהגהות אשר"י סוף פרק בהמה המקשה בקיצור גדול והפר"ח ליו"ד סי' פ"א ס"ק י"ב ראה רק הג"ה זו ולא ראה באו"ז גופא שלא נדפס עדיין בימיו מש"ה כתב מה שכתב, אבל המעיין באו"ז גופא יראה שאין כונתו כלל לאסור אפי' מדרבנן וכמו שהעתקתי לך כל לשונו כאן. והרמב"ם דס"ל דעור נבלה וטרפה יש בו איסור אכילה מדרבנן איהו ס"ל באמת דגם

שליא אסורה באכילה כדפסק בהדיא ספ"ה מה' מאכלות אסורות דרק מה שלא יצתה מותר אבל מה שיצתה אסור, אכן הראב"ד השיג שם עליו באמת וכתב דכיון דשיליא אינו אוכל וכו' אמאי אסורה לא כולה ולא מקצתה עכ"ל, דס"ל להראב"ד כרבינו יואל הלוי והאו"ז שהביאו דאפי' איסור דרבנן אין בהם בדברים שצריכין מחשבה לטמא טומאת אוכלין, והא דלא השיג הראב"ד על הרמב"ם גם בפ"ד מה' מאכא"ס הי"ח פשוט הוא דסמך על מה שהשיג עליו בסוף פרק ה' גבי שליא או מאיזה סיבה אחרת כידוע שאין זה קושיא כלל והרי ר"ת הובא בתוס' ע"ז דף ס"ט ע"א ד"ה ההוא אימרטוטי ס"ל מפורש דעצמות חמור מותרין באכילה ע"ש, וגם מהר"ש פ"ה דתרומות והביאו הרא"ש בחולין פרק גיה"נ והסכים לכל דבריו ע"ש מוכח דחולקים על הרמב"ם וס"ל דעור ועצמות נבלות וטריפות מותרין באכילה אפי' מדרבנן, דהנה הר"ש הקשה שם סתירה מירושלמי לבבלי דבבבלי מוכח דלמ"ד בששים עצמות האיסור מצטרפין עם האיסור, ובירושלמי איתא דקליפי איסור מצטרפין עם ההיתר, וכתב דאין לומר דבעצמות יש לחלוחית יותר דהא לא עדיפי מגידין דאינם בנו"ט. דאע"ג דתנן עצמות הקדשים בזמן שהוא מכנסן אסורין הא אמר בירושלמי עלה דבראשי כנפים וסכוסין היא מתניא עכת"ד ע"ש, ואם איתא דס"ל להר"ש והרא"ש דעצמות אסורין באכילה מדרבנן כהרמב"ם הרי אין כלל מקום להקשות מהא דבזמן שהוא מכנסן אסורין דהא ודאי מדרבנן אסורין הם באכילה ומ"מ פליטתן אינה אוסרת, אע"כ דס"ל דעצמות וה"ה העור מותרין באכילה אפי' מדרבנן. וכן משמע קצת דעת רש"י בב"ק (דף ע"ח ע"ב) ד"ה הניתר עמו כגון מבשרו אבל שיורת עורה וקרניה וגיזותיה לא הוה שיור עכ"ל, והרמב"ם פ"ב הי"א מה' גנבה לא נקט רק קרניו וגיזתו לא הוה שיור ולא קחשיב העור ודו"ק שיש להאריך בזה הרבה ואין כאן מקומו להכי פה קצרתי, ואם אפי' נימא דאין להתיר עור נבלה וטרפה מה"ט דהאור זרוע והר"ש והרא"ש והראב"ד פליגי אהרמב"ם כיון דאין ההיתר מפורש בהדיא בדבריהם גבי עור, מ"מ סניף להיתר ודאי הוי וא"כ הא כתב הפליתי דהיכא דיש סניף להיתר איסור דרבנן בטל אם האיסור הוא איסור הנאה ע"ש, ואפי' אם נחליט דלא כהפליתי מ"מ הרי כתב הש"ך ביו"ד סי' ק"י בדיני ס"ס סי' י"ז דבשר שנתעלם מהע"י אע"פ דהוי חתיכה ראויה להתכבד בטילה מפני שהוא ספק אם נתחלפה, כ"ש חתיכה שיש בה בעצמה ספק אם היא אסורה מדרבנן כלל דודאי בטילה אע"פ דהיא ראויה להתכבד כן נלענ"ד:

ואני מודיע בזה צערי שאינני מבין תירוץ מהר"י הלוי באו"ז שם על הקושיא מנבלת עוף טהור והחלב בכפרים דאע"ג דצריכין מחשבה אסורין באכילה ותירץ דשם שאני משום

דבכרכים אכלי ליה בלא מחשבה כמו שהעתקתי דבריו לעיל, דאכתי מה נעשה עם נבלת בהמה טמאה שצריכה מחשבה בכל מקום כדתנן שם בעוקצין (פ"ג משנה ג') ומ"מ אסורה באכילה מה"ת, וע"כ לומר דאדרבה דהיכא דאסור מה"ת אין כאן קושיא דעץ או פירשא הוא והתורה אסרתה וה"ה נבלת עוף טהור והחלב בכפרים, והנה גם התוס' במנחות (דף ס"ט ע"א) הקשו אהני דצריכין מחשבה לטומאה אוכלין אמאי האוכלן חייב משום נבלה, ותירצו חדא דאין לדמות איסור לטומאה (כלומר דלענין אכילה גזה"כ הוא דאי כפשוטו הרי תקשי עליהם מבכורות (דף ז' ע"ב) הנ"ל שהביא האור זרוע, ובאמת שיש עיון בכלל הזה דאין לדמות איסור לטומאה ואכ"מ) או דכיון דמשימו בפיו אין לך מחשבה גדולה מזו עכ"ד, ואין אני מבין היטב תירוצם השני דאיך תוכל מחשבה לעשות נבלה הרי שליא ועור נבלה וטרפה מהני מחשבה בהם רק לטמא טומאת אוכלין אבל לא טומאת נבלה, ולא לעשותן כבשר לחייב על אכילתן מלקות דנבלה, או לעשות העור כבשר לענין שאם יחשוב בקרבן על העור לאכול ממנו כזית חוץ לזמנו שיהיה פגול וכעת כ"ז צ"ע:

נחזור לענין שעמדנו בו דלפ"מ שביארנו נראה דהא דקיי"ל ביו"ד סי' ק"א דרגל בהמה הוה חתיכה הראויה להתכבד, היינו ע"כ דבימיהם היה הרגל גם בלא העור ראוי להתכבד משום המוח והבשר שבין העור לעצם, והא דכתב רש"י בחולין (דף קכ"ח ע"ב) דבארכובה ליכא בשר בין עור לעצם היינו ע"כ הכונה על העצם המחבר הארכובה לשוק, כעין שפירש הרא"ש בתשובה כלל כ' פי' ארכובה שאמרו בחולין (דף ע"ז) ועיין ביו"ד סי' נ"ה ובפמ"ג שם. אבל בארכובה הנמכרת עם הראש הרי חזינן שיש בשר ומשו"ה הוה ראוי להתכבד, ואל תתמה שהרי גם רגל אווז היה בימיהם ראוי להתכבד כביו"ד סי' ק"א שם, וא"כ נראה דבימינו קרוב לומר יותר דרגל בהמה אינה ראויה להתכבד, ולא מבעיא אם היא חיה או מלוחה אלא אפי' אם נתבשלה הרבה ונעשית ציקי קדרה נהי דהוה אז העור אוכל ובעינן ששים גם כנגד העור משום דהעור הוא איסור דבוק שהעור דבוק לבשר, אבל ראויה להתכבד לא הוה דהא העור איסורו רק מחמת בלוע שבה וכל שהאיסור הוא משום בלוע לא הוה לענין ביטול חתיכה הרלהת"כ, גם בנמלח רגל בהמה טרפה ואפי' אם נתבשלה עם בשר כשר י"ל דעור הרגל מצטרף להבשר הכשר לבטל הבשר והמוח שברגל הטרפה בהפסד מרובה עכ"פ, כמו דעצמות האיסור מצטרפין עם ההיתר כדקיי"ל ביו"ד סי' צ"ט בטור וש"ע, דבמליחה ודאי דלא שייך בעור איסור דבוק שלא יצטרף להיתר שהרי גם לכלי עור מהני הגעלה כמו לכלי עצם כמפורש ביו"ד סי' קל"ה ובאו"ח סי' תנ"א, ונהי דהש"ך הכריע דעצמות הרכים

מצטרפין לאיסור בסי' צ"ט שם הרי כתב הפמ"ג דבהפסד מרובה גם עצמות הרכים אין מצטרפין לאיסור ואפשר דגם מצטרפין להיתר, וכ"כ הפ"ת משו"ת מהר"י הלוי, ואפי' אם נימא דבעצמות אין להקל משום מוח שיש בהם כיון שהן רכים מ"מ בעור הרי אין מוח רק לחלוחית בעלמא ודאי שיש להקל וגם גידין הרבה יש ברגל הארכובה הנמכרת עם הראש ואין בגידין בנו"ט ודינם כעץ בעלמא וכעצם, ועיין בירושלמי פרק בן סורר לענין בן סורר ומורה שאכל רק גידין הרכים ע"ש, וע"כ לענ"ד לענין מעשה יש להתיישב הרבה בדבר בענינים האלה כי יש מקום להקל ומכ"ש רגל בהמה גסה שהרב חכמת אדם כתב בלאו"ה שאינה ראויה להתכבד ע"ש וקצרתי:

ודע דמ"מ רגל בהמה מסתמא דבר שבמנין הוה, אם לא שידוע שבאותו מקום או באותו זמן אין דרך למנותו תמיד כלל, והא לך לשון הסמ"ג בדין ביטול ביצה אסורה וז"ל, ומכח זה לא רצה ר"י להתיר לישראל אחד שהיו לו רגלי בהמה בבית טבח גוי, והיו הרוב חתומין ומקצתם לא חתומין וכו' ונתערבו כולן ולא הוכרו, ולא רצה ר"י להתירם מס"ס ספק הוחלפו בבית עכו"ם או לא ואת"ל הוחלפו נתבטלו ברוב הכשרים, דכיון דליכא שני ביטולין ברוב אין להתיר כיון דהוה כל שדרכו למנות עכ"ל, הרי דבאמת לא אתי עלה מכח חתיכה הראויה להתכבד אבל מ"מ אתא עלה מכח דבר שבמנין ע"ש ודו"ק:

ומ"מ אין מכאן סתירה לדברי הש"ך בדיני ס"ס אות י"ז הנ"ל, דהש"ך שם לא כתב להקל רק בדין בשר שנתעלם מן העין שאינו אלא חומרא בעלמא, משא"כ דינו של הסמ"ג שהיו הרגלים בבית הטבח הגוי דאסורין מדינא כמש"כ הש"ך ביו"ד סי' קי"ח סק"א ע"ש:

בגמ' מתני ליה ר"ה לרבא חמשה דברים בעולה מצטרפין א"ל בעולם קאמרת וכו' לכאורה הענין תמוה מעט ובמהדורא קמא ערכתי ע"ז ענין פלפולי ע"ד החידוד מעט, אבל שבתי וראיתי שהדבר פשוט שר"ה הוה מתני ליה בעולה מצטרפין בלא ריוח הרבה בין המילות ואות מ"ם דמילת מצטרפין היה נמשך לאזן השומע למילת בעולה והיה סבור רבא דבעולם קאמר, ומשו"ה שאל רבא בעולם קאמרת וא"ל לא כן אלא תני בעולה, שהרי כיוצא בזה ממש מצינו בב"ק (דף ק"ד ע"ב) ויתיב ר"ה וקאמר להא שמעתא א"ל רבה בריה יש תלמוד קאמר מר או ישתלמו קאמר מר א"ל יש תלמוד קאמינא ע"ש שהענין שם הוא כהך דהכא ממש, ועיין בכתובות (דף ק"ד ע"ב) ובנדרים (דף ע"ז ע"א) א"ל ר"א לרב הונא אמר רב הכי א"ל אשתיק א"ל אשתיק קאמרת או שתי קאמרת ובפירוש המיוחס לרש"י שם, ועיין בתוס' כאן דגרסי גם כאן לרבה בריה דאזלו לשיטתם בבכורות (דף י"ד ע"א) דרבא לא ראה את ר"ה מעולם והגירסא כאן כבב"ק שם:

אות ד

ברש"י ד"ה חמשה דברים בעולה וכו' ואע"ג דתני רישא קדמ"ז מצטרפין זע"ז אצטריך למתני הא לאשמעינן הך רבותא דבשר וסולת ויין מצטרפין אע"ג דמינא אחרינא נינהו עכ"ל, הנך רואה שדילג כאן על חלב דתנן נמי במתניתין וכתב דרק בשר יין ושמן וסולת מיני אחרינא נינהו. מבואר דאזיל בשיטת הסוברין דבשר וחלב מין אחד הם וכן מוכח מרש"י בזבחים (דף ע"ח) ד"ה וש"מ נו"ט ברוב לאו דאורייתא וכו' דגם לענין טעם חלב ובשר וכן בשר בהמה עם בשר עוף טעמם שוה כלומר שנקראים מין במינו, דכתב שם וז"ל וקס"ד השתא דאפי' פיגול ונותר מב' מינים כגון האי בשר והאי שירי מנחה עכ"ל ע"ש, ולמה צייר רק בשר ושירי מנחה ולא קאמר בשר וחלב או בשר בהמה עם בשר עוף, ע"כ דס"ל דכל אלה מין במינו מקרי וזה ברור, ועיין ביד אברהם בשו"ע יו"ד סי' צ"ח ביו"ד דפוס ווילנא בארוכה, אך מה שהקשה שם היא"ב מזבחים (דף ק"י ע"א) דאיתא שם המקריב קדשים ואימורין בחוץ חייב, אמאי והא איכא חציצה וכו' רב אמר מין במינו אינו חוצץ ומבואר דאימורין ובשר מין אחד הם, וקשה על הסוברים דחלב ובשר שני מינים הם וכבר טרחו האחרונים ליישב זה, נראה פשוט דכונת רב הוא על יתרת הכבד והכליות דבשר ואימורים הם וקצרתי:

רש"י ד"ה וא"ל והרי תודה וכו' ודם לא קחשיב וכו' עכ"ל, אע"ג דגם בפירגמ"ה נמי כתוב כן מ"מ ברור מאוד דזה נ"ל במשנה כמובן וכן הוא באמת בפי' קדמון הנדפס מכ"י בדפוס ווילנא:

רש"י ד"ה ששה דברים שבתודה מצטרפין זע"ז לפגול נותר וטמא וכן הוא בפירגמ"ה, ולא נקטו גם כאן לענין העלאה בחוץ י"ל משום דרובן של הני ששה לא מתקבלי בפנים, והנה ר"ש ס"ל במס' ערלה דשני מינים לא מצטרפין ולא פליג גם כאן לומר דלא מצטרפי זה יש ליישב בכמה אנפי וק"ל:

אות ה'

במשנה התרומה ותרמ"ע ותרמ"ע של דמאי וכו' מצטרפין לאסור ולחייב עליהן אהח"מ, הא דלא קתני נמי דמצטרפין לענין מלקות אם אכל במזיד, הוא משום דתרומ"ע של דמאי אינו מצטרף לענין מלקות דאין איסורו אלא מדרבנן, ואם חצי שיעור אסור מה"ת בתרומה והנלוים לה יש להעיר דלפמש"כ מהרל"ח הובא במל"מ פ"א מה' חמץ ומצה דלהכי צריך קרא בחמץ לאסור חצי שיעור משום דלא דמי לחלב שהיתה לו שעת הכושר, א"כ תרומה דג"כ הו"ל שעה"כ וקרא מיוחד ליכא ממילא ח"ש דידיה מותר מה"ת, והרי המל"מ שם כתב דחמץ בערב פסח דליכא קרא לאסור ח"ש באמת ח"ש מותר מה"ת [ומה שהקשו הקהלת יעקב אלגזי והפמ"ג באו"ח סי' תרי"ב משבועה

ומיוהכ"פ דג"כ הו"ל שעה"כ ומ"מ ח"ש אסור בהן מה"ת לריו"ח, י"ל דיוהכ"פ ושבועה שהם איסור גברא דהרי החפץ הוא מדינא של היתר, בהו לא שייך הפרכא דהו"ל שעה"כ ורק באיסור חפצא שייך סברא זו, אלא דלכאורה גם חמץ הוא כאיסור גברא כיון דלאחר פסח מותר בהנאה וגם באכילה מה"ת ויש לחלק] וא"כ בתרומה וכו' אפשר דח"ש מותר מה"ת אף לריו"ח הואיל והו"ל שעת הכושר, אכן בפ"ב דביכורים מ"א תנן התרומה והביכורים חייבין עליהם מיתה וכו' ואסורין לזרים ומפורש בירושלמי מובא ברע"ב שם דקמ"ל דחצי שיעור גבייהו אסור מה"ת, והשמ"ק בב"מ (דף נ"ג) הרגיש דמאי קמ"ל הרי בכה"ת ח"ש אסור מה"ת ותירץ דהוה ס"ד דמותר גבייהו ח"ש משום דאין איסורן שוה בכל, וכ"כ התו"י ביבמות (דף ע"ג ע"א) בש"ס דווילנא ולמהרל"ח י"ל נמי דס"ד דח"ש מותר הואיל והו"ל שעת הכושר וכאמור קמ"ל, והטעם י"ל דכיון דקיי"ל חטה אחת פוטרת את הכרי וכתב המל"מ והנו"ב דשתי מצות יש בהפרשת תרומה אחת לתקן את הכרי להתירו לזרים ולזה סגי בחטה אחת, ושנית הנתינה לכהן וזה צריך שיעור, וא"כ כיון דחל שם תרומה על חטה אחת מה"ת ודאי דחטה גם אסורה לזרים מה"ת, דאל"כ אלא דמותרת לזרים א"כ ליכא בחטה אחת קדושת תרומה ואיך פוטרת את הכרי, וכן בחלה וביכורים מה"ת ליכא שיעור לפטור השיריים ממילא ע"כ דח"ש אסור בהו, ולפ"ז י"ל עוד דבתרומה וכיוצא בה אפי' לר"ל ח"ש אסור מה"ת מהאי טעמא, ויתיישב בזה מה דכתב התוי"ט בביכורים שם פ"ב מ"א הנ"ל דלר"ל ח"ש עכ"פ מדרבנן אסור בתרומה וביכורים, ויקשה מאי קמ"ל מתניתין הא בכל האיסורין ח"ש אסור מדרבנן עכ"פ לר"ל כעין קושית השמ"ק הנ"ל אליבא דריו"ח, אבל לדברינו א"ש דקמ"ל דבתרומה וביכורים אסור מה"ת גם לר"ל חצי שיעור:

שבתי וראיתי שמפורש בירושלמי רפ"ו דתרומות דמודה ר"ל בתרומה דח"ש אסור מה"ת מטעם אחר משום דתרומה אסורה בהנאה של כילוי, ובדבר האסור בהנאה מודה ר"ל דח"ש אסור מה"ת, וז"ל הירושלמי שם אמר הריני פורש מכזית תרומה] ואיני פורש מחצי זית א"ר בון בר"ח נעשה כאוכל חצי זית בשוגג וח"ז במזיד, ופריך ואין יסבור רבב"ח כר"ל וכו' עיין בפני משה שם ומשני מודה ר"ל באיסורי הנאה דח"ש אסור מה"ת ותרומה הרי אסורה בהנאה של כילוי כנלע"ד ביאור הירושלמי הזה בעזה"ש, ובירושלמי פ"ב ה"א דביכורים הגירסא כמש"כ המראה הפנים ע"ש ותבין שזה נכון, אך מהר"ש משמע וכן בפירושו לחלה ספ"א מפורש דלר"ל בתרומה ח"ש מותר מה"ת וכ"כ התוי"ט בביכורים רפ"ב כמו שהזכרתי לעיל והנלענ"ד כתבתי:

(אי בתרומה אסור חצי שיעור אף לר"ל מדאורייתא מבואר היטב בקונטרס "שמן למנחה" על מ"ת מהגאב"ה סי' ק"ט.)

אות ו'

במשנה כל הנבלות מצטרפות זע"ז, הרמב"ם הלכות מאכא"ס (פ"ד הי"ז) כתב כל הנבלות מצטרפות זע"ז ונבלה מצטרפת עם טרפה וכו' זה הכלל כל שאיסורן בלאו אחד מצטרפין בשני לאווין אין מצטרפין חוץ מנבלה וטרפה הואיל והטרפה תחילת נבלה היא עכ"ל, ובזה א"ש דברי התוס' במס' זבחים (דף ס"ט) במשנה דמלק ונמצאת טרפה ר"מ אומר אינה מטמאה בבית הבליעה ורי"א מטמאה בביהב"ל, ופירש"י דלא מהני מליקה לטרפה לטהרה מטומאתה, והתוס' שם ד"ה ר"י אומר ז"ל תימה אפילו נבלה גמורה לא תטמא לר"י דלא חייל אאיסור קדשים וכו' עכ"ל, והקשה השעה"מ בה' א"ב דמה הקשו התוס' הרי נבלה הוה איסור מוסיף באיסור קדשים דנתוסף איסור לגבוה וכו', וכ"כ התוס' בחולין (דף ק"א) ושפיר חייל נבלה באיסור קדשים ומטמאה בביהב"ל והיא לכאורה קושיא עצומה, אך לפי האמור אתי שפיר דלכאורה הרי יש להעיר דלמה להו להתוס' להקשות איך חל נבלה על קדשים ולמה לא הקשו דהרי כאן מיירי מפורש שנמצאת טרפה וא"כ אין איסורה משום בל תאכל נבלה אלא משום בל תאכל טרפה כמו דדרשינן לענין טמא, אלא דבאמת אין זה קושיא כלל דנבלה וטרפה שני הלאווין כמו משם אחד הם דטרפה תחילת נבלה היא כמש"כ הרמב"ם, ואין שייך לומר דאין נבלה חל על טרפה משום דאחע"א דהא מעיקרא נמי תחילת נבלה היא, ושפיר נמשך אח"כ איסור נבלה ואסורה באכילה משום נבלה ומטמאה ג"כ משום נבלה, ולפ"ז מיושב קושית השעה"מ דהא באמת ליכא מפורש בקרא בשום מקום דנבלה אסורה לגבוה, אלא דנתמעט ממילא מקרא דמן הבקר להוציא את הטרפה וה"ה נבלה או מקרא דממשקה ישראל או מקרא דהקריבהו נא לפחתיך כמש"כ הרמב"ם פ"ב מה' אסומ"ז, וא"כ נבלה לא עדיפא מטרפה לדין האיסור לגבוה, וא"כ במשנה שם דתנן מלק ונמצא טרפה מחיים וע"י המליקה נעשית נבלה הרי לא נתוסף בה איסור לגבוה כלל, שהרי קודם המליקה היתה נמי אסורה לגבוה מכל הני טעמא משום טרפה, ושפיר הקשו התוס' שם אמאי מטמאה בבית הבליעה דהא נבלה לא חל על איסור קדשים כיון שהיתה כבר טרפה, אבל איסור נבלה על טרפה חל שפיר, וכן איסור נבלה על קדשים דעלמא שלא היתה טרפה מחיים ודאי חל משום איסור מוסיף לגבוה, והתוס' לא הקשו רק אמשנה דשם דמיירי שהיתה טרפה קודם המליקה, ואיסור נבלה על טרפה חל שפיר משום דטרפה תחילת נבלה היא כמש"כ הרמב"ם ודו"ק וכן מפורש בתוס' חולין (דף ל"ז) ד"ה ורמינהו

וכן כתב הרמב"ן בחידושיו שם בביאור יפה וכתב שכן גם דעת רש"י ועיין יבמות דף ל"ב זר שאכל מליקה וקצרתי אולם זה פשוט מאוד דהני שיש עליהן שם טרפה מקרא דובשר בשדה טרפה לא תאכלו כיון שיצא בשר חוץ למחיצתו נאסר אינו מצטרף עם נבלה, דהרי כל הני טרפות לאו תחילת נבלה הן ומפשיטות הענין אין להאריך בזה ועיין נו"ב מהדו"ת חאו"ח סי' י"ג שדבריו פלא:

אות ז'

אמנם בשר מן החי מצטרף עם נבלה שהרי בשר מה"ח יליף ריו"ח מקרא דובשר בשדה טרפה לא תאכלו ולהכי כמו שטרפה מצטרפת עם נבלה ה"נ בשר מה"ח דגם בבשר מה"ח שייך הסברא דתחילת נבלה היא, ועיין בספרי פ' ראה אקרא דלא תאכל כל נבלה ובירושלמי פרק ג' מינים ה"א לפירוש הפני משה שם שהוא עיקר דלא כהק"ע שם דאיתא שם בשם ריו"ח כעין זה עיי"ש, אמת דבתוספתא פ"ק דמכילתין איתא דבהמה טמאה חצי זית בחייה וחצי זית במיתתה מצטרפין ללקות משום טומאה, וכחצי זית מבהמה טהורה בחייה וכח"ז במיתתה אין מצטרפין [כצ"ל ודאי] דבחייה האיסור הוא משום בשר מה"ח ובמיתתה הוא משום נבלה הרי דמפורש דלא כהרמב"ם, אך י"ל דהך תוספתא ס"ל כר"ל דבשר מה"ח ילפינן מלא תאכל הנפש עם הבשר להכי הוה בשר מה"ח ונבלה שני ענינים שונים ומשו"ה ודאי דאין מצטרפין אבל הרי הרמב"ם פוסק כריו"ח וא"ש, ובפשוטו מוכח כן גם בסוגיא לקמן בגמ' דמביא ברייתא דח"ז מפרה וח"ז מגמל במיתתן מצטרפין דאיסור נבלה חל על איסור טומאה דס"ל איסור חל על איסור, ומ"מ תני רישא ח"ז פרה בחייה וח"ז גמל במיתתה אין מצטרפין, אע"ג דכאן יש לאו דבשר מה"ח וטמאה יש לאו דנבלה במיתתה ולצטרפו לדעת הרמב"ם, אע"כ דגם הך ברייתא ס"ל כר"ל דיליף בשר מה"ח מלא תאכל הנפש עם הבשר וא"כ הוו מתרי לאווין להכי לא מצטרפי, אך י"ל דאתיא כריו"ח נמי ומיירי באבר מה"ח דלכו"ע הוה עם נבלה תרי לאווין מחולקים, וא"כ כיון דחלקו מבחוץ פטור אף לריו"ח כדאיתא בחולין ס"פ גיה"נ ואין שייך בו צירוף, כמו שהקשו התוס' כאן אליבא דרב דמוקי לענין טומאה, אך הרמב"ם הרי פוסק בפ"ה ה"ד מה' מאכ"ס דחלקו בחוץ דוקא באכלו מעט מעט פטור אבל אם בלע שני החצאים כאחד חייב וא"כ א"ש מאוד סוגיא דידן אבל התוספתא דפ"ק דמכילתין הנ"ל אי אפשר ליישב דמיירי ג"כ באבר מה"ח וסבר דאבר מן החי אינו נוהג בטמאין, להכי בטמאה מצטרפין חיה ומתה ובטהורין לא מצטרפי, דאם מצטרפין בטמאה הרי ע"כ ביש כזית בשר בצירוף שניהם איירי, וא"כ גם בטהורה מצטרף ח"ז בשר מה"ח עם חצי זית בשר מן הנבלה דהא שניהם משם אחד לריו"ח ודו"ק בכל זה:

אות ח'

כל השרצים מצטרפין זע"ז, הנה כל הצירופים השנוים בכל פרק זה לענין אכילה שיעור עת הצירוף הוא כזית בכדי אכילת פרס כדאיתא בכריתות (דף י"ב וי"ג). אך מסתפקנא בשמונה שרצים המובדלין דשיעור אכילתן בכעדשה כטומאתן כדאיתא בסוגיין דלקמן, אם שיעור צירוף אכילתן הוא נמי בכדי אכילת פרס או בשיעור קטן מזה, דמצד הסברא קשה הוא מאוד לומר דכעדשה יהיה שיעור צירופו שוה עם שיעור צירוף של כזית, והרי ביומא (דף פ' ע"ב) מתקיף לה רבא כזית בכדי אכילת פרס וככותבת בכדי אכילת פרס, א"ל אביי קים להו לרבנן דבהכי מישב דעתו טפי מהכא לא מישב דעתו, מתקיף לה רבא בככותבת בכדי אכילת פרס חצי פרס בכדי אכפ"ר, א"ל ר"פ הנח לטומאת הגויה דמדרבנן. הרי דבגמ' ירדו חז"ל להסבר הדבר ולא הוה השיעור כמילתא בלא טעמא, וכאן ענין אכילת השרצים הרי הם ככל איסורי תורה דלא שייך בהו ענין יתובי דעתא והאיסור הוא מה"ת ולוקין עליו, וא"כ נראה דאינו חייב על כעדשה מן השרץ מהשמונה שרצים המובדלין אא"כ אכלן בפעם אחד דוקא אבל לא אם הפסיק מעט בנתיים, ובפרט דכל חיובן בכעדשה הוא כטומאתן ובטומאה הרי לא שייך צירוף דאם נגע בכחצי עדשה וחזר ונגע בכחצי עדשה ודאי דטהור הוא, אבל מה אעשה דבתו"י בכריתות (דף י"ג ע"ב) ד"ה אכל אוכלין טמאין כתבו וז"ל, ונראה דמיירי שאכל נבלת עוף טהור ושתה משקין טמאין כגון דם השרץ שמטמא כבשרו ונכנס למקדש עכ"ל, פי' שעל זה תנן במשנה שם דאם שהה כדי אכפ"ר באכילתו או בשתיתו ונכנס למקדש חייב ואם שהה טפי פטור, הרי מפורש דגם דם השרץ ששיעור טומאתו ואכילתו הוא ג"כ כעדשה כבשרו כמש"כ התוס' בסנהדרין (דף ד' ע"א) ד"ה מנין לרביעית דם וכו' ע"ש, ומ"מ כתבו ששיעור אכילתו הוא בכדי אכפ"ר כאלה ששיעורן בכזית, אמת שלפי דעת הרב המגיד בפ"כ מה' מאכלות אסורות שיטת הרמב"ם היא דגם שמונה שרצים שיעור אכילתן לחייב מלקות הוא בכזית, אבל כבר העירו רבים שאין הדבר מוכרח בדעת הרמב"ם, אבל אין הדבר נוגע כלל לדברי התוס' בכריתות שם שהרי התו"י לענין טומאה מיירו דודאי גם דם שיעורו בכעדשה להכי אין להאריך כאן בשיטת הרמב"ם, גם דברי התוס' בעצמם שם וצריכין ביאור כמו שהעירו רבים ועיין בהגהות הרש"ש שם וראיתי זה כבר שבספר אור שמח הגיה שם בתו"י איזה הגהה אבל אינו תחת ידי עתה לראות אם הגהתו נוגעת לענינינו, עכ"פ כפי שמבואר שם לפנינו דעתם מפורש דגם כעדשה שיעורה בכדי אכילת פרם, וכן כתב הפליתי ביו"ד סי' ק"ד אגב אורחיה וגם המנחת חינוך כתב בדין אכילת השרצים שהשיעור הוא בכדי אכפ"ר, ולא הזכירו הש"ס דיומא

שהבאנו ובעיני הדבר פלא, והרי מצינו עוד דבדבר שאיסורו חידוש הוא אין לך בו אלא חידושו ואין חייבין עליו עד שיאכלנו בפעם אחד לא בכדי אכפ"ר כדאיתא בחולין (דף ק"ג ע"ב) ע"ש ברש"י ד"ה חלקו מבחוץ, ובע"ז (דף ס"ח ע"ב) איתא דעכברא דבתי עכ"פ חידוש הוא דאסור אע"ג שנותן טעם לפגם, וא"כ למה יהיו חייבין עליו אם אכל כעדשה ממנו בכדי אכ"פ, אמת (דבזבחים דף ע' ע"א) איתא להיפך דכיון דחידוש הוא הוה אמינא שיתחייבו עליו אפי' ביותר מאכפ"ר וכבר עמדו רבים ע"ז כמש"כ המנחת חינוך מצוה קס"א ולא מצאו מענה, אך לכאורה גם שבועה חידוש היא דהיכא מצינו מדבר ומביא קרבן ומ"מ שיעור אכילה לעבור על השבועה הוא כזית בכדי אכפ"ר וצ"ע בכ"ז לענ"ד אך אי נימא דמתניתין ר"מ היא ככל סתם משנה ועיין בתיו"ט במשנה ב' ובמשנה אחרונה בפרקין, אליבא דר"מ הרי ודאי אין שיעור כעדשה לחיוב אלא אם אכלו בפעם אחד, שהרי ר"מ ס"ל בכריתות שם לענין שאר איסורין דהשיעור הוא כאוכל קליות, והרי כתב הדרישה ופרישה בטור יו"ד סי' ק"ץ דשיעור כעדשה וכשעורה שווין בכמות שיעורן, אלא דאנן לדינא קיי"ל כרבנן דר"מ ששיעור האיסורין הוא בכדי אכילת פרס:

ודע דאי מתניתין ר"מ היא יתורץ קושית הברית אברהם שהקשה לדעת הגהות המל"מ פ"א מה' יו"ט והנו"ב מהדו"ת חיו"ד סי' ע"ח דבאיסור שאין בו מלקות לא חייש ר"מ למיעוטא, א"כ מאי פריך הש"ס בחולין (דף י"א) ר"מ היכי אכיל בשרא דלמא ס"ל לר"מ כר"י הגלילי ביומא (דף ל"ו) דלאו דנבלה הוא לאו הניתק לעשה ואין לוקין עליו ולהכי גם ר"מ לא חייש למיעוטא ע"ש, אולם במשנתנו הרי מבואר דלוקין על לאו דנבלה דאל"כ צירוף למה לן ומשנתנו הרי ר"מ היא, אלא דלפי האמת בלאו משנתנו מבואר בחולין (דף ק"א) דר"מ ס"ל דהאוכל גיד הנשה של נבלה לוקה שתים על גיד ועל נבלה, ומשו"ה בחולין (דף פ') במשנה דחשו"ק ששחטו בינם לבין עצמן ר"מ מתיר לשחוט אחריהן אותו ואת בנו, ובגמ' שם איתא דמחייב היה ר"מ אשחיטתן משום נבלה עיי"ש ברש"י, דאין כבר שום ספק דר"מ ודאי מחייב על לאו דנבלה מלקות ומיושב קושית הברית אברהם בברור ודו"ק:

אות ט'

פה מקום אתי להזכיר הא דתנן בכריתות (דף ט"ו ע"ב) א"ר יהושע שמעתי שהאוכל מזבח אחד בחמשה תמחוין בהעלם אחד שחייב מעילה על כל אחר ואחד דתמחוין מחלקין לענין מעילה, וכן קיי"ל להלכה אע"ג דחמשה תמחוין מצטרפין לשוה פרוטה להתחייב מעילה אחת, כדתנן בריש פרקין קדשי מזבח עם קדשי בדה"ב מצטרפין, וכן תנן לעיל חמשה דברים בעולה מצטרפין הבשר והחלב והסולת והיין והשמן וכל הני

ודאי תמחוין חלוקין הם ובפרט קדשי מזבח עם קדשי בדה"ב דודאי כתמחוין מחולקין הן ומ"מ מצטרפין, זוהי אחת מהחומרות שיש במעילה מבכל התורה שבכל התורה אם מצטרף אינו מחלק ואם מחלק אינו מצטרף, ועיין במל"מ פ"ד ה"א מה' שבועות ד"ה ודע שבאו לידי חידושי הרמב"ן וכו' שהביא שם הרמב"ן יש מי שפירש דכי אמרינן צירף את המעילה לזמן מרובה לא בשני תמחוין דהואיל וחלוקין לא מצטרפין אלא בתמחוי אחד ובגוף אחד ואינו נכון עכ"ל הרמב"ן, ותמה שם המל"מ בצדק ממשנה דריש פרקין דקדשי מזבח עם קדשי בדה"ב מצטרפין הרי מפורש דלא כהיש מפרשים, דדוחק לומר דהא דקדשי מזבח עם קדשי בדה"ב מצטרפין היינו דוקא בכדי אכילת פרס, והיש מפרשים ס"ל דלזמן מרובה דוקא שני תמחוין אינם מצטרפין כדמשמע מרהיטת לשונו באמת זהו דוחק גדול, שהרי כתב דשני תמחוין הואיל וחלוקין לא מצטרפין, הרי דס"ל דמעילה שוה בזה לכל איסורין שבתורה דכל שמחלק לא מצטרף, וא"כ גם אם אכל בשני תמחוין בתוך שיעור אכילת פרס נמי לא מצטרפין, כיון דהא ודאי דגם בתוך שיעור אכילת פרס תמחוין מחלקין אם יש בכל אחד שוה פרוטה וחייב שתי מעילות. וא"כ לשיטתיה גם בתוך שיעור אכילת פרס לא מצטרפי וזה ודאי אינו, ולהכי החליט הרמב"ן שאין דברי היש מפרשים האלה נכונים, ועיין שם בכל אריכות דברי המל"מ שם בכל ההלכה ההיא ותרוה נחת:

והנה כל ששהה באכילתו יותר משיעור צירוף דין אוכל חצי שיעור יש עליו וח"ש אסור מה"ת אלא שאין לוקין עליו, ודע שאמנם הישועות יעקב באו"ח סי' תרי"ב ובשו"ת ריב"ן סי' כ' וכן בספר עצי אלמוגים כתבו דהא דח"ש אסור מה"ת הוא רק באיסור כרת כחלב ודם, או עכ"פ איסור לאו שיש בו מלקות כטרפה נבלה ושרצים, משא"כ באיסור עשה או אפי' לאו הבא מכלל עשה גבייהו ח"ש מותר מה"ת ורק מדרבנן אסור, ויש אחרונים שהסבירו בזה מש"כ הרשב"א בחידושיו לשבת (דף ד') וז"ל, ולי נראה דשאני התם כיון דחציו עבד וחציו בן חורין לית ביה משום לעולם בהם תעבודו משום צד חירות שבו וכו' ע"ש דכונתו דבאיסור עשה ח"ש מותר מה"ת, אולם הפמ"ג ליו"ד בפתיחה להלכות שחיטה כתב בשורש הב' דלהפוסקים דוזבחת הוה עשה חייב על כ"ש עיי"ש ובפמ"ג לאו"ח סי' תרי"ב במש"ז סק"ד, ובאמת מבואר בתוס' שבת (דף צ"א) ד"ה כגון דאיכא פחות מכביצה דגם באיסור עשה חצי שיעור אסור מה"ת, שכתבו שם בזה"ל וא"ת מ"ש כזית תרומה מחצי זית דהא בתרומה טמאה ליכא אלא עשה וכו' וחצי זית נמי הא קיי"ל כריו"ח דח"ש אסור מה"ת עכ"ל, הרי מפורש ס"ל להתוס' דבאיסור עשה נמי ח"ש אסור מן התורה, גם בתוס' שבועות (דף כ"ב ע"ב ודף כ"ג) ד"ה דמוקי מבואר

הכי, וכן הר"ן בפ"ג דשבועות כתב דמחלב לחודא לא נפקא לן דח"ש אסור מה"ת רק בחיוב כרת להכי צריך טעם דחזי לאצטרופי עכת"ד, ועוד נדבר איה"ש בפרק זה בענין חצי שיעור כפי אשר יהיה לאל ידינו וכאן אזכיר רק מש"כ הצל"ח בפסחים (דף מ"ד ע"א) דבאיסור התלוי בזמן ואכל חצי שיעור בסוף הזמן אין בו איסור מה"ת, כיון שאין פנאי להשלים השיעור הרי לא חזי לאצטרופי, ולא דמי למי שהוא במקום שאין לו רק ח"ש ואי אפשר לו להשיג עוד ח"ש להשלים השיעור דלכאורה נמי לא חזי לאצטרופי, ומ"מ ודאי דהח"ש שיש לו אסור לו מה"ת, דשאני התם שעכ"פ יש מציאות שיביאו לו עוד ח"ש ושפיר מקרי חזי להצטרף, ועוד דהא אמר ריו"ח בחולין (דף ק"ג ע"ב) אכל כזית והקיאו וחזר ואכלו חייב, וא"כ אפי' במדבר שמם שאין מציאות כלל שיביאו לו עוד נמי חזי לאצטרופי ע"י שיקיא החצי שיעור שאכל ויחזור ויאכלנו. משא"כ באיסור התלוי בזמן שבסוף הזמן אי אפשר לו כלל שיאכל באיסור רק חצי שיעור ותו לא חזי לאצטרופי וכ"כ הגאון רע"א בתשובותיו ועוד אחרונים כתבו כן ופלפלו בזה:

אות יו"ד

דף טז.

בגמ' אמר רב לא שנו אלא לענין טומאה אבל לענין אכילה וכו' ולוי אמר לאכילה נמי מצטרפין, כתבו התוס' דפלוגתתם היא אליבא דמ"ד בעלמא אין איסור חל על איסור, אלא דלוי ס"ל דהכא לכו"ע איסור חל על איסור דכיון דגלי קרא דאיסור נבלה חל על חלב ה"ה דחל על טמאה, ולכאורה קשה דהרי בחולין (דף ק' ע"ב) תניא להדיא ר' יהודה אומר יכול תהא נבלת עוף טמא מטמא בגדים בבית הבליעה וכו' יצא זה שאין איסורו משום בל תאכל נבלה אלא משום בל תאכל טמא דאא"ח על איסור, הרי מפורש דלא כלוי והיא קושיא עצומה, אך יפה תירץ בזה הרב חיבת הקודש בהקדם מש"כ הר"ש בטהרות (פ"א מ"ג) דאפי' מאן דס"ל איסור חל על איסור דריש נמי הך דרשא דר' יהודא, והכי דריש מי שאין בו אלא איסור נבלה יצא זה דאיכא בו משום בל תאכל טמא נמי, ולכאורה גם דבריו תמוהין מאוד שהרי בגמ' דחולין שם דייק מזה דר' יהודא ס"ל אין אחע"א ולהר"ש מאי ראיה היא, אלא ע"כ לומר דבאמת זה תלוי בזה דרב תני שם בלשון הברייתא יצא זה שאין איסורו משום בל תאכל נבלה אלא משום בל תאכל טמאה לחוד, אבל לוי גריס בברייתא יצא זה שאין איסורו משום בל תאכל נבלה לחוד אלא משום נבלה וטמאה נמי, והר"ש מפרש שם אליבא דלוי משום דס"ל דהלכה בזה כלוי כמו שפוסק גם הראב"ד בפ"ב מה' מאכא"ס, והרמב"ם פוסק שם כרב משום דסוגית הש"ס בחולין שם כרב אזלה, ואני בעניי מוסיף דמשו"ה פוסק הרמב"ם כרב משום דבפסחים

(דף ל"ה ע"ב) ת"ר יכול יצא אדם ידי חובתו בטבל תלמוד לומר לא תאכל עליו חמץ מי שאיסורו משום בל תאכל עליו חמץ יצא זה שאין איסורו משום ב"ת חמץ אלא משום ב"ת טבל, ופריך ואיסור חמץ להיכן אזיל אמר רב ששת הא מני ר"ש היא דאמר אין אחע"א, רבינא אמר אפי' תימא רבנן מי שאיסורו משום ב"ת חמץ בלבד יצא זה שאסור אף משום בל תאכל טבל, ופריך מידי בלבד כתיב אלא מחוורתא כדרב ששת עכ"ל הגמ' שם, הרי דסתמא דגמ' ס"ל דמידי לבד כתיב וזהו כרב ודלא כלוי ועיין בגליון הש"ס להגרע"א שם:

אות י"א

אבל לענין אכילה טהורין בפ"ע וטמאין בפ"ע, היינו משום דאין איסור חע"א כמש"כ התוס' ושאר מפרשים, כבר הקשו רבים דהא בשבועות (דף כ"א ע"ב) ובחולין (דף ק"ב ע"ב) כתבו התוס' בד"ה שאין בו כזית דעל חצי שיעור חל איסור אחר ובשו"ת הגרע"א סי' ע"ו כתב בפשיטות להיפוך והוא פלא שלא הביא כלל התוס' דחולין] וא"כ כאן אמאי לא יצטרפו, ותירץ הרב חיי אריה עפ"מ דמשמע מדברי התוס' ביבמות (דף פ' ע"א) ד"ה נעשה סריס למפרע דרב ס"ל התראת ספק לא שמיה התראה, וא"כ אם אכל חצי זית מטהורה וח"ז מטמאה ואח"כ תוך אכילת פרס יאכל עוד ח"ז מטמאה, הרי בודאי יצרפו שני חצאי זית מהטמאה למלקות ולא ילקה על לאו דנבלה, וא"כ הו"ל התראת ספק כשמתרין בו משום לאו דנבלה שמא יאכל אחר החצי זית מטמאה עוד ח"ז מטמאה בתוך אכילת פרס, וא"כ לא ילקה משום נבלה, ויש לפלפל בזה עוד לדינא דהרמב"ם פוסק כאן כרב אע"ג דפוסק דלענין מלקות התראת ספק שמה התראה, אכן עוד נדבר להלן איה"ש בעיקר כלל זה דאיסור חל על חצי שיעור לכן אקצר כאן:

אות י"ב

ואולם בעיקר פלוגתא דרב ולוי לפ"מ שרש"י ותוס' פירשו דפליגי אם איסור חל על איסור אם לא צ"ע, דהרי נבלה אטמא לא הוה לא כולל ולא מוסיף ולא בבת אחת וליכא מ"ד שיהא אחע"א בכאלה, ובשלמא להלח"מ (בפ"ט מה' מאכא"ס ה"ד) שכתב דעל חלב נבלה לוקין ועל חלב טמאה אין לוקין כמפורש ברמב"ם (בפ"ג מה' מאכא"ס) אפשר דנבלה הוה איסור כולל, אבל להפמ"ג ביו"ד סי' פ"א ס"ק א' שכתב דגם על חלב נבלה וטרפה אין לוקין קשה מאוד, להכי כתב הרב דרך ים שלולא פי' הראשונים הנ"ל היה מפרש פירוש אחר דכו"ע ס"ל באמת דאין איסור נבלה חל על טמאה, והא דס"ל ללוי כאן דנבלה וטמאה מצטרפין הוא דאזיל לשיטתיה בחולין (דף ק"ח ע"ב), דחצי זית בשר וח"ז חלב דרב ס"ל דאינו לוקה על בישולו רק בבא מיורה גדולה, דס"ל דאיסור אכילת

בשר בחלב ילפינן מלא תאכל כל תועבה משו"ה בבא מיורה גדולה כבר נעשה תועבה ומצטרפין שפיר ח"ז הבשר עם ח"ז החלב דהוו משם אחד לא תאכל כל תועבה, אבל בלא באו מיורה גדולה אין לוקין לא על הבשול ולא על האכילה, ואם הוה יליף איסור אכילה מלא תבשל אז גם אם היה בא מיורה גדולה לא היו מצטרפין, ולוי ס"ל שם דאיסור אכילת בשר בחלב ילפינן מלא תבשל וס"ל דמצטרפין ח"ז בשר עם ח"ז חלב אף בלא באו מיורה גדולה ולוקין על אכילתן ובישולן ע"ש, והאור חדש בפסחים (דף כ"א) כתב דכל הסוברים דלא ילפינן איסור אכילת בשר בחלב מלא תאכל כ"ת, ס"ל דלא תאכל כל תועבה לא קאי כלל על דבר שנעבדה בו עבירה בבישול כרב אשי שם (דף קי"ד), אלא אתי לכלול כל המאכלות האסורות כר"מ בע"ז (דף ס"ו ע"א) ע"ש דר"מ ס"ל כך, וא"כ הרי לוי ס"ל כר' מאיר ורב לא ס"ל ע"כ כר"מ, והנה בע"ז שם אמרינן ר"י משום ר"מ מנין לכל האיסורין שבתורה שמצטרפין זע"ז ת"ל לא תאכל כל תועבה כל שתיעבתי לך ה"ה בבל תאכל ע"ש בגמ', וא"כ י"ל דלוי לשיטתיה דס"ל כר"מ א"כ מצטרפין לדידיה נבלה וטמאה דהוה משם אחד כדס"ל לר"מ, ורב לשיטתיה דלא ס"ל כר"מ ולא תאכל כ"ת אתי רק לדבר שנעשה בו עבירה כבשר בחלב משו"ה ס"ל דנבלה וטמאה אין מצטרפין דהוו מב' שמות עכת"ד, ואינני רואה להאריך בזה שהוא רק ע"ד החידוד:

אות י"ג

אמנם הא דלא פירשו רש"י ורגמ"ה ותוס' דרב ולוי פליגי אם איסור חל על איסור דחצי שיעור, נלע"ד משום דמסוגית הש"ס בכריתות (דף כ"ג ע"ב) מוכח לכאורה דעל חצי שיעור נמי אין איסור חל, דאיתא שם דגם לרבי בקדשים איסור חל על איסור אפי' קל על חמור דהא מעילה לרבי במיתה ואיסור חלב קדשים חמור שהוא בכרת, ומ"מ חל אפי' לרבי איסור מעילה על חלב דקדשים ע"ש, ואם איתא דעל חצי שיעור חל תמיד איסור אחר א"כ מאי ראיה היא דילמא לא גלי קרא אלא דיש מעילה בקדק"ל, ונפ"מ לענין שיצטרף ח"ש אימורין לח"ש קדשי בדה"ב כהא דתנן בריש פרקין קדשי מזבח עם קדשי בדה"ב מצטרפין זע"ז למעילה, או אפי' באכל כזית שלם מחלב אלא שאכלו בשיעור שהות יותר מכדי אכילת פרס דמשום חלב אינו חייב דדינו כאוכל חצי שיעור, ומשום מעילה חייב דהא מעילה מצטרפת אפי' לזמן מרובה כדתנן לקמן (דף כ' ע"א), [וכן הקשה באמת בשו"ת בית אפרים חיו"ד סי' ל"ה ותירוצו שם תמוה ואכמ"ל, אלא די"ל עפמש"כ התוס' במנחות (דף י"א ע"ב) ד"ה כגון דכמו דאמרינן כל שאינו בזא"ז אפי' בבת אחת אינו, ה"נ אמרינן להיפך דכל שאינו בב"א אינו בזא"ז וכתבו דכ"ש הוא זה, וא"כ אם נימא דבקדשים נמי אין איסור חל על איסור, וע"כ לאוקמי ריבויא דקד"ק

למעילה רק באכל בזא"ז ולא בב"א, א"כ תקשה הא כל שאינו בב"א אינו בזא"ז ולא ימעול כלל ואכמ"ל בזה יותר] או שאכל חצי זית חלב והיה שוה פרוטה דמשום חלב פטור דהוה ח"ש ומשום מעילה חייב דיש שיעור שלם, אלא ע"כ דהש"ס ס"ל לדבר פשוט דהיכא דאין אחע"א אפי' על חצי שיעור לא חל, ושפיר מוכח מדחל איסור מעילה על איסור חלב דקדשים ש"מ דבקדשים חל איסור על איסור אפי' קל על חמור, אבל מ"מ יש לומר דאין זו ראיה מוחלטת כל כך:

דהנה כבר הבאתי שהתוס' בשבועות (דף כ"ג ע"ב) כתבו דעל חצי שיעור חל שבועה ואין זה מושבע ועומד מהר סיני וכן פסק הרמב"ם בפ"ה מה' שבועות, וי"ל דהא דשבועה וכן שאר איסור חל על חצי שיעור הטעם הוא משום דהא דח"ש אסור מה"ת הוא לא שיש בו איסור בעצם אלא משום דחזי לאצטרופי, וכתבו רבים דהוא כעין גדר וסייג דגם מה"ת מצינו גדרים וסייגים עיין בשדי חמד ערך גזרה, ולהכי שבועה וכן איסור אחר חל על ח"ש כיון דח"ש מצד עצמותו היא היתר, אבל הרי כתב הר"ן בשבועות פ"ג דחצי שיעור דחלב אין איסורו משום דחזי לאצטרופי אלא דנתרבה מכל חלב, וכן נלע"ד בקדשים דקיי"ל בפסחים (דף מ"ה ע"א) ובנזיר (דף ל"ז ע"ב) דהיתר מצטרף לאיסור א"כ ע"כ דח"ש דידהו אסור מה"ת בעצם, וא"כ בחלב ובקדשים ודאי דאין איסור חע"א אפי' על חצי שיעור, ושפיר דייק הש"ס בכריתות שם דבקדשים אחע"א מהא דחל איסור מעילה על חלב הקדשים, משא"כ בסוגיין דאיירינן בשארי איסורין שפיר י"ל דלוי ס"ל דחל איסור על איסור דחצי שיעור, ובזה תתיישב גם קושית השאגת אריה סי' סמ"ך דמאי פריך הש"ס בנזיר (דף ג' ע"א) קידושא ואבדלתא מושבע ועומד מה"ס הוא, הא קידוש והבדלה יוצא במלא לוגמיו שהוא רק רובא דרביעית ושיעור חיובא דנזיר הוא ברביעית, וכמו דשבועה חלה על ח"ש ה"נ אין כח בח"ש לבטל מצות קידוש והבדלה וכן הקשה גם השיטה מקובצת בנזיר שם, ולדברינו א"ש דכיון דבנזיר נמי היתר מצטרף לאיסור כמבואר בפסחים ובנזיר שם א"כ גם בנזיר ע"כ ח"ש אסור בו מה"ת מצד עצמותו לא מצד סייג וגדר, א"כ גביה אין איסור חל גם על חצי שיעור וכן אין שבועה חלה על ח"ש, ושפיר יש כח בח"ש לבטל קידוש והבדלה:

ובזה תירצתי מה שיש להקשות בתוס' זבחים (דף מ"ה) ד"ה והשוחטן בחוץ שכתבו דר"ש הוא משום דאין איסור חע"א ואיסור מעילה קדים לפגול, ולכך בקדשי עכו"ם דליכא מעילה. ס"ד דליחייב משום פגול [והא דהקשה שם בהגהות הרש"ש דהא איכא לאו לאוכל קודם זריקה והניח בצ"ע, כתבתי במקו"א דבקדשי עכו"ם ליכא לאו דלא תוכל לאכול בשעריך וא"כ בקדשי עכו"ם אין לאו קודם זריקה, ועוד י"ל דאיסור פגול

חמור דחייב כרת ושגגתו חטאת וא"כ י"ל דחל לענין קרבן דשוגג לענין לאו לחודא ליכא עבירה לדעת הר"ן ר"פ הנחנקין וכ"כ הרמב"ן בפי' התורה פ' ויקרא, ורק היכא דבמזיד יש כרת בשוגג חייב חטאת, וא"כ הא דאוכל נבלה ביוהכ"פ פטור לר"ש הוא רק ממלקות אבל קרבן בשוגג חייב ואכתי צ"ע בזה ואכמ"ל] ועכ"פ מבואר בתוס' דהא דאין פגול בעולין הוא משום דאיסור מעילה קדים, וקשה לכאורה לפ"מ שכתבו התוס' שם בשבועות והרמב"ם הנ"ל דעל חצי שיעור חל שבועה וה"ה שאר איסור חל עליו, והרי שיעור מעילה הוא בשו"פ וא"כ משכח"ל שפיר חיוב פגול בלא חיוב מעילה כגון דהכזית פגול לא שוה פרוטה והיא לכאורה קושיא עצומה, ור"ש אף דס"ל כ"ש למלקות מודה הוא לדעת התוס' במכות (דף י"ח ע"א) לענין מעילה דבעינן שוה פרוטה למלקות, דאיתא שם בגמ' אמר רבא זר שאכל מן העולה לפני זריקה חוץ לחומה לר"ש לוקה חמש, ופריך ולילקי נמי משום וכל זר לא יאכל קודש, וכתבו שם התוס' דלא גרסינן ליה דהאי קר בתרומה כתיב, ואף דגמרינן חטא חטא מתרומה מ"מ סוף סוף ליתא אלא בשו"פ, ורבא לא מנה אלא אכילת כזית עכ"ד ע"ש, וכונתם ודאי דרבא לא חשיב אלא האיסורין דלרבנן בכזית ולר"ש בכל שהוא, דהא רבא אליבא דר"ש קאי ור"ש הא ס"ל דבכל האיסורין יש מלקות אכ"ש, ומ"מ כתבו דמעילה היא בשו"פ אף לר"ש ובמקו"א אמנם העלותי בארוכה דאפשר דלר"ש גם מעילה מלקות יש אכ"ש אבל דעת התוס' במכות הרי ברור כדכתבתי, ויש להביא ראיה לדעה זו דהרי בשבועות דף כ"א ע"ב איבעי' ליה להש"ס אם ר"ע כר"ש ס"ל בכל התורה דכ"ש למלקות אם לא ואמאי לא פשיט מהא דאר"ע במשנה דכריתות דף ט"ו דצירף את. עילה לזמן מרובה, והרי כתבו התוס' בשבועות דף כ"א ע"ב דבשבועה כיון דהקרבן תלוי במלקות ולא בכרת גם קרבן חייב אכ"ש לר"ש, ובמעילה נמי הרי הקרבן תלוי במלקות לא בכרת וא"כ אי ר"ע כר"ש ס"ל למה בעי צירוף כלל במעילה, אע"כ דבמעילה גם לר"ש בעי פרוטה לקרבן וה"ה לר"ע אם ס"ל כר"ש, דבפחות משו"פ לא אחשביה לעשותו ממון כמש"כ הר"ן בקדושין דאין אשה יכולה לומר לדידי שוה פרוטה בשעה שבאמת אינו שוה פרוטה אכן לפ"מ שכתבנו כאן דבקדשים דהיתר מצטרף לאיסור אין איסור חע"א גם על ח"ש כיון דגם ח"ש שלו בעצמותו ולא משום סייג, א"כ במעילה נמי אין איסור חל על איסור דחצי שיעור דמעילה נמי ודאי הוא דחצי שיעור שלו אסור בעצם כמש"כ במקו"א, והרי אפי' הנהנה בשוגג מהקדש פחות משו"פ מרבה קרא להשבון בהדיא כמפורש בב"מ (דף נ"ה ע"ב) וא"כ א"ש דברי התוס' בזבחים הנ"ל, ובזה מיושב נמי מה שיש להקשות בחולין (דף פ"ט ע"ב) דאמר שם אלא קסבר אין בגידין בנותן טעם ובמוקדשין איסור גיד איכא

איסור מוקדשין ליכא וכו' ע"ש, וקשה הרי מעילה היא בשוה פרוטה וחיוב גיד הנשה הוא בכזית ואיסור חל על איסור בח"ש עיין בראש יוסף ושאר מפרשים שם אבל לדברינו א"ש, ויש להאריך הרבה בזה ועיין בדגול מרבבה לאו"ח סי' תמ"ב ודו"ק בכ"ז שביארנו כאן בעזהי"ת על דרך הפלפול, שוב ראיתי שהאריך בענין זה בגבורת ארי למס' יומא (דף ע"ג ע"ב) ד"ה ר"ל אמר ע"ש והנלענ"ד כתבתי:

אות י"ד

שם בגמ' הא מיתת שניהם מצטרפי, אין להקשות דלמא אתיא הך ברייתא כר"מ דס"ל דכל האיסורין מצטרפין מלא תאכל כ"ת דא"כ מיתת פרה וחיי גמל למה לא יצטרפו, ובמגדל עוז ברמב"ם פ"ד הי"ד מה' מאכא"ס נראה דגריס כאן ר"מ והדבר תמוה דא"כ למה מיתת פרה וחיי גמל אין מצטרפין, וגם מדנקט מיתת פרה וחיי גמל אין מצטרפין ולא נקט מיתת פרה וחיי פרה דג"כ לא מצטרפי, נראה דאתי לאשמעינן דאבר מן החי נוהג בטמאה וזהו כר' יהודא:

אות ט"ו

בתוס' ד"ה מיתיבי מיתת פרה וחיי גמל וכו' וא"כ אמאי לא פריך לרב וכו' עכ"ל, הצ"ק הקשה דילמא רב כר"א דס"ל בחולין דחלקו מבחוץ חייב ע"ש, וי"ל דהא טעמיה דר"א הוא דקסבר מחוסר קריבה לאו כמחוסר מעשה דמי ע"ש, וזה שייך רק כשהם באמת מאבר אחד ויוכלו להתחבר להיות כאחד, אבל כשהם משני מינים דאינם מתחברים להיות כאחד גם ר"א מודה לריו"ח דפטור כ"כ הרב חיי אריה, ותו דהרי אין שיעוריהן שווין דאבר מטמא בכל שהיא ובשר בכזית:

אות ט"ז

בתוס' ד"ה ור' יהודא היא וכו' וה"ה לבשר מה"ח דנוהג בטמאה עכ"ל, עיין בהגהות חק נתן שכתב דכבר הוכיחו התוס' לעיל ד"ה מיתיבי דע"כ איירי לענין בשר מה"ח ולא לענין אבר מה"ח ע"ש, ונראה להביא מכאן ראיה לשיטת הרמב"ם ז"ל בפ"ט מה' מלכים הי"א דבן נח מוזהר גם על בשר מה"ח, דאל"כ לפי מה שהוכיחו כאן התוס' דלר' יהודא חייבין גם על בשר מה"ח של טמאה משום בשר מה"ח, א"כ מאי פריך הש"ס בחולין (דף ק"ב ע"א) ור' יהודה למ"ל קרא ליתי איסור אבר ולחול על איסור טומאה שכן איסורו נוהג בבן נח וכו' ע"ש, ואי נימא דאין ב"נ מוזהר על בשר מה"ח א"כ הא אצטריך קרא לבשר מה"ח דאינו נוהג בבן נח ואעפ"כ נוהג בטמא, אע"כ דב"נ מוזהר גם על בשר מה"ח וע"ש בלב אריה ובפליתי סי' ס"ב כ"כ הרב חיי אריה:

אות י"ז

דף טז:

ברש"י ד"ה דאיכא פורתא וכו' לא שמענו פירושו עכ"ל, ועפ"י דברי המפרש האלה הקיפו מדפיסי הש"ס התיבות האלה בגמ' בין שני חצאי לבנה, אבל בילקוט סוף פרשה קדושים הגירסא לאו דאיכא פורתא מהאי ופורתא מהאי וא"כ מצוה להביא איזה פירוש לדברים האלה, ונראה דהנה לגירסא כדמשני הש"ס כאן בחייהן כאן במיתתן נכלל בזה גם החילוק בין מובדלין לשאינן מובדלין דלא כמש"כ התוס' כאן, וה"ק לא מבעיא דשאינן מובדלין שאינן מטמאין כלל דודאי שאין חייבין על אכילתן בפחות מכזית, אלא אפי' שמונה שרצים דמטמאין במיתתן נמי אם אכל מהן בחייהן אינו חייב רק בכזית כיון דבחייהן אין להם טומאה, וע"ז פריך אביי דהא רב אמתניתין קאי דקתני כל השרצים מצטרפין זע"ז ומשמע דגם במיתתן איירי דומיא דכל הנבלות דקתני במשנה, וגם משמע דאיכא פורתא מהאי ופורתא מהאי כלומר משאינו מובדל כמו מצפרדע וכיוצא בו דנמי מצטרפין, והרי מפורש במשנה דלקמן דכל שאין שיעורן שווין אין מצטרפין, וא"כ איך מצטרף מן החיה ומן המתה והמובדל עם שאינו מובדל אם אינם שוין בשיעורן, ומשני רב יוסף רב שמעתתא בעלמא קאמר ולא מיירי רב בשמונה שרצים במיתתן אלא בשאר שרצים במיתתן ובשמונה שרצים בחייהן קאי וזה נכון ן והנה לשיטת המפרש ורגמ"ה כאן רב וריו"ח אמרו דבר אחד לפי היוצא מהסוגיא, דמלקות על אכילה כעדשה ליכא אלא במובדלין במיתתן משום דאז מטמאין נמי בכעדשה, אבל מובדלין בחייהן ושאינן מובדלין אפי' במיתתן אין חייבין על אכילתן אלא בכזית, וא"כ משנתינו דקתני כל השרצים מצטרפין זע"ז דמיירי גם במיתתן דומיא דנבלות ע"כ איירי במובדלין לבד, ושאינן מובדלין לא מצטרפי למובדלין במיתתן כיון דאין שיעורן שוה:

אות י"ח

בתוס' ד"ה וקלסיה ריו"ח וכו' דאיירי במיתה מדקאמר מטמאין עכ"ל, הדבר פלא הרי אבר מה"ח וכן אבר משרץ חי נמי מטמאין כדאיתא בכל מקום, ולחומר הנושא נלע"ד בכונת התוס' עפמש"כ הגר"א ז"ל באליה רבה באהלות (פ"א משנה ז') וז"ל, האיברין אין להם שיעור והא דלא חשיב נמי אבר מה"ח משום דהני מת ונבלה ושרץ מת] יש להם טומאת בשר בשיעורן (מת ונבלה בכזית ושרץ בכעדשה וקמ"ל דאברין שלהן אין להן שיעור ומטמאין אפי' בפחות מכשיעור, אבל החי אין לו טומאה אחרת בשום שיעור דבשרו טהור ואין לו אלא טומאת אבר עכ"ל, וזהו כונת התוס' דע"כ מיירי גם בשרץ במיתה כמו הרישא במת ונבלה, מדקאמר מטמאין כלומר מדקאמר דהבשר לבדו נמי

מטמא אלא דבעי שימור כעדשה, אלא דהאבר לא בעי כעדשה ומטמא בכל שהוא, א"כ ע"כ במיתה איירי דבחי הבשר לבדו אינו מטמא כלל וזה נכון בעזהשי"ת:
אות י"ט

דף יז.

במשנה כלל אמר ר' יהושע כל שטומאתו ושיעורו שווין מצטרפין זע"ז וכו', התוס' ביומא (דף כ"א ע"א) הקשו מאי אצטריך קרא לר"ע לרביעית דם משני מתים שמטמא באהל ומ"ט דרבנן דפליגי הרי כל שטומאתו ושיעורו שווין מצטרפין ותירצו דמיירי שלא היה בכל הדם רביעית מתחילה ע"ש, וכתב הגבורת ארי שם ביומא דצ"ל לדבריהם דמיירי שאין כל דם הנפלים האלה באהל, דאל"כ הרי לר"ע לא בעינן צירוף כלל כדאיתא באהלות (פ"ב משנה ב') דם קטן שיצא כולו ר"ע אומר כל שהוא ודבריו ודאי אמיתים מאוד, אבל הקשה עוד שם בגבו"א על התוס' מהא דתנן באהלות (פ"ב מ"ו) השדרה והגולגולת מב' מתים ורביעית דם מב' מתים ורובע עצמות מב' מתים ואבר מן המת מב"מ ואבר מה"ח מב' אנשים ר"ע מטמא וחכמים מטהרין, וקשה תינח רביעית דם ורובע עצמות י"ל דמיירי מב' נפלים להכי מטהרי רבנן, אבל שדרה וגולגולת ואבר מהמת ואבר מה"ח דטומאתן בכל שהוא אמאי מטהרין רבנן הא כל שטומאתו ושיעורו שווין מצטרפין, ובפ"ק דסנהדרין הקשו תוס' דלמ"ל קרא לרביעית דם מב' מתים שמטמא מ"ש מב' חצאי זתים שמטמאין, ותירצו דדם גזעו מחליף משו"ה בעי קרא לרבות אליבא דר"ע ולרבנן אדרבה מיעטיה קרא מדכתיב נפשת, אבל עדיין קשה מ"ט דרבנן מטהרי רובע עצמות ושדרה וגולגולת ואבר מן המת ואבר מה"ח משנים הרי ליכא בהו מיעוט ושיעורן וטומאתן שוה, וי"ל דכל הטומאות מן המת ילפינן כולהו מרביעית דם דמיעטו קרא דנפשת, ואבר מה"ח נמי בכלל טומאת מת דהא מבחלל חרב נפקא מה לי קטלא כולה מה לי קטלא מקצתה, אבל קשה דהרי בסנהדרין שם מסיק הש"ס דכו"ע ס"ל יש אם למקרא אלא דרבנן ס"ל נפשות דעלמא משמע, א"כ לרבנן נהי דנפשות דעלמא משמע וליכא ריבויא לדם מב' מתים שמטמא, אבל עכ"פ כיון דליכא קרא למעט כיון דיש אם למקרא לצטרפו רביעית דם מב' מתים משום דטומאתו ושיעורן שווין ומ"ט דרבנן דמטהרי עכ"ד, ונשאר בקושיא, ולענ"ד אין זה קושיא כל כך דלמסקנא י"ל דלרבנן ס"ל דלא בעינן קרא למעטו כיון דגזעו מחליף ממילא אינו מטמא מב' מתים, כמו דלר"ע בעינן קרא לרבות מה"ט דגזעו מחליף וזה ברור לענ"ד, ולענין קושיתו הראשונה על התוס' ביומא דאמאי שדרה וגולגולת וכו' מב' מתים לא מצטרפי לרבנן הרי טומאתן ושיעורן שוה, עיין בספר משנה אחרונה באהלות (פ"ב מ"ו) שגם הוא עמד ע"ז ונדחק

דקים להו לרבנן דמב' מתים או אבר מה"ח משני אנשים אינם ניכרים שבאו מאדם ורחמנא קפיד שיהא ניכר שהם של אדם אחד ע"ש, והנלע"ד הוא דלא שייך הכלל דכל שטומאתו ושיעורו שוה מצטרפין אלא רק אם שיעורו תלוי בכמות לבד, כמו כזית בשר וכזית נצל ותרווד רקב וכיוצא בהן, דכיון דטומאתן ושיעורן שוה אפי' מעשרה מתים יחד מצטרפין מצד הסברא, וה"ה רביעית דם מב' מתים מצד הסברא הו"ל להצטרף אלא דהתוס' מתרצים זה ביומא שם ובסנהדרין שם, וכן ברובע עצמות דס"ל לרבנן דלא מצטרפי צ"ל דמיירי מב' נפלים כמש"כ התוס' ביומא שם ובגבורות ארי שם כנ"ל, אבל היכא דלא תלוי רק בכמות אלא תלוי גם בתמונת הדבר נמי כמו השדרה והגולגולת ואבר מן המת ואבר מה"ח ורוב בנין ורוב מנין של מת לא שייך לומר דכל שטומאתו ושיעורו שוה מצטרפין דהתמונה של השדרה והגולגולת וכו' בעינן ודאי שיהא מגוף אחד ולא שייך גבייהו צירוף כלל, אלא דר"ע קודם חזרה הוה ס"ל דלא בעינן גם גבי תמונה שיהא מגוף אחד וממילא שייך צירוף, ואח"כ חזר בו והודה לרבנן בכולהו, רק גבי דם כיון שהוא שיעור בכמות ולא בתמונה נשאר בדעתו דגם מב' מתים מצטרפין משום דטומאתן ושיעורן שוה, אלא דמ"מ בעי ע"ז קרא לרבות דנפשות קרי מטעם הצדדי שכתבו התוס' ביומא ובסנהדרין דהוה אמינא דלא מצטרפין, ולרבנן דנפשת כתיב או דנפשות הכונה נפשות דעלמא ס"ל דגם רביעית דם מב' מתים לא מצטרפי, ומשו"ה כתב הרמב"ם בריש פ"ד מה' טומאת מת וז"ל בה' א' ובהלכה ב', רביעית דם הבא מב' מתים וכו' שדרה וגולגולת מב' מתים וכו' ורובע עצמות מב' מתים ואבר מב' מתים כל אלו אינם מטמאין באהל וכו' אבר מה"ח מב' אנשים טהור וכו', ושם בהלכה ג' כתב וז"ל כזית בשר מב' מתים וכזית נצל מב' מתים ומלוא חפניים רקב מב' מתים וכו' הרי אלו מצטרפין זע"ז עכ"ל, והא דלא חשיב הרמב"ם גם רוב בנינו ורוב מנינו של מת בה' א' ולמימר דמב' מתים אינן מצטרפין לטמא באהל הוא, משום דהתנא לא קחשיב להו באהלות (פ"ב מ"ו) ואין דרך הרמב"ם להביא דבר שלא נזכר במשנה או בגמ' להדיא, אבל בנזיר (דף מ"ט ע"ב) דתנן על אלו הטומאות הנזיר מגלח ושם בגמ' (דף נ' ע"א) ביאר רבא הכונה על המת היינו רוב מנינו ורוב בנינו. הביא גם הרמב"ם בה' נזירות (פ"ז ה"ב) בזה"ל ואלו טומאות מן המת שהנזיר מגלח עליהן וכו' ועל העצמות שהן רוב מנינו וכו' ועל העצמות שהן רוב בנינו של מת וכו' ועל חצי קב עצמות וכו' וכל העצמות יהיו משל מת אחד ולא מב' מתים עכ"ל, וסוף דבריו שכתב דבעינן שיהיו כל העצמות ממת אחד קאי על כל דיני עצמות שהקדים על רוב בנין ורוב מנין וחצי קב, ואם נימא דברוב מנין לא בעינן שיהיו ממת אחד שהוא כמות לבד ולא תמונה, א"כ

מש"כ הרמב"ם וכל העצמות יהיו ממת אחד קאי רק על רוב בנין וחצי קב לא על רוב מנין, אז יהיו דברי הרמב"ם מדוקדקים מאוד מה שהקדים כאן רוב מנין לרוב בנין שלא כדרכו ודרך המשנה תמיד להקדים רוב בנין לרוב מנין, דכאן היה מוכרח להקדים רוב מנין לרוב בנין כמובן, ודע דאם נפרש הא דתנן באהלות (פ"ב מ"א) רוב עצמות מרוב הבנין או מרוב המנין, היינו שיהיה הרובע נלקח מעצמות שיש בהן רוב בנינו או רוב מנינו של מת כדמוכח בתוספתא עשה"ט במפרשים ובאליה רבה, וגם נימא דרוב מנין נמי תמונה מקרי ולא שיעור לבד, א"כ גם רובע עצמות נמי גם תמונה היא ולא שיעור לבד, ולפ"ז לא נצטרך לדחוקי לומר דבנפלים מיירי כמש"כ התוס' ביומא לענין דם, אלא דברובע עצמות בכל אופן לא מצטרפי מב' מתים, כיון שאין שיעור הזה מטמא באהל עד שיהא מרוב בנין או מרוב מנין, ולפענ"ד אין מוכרח כל כך בלשון הרמב"ם דלא ס"ל כהתוספתא אם שנושאי כליו לא כתבו כן, והא דדם שרץ ובשרו אינם מצטרפין אלא רק בעודן בו כדאיתא כאן בגמ' וברמב"ם בה' מאכלות אסורות (פ"ב ה"ט) משמע קצת דם נחש אינו מצטרף אלא בעודן בו צ"ל דהתם הטעם לפי שאין אוכל ומשקה מצטרפין ודו"ק שלענ"ד אמתים המה בעזהי"ת:

אות כ'

כל שטומאתו ושיעורו שווין מצטרפין זע"ז, הרב מנחת חינוך מצוה ל"ב רוצה לומר ע"פ משנתנו דגם גבי מלאכת שבת אותן מלאכות ששיעורן שוה כגון קצירה וטחינה וכיוצא בהן ששיעורן כגרוגרות, אם שכח לענין קרבן שהוא שבת או בהזיד לענין סקילה, חצי שיעור ממלאכה זו עם חצי שיעור ממלאכה אחרת מצטרפין כיון דאיסורן ושיעורן שוה, ויש כבר אחרונים בספריהם שכתבו דשם לא שייך צירוף כיון דסוגי המלאכות שונים הם וחלוקים קצירה וטחינה למשל, ובשו"ת פני מבין רוצה לומר דזה תליא בפלוגתת האחרונים אם חצי שיעור במלאכת שבת אסור מה"ת, דאם גם במלאכת שבת ח"ש אסור מה"ת כמש"כ רש"י בשבת (דף ע"ד) י"ל דמצטרפין גם ב' חצאי זתים דשם מלאכה אחת היא, אבל להחכם צבי סי' פ"ו ומל"מ פי"ח מה' שבת שכתבו דבמלאכות של שבת אפשר דח"ש מותר מה"ת ולא נקרא על חצי שיעור שם מלאכה כלל, ודאי דאין מצטרפין שתי חצאי שיעור מב' מלאכות, ומשו"ה אם הוציא ח"ש לרשות זה וח"ש לרשות אחר נמי אין מצטרפין דרשויות מחלקין כדאיתא בשבת (דף פ"א) משום דהוצאה מלאכה גרועה היא, כמש"כ התוס' בשבת (דף ב' ע"א), ולכו"ע בהוצאה ח"ש מותר מה"ת דח"ש דהוצאה לאו מלאכה היא כלל, אמנם בשמ"ק במס' כריתות (דף י"ז ע"ב) מפורש דאין מצטרפין וז"ל שם, וקשה דמאי קאמר והא דתניא חייב בזדון שבת ושגגת מלאכות כיון

דדמינן שבת לגופין מוחלקין ומלאכות חלוקות היכי מצטרפי והא ח"ש טחינה וח"ש קצירה לא מצטרפי אפי' בשגגת שבת וזדון מלאכות, לכך צ"ל שיש טעם אחר לחלק בין זדון שבת ושגגות מלאכות להיות כגופין מוחלקין טפי משגגת שבת וזדון מלאכות עכ"ל, הרי דמפורש יוצא מפי השמ"ק דשתי חצאי שיעור מב' מלאכות אינם מצטרפין, ואולי י"ל דהשמ"ק ס"ל באמת דח"ש במלאכות שבת מותר מה"ת משו"ה פשיטא ליה כל כך דאין מצטרפין, אבל לשיטת רש"י דגם במלאכות שבת ח"ש אסור מה"ת אין ה"נ דמצטרפין ויהיה מיושבת קושית השמ"ק שם בפשוטו, וא"כ יהיה ראיה מכריתות שם דשתי ח"ש ממלאכות של שבת דשיעורן שווין מצטרפין וצ"ע בזה עדיין, אולם מה שנשאר הנו"ב מהדו"ת חאו"ח סי' נ"ג בצ"ע בעשה מלאכה ח"ש בשבת זו וח"ש בשבת אחרת אם מצטרפין לכרת ומיתה ע"ש, ובספר בית שערים סי' קי"א פשיטא ליה דאין מצטרפין והמנחת חינוך פשיטא לו דמצטרף למ"ד התראת ספק שמה התראה ע"ש, דבר זה מפורש בתוספתא פי"ב דשבת דאין מצטרפין וז"ל התוספתא שם, מודה ר"ג לחכמים שאם כתב אות אחת בשבת זו ואות אחת בשבת אחרת או אות אחת בשבת זו ואות אחת ביו"ט וכו' שאין ב' ימים מצטרפין למלאכה אחת עכ"ל, ובמכילתא נמי איתא כל העושה בו מלאכה ולא בו ובחבירו עכ"ל, הרי מפורש דאין ב' שבתות מצטרפין בבירור ואין להקשות מר"ג דס"ל בכריתות (דף י"ז) שאם כתב אות אחת בשבת זו ואות אחת בשבת אחרת בשגגת שבת וזדון מלאכות חייב חטאת, והרי קיי"ל דרק כל שזדונו כרת חייב על שגגתו חטאת הא לקמ"ד, דכיון דאלו עשה כל השיעור בשבת אחת היה חייב כרת, אפי' אם עשה בב' שבתות דבר שזדונו כרת מקרי ודו"ק בכ"ז ועוד נדבר איה"ש בפרק זה בענינים אלה:

בגמ' אר"ח אמר רבי ועודן בו [כן היא גירסת המפרש ורגמ"ה והתוס', וגירסת רבינו ניסים גאון בתוס' היא א"ר זעירא בו, אלא דהגירסא נשתבשה וסברו המעתיקים שהיה כתוב ועודה בו, ובאמת במקום ועודה צ"ל זעירא האמורא] מתיב ריב"ח הטמאין מלמד שמצטרפין וכו' ש"מ כאן בכולו וכאן במקצתו עכ"ל הגמ', והנה הסוגיא צריכה ביאור לכל הפירושים ולכן אתנהלה לאטי לרגל מלאכת שמים אשר לפני ואבקש עזרתו יתברך להעמידני על האמת ואקדים איזה הקדמות הנחוצות כאן לענ"ד:

אות כ"א

הנה שנינו במס' טהרות (פ"ח מ"ט) הניצוק והאקטפרס אינו חיבור לטומאה וכו', וכתב הגר"א ז"ל בא"ר שם דמיירי בטבו"י דוקא, וכונתו היא ודאי דאי בשאר טומאות מה בכך שהניצוק והאקטפרס אינו חיבור ואינו כגוש אחד, מ"מ הרי קילוח התחתון הנוגע

בהטומאה נטמא עכ"פ וטיפה התחתונה מטמאה את הסמוכה לה, וכן הלאה למעלה למעלה ונעשה כל המשקה ראשון לטומאה ומה מהני הא דאינם חיבור, אבל בטבו"י א"ש דמשקה טבו"י אינה מטמאה אחרים והביאם התפא"י שם וכן מסתבר:

אבל הרמב"ם בה' טו"א (פ"ז ה"א) כתב דניצוק וקטפרס אינו חיבור אפי' אם עירה על השרץ, דרק מה שנגע בשרץ טמא והקילוח שלמעלה טהור, ומשמע דכן ס"ל גם הר"ש והרא"ש והרע"ב דאל"כ הו"ל לפרש דמתניתין בטבו"י איירי, ולשיטת הרמב"ם וסייעתו ע"כ צ"ל דניצוק והקטפרס אינו חיבור היינו דאפי' נגיעה לא מקרי, דכל הקילוח נחשב כמפוזר ומפורד לחלקים קטנים שאפי' נגיעה זע"ז אין להם להכי כל הקילוח נשאר טהור, והא דבמס' טבו"י (פ"ב מ"ז) תנן במערה מכלי לכלי ונגע טבו"י בקילוח אם יש בו יעלה באחד ומאה, וכתבו שם הר"ש והרא"ש והרע"ב דזהו רק בטבו"י דבשאר טומאות הקילוח מטמא כל מה שבכלי, התם הרי מיירי שירד כל הקילוח לתוך הכלי ונעשה הכל אשבורן, ונהי דבשעת הקילוח מלמעלה למטה אין הטיפה התחתונה מטמאה לעליונות דנחשבות כאלו אינן נוגעות כלל, מ"מ כשנח בכלי ונעשה אשבורן מטמאה אז הטיפה התחתונה לכל המשקה, משו"ה הוכרחו גם הם לפרש דהמשנה שם בטבו"י דוקא איירי ומשקה הנוגע בטבו"י אינו פוסל אחרים וזה ברור ומ"מ אין זה ענין כלל לענ"ד למש"כ החו"ד ביו"ד סי' צ"א סק"ו דדבר לח לא מקרי חיבור לענין איסור ודו"ק לפי שקיצרתי בזה:

ובדברינו אלה כבר מבואר דמה שתירץ בהגהות הרש"ש במס' טבו"י שם על קושית התוי"ט. דלמה כתב הרע"ב דבטבו"י לבד איירי הרי ניצוק אינו חבור גם בשאר טומאות, ותירץ הרש"ש שם דבשאר טומאות כל טיפה וטיפה מטמאה את חברתה ע"ש, תירוץ זה אינו מספיק כלל שהרי לשיטת הרע"ב ניצוק וקטפרס אפי' נוגע לא הוה וא"כ גם בשאר טומאות נשאר הקילוח בטהרתו כמו שביארנו, אלא דלדברינו קושית התוי"ט מעיקרא לא קשה כלל דודאי ע"כ רק בטבו"י איירי, דאל"כ הטיפה הטמאה תטמא את השאר בהיותם כבר בכלי התחתון באשבורן כנ"ל, וביותר תמוה מה שהתפלא הרש"ש בהגהות למס' מכשירין (פ"ט מ"ט) על לשון הרמב"ם והרע"ב וז"ל, ועוד קשה דהא דבר זה דניצוק אינו חיבור אינו אלא בטבו"י וכמש"כ הא"ר (בפ"ח דטהרות) וכו' וכן לשון הרע"ב במשנה דלקמן גבי מצונן לחם שכתב שהתחתון וכו' ומטמאו, וביותר לשון הרמב"ם בחיבורו וכו' שכתב ומטמא הכלי תמוהין כיון דאיירי בטבו"י עכ"ל, ואדרבה בכאן במח"כ הגדול דבריו תמוהין דלשיטת הרמב"ם והרע"ב הניצוק וכן האקטפרס

אינם חיבור כלל ואפי' נגיעה לא הוה, וא"כ גם בשאר טומאות אינם חיבור ואפי' אם שרץ יש למטה וממילא מובן דלשון הרמב"ם והרע"ב שפיר מדוקדקים:

ובאהלות (פ"ג מ"א) תנן כל המטמאין באהל שנחלקו והכניסם לתוך הבית ר' דוסא בן הרכינס מטהר וחכמים מטמאין כיצד וכו', וכתב שם הרב משנה אחרונה דפוס ווילנא ד"ה רדב"ה מטהר וז"ל, ונראה לי דלא מטהר ר' דוסא אלא בדלא נגעי החצאין אהדדי וכו', כדמוכח במס' נדה (דף כ"ז) דאמר אי אשמעינן קמייתא בההוא קאמרי רבנן משום דמכנפי אבל נתפזר מודו דאין מאהיל וחוזר ומאהיל, משמע דבמכניף לא מקרי מאהיל וחוזר ומאהיל, וכן נראה מדברי התוס' בחולין (ריש דף קכ"ב) וכן פירש"י שם (דף קכ"ד ע"ב) גבי תחבן בקיסם שרחוקים זמ"ז וכו' משמע דבנגע אהדדי לא מקרי נוגע וחוזר ונוגע, וע"כ צ"ל כן דאל"כ אלא דבנגע אהדדי נמי מטהר ר' דוסא לא משכחת לדידיה טומאת תרווד רקב כלל עכ"ל:

ושם באהלות (פ"ג מ"ג) איתא נשפך רביעית דם המת באויר, אם היה מקומו קטפרס והאהיל על מקצתו טהור היה אשבורן או שקרש טמא עכ"ל המשנה, מבואר דקטפרס דוקא האהיל על כולו טמא אבל על קצתו טהור אבל באשבורן אפי' האהיל רק על מקצתו נמי טמא, ויש להתבונן בהאהיל על כולו בקטפרס אם טמא גם לר' דוסא או דלר' דוסא אפי' האהיל על כולו טהור כיון דאקטפרס אינו חיבור הו"ל מאהיל וחוזר ומאהיל דטהור לר"ד, ונלענ"ד דלדעת הגר"א ז"ל דניצוק וקטפרס אף דאינו חיבור מ"מ נוגע מיהו הוה א"כ בהאהיל על כולו טמא גם לר' דוסא, אכן לשיטת הרמב"ם וסייעתו דניצוק וכן אקטפרס גם נוגע לא הוה דודאי אין לחלק בזה בין ניצוק לאקטפרס, א"כ לשיטה זו לר' דוסא אפי' האהיל על כולו נמי טהור, מיהו באשבורן ודאי לכו"ע אפי' לר' דוסא הו"ל כחתיכה אחת ואפי' האהיל על מקצתו טמא, ולהדיא תניא בתוספתא (סוף פ"א דעוקצין) אתרוג שנפרץ ותחבו בכוש אינו חיבור דחיבורי אדם אינו חיבור, עיסה שנילושה במי פירות טהור שאין לך דבר שמחבר את האוכל אלא ז' משקין בלבד עכ"ל התוספתא, והא ודאי דגם ר' דוסא ס"ל דז' משקין מחברין את האוכל, דאל"כ הרי לא יצוייר לחם שיטמא את אחרים דלעולם לא יהיה בו כביצה לטמא, והרי חגי הנביא שאל אם ישא איש בשר קודש בכנפו ונגע אל הלחם ואל הנזיד היקדש, ולשיטת התוס' בפסחים (דף ל"ג ע"ב) הן אוכל גם לקבל טומאה צריך שיהא בו כביצה, ולר' דוסא היתכן דלחם לעולם לא יקבל טומאה וזה ודאי ליתא, אלא ע"כ דמודה ר"ד בזה, ודם הרי הוא אחד מז' משקין ואם אחרים מביא לידי צירוף להיות גוש אחד וחתיכה אחת הוא עצמו לא כ"ש ודו"ק בכ"ז היטב:

ולענ"ד מוכח דעת רבינו ניסים גאון בתוס' כאן כשיטת הגר"א ז"ל דניצוק ואקטפרס נהי דאינם חיבור מ"מ נוגע מיהו הוה, שהרי הוא מפרש הא דא"ר זעירא ובו היינו כפירש"י ורגמ"ה שהבשר והדם יהיו משרץ אחד, ומותיב מהברייתא דקתני מפורש דאפי' משני שרצים מצטרפי, ומשני כאן בכולו פירוש שנגע בבשר ובדם משו"ה הגם שהם משני שרצים מצטרפין [ולריו"ח בחולין (דף קכ"ד ע"ב) אתיא ברייתא זו ע"כ דלא כר' דוסא ולבר פדא אתיא גם כר' דוסא ע"ש], והא דזעירא דבעי שיהא דם ובשר משרץ אחד דוקא מיירי כשנגע במקצתו בבשר או בדם, משו"ה רק כשהן משרץ אחד הוו דם ובשר כגוש אחד אבל לא כשהן מב' שרצים, ומנא תמרי דכשהן מב' שרצים בנגע במקצתו טהור, דתניא נשפך על הרצפה והיה מקומה קטפרס איהל על מקצתו טהור על כולו טמא, וכמו שיש חילוק בטומאת אהל בין איהל על כולו לאיהל על מקצתו, ה"נ בטומאת מגע יש חילוק בין נגע בכולו ובין נגע במקצתו, ושלא נדחה הראיה ונימא דלעולם כשיש שיעור לטמא אין חילוק וגם בנגע במקצתו טמא וה"נ לענין טומאת אהל, ובריייתא דנשפך על הרצפה מיירי שהיה פחות מרביעית דם ור"ע היא דס"ל באהלות (פ"ב מ"ב) דם קטן שיצא כולו בכל שהוא מטמא באהל, דיליף דם מעצמות דכשיש רוב בנין או רוב מנין מטמאין באהל אף כשאין בהן רובע הקב ע"ש, ומשו"ה דוקא איהל על כולו טמא אבל איהל על קצתו דיו לבא מה"ד להיות כנדון ובעצמות אם לא איהל על כולם טהור, אבל ביש כאן שיעור שלם גם באיהל על מקצתו אפשר דטמא, וה"ה בכחצי עדשה בשר ובכחצי עדשה דם מן השרץ אפי' מב' שרצים נמי מצטרפין וטמא אפי' נגע במקצתו כיון שיש כאן ביחד שיעור שלם, וזהו דקאמר הש"ס מאי מקצתו אילימא מקצת דם כלומר דליכא רביעית ור"ע היא כמו שנתבאר, הא אריו"ח מפורש דגם כשיש רביעית שלם והגיס בה שאין הרביעית בגוש אחד, אלא מעט בכלי ומעט על הכף שהגיס בה נמי טהורה, לפי שלא האהיל על כל הרביעית כאחד רק על מקצתו. דאי מיירי שהאהיל על כל הרביעית אפי' לר' דוסא ודאי טמא כיון דנגעי אהדדי כמו שנתבאר לעיל, אלא ש"מ כאן בכולו שהאהיל על כולו כאן במקצתו שהאהיל רק על מקצתו זהו פי' ר"נ גאון בסוגיא דידן, ולפ"ז אין צורך בשום הגהה בלשון הגמ' והשמ"ק שמחק התיבות מאי מקצתו אלימא מקצת דם הוא לפירש"י ורגמ"ה ותוס' ודו"ק:

אות כ"ב

והנה הא דאמרינן גבי כעדשה מן השרץ כאן בכולו כאן במקצתו ע"כ בדנגעי אהדדי מיירי, דאל"כ איך אפשר לומר דמשרץ אחד בנגע באחד מהן מצטרפין ונטמא האדם, אטו אם מונח כחצי עדשה כאן וכחצי עדשה משרץ זה גופא ברחוק מאה אמה ונגע

באחד מהן יטמא אתמהה, אלא ע"כ דבנגעי אהדדי מיירי כאן, ואם כשהן מב' שרצים גם בנגעי אהדדי אם לא נגע רק במקצתו טהור, וא"כ אם איתא דרבינו ניסים גאון ס"ל כשיטת הרמב"ם וסייעתו דניצוק וקטפרס אינו חיבור אפי' לנגיעה, א"כ מאי ראיה מייתי מנשפך על הרצפה והיה מקומה קטפרס והאהיל על מקצתו טהור, דלמא שאני התם דלא נגעי טיפות אהדדי משו"ה איהל על מקצתו טהור, אבל כאן דנגעי כחצי עדשה בשר וכחצי עדשה דם אהדדי גם משני שרצים אם נגע במקצתו טמא, אע"כ דר"נ גאון ס"ל כהגר"א ז"ל דניצוק וקטפרס אינם חיבור רק להיות כגוש אחד אבל נגיעה מיהו הוה והראיה לפ"ז לענין מגע אלימתא שפיר, ואפשר דמשום האי טעמא גופא נאדו המפרש ורגמ"ה מפירוש ר"נ גאון ז"ל אע"ג שהוא הביאור היותר נח בסוגיין, משום דאזלו בשיטת הרמב"ם וסייעתו דניצוק וקטפרס גם נוגע לא הוה ומשו"ה אי אפשר להו לפרש כר"נ גאון, אלא דלפ"ז קשה על הר"ש דמפרש באהלות (פ"ג מ"ג) סוף סוגיא דידן כר"נ גאון, וכבר הרי אמרנו דאיהו נראה דס"ל כשיטת הרמב"ם דניצוק וקטפרס גם נוגע לא הוה, אלא דבאמת פקפק כבר הוא בעצמו שם מטעמים אחרים אשר באמת התוס' כאן תרצו אותם יפה ע"ש בר"ש, ודרך אגב אמינא דמש"כ שם הר"ש בזה"ל ומיהו בכולה נמי דוקא בשרץ דרבי קרא מצטרף אבל בנבלה לא כדמשמע בפרק העור והרוטב דבשום ענין לא מטמא במגע עכ"ל, ולענ"ד כונתו ודאי דנבלה לא מבעיא דבעצמו אינו מטמא כלל כמפורש במשנה פרק בתרא דעדיות אלא אפי' מצטרף לבשר נמי לא הוה להשלים השיעור, ואני כותב זה מפני שראיתי שהרב משנה אחרונה במס' טהרות (פ"א מ"ה) נזדמנה לו כנראה נוסחא מוטעת בר"ש שם והעתיק בזה"ל, אבל בנבלה אמרינן בפרק העור והרוטב אין נוגע וחוזר ונוגע עכ"ל, ומשו"ה תמה בצדק על הר"ש וז"ל ולא ידעתי מה זה דההיא דפרק העור והרוטב אליבא דר' ישמעאל דקאי בשיטת ר' דוסא אמר דאין נוגע וחוזר ונוגע אבל לחכמים שתי מגעות מצטרפין עכ"ל, אבל אנכי בדקתי בדפוסים שונים הנמצאים לפני ובכולם הנוסח כמו שהעתקתי אני לעיל, ודע דכל מש"כ בשיטת ר"נ גאון הוא לפ"מ שביאר דבריו הרב מתתיא בשמ"ק כאן, ואע"פ שיש עוד שם שני פירושים לפי' ר"נ גאון לענ"ד קשה להבינם עשה"ט, ודעת הרמב"ם אמנם הרב מי נפתוח כתב שמפרש סוגיין כר"נ גאון ז"ל אבל הקרן אורה השיג עליו וכתב לדעתו שיטה אחרת לגמרי:

שם בגמ' אמר להם מי שיש לו אויב יעני או יעשר א"ל יעני א"ל א"כ לא יעשו מלאכה בשבת כדי שיענו אמרו טבית אמר לבטיל ובטלוה, הטעה אותם בזה שבאמת הוא להיפך שכל המשמר שבת כהלכתו מצליח ומתעשר מכל מעשיו בחול, כדאיתא בשבת

(דף קי"ח ע"א) כל המענג את השבת נותנים לו כל משאלות לבו, והנביא ישעיה (פ' נ"ח) אמר אם תשיב משבת רגליך וקראת לשבת עונג אז תתענג על ה' ויתן לך משאלות לבך והרכבתיך על במתי ארץ, וכן הטעה אותם במה שאמר להם שע"י מצות מילה יכחישו והסכימו לו וגם זה טעות הטעם, ויש להעמיס זה בקרא דהן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב, דעין בלעם ראה מרחוק דישראל לא יתבוללו לעולם בגוים מפני מצות מילה שהיא חותם ברית קודש אשר לא ימחה לעולם, כמש"כ הראשונים בטעם מצוה זו שתשמרם לבל יתערבו בגוים ולעולם עם זו לבדד ישכון, ואין לחוש שמא כשיד גוים תהיה תקיפה על עצמם יגזרו עליהם לבטל מצות מילה, גם זה אין לחוש מפני שהגוים יטעו ויחשבו שמצות מילה אינה מצוה להחשיב את ישראל ולהגביה ערכם אלא אדרבא תחלישם, וזהו שאמר הכתוב ובגוים לא יתחשב. ובאמת הרי מצות מילה תחליש תאות המשגל ולא יתן לנשים חילו וממילא ע"י המילה אדרבה יוסיף כח ועצמה וכן נמי הטעה אותם במה שאמר להם שע"י שישמרו מצות נדות יתמעטו, דהאמת הוא להיפך שעל ידי שמירת נדות וזבות כדין עוד ירבו ויעצמו, כמאמר חז"ל בקהלת רבה תן חלק לשבעה וגם לשמונה רב הונא אמר תן חלק לשבעה אלו שבעה ומי נדה וגם לשמונה אלו שמונה ימי מילה שנאמר וביום השמיני ימול בשר ערלתו, ומובן פשוטו ע"פ מה שכתבנו דאמר שע"י שתשמור דיני נדה כהלכה אל תטעה שע"י זה תתמעט ולרעתכם אני נותן לכם מצוה הזאת, דאדרבה ע"י שתשמור מצוה זו תזכה לבנים זכרים בשכר המצוה וגם ע"פ טבע מצוה זו, ותקיים גם לשמונה זו מצות מילה שהיא לשמונה ימים דנחלת ה' שכר פרי הבטן:

אות כ"ג

דף יז:

כל האוכלין מצטרפין, במנחות (דף ע') תנן התבואה והקמחין והבצקות מצטרפין זע"ז, ובגמ' שם למאי הלכתא רכ"א לענין חדש ריי"א לענין חב"פ רפ"א לענין מעשר שני חוץ לחומה רבא אמר לענין טומאת אוכלין וכו', ועיין בקרן אורה במנחות שם שכתב ליישב במאי קמפלגי ואמאי לא אמרו לענין טבל ותרומה וכיוצא באלה ע"ש:

אות כ"ד

כל האוכלין מצטרפין וכו', הנה נשאלתי אם ביצה חיה היא אוכל או משקה ונפ"מ גם לדידן לכמה ענינים, ולענין ברכה אחרונה דעל אוכל מברך ברכה אחרונה באכל כזית ועל משקה השיעור הוא ברביעית, וערכתי ע"ז קונטרס שלם והוא כתוב אצלי בספרי תקנת השבים וכתבתי הקונטרס ההיא להגאון האמיתי ר' אפרים דוב הכהן אבד"ק

וועשבעלאווא ז"ל ואביא כאן בקצרה מה שהשיב לי אז וז"ל, הנה לספקו כבר נתעוררתי ע"י איש ירא ה' מו"ה הערצקא ז"ל מטרעסטענא, ואנכי הראיתיו ג"כ הש"ס דביצה (דף ג' ע"א) וחידושי הרשב"א שתמה שם על ר"י שאמר משום משקין שזבו הא ביצה אוכל הוא, והנה זה פשוט דאם ביצה חיה לאו אוכלא הוא אלא משקה אינה מקבלת טומאה אפי' להראב"ד. דהא דס"ל דדבש שסחט מתמרים ויין שסחט מתפוחים מטמאין הוא משום אוכל כמו שביאר הצל"ח בשיטת רחסה"כ אות פ"א ודלא ככתר"ה וביאור דבריו שאנכי כתבתי ראיה דהוה אוכל דהרי כתב הרמב"ם פ"א מה' טומאת אוכלין ה"ד וז"ל, אין שום משקה שמקבל טומאה אלא שבעה המשקין ששנינו בלבד אבל שאר מי פירות כדרך שאין מכשירין כך אין מקבלין טומאה כלל עכ"ל, ואם נימא דביצה חיה היא משקה א"כ איך שנינו בכמה דוכתי דביצה חיה מקבלת טומאה, בשלמא להראב"ד גם שאר משקין מקבלין טומאה עכ"ד שם] ובאמת שיטת הראב"ד מתבארת ע"פ שיטתו לענין ברכה שהביא הרשב"א בברכות (דף ל"ח ע"א) ד"ה דבש, וי"ל דס"ל להראב"ד דסוגיא דחולין (דף ק"כ) פליג אסוגיא דפסחים (דף כ"ד ע"ב) וס"ל להסוגיא דחולין דדוקא בזב מאיליו הוה זיעה בעלמא משא"כ בסחט דין הנסחט כאוכל עצמו, ומיושבת תמיהת הרשב"א עליו מסוגיא דפסחים דס"ל דקיי"ל כסוגיא דחולין ודברי הראב"ד אלו נעלמו מהצל"ח ז"ל, ולפ"ז נ"ל דממשנה דמכשירין (פ"ו מ"ג) כל הביצים בחזקת טהרה חוץ משל מוכרי משקה בחזקת טמא, מוכח דלכו"ע ביצה חיה אוכלא היא ומקבלת טומאה כשהוכשרה דהא מסתמא איירי בביצה חיה, ובפרט דבביצה מבושלת אי אפשר לאוקמה דא"כ כבר הוכשרה ונטמאה ע"י מים שבישל בהן, ובביצה צלויה ע"ג גחלים אי אפשר לאוקמה לפמש"כ הר"ש ששוקלין כנגדה ובצלויה הקליפה מתרוצצת וא"א לכוין המשקל כנגדה, וקלופה נזהרין שלא לטנפה ואפי' של מוכרי משקה טהורה כמו במוכר פירות יבשים עמה, ולא משכח"ל אלא בצלויה בחמה שקליפתה נשארת קשה **והר"ש** הביא שם תוספתא כל הביצים בחזקת טהרה חוץ מביצת הבלן בחזקת טומאה, ונראה פירושו שהבלנים היו מוכרין להרוחצין ביצים חיות לנקות בהחלבונים שיער הראש כנהוג בהרבה מקומות [ובתוספתא זו מתאמת פירוש הר"ן בנדרים (דף מ"ו ע"ב) ד"ה אבל בביצים ודלא כפירוש הרא"ש שם וזה אינם עושין אפי' במגולגלות אלא בחיות דוקא אלמא דהוא אוכל, והמעיין בתוספתא שהביא הר"ש במס' טבו"י (פ"ג מ"ג) ובפירושו יראה גם משם דביצה חיה הוה אוכלא ומקבלת טומאה כשהוכשרה עכ"ל הגאון הנ"ל ז"ל, ועיין בפרק בכל מערבין דאמר ר' שימא בר חייא מערבין בביצים חיות וכמה אמר ר"נ בר יצחק אחת סיני אמר שתים ומשמע גם שם דמתורת אוכל הוא:

והגאון האמיתי הנפלא ר' יוסף ראזין שליט"א מדווינסק כתב על אודות זה וז"ל, הנה מהך דיומא (דף פ' ע"א) משמע דהוא אוכל, אוכל הבא וכו' ואמר שם דלא מחוסר מעשה משמע דתיכף הוה אוכל, ובאמת זה תליא בפלוגתא עיין בדברי הרמב"ם בה' שבת פרק י"ח ה"ה דגבי המוציא תבלין לא נקט כגרוגרת מביצה כמש"כ שם בה' ב' רק סתם. ועיין בירושלמי פ"ח דשבת דשם אמר כל ביצה דגבי שבת כגרוגרת, והטעם דגבי תבלין י"ל דהוא לביצה מגולגלת עיין בעירובין (דף מ"א ע"א) ותרומות (פ"ו) וא"כ שם משקה עליה וי"ל כדי גמיעה כמו בחלב וכדומה, וגם דעיין בסוטה (דף ד' ע"א) דביצה בלא קליפה הוא כמו ג' רבעי ביצה, וא"כ איך הוה הפסק תענית בעירובין שם בעובדא דר"ע לשיטת הראשונים רפ"א דתענית וע"כ דזהו משקה, ועיין במה דפליגא הרמב"ם בה' נדרים פ"ט ה"ז ועיין תוס' שבת (דף קמ"ג פ"ב) עכ"ל בקצרה כדרכו, ולענין מש"כ דביצה קלופה היא פחות רביע מאינה קלופה כן הוא יותר מבואר בש"ך יו"ד סי' פ"ו סעי' ה' ע"ש ולהלכה למעשה כבר הסכים לי גם הגאון מאוה"ג ר' יצחק אלחנן אב"ד דק' קאוונא ז"ל בע"פ שהוא אוכל בבירור ובלי שום ספק, אחר כמה שנים נדפס ספר פני מבין חאו"ח ושם בסי' רמ"א נשאל ע"ז והוכיח ג"כ דהוה אוכל מהא דשבועות (דף כ"ב) יליף הש"ס דשתיה בכלל אכילה מדכתיב אכילה גבי תירוש והתוס' הביאו שם ירושלמי דיליף מדכתיב אכילה גבי דם, אע"ג דתירוש אפשר בקרש מ"מ סמכה הגמ' על סתימת הכתוב, ולמה לא הביא הש"ס ראיה מואת בת היענה לא תאכלו דהיינו ביצת היענה כדאיתא בחולין, ואע"ג דאפשר בנתבשלה למה לא יליף מסתימת הכתוב כדיליף מתירוש, אלא ע"כ דביצה אוכל היא גם חיה עכ"ד עכ"פ הדין ברור:

אות כ"ה

ודרך אגב אעיר כאן דמה דאיתא בנדה (דף י"ז ע"א) דביצה קלופה שעבר עליה הלילה יש סכנה לאוכלה, וכבר נודע דמהאי טעמא ביצה שנולדה ביו"ט ביום א' דר"ה או בדספנא מארעא בכל יו"ט, ונתקלפה ונתערבה באחרות בטילה ברוב או בששים ולא הוה דבשיל"מ דכשיעבור עליה לילה תאסר באכילה משום כזה, דהא מבואר בתוס' שבת (דף קמ"א ע"א) וביצה (דף י"ג ע"א) דע"י דבר כזה הוה כאי אפשר להשהותו, ולכאורה כל הסכנה הוא במבושלת או צלויה אבל ביצה חיה קלופה שעבר עליה לילה אין סכנה, כההיא דפסחים (דף ק"ו ע"ב) לענין זוגות כיון דעדיין מחוסר מעשה, וכן הוא הדין לגבי אוכלין ומשקין שתחת המטה שאין רור"ע שורה עליהן רק בגמר עשייתן וראוין לאכילה, מיהו כיון דביצה חיה ג"כ ראויה שפיר לגומעה אפשר שגם חיה סכנה לאכלה קלופה שעבר עליה לילה, אלא שראיתי בעין יצחק ח"א חאו"ח סי' כ"ד הביא

שבילקוט יחזקאל רמז שנ"א איתא, דמים שאינן מבושלים אינן נאסרים תחת המטה, והרי מים ראוין ג"כ ודאי גם כשאינן מבושלים ולא חסר להם גמר מלאכה, ומ"מ אינן נאסרין כשאינן מבושלים ע"י רור"ע וה"ה גם ביצה חיה, אכן ראיתי בספר מנחת פתים ליו"ד סי' קט"ז שמביא משו"ת ב"ש חיו"ד סי' קפ"ט, דהא דביצה קלופה שעבר עליה לילה הוה סכנה לאוכלה היינו להיפך דוקא חיה אבל מבושלת שרי ולא הביא טעמו וסברתו, וכנראה הסכים המנחת פתים לדבריו שהרי לא העיר עליו כלום וא"כ הנה ליראי הוראה נפל ההיתר הנ"ל לענין דבשיל"מ בבירא בין בחיה בין במבושלת, ולמאן דכוחא דהתירא עדיף ליה אפשר שיכשיר בין חיה בין מבושלת כיון דמספק יש סכנה בין בחיה שעבר עליה לילה ובין במבושלת ממילא לא הוה דבשיל"מ גם בשניהם, ועיין ברש"י בנדה שם דקחשיב שם כל אלה שהלינה אוסרתם משום סכנה וביצה קלופה לא קחשיב כמו שהעיר כבר הרש"ש שם בצדק ואכתי צ"ע בכ"ז מיהו כשנחתכה ביצה קלופה ונתערבה באיזה מאכל כמו שנוהגין לערבה בדגים מלוחים וכיוצא בהן נראה דאין סכנה משום לינת לילה, שהרי בביצה, (דף ט"ו ע"ב וי"ז ע"ב) מבואר דדג וביצה שעליו וכן אם פרפר ביצה ונתן לתוך הדג ראוי וכשר לעירוב תבשילין, אף שיש לדחוק דהתם שאני דשומר מצוה לא ידע דבר רע, ודו"ק בכ"ז שבאמת לא ביארתי בזה כל הצורך לפי שאין זה מענינינו כאן:

אות כ"ו

כל האוכלין מצטרפין לפסול אה"ג בחצי פרס וכו', אין כל הענינים שווין לגמרי דלענין לפסול את הגויה בחפ"ר גם שומר לאוכל מצטרף כדפסק הרמב"ם ברפ"ה מה' טו"א, וה"ה לענין כביצה לטמא טו"א נמי ודאי דשומר ג"כ מצטרף כדתנן בריש מס' עוקצין, אבל זהו רק לענין טומאה אבל לענין איסור ולענין מזון שתי סעודות לעירוב ולכגרוגרות להוצאת שבת ולככותבת ביוהכ"פ, אין שומר מצטרף כמש"כ התוס' ר"פ העור והרוטב דיטמא ריבויא הוא ולא מרבינן מיניה רק לענין טומאה, אלא דלענין הוצאת שבת גם עוקצי תאנים וגרוגרות וכו' דקחשיב להו תנא ספ"ק דעוקצין דמצטרפין לטומאה מפני שהן עצמן אוכל, מ"מ לענין הוצאת שבת לא מצטרפי לכגרוגרות משום דהוו אוכל רק ע"י הדחק ולענין הוצאה בעינן אוכל חשוב כדאיתא סוף פ"ז דשבת ועיין בתוי"ט שם, והנה הא דאוכלין טמאין מטמאין את הגויה כחצי פרס מבואר הטעם בשבת (דף י"ד) משום דזמנין דאכיל אוכלין טמאין ושדי משקין של תרומה בפומיה ופסיל להו, להכי גזרו רבנן על אוכלין טמאין שיפסלו את הגויה ולא אתו לשתות תרומה, והרב משנה אחרונה במשניות סוף זבים חקר אם אכל תרומה טמאה אם פוסל את הגויה,

דכיון דכל עיקר זה דאוכל טמא יפסול את הגוף היא גזרה דרבנן, אפשר דאכילת תרומה טמאה שהוא איסור דאורייתא והוה ודאי מילתא דלא שכיחא לא גזרו רבנן, וכתב דמ"מ מסתימת הלשון בכמה מקומות משמע דגם אוכלין טמאין של תרומה פוסלין את הגויה בכחצי פרס, וגם מצד הסברא נראה דאכילת איסור אינו צריך להיות קל מאכילת חולין טמאין שהן היתר עכ"ד, ועכ"פ גם בזה אין כל הענינים שווין דהרי לענין מזון שתי סעודות לעירוב ודאי כל שאיסורו לכו"ע לא לאנשים פרטים מישראל, ודאי דלא מצטרפי לכו"ע אפי' לרבנן דסומכוס דס"ל דמערבין לנזיר ביין ולישראל בתרומה משום דמ"מ חזו לכהן ולמי שאינו נזיר, ויש להאריך עוד בזה בהרבה פרטים וכללים אבל אני ירא מאריכות יתירה ותן לחכם ויחכם עוד והמעיין הישר יבין ע"פ דברינו מה שיש עוד לדבר בענינים אלה:

אות כ"ז

במזון שתי סעודות לעירוב, בעירובין (דף כ"ז ע"א) תנן בכל מערבין חוץ ממים וממלח ופריך בגמ' ותו ליכא והא איכא כמהין ופטריות, ופירשו הראשונים דכמהין ופטריות אין לערב בהן, ומפורסם התמיה העצומה שהקשה הגר"א ז"ל עליהם דהרי כמהין ופטריות מבושלין אין שום סברא שלא יהיו נקראין אוכל לענין עירוב, וע"כ הגיה דצ"ל וכו' וקאי אכסף מעשר שני שאין לקנות בהן כמהין ופטריות לפי שאינן פרי מפרי וגדולי קרקע, והדברים מצד עצמן מאוד ישרים באמת ואין צריכין חיזוק, אבל יש להקל הפליאה על הראשונים ז"ל ע"פ מש"כ הרמב"ם בפיהמ"ש שם דכמהין ופטריות הם מזון רע מאוד ומשו"ה אין מערבין בהן, וכ"כ עוד בה' דיעות פ"ד ה"ט שאין ראוי לאדם לאכלן לעולם, ומקורו שם הוא מתוספתא דתרומות דאיתא שם דכמהין ופטריות אסורין משום סכנת נפשות ע"ש בפ"ז כ"כ הגאון מלבי"ם ז"ל, אם שלענ"ד יש לפרש שם דהסכנה משום גילוי הוא אבל לא שהוא מאכל מסוכן בעצם וק"ל, ובודאי שדי בזה הטעם למנוע מלערב בהן כמו שאין מערבין בעלים של בצלים מפני שמזיקים לאוכליהם, ועכ"פ בזה שונה דעת הרמב"ם מדעת רש"י בברכות (דף מ"ז ע"א) ורשב"ם בפסחים (דף קי"ט ע"ב) שכתבו על אורדליא שעולין על שולחן מלכים דאורדליא הם כמהין ופטריות, הרי דס"ל באמת דכמהין ופטריות הוא מאכל טוב ועליהם קושית הגר"א היא בודאי עצומה מאוד דלמה אין מערבין בהן, וא"כ יש להתפלא על הש"ך ביו"ד סי' קי"ג סק"ב שהביא בשם או"ה דכמהין ופטריות אסורין משום בישולי עכו"ם דהם עולין על שולחן מלכים, ולא הזכיר כלל דעת הרמב"ם שהם מזון רע מאוד ואין ראוי לאדם לאוכלן לעולם, דלשיטתיה ודאי שאין בהם משום בישולי עכו"ם ודי בזה כאן שאינו מקומו העקרי, ודע דכל האוכלין

מצטרפין למזון ב' סעודות כל לאו דוקא דאוכלין שמלפתין בהם את הפת אין מצטרפין לסתם אוכלין כיון ששיעורן אינו שוה עיין בשו"ע או"ח סי' שפ"ו:

אות כ"ח

בכביצה לטמא טומאת אוכלין, התוס' בפסחים (דף ל"ג ע"ב) ד"ה לאימת חלקו על רש"י דס"ל דפחות מכביצה אוכל מקבל טומאה, דלא כן הוא וכתבו דרש"י בעצמו חזר בו. והרמב"ם בה' טומאת אוכלין פוסק דאפי' משהו אוכל מקבל טומאה וחתרו המפרשים להביא מקור לדבריו, והגאון ר' יונתן ז"ל בספרו יערות דבש הביא מקור טהור לשיטה זו מהא דתנן בזבחים (דף ק"ו) ובחולין (דף ק"א) ריה"ג אומר טמא שאכל קודש טהור בכרת, אבל טמא שאכל קודש טמא פטור, וחכ"א דגם טמא שאכל קודש טמא חייב כרת, וא"ל חכמים לריה"ג הרי טמא שאכל את הטהור כיון שנגע בו טמאהו, ובגמ' שם פריך שפיר קאמרי ליה רבנן לריה"ג ומשני בנטמא הגוף תחילה וכו' ע"ש, ותמוה הוא דמאי קושיא הרי שיעור אכילה להתחייב באוכל בטומאת הגוף היא בכזית, וא"כ שפיר מצינו בנקל בטמא שאכל קודש טהור כזית שהוא פחות מכביצה, ולא טימא את האוכל וענוש כרת שהרי אכל קודש טהור, ואפי' לשיטת הרוקח דלקבל טומאה סגי בכזית ולהכי צריך נטילת ידים לכזית, מ"מ אטו הוא מוכרח לאכול כזית כאחד בבת אחת הרי יכול לאכול כחצי זית ואח"כ עוד כחצי זית בכדי אכילת פרס, דלכרת מצטרפי והאוכל לא נטמא כלל עדיין ושפיר משכח"ל טמא שאכל טהור, אלא ע"כ צ"ל כהרמב"ם דאוכל משהו נמי מקבל טומאה וא"ש סוגית הש"ס כפשטה ולשיטת התוס' ע"כ צ"ל דקושית חכמים לריה"ג היא מדאמרינן בזבחים פרק ב"ש (דף מ"ו ע"ב) דתלתא קראי כתיבי בדם, חד למעט ממעילה וחד למעט מנותר וחד למעט מטומאה שאם אכל דם קודש בטומאת הגוף פטור מכרת דטוה"ג, וא"כ הכי הקשו רבנן לריה"ג דלדבריו דאין חייבין משום טוה"ג אלא באוכל קודש טהור ולא טמא, א"כ למ"ל קרא למעט דם מכרת דטוה"ג הא דם דמשקה הוא לכו"ע מקבל טומאה בכ"ש וכיון שנגע בו טימאהו עכ"ד הגאון הנ"ל ועיין בשו"ת עמודי אור סי' ע' ובהגהות הרש"ש בשבת (דף צ"א ע"א) ובשעה"מ פ"ו מה' ברכות [ומש"כ השעה"מ שם דאין כח בחיבת הקודש לעשות לפחות מכשיעור כשיעור, לכאורה הוא נגד התוס' בסוטה (דף כ"ה) שכתבו דחיבת הקודש מהני דלא נימא כתותי מיכתת שיעורא ע"ש] ובספר ביכורי שלמה חאו"ח סי' ה' וסי' וא"ו מש"כ הגאון הנפלא ר' יוסף זכריה שטערין ז"ל בזה, ובדברי היערות דבש האלה ישבתי שפיר קושית הגרע"א ז"ל בגליה"ש בזבחים (דף מ"ה ע"ב) בתוס' ד"ה אבל העצים, שהקשו לר"ש דס"ל אין איסור חל על איסור אפי' בבת אחת א"כ למ"ל קרא בדם למעט מנותר הא

בלאו"ה הוה ידעינן דאיסור נותר וטמא אינו חל על איסור דם ונשארו בקושיא. והקשה בגלהש"ס הרי ס"ל להתוס' דדם שבישלו אין חייבין עליו ואינו אסור אלא מדרבנן. א"כ צריך קרא להיכא שבישלו להדם דאיסור דם פקע ומ"מ אינו חייב משום נותר וטמא עכ"ד, ולדברינו הנ"ל א"ש דהא חזינן מסוגית הש"ס והמשנה דכו"ע בין לרבנן ובין לריה"ג ע"כ קרא אתי למעט דם שלא בשלו מטומאה עכ"פ וה"ה מנותר, דאם היה שום הוה אמינא דקרא מיירי בדם שבשלו ודם שבשלו ה"ה דם קרוש כבמנחות (דף כ"א ע"א) ודם קרוש לענין טומאה עכ"פ טפי מאוכל לא הוה כדפסק הרמב"ם, ואוכל הרי אין מקבל טומאה לשיטת התוס' אלא בכביצה ותו אין מקום לקושית רבנן על ריה"ג והרי טמא שאכל את הטהור כיון שנגע בו טמאהו. דהא אפשר שאכל רק כזית או כזית בכדי אכפ"ר ולא טמאהו כיון שהיה פחות מכביצה, אלא ע"כ דזה פשוט הוא להש"ס לכו"ע דקרא דממעט דם מנותר וטמא בדם שלא בשלו איירי שהוא משקה ונטמא בכ"ש ומשו"ה שפיר הקשו רבנן לריה"ג ושפיר הקשו גם התוס' לר"ש, ועוד כתבתי במקו"א לישב קושית הגליה"ש בפשטיות טפי:

אות כ"ט

ויש לחקור בעצים ולבונה של קודש דמטמאין משום דחיבת הקודש מכשירתן אם אינם מטמאין בפחות מכביצה ככל האוכלין כמש"כ התוס' בחגיגה (דף כ"ד ע"א) ד"ה רביעי בקודש דלא עדיפי ממאכל גמור, או אפשר דלענין שיעור גם התוס' מודים דבעצים ולבונה ליכא שיעור שהרי אינם ראוין לאכילה, וכהא דבעי רבא בשבועות (דף כ"ב) שבועה שלא אוכל עפר בכמה דאפשר סגי במשהו לחייבו, ואמנם אין הענינים שווין דבשבועה הולכים אחר דעת הנשבע, וכיון דעפר אין ראוי לאכילה י"ל שאין דעתו אכזית רק אכל שהוא, אבל בשאר ענינים הרי שעורים הללמ"ס ולא תליא בדעת האדם. אבל מ"מ יש לחקור דשמא בעצים ולבונה לענין טומאה לא בעינן כביצה אלא סגי בכזית, דהרי כל עיקר חיבת הקודש שבהן שמכשירתן לטומאה הוא משום דנקרבין על המזבח כמש"כ תוס' במנחות (דף ק"א ע"ב) וכ"כ הפנ"י בפסחים (דף י"ד) מדעת עצמו, ואכילת מזבח הרי היא בכזית דאין הקטרה פחות מכזית, והנה הרמב"ם בה' פסוהמו"ק (פי"ח הי"ב) כתב דהאוכל כזית מלבונת המנחה שנטמאת אחר שנתקדשה בכלי שרת לוקה, הרי מבואר דלא דמי לשבועה שלא אוכל עפר דאפשר דחייב בכ"ש כמו שחילקנו ביניהם יפה לעיל, אבל מ"מ י"ל דעצים ולבונה מקבלין טומאה בכזית ולא בעו כביצה, ועיין בנו"ב מהדו"ק סי' ד' מה שהאריך בענין חיבת הקודש בדעת הרמב"ם והנלע"ד בזה הוא דהנה בסוף פסחים לענין הפגול והנותר דמטמאין את הידים משים חשדי

כהונה ועצלי כהונה, פליגי אמוראי שם בשיעורן לענין הטומאה חד אמר בכזית כאיסורן וחד אמר בכביצה כטומאתן, ופסק הרמב"ם כמ"ד כביצה כטומאתן, וא"כ אפשר דגם בעצים ולבונה לא מבעיא אם חיבת הקודש מכשיר רק מדרבנן, ודאי דשיעורן לטומאה כביצה דאין סברא שיהיו חמורין מאוכל גמור, אלא אפי' אם טומאתן היא מה"ת ואיסור אכילתן לענין מלקות היא בכזית, מ"מ הרי י"ל דתליא בפלוגתא דאמוראי גבי נותר ופגול ועוד לא ברור הדבר בעיני, ואולם לענין צירוף לחייב על אכילה נראה ברור דגם עצים ולבונה מצטרפין לכל האוכלין לשיעור כזית נותר וטמא. דכלל גדול הוא דכל שאיסורו ושיעורו שוה מצטרף למלקות כמו דכל שטומאתו ושיעורו שוה מצטרף לענין טומאה, והא דלא חשיב תנא במשנה דחמשה דברים בעולה מצטרפין גם לבונה וליחשוב ששה דברים שמצטרפין, הוא דליכא פגול בלבונה שהלבונה היא מתיר הוה ואין פגול במתיר כדאיתא במשנה דלעיל סוף פרק שני:

אות ל'

ודע דבהא דכל האוכלין מצטרפין בכביצה לטמא טו"א, שיטת רש"י בחולין (דף קי"ח ע"ב) דמצטרפין גם אם רק מונחים זא"ז. וכן מורה פשטות לשון הרמב"ם בה' טו"א (פרק ד') ועיין במל"מ שם, אבל התוס' והרשב"א שם הקשו על רש"י והוכיחו לשיטתם דאינם מצטרפין רק אם הם מחוברים קצת דכשאוחז בגדול הקטן עולה עמו, וא"ת הא תנן בפ"ג דמס' טבו"י ומייתי לה הש"ס בחולין (דף קכ"ז ע"ב) דלכו"ע בעינן שיאחז במה שהטמא נגע בו ויעלה השני עמו י"ל דהתם איירי כשיש בהראשון כשיעור או לשיטת רש"י והרמב"ם דאוכל מקבל טומאה בכ"ש, אלא שהשני המחובר בו אינו נטמא עמו עד שכשיאחז במה שהטמא נגע בו יעלה השני עמו, אבל אם לא היה באחד מהן כשיעור שפיר מצטרפין לכשיעור גם אם אינם מחוברין כלל לשיטת רש"י, ואע"פ שהסברא דחוקה מעט דלכאורה ממנ"פ אם הוא חיבור יטמא נמי ואם אינו חיבור גם צירופי לא יצטרף, מ"מ הרי מוכח סברא זו ממשנה דטהרות (פ"ט מ"ט) נמצא ע"ג פירודים והוא נוגע בכביצה טמא, פירודים על גבי פירודים אע"פ שנוגע בכביצה אין טמא אלא מקום מגעו, ופי' הר"ש דנפרד האם לגושים ובכל גוש הרבה זתים ולהכי טמא כל הגוש כשיש בכביצה ע"ש, ולכאורה קשה דאם אין שם רק הגושים שסביבו א"כ פשיטא שטמא, ואם לא למה יטמא הכל כיון שאין האם חיבור, וגם הא כתב בעצמו דהגוש בעצמו אינו חיבור ע"ש במשנה ח' בר"ש. וע"כ צ"ל כמש"כ דלענין להצטרף בכביצה שפיר מצטרף כיון שהן מדובקין. דכיון שאין בהזית כביצה מושך עמו אחרים שיהיו כאלו הם אחד, אבל אחר שהם כביצה שוב אינו מצטרף. ובזה מתיישבים כל קושיות התוס' על רש"י

שם כמובן, ובפ"ח דטהרות ופ"ג דעדיות תנן דאוכל פרוד מצטרף, ופירש הרמב"ם בפ"ו הי"ו מטו"א דדוקא שהוא דבוק יחד בגוש אחד וזהו רק לטמא אחרים אבל לא לקבל טומאה, ולכאורה תמוה דמ"ש ואם הוא חיבור יהיה חיבור גם לקבל טומאה, וע"כ דצ"ל נמי כסברא הנ"ל דליטמא כיון דס"ל להרמב"ם דאוכל מקבל טומאה בכל שהוא, להכי האוכל שנגע בו הטומאה הוא לבדו נטמא והשאר אינם מצטרפין כיון שאין חסר לו לשיעורו. אבל לטמא אחרים שצריך שיעור מצטרפין שפיר כהסברא שכתבנו לעיל, ויש בענין זה להאריך הרבה מאוד ואנחנו לא נוכל להתמהמה בזה כל כך. והרוצה לעמוד על העיקר הזה יעיין היטב בשו"ת דבר מלכיאל ח"א סי' ל"ג ודי בזה הערה. אך עוד אני רואה נחוץ להודיעך שיש חילוק בין אם נגעה הטומאה שתי חצאים בשני החצאים אז אפי' אינם מחוברים בדבק וגוש אחד נמי נטמא הטהור, אבל אם נגעי הטהרות רק במקצתו בעינן שיהיו השני חצאי בצים של טומאה מדובקים עד שיהיו כגוש אחד ואם לאו לא נטמאו הטהרות, כבטהרות (פ"ג מ"ב) גוש של זתים שנפל לתנור והוסק כביצה מכוון טהור יותר מכביצה טמא, אם היו פרודין אפי' יותר מסאה טהור ע"ש בפיהמ"ש להרמב"ם ובשאר מפרשים, והגר"א באליה רבה שם כתב וז"ל אם היו פרודין וכו' שכל טיפה וטיפה שיצאה מכל פרוד ופרוד נשרף ונבלע בתנור ולא נתחברו המשקין וכל טיפה נגע בפחות מכביצה, אבל אם לא היה נבלע כל טיפה בתנור ונתכנסו ונתחברו המשקין כאחד מטמאין המשקין מהפרודין שיש בהן ביחד כביצה והמשקין כולן אחד הן ונגעו באוכלין כביצה עכ"ל, וכ"כ רש"י בפסחים (דף ל"ג ע"ב) ד"ה לאימת מטמו וכו' והנסחטים נוגעים לכל הזגים יחד עכ"ל, ועפ"ז י"ל דהרמב"ם ס"ל כרש"י ומשכח"ל שכל האוכלין יצטרפו לכביצה אם נגעו הטהרות בכולן עיין במל"מ שם ובדברינו לעיל ע"א בהא דצירוף דם השרץ ובשרו ובהגהות ר' אליה' גרידיצער למשניות פ"ק דפסחים:

אות ל"א

בכגרוגרת להוצאת שבת, מלשון משנתנו להוצאת שבת ולא קאמר לקוצר ודש וזורה וכו' דכולן חיובן הוא בכגרוגרת, נלענ"ד דמזה יהיה כדמות ראיה להסוברים דאותן המלאכות אינן אלא בגידולי קרקע, ומשו"ה אי אפשר לומר דכל האוכלין יצטרפו בזה וידוע שהפוסקים האריכו בזה הרבה, וכן לא מתניא ליה לתנא כל האוכלין מצטרפין לכגרוגרת לבישול ואפיה בשבת שהרי דבר הנאכל כשהוא חי בטוב אין חייבין עליו משום מבשל ואופה כמש"פ הרמב"ם פ"ט מה' שבת ה"ג ע"ש, והנה הפמ"ג בפתיחה להל' שבת נסתפק לפי המבואר בפרק המוציא יין וברמב"ם פי"ח מה' שבת דאם הוציא חצי שיעור ונאכל או נשרף וחזר והוציא ח"ש פטור, דבעינן דבשעת גמר ההוצאה יהא

קיים כל השיעור, אם בשאר מלאכות ג"כ הדין כך כגון קצר חצי כגרוגרת ונאכל או נשרף וחזר וקצר עוד חצי כגרוגרת אם הוא פטור או חייב, דאפשר דדוקא בהוצאה שהיא מלאכה גרועה הדין הוא כן ולא בשאר מלאכות ע"ש, ונראה שיש להביא כדמות ראיה מירושלמי רפ"ק דשבת דאיתא התם אמר ר' ינאי, בלע חצי זית חלב והקיאו וחזר ובלע חייב הכניס כחצי גרוגרת וחזר והוציא פטור, ומה בינה לבין קדמיתא תמן נהנה חכו כזית ברם הכא לא נתעסק בכגרוגרת שלמה עכ"ל הירושלמי, וא"כ בשלמא אם גם בשאר מלאכות בעינן שיהיה כל השיעור קיים בשעת גמר המלאכה, שפיר פריך מה בינה לבין קדמיתא דהרי גם בבלע כחצי זית חלב והקיאו וחזר ובלעו ליכא שיעור שלם לחיובא, אבל אם נימא דגם במלאכות של שבת לא בעינן שיהא כל השיעור קיים בשעת גמר מלאכה רק בהוצאה משום שהיא מלאכה גרועה, א"כ למשל אם אפה כחצי גרוגרת וחזר ובישל אותו חצי גרוגרת גופא חייב נמי דבישול ואפיה ודאי מצטרפין, א"כ מאי פריך כלל מה בינה לבין קדמיתא הרי בכל איסורי תורה ואפי' באיסורי שבת הדין כן זולת בהוצאה, אע"כ דבכל מלאכות דשבת הדין כן דבעינן שיהא כל השיעור קיים בשעת גמר מלאכה, וכשאפה ח"ש ואח"כ בישל אותו ח"ש גופא פטור כיון דבשעת הבישול ליכא רק חצי שיעור משו"ה פריך שפיר ודו"ק:

והנה נסתפק הפרמ"ג ביו"ד סי' ס"ב בשפ"ד סק"ג ובפתיחה לה' בשר בחלב, בבישל כחצי זית מבשר בחלב אם יש איסור דחצי שיעור ככל ח"ש שאסור מה"ת, דהא כל ח"ש באכילה שאסור מה"ת הוא מטעם דחזי לאצטרופי. ובבישול לא שייך חזי לאצטרופי דמאי צירוף שייך כאן עכת"ד. ובשו"ת נפש חיה מהגאון ר' חיים אליעזר וואקס ז"ל בסי' י"ב הביא שחותנו הגאב"ד דקוטנא ז"ל ס"ל שגם שני חצאי זתים של בשר בחלב מצטרפין ללקות על הבישול, אם בשעה שבישל חצי שיעור השני עדיין קיים ח"ש הראשון, ואם נאכל או נשרף ח"ש הראשון בשעה שבישל ח"ש השני פטור דמדמה לה להוצאת שבת, שאם הוציא ח"ש וחזר והוציא ח"ש אם מוני עדיין ח"ש הראשון חייב ואם לאו פטור כדאיתא בשבר (דף פ"א) ע"ש, אך הגאון בנפש חיה דחי לה דלא דמי לשבת דשם האיסור הוא משום שהוציא דבר שהוא לצורך, וכיון שעדיין מונח חצי שיעור כשיצטרף עמו ח"ש השני יהיה לצורך משו"ה מצטרף, משא"כ בבשר בחלב אי השיעור משום שיצטרף לאכילה אלא דגוף מעשה הבישול אסרה תורה אפי' שלא לצורך כלל, א"כ אין חילוק בין אם מונח עדיין ח"ש הראשון או נשרף כבר עכת"ד, ולענ"ד גם זה תלוי בהירושלמי דרפ"ק דשבת שהבאתי לעיל, דאחר מאמר הירושלמי הנ"ל איתא שם עוד בזה"ל, א"ר יוסי פעמים שהוא מתעסק בכגרוגרת שלמה והוא פטור,

האיך עבידא [פי' היכי דמי] הוציא חצי גרוגרת והניחה וחזר והוציא חצי גרוגרת ולא הספיק להניחה עד שנשרפה הראשונה והרי נתעסק בכגרוגרת שלמה והוא פטור, בגין מדמייתה לחלבין והוא עביד כן עכ"ל, וכתב הק"ע וז"ל בגין וכו' הואיל והוא מדמה שיעורי שבת לאוכל חלב הוא אומר דין זה, דבחלב הדין כן שאם כבר נתעכל חצי זית הראשון שאכל פטור על השני אפי' היו שניהם בהעלם אחד דכיון שכבר נתעכל דמי לנשרף עכ"ל, ולפ"ז אין מקום כלל להדיחוי של הגאון בעל נפש חיה הנ"ל שהרי גם בחלב האיסור הוא מעשה האכילה גופא, ומ"מ אם נתעכל ח"ז הראשון קודם שאכל חצי זית השני פטור משום דדמי לנשרף, וא"כ שפיר י"ל דגם בבישול בשר בחלב הוא כן דאם קודם שבישל חצי זית השני כבר נאכל או נשרף ח"ז הראשון פטור ואם עדיין קיים גם הראשון חייב כמש"כ הגאון מקוטנא ז"ל, אולם הפני משה מפרש הירושלמי שם ממש להיפך וז"ל, בגין מדמייתה לחלבין והוא עבד כן וכו' ואמר לה ר' יוסי נמי להך מילתא ג"כ לא מדמינן לה הוצאה דשבת] לאכילת חלבים דאלו לאכילת איסור קיי"ל דאם אכל חצי זית וחזר ואכל בהעלם אחד ובתוך שיעור אכילת פרס] עוד ח"ז מצטרף וחייב וכו' וסד"א דגבי שבת נמי הכי הוא, דאע"ג דנשרפה חצי גרוגרת הראשונה עד שלא הספיק להניח השניה וכו' ודומה לאוכל ח"ש של איסור דנמי נעשית כמי שנשרף ונסתלק, ואפ"ה אם אכל אח"כ ח"ש האחר באותו העלם מתחייב וה"ה לענין שבת כן, קמ"ל דלא דמי דהתם מיהת נהנה בכשיעור איסור הוא, אבל הכא משנסתלק ח"ש הראשון אין כאן צירוף לח"ש השני עכ"ל, וא"כ צדקו דברי הרב נפש חיה דבבישול בשר בחלב נמי לא תלי באם נשרף ח"ש הראשון אם לאו, וכיון דלדינא ודאי קיי"ל דלענין חטאת חלב לא תליא בעיכול כלל כי אם בזמן אכילת פרס, שהוא זמן שני מינוטין או לכל היותר תשעה מינוטין כמש"כ הח"ס בשו"ת חלק ששי, אע"ג דודאי לא נתעכל עדיין במיעיו ח"ש הראשון דשיעור עיכול באדם הוא ע"פ רוב כששה שעות, מ"מ כיון שהוא יותר מכדי אכילת פרס פטור, וא"כ גם לענין בישול בשר בחלב לא תליא באם חצי שיעור הראשון קיים אם לא, די"ל דאפי' אם נשרף ח"ש הראשון קודם שבשל ח"ש השני ג"כ מצטרף וחייב, אם נימא דגם באיסור שאינו ראוי לאכילה ח"ש אסור מה"ת, אבל לדעת הח"ץ סי' פ"ו והדגול מרבבה באו"ח סי' תמ"ב דכל איסור שאינו של אכילה ח"ש מותר מה"ת גביה, נראה דה"ה בבישול בשר בחלב אין חייבין מלקות עד שיבשל כזית שלם מבשר וחלב ביחד כאחד, והנה המנחת חינוך מצוה קכ"ה ועוד במצות רבות מעין זו, חקר במנחת חוטא למשל אם נתן עליה כחצי זית לבונה ואח"כ לקט ממנה חצי זית הזה ואח"כ חזר ונתן עוד חצי זית אם חייב מלקות ע"ש, ולענ"ד בכל ספקות האלו ראוי

להעיר מדברי הירושלמי שהבאתי כאן ואין להאריך בזה כאן יותר, אך אני מזכיר דמש"כ המנחת חינוך מצוה ט"ו דהא דקיי"ל שנים שעשו מלאכה האסורה וזה יכול וזה יכול שניהם פטורין הוא רק גבי שבת, אבל בשאר איסורים זה יכול וזה יכול שניהם חייבין, הוא נגד הריטב"א בקדושין (דף מ"ג) שכתב דהא דבעינן קרא דחטאו ישא האיש ההוא דאם אחזו שנים בסכין ושחטו שחוטי חוץ פטורין ולא ידעינן לה מקרא דבעשותה דגבי שבת, היינו משום דלא נימא לרבות שנים שעשאהו בשחוטי חוץ מקרא דכתיב שם איש איש אשר ישחט והביאו בתוס' רע"א במשניות פרק השוחט והמעלה, הרי דלולא קרא דאיש איש הוה וידעינן גם בשחוטי חוץ דשנים שעשאוהו פטורין מבעשותה דכתיב גבי שבת דלא כמנחת חינוך:

אות ל"ב

והנה הא דכל האוכלין מצטרפין ברוב עניני אכילה צירופן היא אף אם לא אכלן בבת אחת אלא בזא"ז בכדי אכילת פרס כדתנן פ"ג דכריתות, אבל הא דמצטרפין לכגרוגרת להוצאת שבת לפעמים בעינן שיוצאים בבת אחת, כדאמר רבא בשבת (דף פ' ע"א) הוציא חצי גרוגרת והניחה וחזר והוציא חצי גרוגרת והניחה, אם כשהניח את השניה קלט כלב את הראשונה פטור, וכן לענין הא דאמר ר"מ בכריתות פרק ג' אף אם היתה שבת והוציאה בפיו משום הוצאה א"ל אינו מן השם, והסבירו שם התוס' דר"מ ס"ל דמן השם הוא זה לפי שהוציאו בפיו וקיי"ל בליעתן זוהי הנחתן ובאו איסורי אכילה ואיסור הוצאת שבת בבת אחת, הוא לכאורה דוקא אם אכל כל השיעור בבת אחת, אבל אם אכל חצי שימור דרך הוצאה וחזר ואכל ח"ש דרך הוצאה, הרי כשבלע חצי גרוגרת השני כבר ליתנהו חצי גרוגרת הראשון ולא הוה שיעור הוצאה בבת אחת ופטור ואפי' למאי דבעי רבא בשבת (דף צ"א) זרק כזית תרומה לבית טמא מהו, ומסיק דהאיבעיא היא כגון דאיכא פחות מכביצה אוכלין וזרק כזית תרומה והשלימו לכביצה, מי נימא מדמצטרף לענין טומאה מצטרף נמי לענין שבת אם לא ונשאר בספק וכן פסק הרמב"ם, א"כ אפשר דגם כאן אמרינן מיגו דמצטרף גם אם אכל שלא בבת אחת לענין חיוב פגול נותר וחלב לחייב חטאת, מצטרף נמי לענין שבת לחייב על הוצאתו אפי' שלא בב"א, כדבעי למימר שם בהוציא כזית משתי הלחם דחייב אשבת כיון דמהני לענין יוצא ע"ש, ועוד י"ל דשיעור דשבת ושיעור דאכילות איסור אינם שווים דאכילת איסור בכזית והוצאת שבת ה"ה בכגרוגרת, א"כ יש להסתפק עוד בלא הוציא בב"א כל הגרוגרת דרך אכילה, כגון שהוציא בראשונה דרך אכילה רק כזית אם חייב על הוצאתו גם אם לא השלים השיעור כלל, די"ל דכיון דחייב לענין נותר בבליעה זו חייב נמי לענין

שבת, ואע"ג דר"מ בכריתות שם מיירי ביוהכ"פ וחיוב אכילה ביוהכ"פ הוא בככותבת, י"ל דהשלים השיעור לככותבת אח"כ בבית באופן דלענין שבת לא מהני הצירוף, אלא דלענין חיוב הוצאת שבת כשהוציא דרך אכילה נותר וכיוצא בו חייב גם אשבת משום מיגו דחייב אנותר, כמו בזרק תרומה לבית טמא והוה לכאורה איבעיא דלא אפשיטא ופטור מספק:

אך יש לדון ולחלק בין נידון דידן לדהתם, דהנה הרשב"א בחידושיו לשבת שם הקשה דמאי מספקא ליה אם לומר מיגו דמצטרף לטומאה מצטרף גם לשבת, הרי גבי שבת עקירה והנחה בעינן ובשעת עקירה הרי ליכא מיגו, ותירץ הרשב"א שם דעקירה צורך הנחה היא, וסברא זו היא מכתובות (דף למ"ד ע"ב) ע"ש, ולפ"ז י"ל דהא דנשאר בשבת שם באיבעיא דלא אפשיטא אם אמרינן מינו אם לא, הוא רק משום דליכא צירוף לגבי עקירה רק מטעם דעקירה צורך הנחה היא, דשם לגבי טומאה כשעת עקירה ליכא שום נדנוד טומאה כלל, דבצירוף הטומאה לא באה הפקירה רק משום דזרק ולא הכניס בידו דאי בעי למיהדר לא מצי הדרא משו"ה יש סברא דלא אמרינן מיגו כה"ג, אבל כי איכא מיגו גם בשעת עקירה אז גם אם אי בעי למיהדר מצי הדר שפיר אמרינן מיגו בודאי ולא איבעיא לן כלל, כיון דאיכא מינו בין בשפת הנחה ובין בשעת עקירה, והא דאמרינן בכתובות שם נ"מ למעביר סכין ברה"ר ומשמע דהיכא דמצי למיהדר אף דאי אפשר להנחה בלא עקירה פטור, היינו לענין ממון ומיתה שחיוב הממון נפשה מקודם וחיוב המיתה בשעת הגמר, אבל כאן שבשעה אחת נצטרף בין בשעת עקירה ובין בשעת הנחה שפיר אמרינן מיגו בודאי ואין בזה בעיא דלא אפשיטא:

ובזה תתיישב שפיר קושית העולם בכריתות שם דמאי הוסיף ר"מ בהיתה שבת והוציאה בפיו, הרי יפטור מממון דמעילה משום קלב"מ וממילא ליכא גם אשם מעילה עיין בקצה"ח ובנתיבות סי' כ"ח ובצל"ח פסחים ובתוס' ר"ע איגר במשנה דכריתות שם, ולדברינו א"ש, דכונת ר"מ היא שם בהוציא בפיו דרך אכילה רק כזית חלב נותר, ואי אפשר לומר דחייב אשבת מיגו דחייב אנותר דהרי גבי נותר לא בעי עקירה ואפשר להנחה בלא עקירה, וגם אי בעי למיהדר מצי הדר, אלא דמיגו הוא משום דחייב אשם מעילה וקרן וחומש ובחיוב ממון הרי בעי עקירה, שהרי בתחב לו חבירו פטור, א"כ איכא מיגו בין בשעת עקירה בין בשעת הנחה משו"ה אמרינן בודאי מיגו דמהני לענין חיוב מעילה מהני נמי לענין שבת להתחייב אכזית לחוד שלא השלים כלל לכגרוגרת, ולענין אכילת יוהכ"פ השלים אח"כ לככותבת כנ"ל, וא"כ א"א לומר כאן קלב"מ היינו שידינוהו בדין החמור משום שבת ויפטור מאשם מעילה, דאם יפטור ממעילה הרי

לא יהיה המיגו ויפטור גם מהחמור, וע"כ נחייבנו גם מעילה וגם חטאת דשבת ודו"ק שחריף הוא:

אות ל"ג

והנה הנתיבות בח"מ סי' כ"ח שם העלה דבקדושת דמים אמנם אמרינן קים ליה בדרבה מיניה אבל לא בקדוה"ג עיי"ש, ויש להסתפק אי אמרינן הסברא דבדמים קנינהו בקדושת הגוף דהא זה מקרי דעבדינן ליה החומרא כמש"כ הקצה"ח שם סי' כ"ח הנ"ל, דבהדיוט קונה ופטור מהו הדין בהקדש כה"ג, ונראה דיש לפשוט זה מהא דע"ז (דף נ"ד ע"ב) דשם מביא ראיה דאדם אוסר דבר שאינו שלו אפי' להדיוט מקרא דאחז, דכתיב כל הכלים הכנו והקדשנו ואמר מר הכנו שגנזום וכו' ע"ש, וקשה מאי ראיה היא מכלים דאחז הא תנן בסנהדרין (דף פ"א ע"ב) הגונב את הקיסוה קנאים פוגעין בו, ואמרינן בגמ' שם מאי קיסוה כלי שרת ושם (דף ע"ב ע"א) אמר רב הבא במחתרת ונטל כלים פטור משום דבדמים קנינהו. אמר רבא מסתברא מילתא וכו' ודעת בעל המאור וכן היא דעת רש"י ותוס' שם למעיין וכן היא דעת רבינו ירוחם במשרים סוף נתיב ל"א דגם רבא מודה לרב דמדאורייתא בדמים קנינהו אפי' איתנהו בעינייהו עיישה"ט, וא"כ מאי ראיה מכלים דאחז דאדם אוסר דבר שא"ש, דילמא התם הטעם משום דהגונב או הגוזל כלי שרת קנאים פוגעין בו. וא"כ כשנטל אחז לכלי השרת נתחייב מיתה וניתן להצילו בנפשו ובדמים קנינהו מדאורייתא והוי שלו משו"ה היה יכול לאוסרם, משא"כ בעלמא אפשר דאין אדם אוסר דבר שא"ש, היכא דלא נתחייב בנפשו ולא עשה קנין המועיל בגזלה, ודוחק לומר דאחז שהיה מלך היה ברור לו שלא יפגעו בו לרעה וזרחה עליו השמש שלא יהרגוהו ומשו"ה לא קנינהו בדמים, אלא ע"כ לומר דגם ענין דבדמים קנינהו נמי לא שייך בקדושת הגוף. דרק בקדושת רמים דמשום שיוצא לחולין ע"י מעילה ופדיון שפיר י"ל דבדמים קנינהו כמו בהדיוט. אבל בקדושת הגוף כמעשה דאחז שנטל כלי שרת שאין להם פדיון ואין יוצאין לחולין ע"י מעילה לפ"מ דקיי"ל כר' נהוראי לקמן (דף י"ט ע"ב) ואין תופס בהן שום קנין, לא שייך לומר בהן גם הענין דבדמים קנינהו ושפיר מייתי ראיה מאחז דאדם אוסר דבר שא"ש ע"י מעשה, ואפי' למה שהבאתי במקו"א דכלים דאחז כיון שנאסרו לגבוה שוב לא הוה להם רק קדושת דמים והוה להם פדיון, היינו רק לאחר שכבר הקריבן לעכו"ם אבל בשעה שנטלם מן הקודש דאז קנאים פוגעין בו. הרי עדיין קדושת הגוף היה עליהם שהיו עדיין מותרין לגבוה, ואחר שנטלן הרי שוב אסור להמיתו אפי' ע"י קנאים ודו"ק:

ולפ"ז הבא במחתרת ונטל חפצים של הקדש אם היו קדושת ממון בדמים קנינהו ופטור בשוגג על ההקדש מקרן וחומש וממילא גם מקרבן מעילה, כמש"כ התוס' בפסחים (דף כ"ט ע"א) דכל היכא דליכא קרן וחומש ליכא גם קרבן ואם במזיד פטור מקרן מה"ט, אב בקדוה"ג לא שייך לומר בדמים קנינהו ואם שגג חייב קרן וחומש ואשם ובמזיד קרן לבד אפי' לשיטת הרמב"ם פ"א מה' מעילה דעל מעילה במזיד לוקה ומשלם, ואכתי צ"ע היטב בדבר ואינני רק מעורר לב המעיין:

אות ל"ד

וכאן הנה מקום אתי לבאר בעזהי"ת ענין ח"ש באיסורי שבת ושאר ענינים שאינם ענייני אכילה, דהנה הח"ץ סי' פ"ו והדגול מרבבה באו"ח סי' תמ"ב כתבו בטעם תרוה"ד דכתב דחמץ פחות מכזית א"ל לבער הוא משום דדבר שאינו ענין איסור אכילה חצי שיעור גביה מותר מה"ת ורק מדרבנן אסור וכבר האריכו בזה האחרונים. ואנכי פה אקצר ואכתוב רק היותר עיקר לדעתי בעזהשי"ת:

הנה בשבת (דף ע"ד ע"א) מתקיף לה רב יוסף וכי מותר לאפות פחות מכשיעור. ופירש"י נהי דחיוב חטאת ליכא איסורא מיהו איכא דקיי"ל ח"ש אסור מה"ת עכ"ל, ובהגהות אשר"י ריש פרק המוציא יין ז"ל כל השיעורים לענין חיוב חטאת אבל לאיסור דאורייתא אפי' כל שהוא כדאמר פרק כלל גדול וכן הוא גם בקיצור פסקי הרא"ש שם, וכ"כ עוד בהגהות אשר"י פרק כ"ג סי' ה', והרמב"ם שפוסק בריש הלכות גנבה דאסור לגנוב כל שהוא דבר תורה כתב הרב המגיד והסמ"ע בח"מ ריש ה' גנבה וכן בריש ה' גזלה הטעם. דכמו דח"ש אסור מה"ת בחלב ודם ה"ה לענין ממון דדי הטעם דחזי לאצטרופי לבד שיהא כל איסור שבעולם ח"ש אסור מה"ת, והא דח"ש חמץ אין איסור בל יראה ובי"מ מה"ת הסביר יפה השאגת אריה סי' פ"א וגם הצל"ח בפסחים (דף מ"ד ע"א תירץ ע"פ דרכו, ובסברא זו אחז נם הגאון רע"א ז"ל בחשובותיו סי' קנ"ד ועוד הרבה אחרונים ואין להאריך עכ"פ הרי לפנינו להקת ראשונים דס"ל ודאי דחצי שיעור אסור מה"ת גם באיסורים שאינם שייכים לאימורי אכילה:

אות ל"ה

אכן הגאון ר' אליה' דוד ראבינאוויץ זצ"ל הביא ראיה מהתוס' שבת (דף קי"ז ע"א) במה דאיתא שם בגמ' דשקיל ליה בברזא, כתבו התוס' דליכא אפי' איסור דרבנן משום דאינו מפשיט כשיעור חשיבת עור יחד ע"ש, והקשה שם בהגהות מלוא הרועים דהרי ת"ש אסור מה"ת, והביא הגאון אדר"ת זצ"ל ראיה מזה דהתוס' שם ס"ל דח"ש בשארי איסורין אינם אסורין מה"ת, והא דלא אסור מדרבנן עכ"פ הוא דמשום מצות הפסח הקילו

באיסור שהוא מדרבנן לחוד. גם הרשב"א בחידושיו לשבת (דף ד') כתב דבחצי עבד וחצי ב"ח ליכא עשה דלעולם בהם תעבודו, והסברא י"ל דהוא משום דס"ל דבאיסור שאינו של אכילה ח"ש מותר מה"ת וכ"כ איזה אחרונים. אם שיש לדחות דאיסור שאין בו רק עשה ולא לאו קיל טפי משו"ה ח"ש דידיה מותר ולא משום שהוא איסור שאינו של אכילה ומה שהקשה הישועות יעקב באו"ח סי' ש"א להסוברין דח"ש בשבת מותר מה"ת מה הקשה הירושלמי בשבת (פ"ג ה"ג) הוציא מצה מרשוה"י לרשה"ר אם יוצא בה ידי חובת מצה, והרי שיעור הוצאת שבת הוא כגרוגרת ושיעור אכילת מצה בכזית, א"כ יוציא כזית לבד דיקיים מצות אכילת מצה ועל איסור שבת לא יעבור. הא לא קשיא די"ל דאפי' כזית מיגו דחשיב לענין אכילת מצה לאפוקי ידי מצותו חשוב נמי לענין הוצאת שבת, וכה"ג כתב הישוי"ע עצמו דהמקטיר כזית אימורין בשבת חייב אף ושיעור בישול הוא כגרוגרת ע"ש ועוד י"ל בכמה פנים עיין בשו"ת פני מבין חאו"ח סי' ס"ב, ועיין במל"מ פי"ח מה' שבת ובפרמ"ג בפתיחתו לה' שבת:

אות ל"ו

אולם קשה לשיטת רש"י שהבאתי לעיל דח"ש אסור מה"ת בכל איסורים, א"כ למה כתב רש"י במשנה ראשונה דשבת וכן שם (דף ג' ע"א) דעקירה בלא הנחה אסור מדבריהם לבד, וכן משמע מהתוס' שם ד"ה פטור וכו' ומהתוס' שבועות (דף י"ד ע"ב) ע"ש, וגם הרא"ש ריש שבת כתב להדיא דשניהם פטורין ואסור מדרבנן, וכבר עמדו הפמ"ג באו"ח בהרבה מקומות ובשו"ת חות יאיר והגאון יעב"ץ ז"ל בלחם שמים והתפא"י במשניות שם ובהגהות הרש"ש ז"ל, ובשלמא פחות מד' אמות ברה"ר דמותר באמת גם מדרבנן עיין בשו"ע או"ח סי' שמ"ט לא קשה שיהא אסור מה"ת משום תני שיעור כמה שהקשו איזו אחרונים, דאדרבה מזה גופא שגם מדרבנן מותר חזינן דפחות מד' אמות גם עקירה לא מקרי כמאן דמטלטל חפציו בבית מזוית לזוית דלא חשיב חצי שיעור כלל ולא חזי לאצטרופי להנחה. דאף אם נמלך אח"כ ויעבירנו ד' אמות שלימות ושם יעשה הנחה נמי אין מצטרף עקירה וראשונה, כדאיתא בשבת (דף ה' ע"ב) המפנה חפציו מזוית לזוית ונמלך והוציאן פטור שלא היתה עקירה משעה ראשונה לכך ועיין בתוס' סוכה (דף מ"ג ע"א שכ"כ להדיא, משא"כ עקירה לחודה דלכו"ע אסור, עכ"פ מדרבנן דמיירי מעושה לכתחילה העקירה על דעת שאחר יעשה ההנחה ומשו"ה שמה עקירה ואסור מדרבנן, וקשה אמאי לא יהא בזה איסור דאורייתא ככל ח"ש שאסור מה"ת, ולמה כתבו הראשונים הנ"ל וכ"כ הירא"ם וכן הוא בשו"ע או"ת ר"ס שמ"ו דזה עוקר וזה מניח אסור רק מדרבנן:

וכן קשה מה דאיתא להדיא בתוספתא דביצה פ"ד דהאוררג חוט אחד וכן הכותב אזת אחת וכו' אינו חייב אלא משום שבות עכ"ל, ואמאי לא יהא אריגת חוט אחד וכן כתיבת אות אחת אסור מה"ת ככל חצי שיעור דאסור מה"ת להסוברים דגם באיסורי שלא דאכילה ח"ש אסור מה"ת:

אות ל"ז

והנלע"ד ישר ואמת הוא דחצי שיעור וחצי מלאכה תרתי מילי אינון, ולמשל בהוצאה אין חיוב מה"ת אלא בשני התנאים האלה שיהיה המלאכה שלמה היינו עקירה והנחה זהו תנאי אחד, ותנאי השני שיוציא שיעור חשוב כמו למשל בדבר של אכילה אינו חייב עד שיוציא כגרוגרת, ועקירה בלא הנחה או הנחה בלא עקירה הוה חצי מלאכה וזה אף לריו"ח מותר מה"ת ואסור רק מדרבנן, דמכל חלב הרי לא נוכל לרבות רק חצי שיעור אבל לא חצי מלאכה, והטעם דחזי לאצטרופי נמי לא שייך רק בחצי שיעור אבל בחצי מלאכה לא שייך כל כך חזי לאצטרופי, דלמשל בעקירה לחודה ליכא איסור כלל ורק כשגומר ההנחה חל האיסור למפרע גם על העקירה, ואם הוא לא עשה ההנחה רק איש אחר אין בהעקירה שעשה הוא רק איסור דרבנן. וכן כתב אות אחת אין כאן רק חצי מלאכה כדאיתא בשבת (דף ק"ג) ועשה אחת יכול עד שיכתוב כל השם ועד שיארוג כל הבגד ת"ל מאחת, יכול אפי' לא כתב אלא אות אחת ולא ארג אלא חוט אחד וכו' ת"ל אחת ופירש"י מלאכה שלימה, ובירושלמי על המשנה דהכותב ב' אותיות איתא א"ר אבין בשם ר"י טעמא דר"ג תמן משום אין ידיעה לחצי מלאכה, ובגמ' דידן בשבת (דף ק"ה) דאיתא ר"ג סבר אין ידיעה לחצי שימור נמי הכונה לחצי מלאכה היינו ח"ש המלאכה, ולהכי שפיר אין בזה רק איסור שבות כדאיתא בתוספתא הנ"ל, וכ"כ הרמב"ם בפיהמ"ש ריש שבת וז"ל ועיקר השני כי כשיתחיל אדם מלאכה בשבת ולא גמר אותה וכו' ולא העושה את מקצתה, והדמיון לזה אם כתב שמעון אות אחת וכו' עכ"ל, הרי להדיא דאות אחת מקרי חצי מלאכה ושמעינן לה מקרא דבעשותה כמו העושה עקירה לחוד ע"ש:

ובזה יתבאר הסבר דברי התוס' שהעירו בשבת (דף ע"ג) על המשנה דאבות מלאכות וז"ל, צריך לפרש למה פירש כאן ובאורג ובתופר ובכותב שיעור טפי מבשאר עכ"ל, ובגליון המשניות מהגה"ק ר' לוי יצחק זצ"ל פירש שם טעם ואין מובן כל כך סברתו ע"ש, ולהנ"ל א"ש דהמשנה נתתה שם לפרש רק מה נקרא מלאכה שלימה ומה נקרא חצי מלאכה שאין בה איסור מה"ת כלל, ובהוצאה ג"כ מפרש באמרו המוציא מרשות לרשות היינו שעקר מרשות זה והניח ברשות אחר, אבל מה נקרא שיעור שלם ומה נקרא חצי

שיעור לא נחית תנא לפרש במשנה זו כלל, ובזה אולי יתיישב גם התמיה מה דבשבת (דף ק"ה ע"ב) תנן והאורג שני חוטין שיעורו כמלא הסיט. דלכאורה הו"ל למנקט זאת כמשנה דאבות מלאכות והאורג שני חוטין כמלא הסיט, ולמה חלקה תנא לשני משניות מנין החוטין במשנה דשם ואורך החוטין במשנה דכאן. אלא דהוא הדבר אשר דיברנו דחוט אחד הוא חצי מלאכה, אבל האורך בפחות ממלא הסיט אולי הוא רק חצי שיעור ודו"ק בכ"ז היטב. וכ"כ הג"מ ר' מרדכי ז"ל מגלוסק:

אות ל"ח

ולענ"ד מובן בזה גם הא דקיי"ל דהשרוי בתענית טועם ואין בכך כלום ועד כמה ר' אמי ור' אסי טעמו עד רביעיתא כדאיתא הברכות (דף י"ד), וכתב הרשב"א דטועם ופולט קאמר אבל לא שיבלע, דגם בענין אכילה ושתיה יש מעין שני הענינים האלה, חצי שיעור כגון אכילת חצי כזית ושתית כחצי רביעית או חצי מלוגמא, ועוד יש ענין שהוא כמו חצי מלאכה דחיוב אכילה או שתיה בא על הנאת הגרון, שלוקח בפיו [דומיא דעקירה גבי שבת] ואח"כ בולע תוך הגרון [דומיא דהנחה גבי שבת], וחצי שיעור קיי"ל כריו"ח דאסור מה"ת, אבל חצי מלאכה מותר מה"ת ואסור רק מדרבנן. ומשו"ה מותר בתענית לטעום ולפלוט אפי' כדי רביעית, וזהו מש"כ הריב"ש בשו"ת סי' רפ"ח דטועם ופולט איסור הוא מדרבנן דגזרו אטו חצי שיעור עכ"ד. כונתו דחצי מלאכה גזרו רבנן אטו חצי שיעור, והפמ"ג ביו"ד סי' נ"ח במשבצות סק"ב הקשה על הריב"ש ונשאר בצ"ע, ולא ידענא תמיהתו דלענ"ד ברור דחיך וגרון תרתי מילי אינון עיין בפמ"ג שם ותבין, והשלטי גבורים שסביב המרדכי אות ג' בברכות שם הקשה וז"ל, מצאתי תמיה גדולה שהרי גבי עוברה שהריחה בשר קודש או בשר חזיר תוחבין לה כוש ברוטב. וכאן שאין בו שום סכנת נפשות מתיר להטעים רביעית, לכך נראה לפרש דהאי רביעית רביעית ביצה והוה כמו תחיבת כוש עכ"ל הש"ג שם. ולפ"מ שביארנו מעיקרא אין כאן קושיא כל עיקר כמובן ועיין בשו"ת כתב סופר חאו"ח סי' צ"ו:

אות ל"ט

ומה"ט נראה לי שהדין שכתב הרב אור שמח פרק י"ד מה' מאכלות אסורות הי"ד בהג"ה שם, דמלאכת קוצר שחייב בשבת בשיעור כגרוגרת, אם היה נטיעה נברכת בארץ והיתה גדילה משני קצותיה וחתך נד אחד מן הקרקע שאינו חייב משום קוצר, דאע"ג דקליש גידולו שאינו יונק עוד רק מצד אחר מ"מ פטור, ולא דמי למסתפק משמן שבנר בשבת דחייב משום מכבה וכתבו התוס' בביצה (דף כ"ב ע"א) דהחיוב הוא משום דקליש נהורא תכף ע"ש, והרי כאן נמי קלישא היניקה תכף, דמכבה שאני שאין לה שיעור שחייבין

על מכבה כ"ש משא"כ מלאכת קוצר דאית לה שיעור עכ"ד, ולענ"ד גם דין דחצי שיעור ליכא בזה ואינו אסור מה"ת כלל רק מדרבנן, כיון דאין כאן רק חצי מלאכה שהחיוב הוא רק אם קוצר המחובר מיניקתו לגמרי והוא לא קצר אלא חצי יניקתו, דאין זה חצי שיעור אלא חצי מלאכה ובחצי מלאכה ליכא איסור תורה ורק מדרבנן יש בזה איסור, ומשנה שלימה שנינו פ"ג דעוקצין דתבואה שנעקרה ומעורה אפי' בשורש קטן טהורה משום דיכולה לחיות עשה"ט ודו"ק, ויש להאריך בענין וה עוד הרבה מכמה מקומות אבל קשה עלי האריכות היתירה ותן לחכם ויחכם עוד:

אות מ'

והנה פשיטא דהא דח"ש אסור מה"ת חצי שיעור לאו דוקא אלא גם כל שהוא אסור מה"ת, וכה"ג מצינו בחולין (דף מ' ע"א) ברש"י ד"ה היתה וכו' שכתב וז"ל והאי סימן אחד לאו דוקא דה"ה לחצי סימן, ובודאי דגם האי חצי סימן לאו דוקא דהא סגי במעשה כל דהוא עיין ביו"ד סס"י ב' בש"ך ובט"ז. וכן מפורש כרש"י יומא (דף ע"ד) בזה"ל ת"ל כל חלב לא תאכלו הכא כתיב כל אחלב כלומר אפי' כל שהוא עכ"ל, וכ"כ עוד שם (דף ע"ג ע"ב) וז"ל חצי שיעור כלומר פחות מכשיעור אסור מה"ת, וברמב"ם פי"ד מה' מאכא"ס ה"ב ז"ל ואסור מה"ת לאכול כל שהוא מן האיסור אבל אינו לוקה אלא אכזית ואם אכל כל שהוא פחות מכשיעור מכין אותו מכת מרדות עכ"ל. וביאור דבריו הוא דאיסור דאורייתא יש בכ"ש ממש ג"כ אבל מלקות מדרבנן אין לוקין אלא אם אכל פחות מכשיעור אבל לא על כ"ש ממש. ועיין בכ"מ פ"א מה' חמץ ומצה ומש"כ עליו הגאון ר' צבי הירש חיות בהגהותיו לשבת (דף צ"א פ"א) ע"ש, וכ"כ התשב"ץ להר"ש בר' צדוק סי' קל"ו וז"ל לרחוץ פיו ושיניו [ביוהכ"פ] אסור שאפי' ח"ש אסור מה"ת כלומר אפי' כל שהוא וכו' עכ"ל, וכן מוכח מהתוס' חולין (דף ל"ג ע"א) ד"ה אחד ע"ש, וכן מוכח מהתוס' שבועות (דף כ"א ע"ב) ד"ה כר"ש עשה"ט, וכ"כ הט"ז ביו"ד סי' ק"ד סק"א וכ"כ הרדב"ז מפורש בשו"ת ח"ב סי' קס"ה ובביאוריו להרמב"ם ה' שבועות פ"ד ה"א ופ"ה ה"ז, וכ"כ המהרש"ל בביאורו לסמ"ג מצות ל"ת סי' ס"ט והיד מלאכי בכללי הדינים סי' רס"ו, ולא כתבתי זה אלא משום דכל זה הוא דלא כמה שכתב מהר"ם חלואה בפסחים (דף מ"ד ע"ב) אהא דאיתא שם דהיתר מצטרף לאיסור דלר"ע נמי מכאן אתה דן לכל האיסורים שבתורה, וז"ל כלומר לאיסור אבל לא למלקות דאין מלקין על הקישות, וכ"ת לאיסור מאי נמ"פ והא קיי"ל ח"ש אסור מה"ת, איכא למימר נפ"מ לפחות מחצי כזית כדכתיבנא עכ"ל, ולפ"מ שנתבאר הן דבריו תמוהין ונגד כל הפוסקים כנ"ל ועיין מש"כ עליו בספר משכנות ישראל סי' ג' ליישבו בדוחק:

לככותבת ביוהכ"פ, דוקא כל האוכלין מצטרפין לענין זה אבל משקין לא מצטרפין לאוכלין, ואע"ג דמשם אחד הן לענין יוהכ"פ ואכל ושתה בהעלם אחת אינו חייב אלא חטאת אחת כדאיתא ביומא שם במשנה מ"מ הואיל דמשום יתובא דעתא הוא ע"י צירוף אוכלין ומשקין לא מיתבא דעתא כבש"ס שם:

אות מ"א

כל המשקין מצטרפין לפסול אה"ג ברביעית וכמל"ג ביוהכ"פ, אין הענינים שווין כאן להדדי לגמרי והא כדאיתא והא כדאיתא. דהא דכל המשקין מצטרפין לכמלוא לוגמיו ביוהכ"פ היינו כל המשקין הראוין לשתיה בלי יוצא מהכלל, אבל הא דלפסול אה"ג ברביעית היינו רק שבעה משקין הידועים, אבל שארי משקין לא מצטרפין אפי' לז' משקין אלו לרביעית, לא מבעיא לשיטת הרמב"ם פ"א ה"ד מה' טומאת אוכלין דזולת שבעה המשקין אין שום משקה מקבל טומאה כלל דודאי הכי הוא, אלא אפילו לשיטת הראב"ד שם דכל המשקין מקבלין טומאה, הרי כתב הצל"ח בפסחים בשיטת רחסה"כ אות פ"א דגם לשיטת הראב"ד אין שאר משקין מקבלין טומאה רק בתורת אוכל ולא בתורת משקה ע"ש, וא"כ הא דתנן הכא דכל המשקין מצטרפין לרביעית לפסול אה"ג ע"כ רק בז' משקין איירי, והנה בחולין (דף ל"ג) אמשנה דהשוחט בהמה חו"ע ולא יצא מהן דם כשרין ונאכלין בידים מסואבות, פריך הש"ס טעמא דלא יצא מהן דם הא אם הוכשרו אינן נאכלין בימ"ס הא שני הוא ואין שני עושה שלישי בחולין, ומאי קושיא הא כתבו התוס' שם דמיירי שהודח לענין דם במי פירות שאינן מכשירין, וא"כ דלמא מיירי שעדיין יש המי פירות על הבשר, ואם הוכשר בדם ומי פירות מקבלין טומאה הרי אסור לאכול הבשר בידים מסואבות משום שהידים יטמאו את המי פירות ומי הפירות יטמאו את הבשר, ולולא הבשר אין איסור משום ששותה משקין טמאין דחולין טמאין אין איסור לאכול ולשתות אלא משום דפוסל את הגויה דבעי רביעית הלוג, ובמשקה טופח דהדחה ודאי דליכא רביעית הלוג ואין איסור רק משום הבשר, אבל לצל"ח אין משם קושיא תל הראב"ד דנהי דמי פירות מקבלין טומאה, הרי טומאתן היא טומאת אוכל ואוכל אין מטמא אחרים כפחות מכביצה ולא יוכלו לטמאות את הבשר ודו"ק:

אות מ"ב

לפסול את הגויה ברביעית, בשבת (דף י"ג ע"ב) נמנה בגזרת י"ח דבר גם זו דהשותה משקין טמאין נפסל גויתו לתרומה, וכתבו שם התוס' הא דלא נקט משקין ראשון ושני כמו באוכלין, משום דמשקין לעולם תחילה הן, ואין להקשות הרי גם משקין משכח דלא הוו תחילה כגון נגע בהן טבול יום כדאיתא בחולין (דף ל"ד ע"א), דיש לומר דעכ"פ

לענין לפסול את הגויה לא משכח"ל שהרי טבול יום אינו עושה במגעו רק שלישי כמו שמפורש לעיל (דף ח' ע"ב) א"כ אינו פוסל חולין כלל, ומשקין של תרומה שנגעו בטבו"י נעשו רק שלישי והשותה אותן לא נפסל גויתו, דהרי טעם גזרה זו היא דזמנין דשתה משקין טמאין ושקיל אוכלין דתרומה ושדי לפומיה ופסיל להו כדאיתא בשבת שם, וכיון שמשקין שנגעו בטבו"י אינן רק שלישי הרי לא יפסלו את האוכלין דאין שלישי עושה רביעי בתרומה, ותו דהרי תרומה שנפסלה אסור לשתותה לגמרי וממילא דלא שייך גזרה זו רק במשקין שנגעו בשאר טומאות חוץ מטבו"י ובשאר טומאות משקין לעולם תחילה הן:

אות מ"ג

וכמלא לוגמיו ביוהכ"פ בספר תוספת יום הכפורים הקשה על הרמב"ם דפוסק דצירוף שיעור שתיה הוא רק ברביעית, מהא דפוסק בעצמו בפ"א מה' חמץ דשכר המדי לית ביה כזית בכדי אכילת פרס, והא במידי דשתיה אין השיעור של צירוף בכדי אכפ"ר, אך י"ל דלקמ"ד דהרי בגמ' פ"ג דפסחים לא נזכר כלל שכר המדי, אלא דרש"י שם הזכיר אכילת פרס גם על שכר המדי וי"ל דרש"י ס"ל כהראב"ד דבשאר משקין נמי הצירוף הוא בכדי אכפ"ר, ואפי' להרמב"ם נמי לא קשה דנראה שיטתו דמחלק בין המחה החמץ דפוסק בריש הלכות חמץ דחייבין עליו כרת, ובין שכר המדי שהוא תערובות חמץ שפוסק שם פ"א ה"ו שאינו אלא בלאו, ולענין המחה את החמץ כתב בפי"ד מה' מאכא"ס דהשיעור הוא ברביעית, ולענין שכר המדי כתב השיעור בכדי אכפ"ר, מזה נראה שיטתו דכיון דמרבינן מהנפש לרבות את השותה והנפש גבי כרת כתיב. וסתם שתיה ברביעית ושתיה לא שייך רק בהמחה. להכי אם המחה כזית חמץ בכביצה מים ושתאו מקרי שותה חמץ וחייב כרת, ובתוספתא פ"א דפסחים איתא כשם שאכילה בכזית כך גם שתיה ע"ש, אבל כשיש בהתערובות מים יותר מרביעית לא נקרא שוב שותה חמץ וליכא כרת רק לאו לחוד אם יש כזית בכדי אכפ"ר, והערוך לנר בכריתות העלה דגם להרמב"ם דוקא היכא דהשיעור של איסור הוא פחות מרביעית כחמץ וחלב ששיעורן בכזית אז שיעור הצירוף הוא ברביעית, אבל כשהשיעור הוא ברביעית מודה הרמב"ם דהצירוף הוא בכדי אכפ"ר ולענין ברכה אחרונה נמי השיעור הוא בכדי אכפ"ר:

אות מ"ד

ברש"י ד"ה לענין אכילה וכו' ואמר לי רבי וכוי וכתב התוי"ט דאי הוי חצי זית פגול וח"ז נותר חייב בין אם התרו בו משום פגול ובין אם התרו בו משום נותר, ויש להעיר הא קיי"ל בבכורות (דף י"ח) דאף פ"י אדם אי אפשר לצמצם, וא"כ אם התרו בו משום

פגול איך יתחייב שמא רובו נותר וכן אם התרו בו משום נותר שמא רובו פגול ולמה יתחייב ועיין בפמ"ג ליו"ד בפתיחה להלכות תערובות חלק א' מש"כ בשם הרשב"א בתשובה לענין אשם תלוי, ויש להאריך בזה אך כאן די להעיר דמכאן יהיה ראיה למש"כ השו"מ מהדורא ג' חלק ב' סי' קס"ז דבידי אדם אם מכוין להדיא לצמצם לכו"ע אפשר לצמצם ואכמ"ל:

אות מ"ה

דף יח.

במשנה הערלה וכלאי הכרם מצטרפין, התוי"ט כאן הביא הר"ש שכתב בשם הירושלמי דמתניתין ר"מ היא דס"ל דכל האיסורין שבתורה מצטרפין זע"ז, וא"כ ערלה, וכלה"כ לאו דוקא דה"ה שכל איסורין שפיר מצטרפין, וראיתי מי שהעיר לר"מ למ"ל קרא דלא יאכל דכתיב גבי חמץ להורות דחצי שיעור אסור מה"ת כמש"כ הרמב"ם כידוע, והקשו הרי בלאו"ה בכל האיסורים ח"ש אסור מה"ת, ותירץ הצל"ח בפסחים (דף מ"ג) דבסוף יום האחרון של פסח הוה אמינא דח"ש מותר מה"ת כיון דלא חזי שוב לאצטרופי, ועיין בנו"ב מהדו"ת חאו"ח ובעוד אחרונים שדברו מזה, והרי לר"מ אכתי חזי לאצטרופי עם איסורים אחרים דהרי ס"ל דכל האיסורים מצטרפין זע"ז, ונראה דמ"מ לא קשה מידי דעד כאן לא קאמר ר"מ דכל האיסורין מצטרפין, אלא היכא דחצי שיעור הראשון אסור גם בשעה שאכל חצי שיעור השני, אבל אם בשעה שאוכל ח"ש השני איסור, כבר הותר לגמרי חצי שיעור הראשון של איסור ונעשה כבר היתר כחמץ לאחר הפסח שאינו תועבה עוד, מודה ר"מ ודאי שאינו מצטרף לחצי שיעור איסור הראשון, ויש להאריך בזה הרבה אבל כבר הודעתי כמה פעמים שהנני רק מעורר לב המעיין הישר, ועיין מה שאכתוב עוד בזה לקמן בסמוך להעיר עוד בענין זה:

אות מ"ו

הערלה וכלה"כ מצטרפין זע"ז, מכאן נראה לכאורה מבואר דגם כלאי הכרם דלא כתיב בהו אכילה מ"מ שיעורו בכזית, דאי שיעורו בכל שהוא א"כ למ"ל ציורף לגביה, ודוחק לומר דכונת המשנה היא לענין אם התרו בו משום ערלה ולא משום כלאה"כ ורובו היה ערלה ומיעוטו כלאה"כ משלימו לכזית וחייב משום ערלה, ולהיפך אם התרו בו משום כלאים לא בעינן כלל באמת לשום ציורף כלל דעל כ"ש נמי חייב, דלשון מתניתין בפשוטה ודאי לא משמע הכי, כלישנא דגמ' דלעיל גבי הפגול והנותר דאמר רב יהודא אמר שמואל דלענין אכילה מצטרפין, ופירש"י שם דבכל אחד המיעוט משלים לרוב של השני ע"ש ד"ה אבל אכילה, אולם לפ"מ שכתבתי לעיל לשיטת הרמב"ם דכאן אזלה

משנתנו רק לענין תערובות דלענין זה מצטרפי אבל לא למלקות באמת יש מקום לומר דבכלאי הכרם לא בעינן שיעור וצירוף כלל, ויש לעיין בזה בשו"ת שאגת אריה החדשות ואין בידי ספר זה עתה לעיין בו, ואולי יש לומר דכיון דמשנתנו ר"מ היא דס"ל בכ"מ דכל האיסורין מצטרפין מקרא דלא תאכל כל תועבה כמש"כ התוי"ט כאן והבאתיו לעיל א"כ הרי כתיב לשון אכילה בכל איסורי תורה וצריכין שיעור כזית, ובזה א"ש מה שהקשו על הפליתי שכתב בסי' פ"ז סקט"ו דבשר בחלב דאסור גם שלא כדרך הנאתן גם נותן טעם לפגם אסור, וקשה דא"כ איך יליף ר"מ דנו"ט לפגם אסור מגעולי מדין דילמא היה הצורך להגעיל משום בשר בחלב ונאמרו בזה תירוצים שונים, ולדברינו י"ל דלר"מ דס"ל דכל האיסורין מצטרפין מקרא דלא תאכל כ"ת, א"כ לדידיה בכל האיסורין כתיב לשון אכילה ואין חייבין עליהן שלא כדה"נ, והא דאמר אביי בפסחים (דף כ"ד) דהכל מודים בכלאי הכרם דחייבין שלא כדה"נ משום דלא כתיב בהו לשון אכילה אין קשיא, דכבר כתב המל"מ בפ"ב מה' קרבן פסח דהכל מודים לאו דוקא ושייך לומר הכל אף שיש אחר החולק ובשדי חמד האריך בכלל זה ועיין עוד מה שנכתוב איה"ש בסמוך בגמ' כאן עוד אריכות מעט אליבא דר"ש דמשנתנו ע"ש דלפ"מ שהבאתי שם מרש"י ותוס' סוף תמורה דילפינן ערלה בשרפה מכה"כ וה"ה דילפינן כלה"כ מערלה לענין שיעור א"כ בודאי אין כאן קושיא אלא דאין זה ברור כ"כ והנני רק מעורר:

אות מ"ז

גמרא ומי בעי ר"ש לצרופי והתניא רש"א כל שהוא למלקות, התפארת ירושלים בשבועות פרק ג' אות י"ד הקשה לשיטת רש"י דטעמא דר"ש דכ"ש למלקות הוא משום דס"ל דסתם אכילה בכ"ש, א"כ בכלאי הכרם דלא כתיב אכילה מודה ר"ש דבעינן כזית למלקות, וא"כ מאי פריך הגמ' כאן ומי בעי ר"ש לצרופי הא בכלה"כ מודה ר"ש דבעינן כזית למלקות עכ"ד, ואין אני מבין כלל קושיתו הרי עכ"פ גבי ערלה כתיב אכילה שלש שנים ערלים לא יאכל, ושפיר פריך הש"ס לר"ש למ"ל צירוף הרי על החצי שיעור ערלה חייב גם בלא צירוף כלה"כ, גם עיקר היסוד דהיכא דלא כתיב אכילה מודה ר"ש דבעינן כזית למלקות לשיטת רש"י אין זה ברור כלל לענ"ד, ותו דהרי רש"י ותוס' בסוף תמורה כתבו דערלה היא בשרפה דילפינן לה בהיקש מכלה"כ, וא"כ הרי אין היקש למחצה וילפינן כלה"כ מערלה דבמשהו חייב לר"ש דהרי בערלה כתיב אכילה ואין להאריך כאן בדבר זה, ולענ"ד אדרבה מכאן יהיה ראיה לשיטת רש"י בדעתו של ר"ש נגד שיטת הריטב"א בדעתו של ר"ש, דהנה יש לחקור לר"ש דס"ל כ"ש למלקות ולא אמרו כזית אלא לענין קרבן, איך הוא לשיטתיה בחולה שיש בו סכנה שמאכילין אותו איסור פחות

פחות מכשיעור שלא יאכל כזית בכדי אכפ"ר, וזהו הוא מבואר אליבא דרבנן ואיך הוא אליבא דר"ש בזה כיון דס"ל כ"ש למלקות, ונראה דזה תלוי בטעמא דר"ש דלרש"י דטעמא דר"ש הוא דס"ל סתם אכילה בכ"ש, ודאי דאין לר"ש לומר שיאכילו פחפ"ח מכשיעור דהרי גם כ"ש הוא לדידיה שיעור שלם בדברים שאין בהן כרת אלא לאו בעלמא עכ"פ, אבל להריטב"א דגם ר"ש מודה דסתם אכילה בכזית אלא דמזיד חייב מלקות אכ"ש משום דאחשביה ליה להכ"ש, ולהכי קרבן דאתי על שוגג דלא שייך אחשביה מודה ר"ש דאינו חייב אלא על כזית, א"כ כשמאכילין לחולה איסור פחפ"ח מכשיעור דודאי לא שייך לומר דאחשביה ודאי שמאכילין אותו פחפ"ח מכשיעור כמו אליבא דרבנן, ולענ"ד הדבר ברור מאוד, וא"כ קשה לי לשיטת הריטב"א מאי פריך הש"ס כאן ומי בעי ר"ש צירוף והא ס"ל כ"ש למלקות, מאי קושיא הרי אכתי גם לר"ש נפ"מ גדולה לדינא אם מצטרף אם לאו דאם מצטרף למשל ערלה וכלה"כ אין מאכילין לחולה ח"ז ערלה וחצי זית כלה"כ בכדי אכפ"ר כדין איסור אחד, ואם לא מצטרפי מאכילין שפיר לחולה חצי זית ערלה וח"ז כלה"כ אפי' בתוך שיעור אכפ"ר ומאי פריך הש"ס כאן אע"כ דטעמיה דר"ש אינו משום דאחשביה כהריטב"א אלא דס"ל דסתם אכילה בכל שהוא, ולענין קרבן הללממ"ס הוא דבעינן כזית ולענ"ד היא ראיה נכונה לשיטת רש"י מיהו הא ודאי נראה ברור דלכל השיטות לענין יוהכ"פ מודה ר"ש דאין חייבין על אכילה פחות מככותבת ועל שתיה פחות ממלוא לוגמיו ובכדי אכפ"ר דוקא, שהרי ביוהכ"פ ביתובא דעתא תליא מילתא ולא מיתבא דעתא בפחות מככותבת ומלוא לוגמיו בשיעור אכפ"ר כביומא (דף פ' ע"ב), ובפרט דלענין כרת י"ל דמודה ר"ש דבעינן שיעור כמו שחקר בזה הצל"ח ועוד אחרונים, ובאמת מבואר בירושלמי דפסחים פרק אלי עוברין דר"ש מודה דכרת ליכא רק על שיעור שלם ע"ש ואכילה ושתיה דיוהכ"פ ה"ה בכרת ודו"ק:

אות מ"ח

והנה כבר כתבנו על דברי התוס' בשם רבינו יקר דר"ש מורה דבתערובות בעינן שיעור שלם, שהקשו עליו רבים משבועות (דף כ"א ע"ב) ומה שתירצו רבים ע"פ הריטב"א הנ"ל, אלא שיש סתירה לרבינו יקר מירושלמי מפסחים פרק ג' דשם מבואר דבתערובות נמי ס"ל לר"ש דלוקין אכ"ש וכבר עמדו ע"ז מפרשי הים בגליון הש"ס שם ועיין שם בדברינו, ומ"מ אפשר ליישב דלא תקשה על רבינו יקר מהירושלמי הזה, די"ל דעד כאן לא קאמר רבינו יקר דבתערובות מודה ר"ש דבעינן שיעור שלם, אלא כשאכל עם התערובות שיעור שלם דאז אמרינן דאע"ג דבהתערובות יש משהו איסור מודה ר"ש דפטור שהרי אינו חשוב אצלו רק כזית שלם אבל אם אכל חצי זית שיש בו רביע זית

איסור ורביע זית היתר הרי חזינן דחשוב אצלו גם פחות מכזית שהרי אכל ביחד רק חצי זית, ס"ל באמת לר"ש דחייב גם על הרבע זית של איסור מלקות שהרי חשוב אצלו גם פחות מכזית. דמה לי חצי כזית ומה לי רבע כזית וחייב אף שהיה בתערובות, וגם בזה כבר לא קשה משבועות שם על רבינו יקר דשפיר מוכיח שם הש"ס דר"ע לא ס"ל כר"ש דלר"ש למ"ל שיהא כדי לצרף כזית הרי אדרבה אם אין בי לצרף כזית ואכלי ודאי חייב על משהו היין אף שהוא בתערובות, וממילא גם מהירושלמי לקמ"ד דשם פריך הירושלמי אהא דאמרו על עירובו סופג ארבעים במה אנן קיימין אם ברוב חמץ הרי חייב כרת ואם בשרובו מצה הרי אדם יוצא בו ידי חובת מנה בפסח, ומשני דלית ביה כזית וכר"ש דאמר כ"ש למלקות [ולא לכרת] דאע"ג דר"ש מורה באכל כזית בתערובות יחד דפטור ממלקות על המשהו חמץ כרבינו יקר, מ"מ בליכא בכל התערובות יחד עם ההיתר כזית ודאי ס"ל לר"ש דלוקה גם אכל שהוא איסור אף בתערובות כן י"ל לחומר הנושא ודו"ק היטב:

אות מ"ט

והנה התוס' בשבת (דף פ"ט ע"ב) ד"ה אסורין ומצטרפין דברי מעניני צירוף ומהראוי לבאר כאן דבריהם. דהתוס' שם מחלקין דלמלקות מצטרפין שלשה איסורין שהם ממין אחד ולחטאת לא מצטרפי וזה צריך הסבר דבשלמא פגול ונותר מצטרפין למלקות לחוד מקרא דלא יאכל כי קודש הם ופסוק זה אינו שייך לענין חטאת להכי לקרבן לא מצטרפי, אבל אביי דס"ל דאפי' שני איסורין אחרים ממין אחד מצטרפין קשה מאי שנא מלקות מחטאת ובאמת שהרמב"ן ס"ל דגם פגול ונותר מצטרפין נמי לקרבן דכיון דילפינן מקרא דלא יאכל כי קודש הם דמצטרפין מצטרפין לכל דבר. והא דאמר משני מינים פטור הוא קאי אחלב ודם ודו"ק, ולהתוס' שני איסורין ממין אחד מצטרפין לאביי וה"ה כמה מינים מאיסור אחד, ולפ"ז הא דפליגי אמוראי לעיל אם נבלת בהמה טהורה עם נבלת בהמה טמאה מצטרפין הוא משום דשני מינים הם, וא"כ לר"מ דמפיק מלא תאכל כל תועבה כל האיסורים אפי' ממינים שונים מצטרפין כמו מאיסור אחד לרבנן, וא"ת א"כ בכריתות ר"פ אמרו לו דבריש המשנה פליג ר"מ וכן פליג בסיפא ע"ש לענין דכמה ישהה, ואמאי לא פליג גם במציעתא דממינים הרבה שאם אכל חצי זית ממין זה וח"ז ממין אחר דפטור הו"ל לר"מ לפלוג ולומר דחייב. י"ל דקרא דל"ת כל תועבה דמניה יליף ר"מ דכל איסורין מצטרפין כייל גם הני איסורין דליכא בהו רק לאו לחודא ולא קרבן משו"ה אינן מצטרפין רק למלקות ולא לקרבן, ושם בפרק אמרו לו הרי לענין קרבן איירי ומודה ר"מ לרבנן דאיסורים מחלקין, ועוד י"ל כסברת התוס' דפגול ונותר אע"ג דנפקי להו מלא יאכל כי

קודש הם הא כייל נמי בשר טמא דליכא עליה רק מלקות, משו"ה לא מצטרפין רק למלקות ולא לקרבן וזה נכון, והנה הרב אור שמח כתב דהא דלאביי מוכח דר"מ ס"ל דאפי' שני איסורין משני מינים מצטרפין, הייני דוקא בשני איסורין דמנו קיימי בהדי הדדי כערלה וכלאה"כ דערלה יכולה להיות גם כלאים בכרם ומצו חיילי שניהם על דבר אחד להכי אפי' כשהם נפרדים מצטרפי, אבל נבלה עם טמאה למ"ד אין איסור חע"א וכן חלב על דם דלא אפשר לחול אהדרי במציאות מודה ר"א דאינם מצטרפין. ולפ"ז א"ש בפשוטו הא דלא פליג ר"מ בפרק אמרו לו כמש"כ לעיל דשם קאי אחלב ודם להרמב"ן ומודה ר"מ דלא מצטרפי, ובזה אין אני צריכין עוד למה שנדחקו התוס' לאביי למ"ל קרא דפגול ונותר מצטרפין הא לדידיה כל האיסורין מצטרפין, דפגול ונותר הא אין יכולין להיות אהדדי דנותר הוא בדבר שהיה לו שעת הכושר והיתר לכהנים ופגול היא בדבר שלא היה לו שעת היתר לכהנים וא"כ גם לדידיה אין מצטרפין להכי בעינן דלא יאכל כי קודם הם עכ"ד. ועיין כריתות (דף י"ד ע"א) מה שפלפל הש"ס שם עוד כתב הרב אור שמח דאין להקשות לר"מ למ"ל קרא בנזיר דאיסורי נזיר מצטרפין כמו זג ויין הרי כל האיסורין מצטרפין זע"ז, די"ל דדוקא דבר האסור לכל ישראל נקרא תועבה דומיא דערלה וכלאי הכרם, אבל דבר המותר לכל ישראל ואסור רק לאיזה פרט כמו איסור יין וכיוצא בי לנזיר אינן בכלל לית כל תועבה דאין זה תועבה משו"ה בעינן קרא שיצטרפו, והמאירי בנזיר כתב בשם הרשב"א דבנזיר אכילה ושתיה נמי מצטרפין, ולא שייך למילף איסורין שבכל התורה מנזיר דאכילה עם שתיה מצטרפין כמו דילפינן מנזיר ענין טעם כעיקר, דגבי נייר באין כאחד בתחילת הנזירות וחד בלא חבריה לא מצי חייל לכו"ע, בין לרבנן ובין לר"ש דפליגי בנדר מאחד מהן אי הוה נזיר מכולן, וא"ת הרי ר"ש ס"ל בפ"ב דערלה דאפי' שני מינים מאיסור את אין מצטרפין ואמאי לא יליף מנזיר שיצטרפו, י"ל דר"ש לטעמיה בנזיר (דף ד') דלא דריש כלל הך קרא כל היוצא מן היין דאיסורי נזיר מצטרפין זע"ז ובספרי נשא פיסקא כ"ד איתא אשר יעשה מגפן היין ללמדך שאם אכל כזית מכולן שהיא לוקה, ומכאן אתה דן לכל איסורין שבתורה ומה נזיר שאין איסורו איסור עולם וכו' מצטרפין זע"ז בכזית שאר איסורין שבתורה וכו' דין הוא שיצטרפו זע"ז בכזית עכ"ל, וצ"ע למאן אזיל הך ספרי לר"ש הא לא בעי צירוף ולרבנן שני איסורין בכל התורה לא מצטרפי ולר"מ למ"ל למילף מנזיר הא כבר ידעינן לה מקרא דל"ת כל תועבה, והנה בתוספתא פ"ג דמכות איתא דמע"ש וביכורים שאכלן חוץ לחומה מצטרפין דברי ר"מ וחכ"א וכו' וגם זה בעי ביאור ופירוש עמוק ואיני יכול להאריך יותר ורק מראה מקום אני לך לפלפל, וגם צ"ע מאי מקשו התוס' שם למ"ל

קרא דלא יאכל כי קודש הם, הא אצטריך טובא היכא דהם משני מיני איסור כמו חלב פגול ובשר נותר ומכ"ש לחם עם בשר דהוי שני מינים ואפ"ה מצטרפין, משא"כ בשאר איסורין דאין מצטרפין רק במין אחד זולת לר"מ, אם לא דסברת התוס' היא לאביי דכל היכא דשווין בטעמן מצטרפין אפי' איסורין הרבה, ואם לא שוו בטעמא אפי' באיסור אחד פליגי חכמים על ר"מ וס"ל דלא מצטרפי ועיין בפליתי סי' צ"ח, ולפ"ז צ"ע בכל הני משניות דפרקין דמחלק בין שני איסורין לאיסור אחד, וכבר אמרתי שהנני רק מעורר ועיין שם בשבת במהרש"א ובהגהות הג"מ ר' שמחה מדעסויא ז"ל ודו"ק:

אות נ'

במשנה הבגד והשק וכו' עיין במל"מ פכ"ג מה' כלים ה"ג, ולעיין מה דאיתא כאן בגמ' לאחיזה כל שהוא כתב הרמב"ם שם דהאי כל שהוא לאו דוקא, דעכ"פ צריך שיהא בו לא פחות משלש על שלש דלא כהמפרש ורגמ"ה ותוס' כאן ובסוכה (דף י"ז ע"ב) והראב"ד שם השיג עליו ועיין בספר באר יצחק חח"מ סי' ה' ענף א':

שם במשנה אר"ש מה טעם מפני שהן ראוין ליטמא מושב. דרכו של ר"ש לדרוש טעמא דקרא מכ"ש טעמי המשנה בכ"מ, ולעיל בסמוך תניא אר"ש מה טעם שאפשר לשני שיעשה ראשון, ולא סגי ליה שם טעם הפשוט דכל שטומאתן ושיעורן שווין מצטרפין. ושם הרי טומאתן ושיעורן שווין דשניהם אינם מטמאין רק במגע ותו לא ודוקא אוכלין ומשקין ולא אדם וכלים ושניהם שיעורן כביצה, י"ל דמ"מ אין טומאתן שוה לגמרי דראשון מטמא גם חולין אבל שני פוסל רק תרומה ושלישי אינו פוסל רק קודש, והרב משנה אחרונה הוסיף דר"ש אזיל לשיטתיה בערלה פ"ב דאין שני שמות ממין אחד מצטרפין וה"נ ראשון שני ושלישי כשמות מחולקין דמו, משו"ה הוצרך ר"ש טעם וסברא אחרת למה הני מצטרפין, אמנם הרמב"ם פ"ד מה' טומאת אוכלין כתב באמת הטעם הפשוט דמצטרפין לפי שטומאתן ושיעורן שווין, וגם לסברת הרב משנה אחרונה דר"ש אזיל לשיטתיה בערלה שם, והרי הרמב"ם פוסק כרבנן דר"ש דשני שמות ממין אחד מצטרפין ולכן לא בעי לטעם והסבר אחר למה מצטרפין, אך במשנה דידן הרי ודאי אין שיעור בגד ושק ועור וכו' שווין כמפורש במשנה דידן גופא ובמפרשיה, להכי אר"ש הטעם שראוין לטמא מושב:

אות נ"א

והנה מהראוי לסיים מעין הפתיחה דפרק זה בתחילה הוא מדבר מעניני מעילה נחתום ג"כ בענין מעילה, דיש להסתפק לשיטת רש"י בגיטין (דף י"ב ע"ב) דאין הקדש חל על פחות משו"פ, איך הדין אם הקדיש פחות משו"פ היום וחזר והקדיש למחר פחות משו"פ

אם מצטרפין להיות קודש גמור דלמעול בהו אם לאו, והמל"מ פ"ד מה' טומאת אוכלין חקר כעין זה לענין טומאה לשיטת התוס' דאוכל פחות מכביצה לא מקבל טומאה, אם ב' חצאי בצים שנגעו כל אחד בפני עצמו בטומאה ואח"כ נצטרפו והרי הם כביצה אם הם טמאין, או דלמא כיון דבשעת קבלת הטומאה לא הוה בכל אחד כשיעור הצירוף שאח"כ לא מהני והביא המל"מ שם ראיה דמצטרף, והשעה"מ פ"ו מה' ברכות חולק עליו וס"ל דלא מצטרף מהראיות שהביא שם לדעתו, ועיין ביומא (דף פ"א ע"א) בתוס' ד"ה כל, ומפלוגתת רב המנונא עם רבא בזבחים (דף ל"ד ע"א) בשני חצאי זתים של חוץ לזמנו והפסק חצי זית חוץ למקומו באמצע אי מצטרפי, מבואר דבלא הפסק חצי הזית דחוץ למקומו לכו"ע ויקץ כישן הפגול ע"ש ואפשר דה"נ בנידן דידן, ועיין בספרי תקנת השבים סי' כ"ג מש"כ שם, ובאמת שרש"י עצמו בגיטין שם, (דף י"ב) שכתב בזה"ל בד"ה פחות פחות משו"פ עד שלא תצטרף הפרוטה יפרענה דלא חייל הקדש אפחות משו"פ עכ"ל. הרי כמעט מפורש דאלו המתין עד שתצטרף שתי חצאי הפרוסות הוה חל ההקדש והיה אסור לפרוע דהוה בה מעילה:

אות נ"ב

והנה בפסחים (דף כ"ט ע"א) האוכל חמץ של הקדש במועד מעל וי"א לא מעל מאן י"א וכו', והקשה מהר"ם מינץ הא פ"כ איירי בהקדישה ואח"כ נתחמצה דאל"כ לא חל ההקדש כבפסחים (דף ל"כ) דמפריש תרומת חמץ לכו"ע אינו קדוש, וא"כ דקדושה היתה מעיקרא איך חל איסור חמץ על איסור הקדש כיון דלר"ש קאי התם כדפירש"י שם, ור"ש הרי ס"ל בכ"מ דאין אחע"א אפי' בכולל וחמור, ותירץ דמדאגביה קנייה ויצא לחולין ואחמץ אינו חייב עד שיאכל ואז כבר שב להיות חולין, אלא דא"כ קשה להיפך מ"ט די"א דלא מעל כיון דהאיסורין אינן באין כאחד, ותירץ עפ"מ שהסבירו הראשונים החילוק שבין הדיוט לגזבר דהדיוט כיון דאגביה מעל וגזבר אינו חייב עד שיהנה, משום דהדיוט אע"פ שלא ידע שהוא של הקדש עכ"פ ידע שאינו שלו רק של אחרים ונתכוין לגזול משו"ה מעל בהגבהה, משא"כ הגזבר דסבר שהוא שלו ולא היה סבור לגזול כלל משו"ה לא מעל עד שיהנה עיין מל"מ פ"ו מה' מעילה ובשמ"ק בב"מ, וא"כ שפיר ס"ל להי"א א לא נוכל לומר מדאגביה קניה, דהא עיקר הטעם דמעל אף בחמץ שלאחר הפסח אסור בהנאה לר"ש משום קנסא ולא שוה מידי, מ"מ הא בהקדש לא קנים כיון דאתה רואה של גבוה כדפירש"י ז"ל, וא"כ לשיטת רש"י דמיירי ששגג בהקדש והזיד בחמץ א"כ בשעת ההגבהה לא כיון לגזול וסבר שהוא שלו ואפי' אם ידע שאינו שלו הרי חמץ של הדיוט אסור לעולם מקנסא ולא שוה מידי, א"כ ה"ה דומה לגזבר דאינו מועל עד שיהנה

ולא בהגבהה, וא"כ חיוב המעילה וחיוב כרת דחמץ שניהם באו כאחד בשעת אכילה ע"כ דברי המהר"ם מינץ אבד"ק אובין ישן יע"א ועוד האריך ע"ד הפלפול והחידוד:

ואמת דבעיקר קושיתו איך חל איסור חמץ על הקדש, י"ל דמשכח"ל בשאמר על עיסה שעם חימוצה תקדש דחל איסור הקדש ואיסור חמץ בב"א, ובאיסור בב"א מודה ר"ש דאחע"א עיין תמורה (דף כ"ה) ובשאגת אריה סי' ס' ובתוס' זבחים (דף מ"ה ע"ב) ע"ש, ואפי' אם נימא דגם בכה"ג אי אפשר לחול ההקדש אכתי משכח"ל כגון שבשעה שאכל כזית מחמץ אכתי לא היה בהכזית שו"פ והתוס' כתבו בשבועות (דף כ"ג ע"ב) דאחצי שיעור חל איסור אחר דלקרבן מעילה י"ל דמודה ר"ש דבעינן כזית ואכמ"ל, ואפי' לפ"מ שכתבנו לעיל דעל חצי שיעור לא חל איסור אחר אם האיסור הראשון של הקדש עיין לעיל בפרקין, מ"מ אם נימא דב' חצאי פרוטות מצטרפין כמו דבעינן למימר כאן, א"כ משכ"ל נמי כגון שהקדיש פחות משו"פ ונתחמצה ואז חל איסור חמץ שהרי איסור הקדש ליכא עדיין כלל לשיטת רש"י, ושוב הקדיש אח"כ עוד שוה חצי פרוטה וג"כ נתחמץ אח"כ ושוב נצטרפו שתי חצאי הפרוטות וחל ההקדש למפרע ודו"ק, ועיין בזבחים (חף מ"ה ע"ב) בתוס' ד"ה אבק שהקשו דמאי איריא משום שאין נאכלין תיפוק ליה דאין איסור טומאה חל על איסור אאיסור מעילה לר"ש דאמר אין פגול בעולין ע"ש, וגם שם י"ל דמיירי שהיה בו כביצה אבל לא היה בו שו"פ וא"כ לא מעל אפי' לר"ש דלקרבן גם ר"ש מודה דבעינן שיעור כנ"ל, אבל אין לומר דמיירי שהקדיש שוה חצי פרוטה ונטמא ואח"כ הקדיש עוד שוה חצי פרוטה ונטמא, דהרי התם בעצים מיירי ולא מקבלי טומאה רק משום חיבת הקודש כדאיתא במס' זבחים דף ל"ד) וא"כ כל זמן שההקדש לא חל גם טומאה ליתא ודו"ק:

אות נ"ג

ולכאורה כקושית התוס' בזבחים שם יש להקשות גם במכילתין לעיל (דף ג' ע"ב) דאמר ר"ג אמר רב זריקת פגול אינו מוציא מידי מעילה, איך יחול איסור פגול על איסור מעילה, דבשלמא אם זריקה מוציאה מידי מעילה חל הפגול אחר שאיסור מעילה כבר ליתא אבל לרב גידל קשה, והתוס' לעיל (דף ו' ע"א) הקשו מר"ש ארב גידל והרי לר"ש בלאו"ה אי אפשר להאי סברא דרב גידל מטעם אאחע"א, [אמת דלר"ש איכא קודם זריקה עוד לאו דלא תוכל לאכול בשעריך כבמכות (דף י"ז ע"א) ועיין תוס' יבמות (דף ל"ג) ד"ה אלא, ולאו דלא תוכל הוא בכזית ומעילה הוא בפרוטה עיין מל"מ פ"א מה' מעילה, ולרב גידל קודם זריקה ליתא ללאו דלא תוכל לאכול בשעריך כבמכות שם (דף י"ח ע"ב) ודו"ק בזה היטב שקצרתי כאן מאוד] אבל לפי האמת אין כאן קושיא דהא אם לא יחול

הפגול תתיר הזריקה גם מידי מעילה, והשארת איסור מעילה אחר הזריקה בא מכח הפיגול שעל ידו אין הזריקה מוציאה מידי מעילה, וא"כ א"א לומר שהפגול לא יחול משום איסור מעילה דאין אחע"א שהרי איסורא דמעילה בא רק ע"י הפגול ודו"ק ועיין בתפארת ישראל במשנה דמעילה פ"א מרב ועיין מש"כ שם בחידושי בענין זה:

אות נ"ד

אמנם זה ברור דאע"ג דקיי"ל דבקדשים היתר מצטרף לאיסור כבפסחים (דף מ"ה ע"א), מ"מ לענין מעילה לא שייך כלל שהיתר יצטרף לאיסור, דעיקר דין מעילה הוא משום ממון הקדש וא"א לחולין להשלים הפרוטה שתהא כולה קודש וכן ברור לענ"ד דאע"ג דלענין טעם כעיקר אם בלע מאכל של חולין טעם של הקדש ונתן בו טעם לשבח, ודאי שמחויב הוא לפדות הטעם ההוא בשוויו כיון דגם בהדיוט כה"ג חייב לשלם לבעלים בעד הנאת הטעם ועיין בספרי תקנת השבים סי' מ"ז ומ"ח, מ"מ ענין חתיכה נעשית נבלה לא שייך כאן לחייב מעילה על הנאת שו"פ מהחתיכה אם אין שו"פ הנאת טעם ההקדש לבדו, דכיון דענין מעילה דין ממון הוא ולענין ממון אי אפשר לומר שהחתיכה נעשית כולה ממון הקדש, דאפי' להסוברים דמשום טעם כעיקר ההיתר נהפך לאיסור והאריכו בזה האחרונים. מ"מ לענין מעילה לכו"ע אין החולין נהפך להיות קודש משום תערובות הקדש שבו, ועיין בדורש לציון להנו"ב דרוש יו"ד וי"א מה שכתב שם לחידודא לבד:

אות נ"ה

עוד אכתוב כאן ענין חצי שיעור לענין מעילה אם אסור מה"ת, דהנה הרב דרך ים דף מ"ב ע"ב מספרו כתב וז"ל, הנה לפמש"כ הפמ"ג בפתיחה כוללת לאו"ח ח"א אות י"ז דהא דחצי שיעור מה"ת הוא משום סייג, וביו"ד סי' ס"ב וס"ה ובפתיחה לבשר בחלב ביאר יותר דזהו הכונה של חזי לאצטרופי, דחזי להצטרף לאכול בכדי אכילת פרס, ויבא לאכול שיעור שלם בכדי אכפ"ר ויחשוב בדעתו שהוא יותר מאכפ"ר, וכן דעת השאגת אריה סי' פ"א והנו"ב מהדו"ת חאו"ח סי' נ"ג, עפ"ז נ"ל לחדש דאיסור מעילה דמצטרפת אפי' לזמן מרובה גבה ח"ש מותר מה"ת כיון דלא שייך גבה סייג הנ"ל משום חשש שמא יאכל בכדי אכפ"ר ויסבור שהוא יותר מכדי אכפ"ר, כיון דאפי' לאחר שלש שנים נמי מצטרף, והרשב"א בגיטין (דף י"ב) הקשה בהא דהמקדיש ידי עבדו עושה פחות פחות משו"פ אמאי מותר הא ח"ש אסור מה"ת, ואם נימא דבמעילה ח"ש מותר מה"ת א"ש כמובן:

אות נ"ו

וי"**ל** עוד יותר דאף באיסור חלב וכדומה דח"ש אסור בהו מה"ת, מ"מ במוקדשין דשייך בהו מעילה ח"ש מותר בהן מה"ת אפי' לענין איסור חלב וכדומה, כיון דאין לגזור גם בהו שמא יאכל כזית בכדי אכפ"ר ויסבור שהוא יותר מכדי אכפ"ר, דהרי גם לאחר שיעור אכפ"ר אסור לאכלו משום דרבע עליה איסור מעילה דמצטרף אפי' לזמן מרובה, ובזה יתישב מה דקשה בהא דדייק הש"ס בכריתות (דף כ"ג ע"ב) דבקדשים אחע"א בכולל אף בקל על חמור, מדס"ל לרבי דכל חלב לה' אתי לרבות אימורי קדק"ל למעילה וחל איסור מעילה על איסור חלב ע"ש, וקשה מאי ראיה היא זו לאיסור כולל הא י"ל דאיסור מעילה על חלב הוה איסור מוסיף, דאחלב אינו חייב רק באכל כשיעור בכדי אכפ"ר ומעילה מצטרפת אפי' לזמן מרובה, עיין בשו"ת בית יצחק חיו"ד סי' פ"ח שהעיר בזה, ועפמש"כ א"ש דאין לומר דמעילה הוה איסור מוסיף איסור דזמ"ר, כיון דמשום זה שמצטרף לזמ"ר עי"ז יגרע מהחלב האיסור של ח"ש דעד השתא היה חצי שיעור שלו אסור מה"ת, והשתא שמצטרף לזמ"ר ח"ש של חלב זה מותר מה"ת משו"ה לא הוה מוסיף [איברא די"ל דעיקר הקושיא מעיקרא לקמ"ד דאיסור מוסיף הוא רק מה שנתוסף איסור חדש מה שלא היה בראשון, אבל מה שנתרחק האיסור לזמן יותר. מרובה אין זה איסור מוסיף, והרי הטעם המלך בה' יסודי התורה פקפק גם אהא דשלא כדרך אכילתן הוה איסור מוסיף, מטעם דהא לא נתוסף איסור חדש רק הרחבת איסור אכילה ע"ש] וכסברא זו כתב העמק יהושע בה' יוהכ"פ על קושית השאגת אריה שהקשה על התוס' דס"ל דיוהכ"פ על נבלה הוה רק כולל הא הוי גם מוסיף דמשום יוהכ"פ אסור אף שלא כדא"כ, ומתרץ העמק יהושע כיון דיוהכ"פ שיעורו בככותבת ונבלה בכזית לא נחשב יוהכ"פ מוסיף נגד נבלה כיון דמאי דמוסיף בשיעור מגרע בשלא כדא"כ ע"ש, ונהי דתירוצו על קושית הש"א לא מיחוור דהרי משום יוהכ"פ לא בא גירעון באיסור הנבלה דהרי גם ביוהכ"פ חייב אנבלה בכזית, ורק משום חיוב דיוהכ"פ בעינן שיעור ככותבת, אבל גוף הסברא דאם מגרע בשאר ענין את האיסור אין זה איסור מוסיף ס"ל עכ"פ להגאון עמק יהושע כוותן, ובנ"ד שפיר בא גרעון איסור דח"ש על איסור חלב גופא מכח איסור מעילה דמצטרף אפי' לזמ"ר משו"ה מותר בו מה"ת ח"ש וכמו שנתבאר. ובכריתות (דף ט"ו ע"ב) במשנה שם חשיב ר"ע הא דמעילה מצטרף אפי' לזמ"ר לחומר נגד נותר, ועיין בתוס' פסחים (דף ל"ג ע"א) ד"ה ומינה שחשבו נמי ענין הצירוף לזמ"ר דמעילה לחומרא, ומ"מ אין זה סתירה לדברינו דאע"פ דלענין אין איסור חל על איסור אין זה נחשב איסור מוסיף מ"מ חומר מיהו הוה: **ולפ**"ז לר"ל דס"ל דחצי שיעור מותר מה"ת שוב לדידיה הוה מוקדשין על חלב איסור מוסיף הא דהקדש מצטרף אפי' לזמן מרובה, כיון דלדידיה לא יצמח מזה שיצטרף

לזמ"ר שום קולא אחלב שהרי גם בלאו הכי ח"ש מותר מה"ת, ומיושב בזה קושית התוס' בשבועות (דף כ"ד ע"א) ד"ה באיסור שהקשו לר"ל דס"ל דלא אמרינן איסור כולל באיסור הבא מ"י עצמו, א"כ איך חל איסור מוקדשין אחלב הרי הקדש הוא איסור כולל הבא ע"י עצמו ע"ש, ולהנ"ל א"ש דלר"ל איסור מוקדשין אחלב איסור מוסיף הוא דמצטרף אפי' לזמ"ר, ומוסיף חל אפי' באיסור הבא ע"י עצמו עכ"ד הרב דרך ים פטפוטי אורייתא טבין הראוין להביאן ולהשיב עליהן בקצרה:

דבאמת יסוד דבריו דבמעילה חצי שיעור מותר מה"ת אפי' למ"ד דבכל התורה, ח"ש אסור מה"ת מטעם דמצטרף אפי' לזמ"ר הוא תמוה, ובמזיד גם מעילה אינה מצטרפת למלקות לזמ"ר, אע"פ שגם המנחת חינוך מצוה קכ"ז כתב ג"כ דמעילה גם במזיד מצטרף לזמ"ר לענ"ד אין הדבר כן דרק לענין שוגג לקרבן מעילה מרבינן לקמן (דף י"ח ע"ב) מתמעול מעל אפי' לזמ"ר, ובכריתות (דף י"ח ע"ב) איתא דיוכ"פ לא מכפר אפלגא שיעורא דמעילה, ובב"מ (דף נ"ד רע"ב) יש קרא לרבות פחות משו"פ דהקדש אפי' להשבון, וא"כ אדרבה אפי' לר"ל דבכה"ת ח"ש מותר מה"ת במעילה מודה דאסור מקרא דואת אשר חטא מה"ק ישלם, וגם דבירושלמי פ"ו ה"א דתרומות איתא דבאיסורי הנאה מודה ר"ל דח"ש אסור מה"ת ומעילה הא איסור של הנאה הוא, וקרא דואת אח"ט מן הקודש ישלם אתי לכו"ע לומר דאף על פחות משו"פ חייב בהשבון, ובתומים סי' ס"ו סמוך לסוף הסימן כתב וז"ל דאף דאין מעילה בפחות משו"פ מ"מ איסורא מיהא איכא ולא גרע מכל ח"ש שבתורה עכ"ל, ובזה באמת אולי אפשר ליישב קושית התוס' בשבועות הנ"ל שהקשו לר"ל איך חל איסור מוקדשין אחלב כיון דמוקדשין הוא איסור הבא ע"י עצמו, די"ל דמוקדשין אחלב לשיטת ר"ל הוא איסור מוסיף דח"ש של חלב מותר מה"ת וח"ש של מוקדשין אסור מה"ת, אלא דצריך עדיין עיון הרבה אם הא דח"ש אסור מה"ת מקרי איסור מוסיף ואכמ"ל בזה, ודע דמ"מ בספרי תקנת השבים סי' כ"ג כתבתי דיש מקום לומר דהנאה שאינה של כילוי ח"ש מותר מה"ת בקדשים לדעת מהרלנ"ח דבכל התורה דבר שהיה לו שעת הכושר ח"ש שלו מותר לכו"ע עיין מל"מ פ"א ה"ז מה' חמץ, והקדש הרי הו"ל שעת הכושר א"כ הא דח"ש שלו אסור מה"ת הוא חידוש וכל למעט בחידוש עדיף ועיין בהגהות הרש"ש בקדושין (דף נ') ובדורש לציון דרוש יו"ד ועיין בתוס' נדרים (דף ל"ד ע"ב) ד"ה היתה לפניו ככר וכו' שלענ"ד דבריהם תמוהין וצע"ג:

ודע דאע"ג שהחלטנו לעיל דהא דחצי שיעור באיסורין אסור מה"ת הוא לאו דוקא חצי אלא שליש או רביע או גם פחות מזה ע"ש. מ"מ כל שהוא ממש י"ל דבין במעילה

ובין בכל האיסורין מותר מה"ת, כמש"כ הכסף משנה בה' חמץ (פ"א ה"ז) דמה דקיי"ל דלוקין מכת מרדות על פחות כזית היינו דוקא דבר הראוי עכ"פ להקרא פחות מכזית אבל משהו ממש לא, והנה הא דקיי"ל דאסור לגזול אפי' פחות משו"פ כתב הרב המגיד כה' גנבה (פ"א ה"ב) דהוא מטעם חצי שיעור, וכ"כ הסמ"ע בח"מ (סי' שנ"ט) א"כ כל שהוא ממש ליכא איסור בו מה"ת עכ"פ, ואף שהכ"מ שם הקשה דא"כ איזה גבול יש בפחות מכשיעור מה שאסור ומה שמותר מה"ת, הנה אף אם אמנם שקשה למצא גבול כזה בכל האיסורין, אבל בעניני ממון הגבול הוא ברור, דכל שהוא מעט הכמות כ"כ עד שאין דרך בני אדם להקפיד עליו כלל כחטה אחת ושעורה אחת או קטניות אחת וכדומה, שאפי' צערא בשעתו לית ליה לשום אדם עליה, זהו כל שהוא שמותר מה"ת אפי' להכ"מ, ויתיישב בזה מש"כ הכ"מ בעצמו בה' מעילה (פ"ב הט"ז) בשם הריק"ו דבאין שו"פ בהגיזה ליכא איסור מעילה וכ"כ השמ"ק בבכורות (דף י"ד ע"א אות ג' ע"ש) והקשה המל"מ דמ"מ הרי אסור מה"ת משום חצי שיעור והארכתי בזה בספרי תקנת השבים, ולדברינו י"ל דהשמ"ק והר"י קורקוס כונתם למשהו ממש וא"ש עם שהוא דוחק מעט, אולם בזה יתורץ ברחבה קושית המהרש"א בסנהדרין (דף ק"ח ע"א) ד"ה כמקל שהקשה הא ב"נ נהרג על פחות משו"פ, ולדברינו י"ל שלקחו כל אחד משהו ממש ודו"ק שקצרתי:

פה אני מוצא נכון לבאר ענין שיעור אכילת פרס כמה הוא, וכבר נשאל ע"ז הח"ס בליקוטי השו"ת סי' ט"ז ע"ש שהשיב שאין לו קבלה ע"ז. אכן העלה בכחו הגדול שעכ"פ אין השיעור יותר מתשעה מינוטין וע"כ יש להחמיר שלא להאכיל איסור לחולה שיש בו סכנה כזית בכדי תשעה מינוטין אם אפשר, אבל זהו השיעור למעלה שאינו יותר מט' מינוטין אבל אכתי אין אני יודע השיעור למטה, כגון לענין אכילת כזית מצה וכיוצא בזה בכמה מינוטין אנו חייבין לאכול הכזית שנהיה בטוחים שיצאנו ידי חובתינו, שזה אין מבואר מדברי הח"ס ושאלתי זה מהגאון רשכבה"ג רבינו יוסף ראזין שליט"א וזוהי תשובתו:

על דבר שיעור אכילת פרס זמן מבואר אין לנו רק קצת יש להביא ראיה מהך דזבחים דף ל"א ע"ב דשם מבואר דהקטרת כזית הוא זמן גדול מאכילה ע"ש, והנה זה מבואר במנחות דף כ"ו ע"ב דלמ"ד שם משמשלה בו האור די בשיעור שקיעה ע"ש, ועיין בתוס' מנחות דף נ"ז ע"ב גבי שיעור קרימה בתנור מהא דשבת דף כ' וע"ש בפסקי תוס' דזהו כמאכל בן דורסאי ע"כ, והנה רבינו הרמב"ם ז"ל בהלכות ק"ש פ"א הי"א כתב דשיעור הנ"ל בגדר עשירית שעה והוא חד גדר עם שקיעה עיין שבת דף ל"ד ע"ב ע"ש בהך דרבה

וכו', וכבר ידוע שיטת ר"ת בזבחים ומנחות גבי שקה"ח לגבי דם. אך באמת רק בדבר הנעשה משני מציאות יש עליו ב' הפועלים וכמו בעירובין דף ע"ו ע"ב גבי כותל שבין שתי חבורות ובירושלמי סוף ב"מ גבי מיבש ובבכורות דף ז' ע"ב גבי עור הבא ובכ"מ, והזמן שהוא נעשה משני הזמנים לא מחמת חלוקת השטח רק מחמת יש בו שני הדברים לכן הדבר הוא כן. מקום שצריך יום כשר זה הזמן וכן מקום שצריך לילה כשר זה הזמן. רק מקום שפסול לילה פסול זה הזמן ומקום שפסול יום פסול זה הזמן ומאוד יש להאריך בזה ואכ"מ, עכ"פ נראה שרק בערך ששה מינוט הוא הזמן של שטח השקיעה ושל שטח הזריחה מלבד הספיקות וזה יותר מאכילת פרס, וכן מאכל בן דורסאי הוא ג"כ בזה הגדר אם נימא דשיעור מיל ח"י מינוט. ובאמת יש בזה להאריך הרבה בגדר פגול אם חשב להעלותו על המזבח ותיכף להורידו משמע מכאן דלא הוה פגול רק גדר הקטרה, ועיין מנחות דף נ"ז ע"א גבי חמצה בראשה של מזבח אם זה נקרא הקרבה, וכן להיפוך למאי דקיי"ל בזבחים דף מ"ו ע"ב גבי לשם אשים לשם ריח באברים שצלאן וכו' מה יהיה אז אם גדר הקטרה או רק שרפה ועיין בספרי פ' פנחס ופ' קרח. ואם מחשב על זה אם הוה פגול דזהו רק שרפה, וזה תליא בהך דזבחים דף ל"א פ"א ושם רק בבשר אבל באימורים עיין מנחות דף י"ז ע"ב, אך רק אם אכילת מזבח שמה אכילה חולין דף פ"א ע"ב אבל אם ליכא ריח ניחח כמו אברים שצלאן חוץ או כמו אברי במת יחיד שהעלה ע"ג מזבח של ציבור עיין זבחים דף קי"ט ע"ב, וגבי במת יחיד ליכא ריח ניחח ופגול יש כמבואר בזבחים דף י"ד. אבל גדר שרפה לא אכילה ולא הקטרה דאין בזה ריח ניחח דבמה, וכן אם הקטיר בלא מלח דאף דמלח מעכב מ"מ הקרבן כשר כמש"כ הרמב"ם ז"ל בהלכות איסורי מזבח וכן הוא בתוספתא דקרבנות, אך מה ר"ל משום דגבי קרבן הקטרה אינה מעכבת רק במנחה מעכב הקומץ, או מ"מ הוה הקטרה ג"כ ואם יש בזה פגול ומאוד הארכתי בזה דאז י"ל משכ"כ התוי"ט מעילה דף יו"ד ע"א דליכא מעילה משקרב על המזבח ואז רק שרפה כמו בקטורת לא אוכל כמו באברים וכמבואר בירושלמי פ"ב דיומא וסוטה ספ"ג ע"ש בזה, ועיין משכ"כ הרמב"ם ז"ל במורה, ח"א פ"ח אם אכל אי אכילה פעולה ואכמ"ל, לכן אני מורה דיותר משששה מינוטין הוה אכילת פרס. ובאמת הארכתי בזה די"ל אם אכל בלי הפסק כלל הוה כמו הך דחולין דף ל"ב ע"א גבי השוחט בסכין רעה ובשבועות דף י"ז ע"א ע"ש, ורק אם לא חלק להאוכל זהו מחלוקת דר"מ ורבנן בכריתות דף י"ד ע"ב ע"ש בפיהמ"ש, ועיין ברמב"ם הלכות בימ"ק פ"א גבי רביעית יין מזוג וה"ד דאז הוה כהפסיק ובה' מאא"ס ואכמ"ל בזה, ומהך דזבחים דף ל"א ע"ב

לא משמע כן אך שם ר"מ דחלקו וכמו פסחים דף קי"ב ע"ב וברכות דף ל"א ע"ב ע"ש. ידידו יוסף ראזין רב דפה דווינסק עכ"ל:

הנה הבאתי כל לשונו אם כי יש בדבריו ענינים שאינם ברורים לי ואין אני בעניי יכול לעמוד על סוף דעתו מפני קוצר לשונו ורוב רמיזותיו הנעלמים מאתי, אבל עכ"פ הוא מורה מפורש להלכה למעשה שאכילת פרס עכ"פ אינו פחות מששה מינוטין, ומדברי הח"ס יודעים אנו שאכילת פרס אינה עכ"פ יותר מט' מינוטין וזה די לנו:

פרק חמישי

כי תמעול מעל אין מעל אלא שינוי. כתב המזרחי דהכונה היא אין מעילה דכתיב כאן אלא שינוי, דומיא דאין נא אלא לשון בקשה וברכות ט' ע"א) ואין עמידה אלא תפלה ואין פגיעה אלא תפלה (שם כ"ו ע"ב) וכיוצא בהם, שפירושם אין נא האמור כאן וכן אין עמידה ופגיעה האמור כאן, שהרי הכופר חוב לחבירו או הכובש שכר שכיר מביא אשם גזילות אע"פ שלא שינה מרשות לרשות ושם נאמר ג"כ נפש כי תחטא ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד וגומ' אלא ע"כ לומר כמו שכתבנו, ולשון רש"י כאן בפי' החומש אין מעילה בכל מקום אלא שינוי הוא לאו דוקא עכ"ד, ואע"ג שיש מקום לדחות ראיותיו מ"מ הנכון כדבריו:

בתוס' ד"ה ואומר וימעלו, באו"ד וא"ת ולייתי מעילה דגבי עכו"ם ולשתוק מסוטה, וי"ל דאצטריך סוטה לאשמעינן דאפי' בלא שינוי רשות כגון גזבר של הקדש אפ"ה אם נהנה מעל עכ"ל, איתא בגמ' סנהדרין (דף ק"י ע"א) וישמע משה ויפול על פניו מה שמועה שמע אמר ר' שב"נ מלמד שחשדוהו מאשת איש עכ"ל הגמ', והדבר תמוה מאוד וכבר דברו בזה הדרשנים כל אחר ע"פ דרכו, וע"פ דברי התוס' שלפנינו כאן י"ל דהנה בשקלים (פ"ה ה"ב) איתא והביטו אחרי משה וכו' אכיל הוא מיהודאי ושתי מיהודאי וכו' כלומר שהוא נהנה הרבה מכסף תרומת המשכן שהוא עליהם הגזבר, והוא מורה לעצמו היתר דכיון שהוא הגזבר אין כאן מעילה דליכא שינוי רשות, אבל באמת אין היתר כלל שהרי ילפינן מסוטה שהיא אשת איש ואינה יוצאה מרשות בעלה ע"י הביאה ונמי קראה הכתוב מעילה כמש"כ התוס' כאן, דמוכח מאשת איש דיש מעילה גם בלא שינוי רשות כיון שנהנה, וזהו שאמר רשב"נ וישמע משה ויפול על פניו שמע שחושדים אותו (שהוא נהנה בהוראת היתר שוא ושקר מכסף הקדשים שהוא הגזבר עליהם ואכיל ושתי מיהודאי כדאיתא שם בשקלים, והראיה שההיתר הוא שקר הוא] מאשת איש כלומר מסוטה דמוכח דאף דליכא שינוי רשות מעל כיון שנהנה, ואף שאין בספרי זה

עניני דרוש רבים מ"מ הבאתי זה מפני שלענ"ד הוא חידוד דרושיי נכון שעל פיהו יש לבאר גם המשך המאמר בסנהדרין שם ואני לקצר אני צריך:

תוס' ד"ה ואומר וימעלו וכו' וי"ל דאי מסוטה הוה אמינא דוקא נהנה דומיא דסוטה שנהנית וכו' עכ"ל, אע"ג דגם ע"י ביאה שלא כדרכה נאסרה לבעלה כדאיתא ביבמות (דף נ"ה ע"ב) ובשלא כדרכה רוצה הש"ס בקידושין (דף כ"ב ע"ב) לומר דליכא הנאה לדידה ועיין ברש"י סנהדרין (דף נ"ח ע"ב) ד"ה שלא כדרכה ובתוס' יומא (דף פ"ב ע"ב), מ"מ עיקר ענינא דסוטה ודאי דכדרכה היא, ותו דמעילה הרי לא שייך למילף מסוטה שלא כדרכה אם אין לה הנאה, דא"כ אמאי יתחייב קרבן מעילה אם לא נהנה ולא שינה גם מרשית הקדש וזה פשוט:

דף יח:

בגמ' אף חטא האמור במעילה פוגם ונהנה, פי' דקרבן מעילה ליכא אלא בפוגם ונהנה אבל נהנה ולא פגם בדבר שיש בו פגם או פגם ולא נהנה אפי' בדבר שאין בו פגם ליכא מעילה, מיהו איסור תורה ודאי יש בין בהנאה גרידא בין בפגם גרידא כ"כ המנחת חינוך מ"ע קכ"ז לדבר פשוט, ובאשר לדעתי יש לדבר בזה מעט הנה אנכי מוצא פה המקום לעורר את לב המעיין הישר בענין זה וזה החלי בעזהי"ת:

איתא בר"ה (דף כ"ח ע"א) א"ר יהודא בשופר של עולה לא יתקע ואם תקע יצא בשופר של שלמים לא יתקע ואם תקע לא יצא, מ"ט עולה בת מעילה היא כיון דמעל בה נפקא לחולין שלמים דלאו בת מעילה היא איסורא הוא דרכיב עלה ולא נפקא לחולין, מתקיף לה רבא אימת מעל לבתר דתקע כי קתקע באיסורא קתקע, אלא אמר רבא אחד זה ואחר זה לא יצא, הדר אמר רבא אח"ז ואח"ז יצא מצות לאו ליהנות נתנו עכ"ל הגמ', ויש להאריך אבל אתנהלה לאטי:

א) הנה הכפות תמרים שם הקשה דהא בשעה שתלש הקרן יצא לחולין כדתנן לקמן (דף י"ט ע"ב) תלש מן החטאת ובא חבירו ותלש ובא חבירו ותלש כולן מעלו, ואין לומר שנתלש הקרן מעצמו או דבתלש במזיד איירי דלא יצא לחולין כיון דאז ליכא מעילה, א"כ מאי פריך רבא אימת מעל לכי תקע לישני דמיירי שתלשו בשוגג ומעל בהתלישה ונשאר בצ"ע ובאמת אי אפשר כלל לומר דמיירי שמעל בתלישה דא"כ הרי יצא לחולין ומותר לתקוע בו לכתחילה ואמאי אמר רב יהודא דרק אם תקע בדיעבד יצא. גם מש"כ דבתלש בשוגג יצא השופר לחולין אין זה ברור כ"כ מתרי טעמא, חדא דכמו שהעולה והחטאת בעצמן אינם יוצאין ע"י מעילה לחולין, ה"נ הצמר והשופר שלהם אין יוצאין לחולין ע"י מעילה משום דקדוה"ג הם וכל קדוה"ג אין יוצא לחולין ע"י מעילה, ורק

הזריקה מתרת העור והצמר והשופר שנתלש מחיים ואכמ"ל בזה אבל הדבר ברור. שנית הא במשנה שם אמר רבי כל דבר שאין לו פדיון יש בו מועל אחר מועל, והרי גם בצמר הנתלש מחטאת וכן השופר נמי אין להם פדיון, חד דהרי קדוה"ג הם ותו דהא בעו העמדה והערכה לדינא דקדשי מזבח בעו העמוהע"ר כדפסק הרמב"ם בפ"ה הי"ב מה' ערכין, אבל יותר קשה דלמה לא מעל בשעה שהגביה השופר לתקוע בו וכן הקשה באמת בשו"ת מהר"ם מינץ ס"ו ובספר קרן אורה במעילה (דף י"ט) ד"ה נטל ע"ש, ומזה הקשו על התוס' בקדושין (דף מ"ג ע"א) ד"ה שלא מצינו שכתבו דלקח דבר של הקדש לאכלו מעל בשעת הגבהה, והקרן אורה רוצה לדחות באמת דעת התוס' משום קושיא זו אבל הרי כדעת התוס' שם דבנטילה מעל מבואר בכמה דוכתי, בחגיגה (דף יו"ד ע"ב) ובנדרים (דף ל"ד ע"ב) נטלה לאכלה מעל לפי כולה להורישה לבניו מעל לפי טובת הנאה שבה ובנדרים (דף ל"ה ע"א) ככרי עליך ונתנה לו במתנה מי מעל וכו' ע"ש, הרי ברור דקדשים שיוצאין לחולין ע"י מעילה בהגבהת החפץ לעצמו מעל ויוצא לחולין, וא"כ קושית האחרונים עצומה היא דאמאי לא מעל בהגבהת השופר לתקוע בו, ועיין בהגהות חק נתן בבכורות (דף כ"ו ע"א) מש"כ בענין זה:

ב) והרב מנחת ברוך תירץ דהא דנוטל דבר של הקדש לעצמו מעל בהגבהתו היינו דוקא כשרוצה לקנותו, כגון שסבור שהוא של הפקר ורצה לזכות בו כההיא דנדרים (דף ל"ד ע"ב) הנ"ל, או שהיה סבור שהוא של חבירו ורצה לגנבו או לגזלו, אבל אם היה סבור שהוא שלו ורק הגביהו להשתמש בו פשוט דלא מעל עד שישתמש בו כמש"כ התוס' בקדושין (דף נ"ה ע"א) ד"ה אין מועל אחמ"ו ובמל"מ פ"ו מה' מעילה ומפורש כן בתוספתא דמעילה הביאה בפ"ו ה"ה מה' מעילה, וא"כ גם שמעתתא דהתוקע בשופר של עולה מיירי בסבור שהוא שלו משו"ה לא מעל עד שתקע בו, וא"ת מאי טעמא לא קאמר דמיירי בידע שאינן שלו ומעל בשעת הגבהה, י"ל דא"כ הרי יצא לחולין בהגבהתו ומותר לתקוע בו לכתחלה ולמה אמר רב יהודא דרק בדיעבד אם תקע יצא, אע"כ דבסבור דשלו הוא מיירי ולא יצא לחולין עד שתקע בו:

ג) והאחרונים דלא תירצו כהמנחת ברוך נראה דס"ל דבסבור שהוא שלו גם לאחר שתקע בו לא יצא לחולין, דהרי הרמב"ם (פ"ו ה"ד מה' מעילה) כתב דאין מועל אחר מועל אלא בבהמה וכלי תשמיש בלבד, כיצד בקע בקרדום של הקדש ונהנה ופגם בפרוטה ובא חבירו וכו' כולם מעלו, והראב"ד השיג עליו וכתב דכיון שמעל הראשון בקרדום יצא לחולין ושוב אין השני מועל בה, א"כ להרמב"ם בסבור שהשופר הוא שלו קשה

אמאי יצא לחולין אחר שתקע בו, ובאמת כבר הקשו זה להרמב"ם דע"י תשמיש לא יצא לחולין מ"ט שופר כשתקע בו יצא לחולין:

ד) **אבל** באמת לא קשה מידי כמו שיתבאר. דבב"מ (דף צ"ט ע"א) א"ר אמי המשאיל קרדום של הקדש מעל לפי טובת הנאה וחבירו מותר לבקע בו לכתחלה, והתוס' שם ד"ה וחבירו נסתפקו אם כל הקרדום יצא לחולין אף שלא מעל רק לפי טוה"נ או דיצא לחולין לפי טוה"נ גרידא, והביאו תוספתא דבקע בקרדום של הקדש ובא חבירו ובקע וכו' כולם מעלו, והקשו התוס' דהרי כשמעל הראשון יצא לחולין, ואין לומר משום שהראשון נטל רק להשתמש בה ולהחזיר אח"כ משו"ה לא יצא לחולין דהא קיי"ל שואל שלא מדעת גזלן הוה, ותירצו דמיירי בגזבר ופירשו המהרש"א והמהר"ם שם דקושית התוס' היא. רק לפי הצד שכתבו התוס' גבי משאיל קרדום של הקדש דאע"ג דלא מעל רק לפי טוה"נ מ"מ יצא כולו לחולין משו"ה שפיר הקשו דאמאי מעל השני, אבל להצד דבמשאיל יצא לחולין רק לפי טוה"נ א"כ גם בנטל קרדום של הקדש ובקע בו לא יצא לחולין רק לפי טוה"נ משו"ה שפיר מעל גם השני, ועיין במל"מ פ"ו מה' מעילה מש"כ על דברי המהרש"א האלה, אבל הרב מנחת ברוך מחלק בין משאיל קרדום של הקדש לנטל קרדום של הקדש דהרי התוס' בקדושין (דף נ"ה ע"א) כתבו דאע"ג דנטל דבר של הקדש וסבור שהוא שלו לא מעל בנטילה גרידא מ"מ אם נתנו לחבירו מעל כיון שכונתו היא להוציא מרשות לרשות והביאו ראיות לזה ע"ש, וא"כ גבי משאיל קרדום של הקדש וסבור שהיא שלו שפיר נסתפקו התוס', די"ל דיצא כולו לחולין כיון דרצה בהגבהתו להשאילו לאחר ולהוציאו מרשות לרשות, וגם י"ל להיפך דיצא לחולין רק לפי טוה"נ שבו כיון דלא מעל רק בשיעור טובה"נ, ואין לומר דלהמשאיל יש דין שואל שלא מדעת דהוה גזלן על כל החפץ, דכיון שהיה סבור שהוא שלו לא נקרא כלל שואל שלא מדעת ולא הוה גזלן, אבל גבי נטל קרדום של הקדש לפי ההוה אמינא שבתוס' דמיירי בידע שאין הקרדום שלו דבסבור שהוא שלו ליכא מעילה, ודאי דשפיר הקשו התוס' דהו"ל לצאת כולו לחולין אף שנטלו לבקע ולהחזירו אח"כ, דכיון דשואל שלא מדעת גזלן הוה כגזל כל החפץ דמי מרשות הקדש ומעל ודאי בכולו, ותירצו דמיירי בגזבר או בסבור שהוא שלו דדינו כגזבר כמש"כ התוס' בקדושין (דף נ"ה) שם, ושפיר אע"ג דסבור שהוא שלו ליכא מעילה בנטילה והגבהה מ"מ אם נשתמש בו מעל, וזהו דלא כמהרש"א ומהר"ם באמת, אבל המעיין בתוס' מנחות (דף ק"א ע"א) שכתבו דמשאיל קרדום לא מעל רק לפי טוה"נ דסתם משאיל סבור שהוא שלו, מבואר דעתם דבמשאיל

לא יצא כולו לחולין משום דסבור שהוא שלו, אבל בנטל קרדום וידע שאינו שלו שפיר יצא כולו לחולין וכמש"כ בזה:

ה) **ופשוט** דגם לתירוץ התוס' דבנטל קרדום מיירי נמי בגזבר או בסבור שהוא שלו ולא מעל בהגבהה, היינו שלא יצא כולו לחולין, אבל כשנשתמש בו יצא ודאי לחולין הנאת תשמישו עכ"פ כמו גבי משאיל דמעל לפי טוה"נ שבו, אלא דמשאיל כיון שהוציא עכ"פ מרשות לרשות גם לפי טעותו שסבור שהוא שלו, משו"ה שפיר נסתפקו התוס' שאולי יצא כולו לחולין אע"ג דלא מעל אלא לפי טוה"נ, אבל בנטל קרדום הרי בשעת הגבהה בסבור שהוא שלו לא עלה על דעתו להוציאו לרשות אחר, משו"ה גם בשעת תשמיש אינו יוצא לחולין רק הנאת השימוש גרידא וכמבואר בתוס' מנחות שם ע"ש, ומעתה פשוט דגם הרמב"ם ס"ל כהתוס' דהנאת תשמיש יצא לחולין ופוסק כהתוספתא, אלא דבמה שכתבו התוס' דהתוספתא מיירי בסבור שהוא שלו אבל בידע שאינו שלו מעל בכולו מטעם דשואל שלא מדעת גזלן הוא, י"ל דהרמב"ם ס"ל בזה כהריטב"א הובא במל"מ פ"ו מה' מעילה דחולק בזה על התוס' וס"ל דלא יצא לחולין כולו, אבל בזה דהנאת התשמיש יוצא לחולין גם הרמב"ם ס"ל כהתוס', והראב"ד דס"ל שאין הלכה כהתוספתא אלא כשמעל הראשון יצא לחולין, ס"ל דגם בסבור שהוא שלו אע"פ שבשעה שהוא מגביה לא מעל ולא יצא לחולין, מ"מ בשעת תשמיש כיון שמעל יצא כולו לחולין אע"ג דלא מעל רק לפי טוה"נ כמו שמבואר אצלנו טעמו במקום אחר, ומעתה א"ש הך שמעתתא דשופר של עולה דמיירי דסבור שהוא שלו מה"ט שכתבנו לעיל, משו"ה לדברי הכל לא מעל בשעת נטילה ומ"מ שפיר אמרינן דאם תקע בו מעל ויצא לחולין, דע"י הנאת תשמיש טוה"נ יוצא לחולין לכו"ע אלא דלהראב"ד כי תקע בו יוצא כולו לחולין וזה ברור:

ו) **עוד** הקשה הכפות תמרים אהא דפריך אימת מעל לכי תקע כי קתקע באיסורא קתקע, והו"ל לומר דבתחילת תקיעה מעל ומ"מ יוצא בסוף תקיעה דלהטור יוצאין בסוף תקיעה, גם הטורי אבן הקשה שם דהו"ל לומר דבג' תקיעות הראשונות מעל ומה שתקע אח"כ יוצא בהן, הטיבו את אסר דברו בזה האחרונים לתרץ עפמ"ש הרשב"א בחידושיו ליבמות (דף ק"ג ע"ב) דהא דפריך אימת מעל לכי תקע היינו דאז יוצא ידי חובתו ומעל בהנאת המצוה, וע"ז קאמר דמצות לאו ליהנות נתנו, וא"כ מיירי דאין לו שום הנאה אחרת רק הנאה שיוצא ידי חובתו, ואי אמרת דאינו יוצא בג' תקיעות הראשונות א"כ הרי לא נהנה עדיין ולא מעל ולא יצא לחולין, ושוב מה שיתקע אח"כ יהיה שנית באיסור וכן לעולם ואי אפשר שימעול וזה אמת ויציב:

ז) **עוד** הקשו האחרונים אהא דאמרינן כיון דמעל בה נפקא לחולין, הרי כיון דהשופר היה דחוי מעיקרא הוה לן למימר כיון דנדחה ידחה כרמ"א או"ח סי' תקפ"ו סעי' ג' גבי שופר של עכו"ם. אך באמת לקמ"ד חדא דכיון דע"כ מיירי הכא בשופר שיש לו פדיון דאי לאו"ה הרי אינו יוצא לחולין ע"י מעילה, כמש"כ התוס' בבכורות (דף כ"ו ע"א), א"כ אינו דחוי דכל שבידו לא הוה דחוי, ואע"ג דהתם בר"ה מיירי ובר"ה א"א לפדות שאין פודין קדשים ביו"ט. מ"מ כיון דאם פדאו פדוי תו לא הוה דחוי כבסוכה (דף ל"ג) גבי הדם שענביו מרובין מעליו דאם עבר ומיעטן כשר, ופריך והא נדחה ומשני דחוי מעיקרא לא הוה דחוי, וכתבו התוס' בע"א שם ד"ה נקטם דזהו משום דכל דבידו לא הוה דחוי, ומכ"ש להמג"א באו"ח שם דמשום שהשופר היה דחוי יוצא מ"מ בדיעבד דודאי ניחא, דאע"ג דאין לתקוע בשופר של עולה מ"מ בדיעבד יצא ומעל ויצא שפיר לחולין ודו"ק:

ח) **אכן** מה שיש לכאורה לעיין בענין זה הוא לפי מש"כ המנחת חינוך דפגם ולא נהנה אע"ג שאין בו מעילה מ"מ איסור תורה יש בו כמש"כ לעיל, והדבר ודאי ישר מצד הסברא דהא לא גרע הקדש מהדיוט לענין שאסור להזיקו ולהפסידו. ונהי דאמרינן לקמן בסוגיין דמזיק הקדש פטור דכי יאכל פרט למזיק ועיין בתוס' ב"ק (דף ו' ע"א) מ"מ ודאי דאסור להזיק הקדש ולהפסידו לכתחילה מה"ת, גם מבואר בכמה דוכתי בש"ס דחששו להפסד קדשים ועשו גזרות והרחקות ע"ז, ובזה מיושב קושית השעה"מ שהקשה דבפסחים (דף כ"ו ע"א) גבי שאני היכל דלתוכו עשוי והוה הצל שלא כדרך הנאה מבואר דשלא כדרך הנאה מותר בקדשים גם לכתחילה וכתוס' סנהדרין (דף פ' ע"א) מבואר דלהניח חלב שור של הקדש ע"ג מכתו דהוה שלא כדה"נ אסור, ולדברינו אין כאן קושיא, דלהניח חלב הקדש ע"ג מכתו ודאי אסור משום דקמפסיד חלב של הקדש, אבל הנאת צל ההיכל דליכא בזה שום הפסד ופגם להקדש כיון דהוה שלא כדה"נ מותר אפי' לכתחילה וזה ברור, והנה המג"א באו"ח (סי' תקפ"ו סק"ד) כתב דשופר דבר שיש בו פגם הוא דהא כשתוקעין בו הרבה מתקלקל, וא"כ אין מעילה בשופר עד שיפגום בו שו"פ, וא"כ הא דקאמר בר"ה שם עולה דבת מעילה היא כיון דמעל נפק לחולין ע"כ הוא דבתקיעתו פגם בשו"פ מיירי, דבדבר שיש בו פגם הרי אע"פ שנהנה לא מעל עד שיפגום נמי, וא"כ קשה אמאי קאמר דבשלמים לא יצא והיינו מטעם מצוה הבאה בעבירה, כמש"כ הטו"א בר"ה שם והח"ס בחידושיו לסוכה (דף ל"א ע"ב) דאף ע"ג דרב יהודא לית ליה מצוה הבאה בעבירה בגיטין (דף נ"ה), מ"מ הכא דאם נימא לא יצא יתוקן האיסור והעבירה מודה רב יהודא דלא יצא וא"כ לא נהנה ומתוקן האיסור עכת"ד ע"ש, והרי הנהנה משלמים נמי

ליכא מעילה רק איסור תורה וא"כ כיון דעכ"פ פגם בתקיעתו שו"פ, א"כ גם אם נימא דלא יצא נמי ישאר האיסור דפגם ולא נהנה דהזיק את הקדשים ולכאורה היא הערה חזקה, אכן לענ"ד אין כונת המג"א שם רק שע"י תקיעה מתקלקל השופר קצת אבל לא כל כך עד שיהא שופר משום זה דבר שיש בו פגם לענין מעילה שהוא נגד המציאות וא"כ א"ש הכל, ויש לי עוד תירוץ על קושיא בקונטרוסי ועכ"פ הא ודאי דפגם ולא נהנה בדבר שיש בו פגם איסור תורה יש בו כהמנחת חינוך. וכן מוכח בתוס' יומא (דף נ"ט ע"ב) ד"ה הוא דאין לומר שהיו מקדשין לאפר פרה הקדש גמור דא"כ איך מזין ממנו ע"ש, ומאי קושיא הא מצות ללה"נ ואין כאן רק פגם ואם זה אסור רק מדרבנן מותר להזות דהם אמרו והם אמרו אע"כ שאסור מה"ת:

ט) אכן מה שכתב שם עוד המנחת חינוך דגם נהנה ולא פגם בדבר שיש בו פגם איסור תורה יש בו, לפי ענ"ד אין זה ברור כלל ולא ידענא מנ"ל הא:

ומצד הסברא י"ל דדוקא בדבר שאין בו פגם גזה"כ הוא דאף שלא פגם ולא הפסיד להקדש כיון שנהנה מעל, אע"פ דבהדיוט זה נהנה וזה לא חסר פטור ומותר ויש דגם כופין על מידת סדום, אבל דבר שיש בו פגם דמעילה ליכא עד שיהנה ויפגום, מנ"ל דבנהנה ולא פגם יש אפי' איסור, דרבנן ועכ"פ איסור דאורייתא מנ"ל בזה נהנה וזה לא חסר בהקדש זה ועיין בב"מ (דף צ"ט ע"ב) וברש"י שם:

י) נחזור עוד רגע להסוגיא דר"ה דכבר הקשינו באות א' דאיך קאמר שם דשופר של עולה כיון דמעל נפיק לחולין, הא עולה קדוה"ג היא וקדוה"ג אינו יוצא לחולין ע"י מעילה כמפורש במשנה לקמן (דף י"ט ע"ב) לכו"ע, ואף אם נתלש הקרן מהעולה מחיים ג"כ לא פקע קדוה"ג מניה עד שיזרק הדם דאז הזריקה מתרת גם מה שנתלש ממנה מחיים, כמו שמתרת הזריקה עור העולה ובשר החטאת והאשם, וגם תנן שם דלרבי כל דבר שאין לו פדיון יש בו מועל אחר מועל וקרן שנתלש מחיים לכאורה ודאי אין לו פדיון, דמלבד שהוא קדוה"ג הרי חסר בו העמדה והערכה וא"כ איך יוצא לחולין ע"י מעילה, ובאמת כל דברינו הם בכלל דברי התוס' במס' בכורות (דף כ"ו ע"א) ד"ה התולש שכתבו דמסוגיא דר"ה הנ"ל מוכח דשופר של עולה יש לו פדיון מ"מ טעמא בעי למה יש לו פדיון, אכן התוס' בזבחים (דף פ"ו) ד"ה אתיא כתבו בשם רבינו דמיירי שהפרישו לדמי עולה וא"ש, והרוצה לעמוד על יסוד הדבר יעיין היטב בספרי תקנת השבים סי' ט"ז י"ז וי"ח וגם בסי' פ"ב שם וירוה נחת, ומה שהבאתי באות ז' להקשות הא השופר נדחה קודם שמעל ואינו חוזר ונראה, כן הקשה גם הישועות יעקב לאו"ח סי' תקפ"ו ומרן הגאון

ר' יעקב מליסא ז"ל בעל הנתיבות תירץ לו שם דהשופר אינו המצוה רק הקול והקול לא נדחה מעולם, ועיין שם שהוא ז"ל מסביר הדבר מעט יותר ולי די לפני בהערה זו:

ומש"כ דע"י זריקת הדם ניתר גם הנתלש מחיים, הנה רש"י בר"ה שם כתב שופר של עולה כגון שנתלש מחיים דאי נתלש לאחר זריקה אין מעילה לא בעורה ולא בקרניה שהכל לכהנים כדאמרינן בזבחים (דף פ"ו) ובמנחות (דף פ"ג), ודברי רש"י, אלה אזלי לדברי ר"א שם דאיתא שם גבי עצמות קדשים שפרשו, אמר רבה לא שנו אלא שפירשו לאחר זריקה אבל אם פירשו לפני זריקה אתי זריקה ושריתינהו אפי' למיעבד בהו קתא דסכינא וכו', ופליגא דר"א דאר"א פירשו לפני זריקה מועלין בהן לאחר זריקה לא נהנין ולא מועלין, ופירש"י דהא דאר"א פירשו לפני זריקה מועלין בה היינו דמועלין בה לעולם דלר"א אין זריקה מתירתה, וכשפירשו לאחר זריקה לר"א מה"ת מותר לכהנים ליהנות מהן אלא שאסור מדרבנן, אבל התוס' שם כתבו דגם לר"א אין מועלין בהן כשפירשו לפני זריקה רק עד שעת זריקה דר"א נמי ס"ל דזריקה מתרת, אלא דר"א פליג בפירשו לאחר זריקה דלרבה מועלין בה ולר"א אין מועלין ורק מדרבנן אסור, וא"כ מש"כ רש"י בר"ה של דמיירי שנתלש מחיים דאי לאחר זריקה שוב אין בה מעילה זה אזיל כר"א לשיטת רש"י, ובמה דס"ל לרבה דעצמות שפירשו לפני זריקה הזריקה מתירתן, היה אפשר לומר דמיירי שפירשו לאחר שחיטה קודם זריקה, אבל כשפירשו קודם שחיטה בחיי הבהמה אין הזריקה מתיר, אך מלשון התוס' שם ד"ה אתיא זריקה משמע דמתיר גם למה שפירשו בחיי הבהמה, ועיין בתוס' בכורות (דף כ"ו ע"א) דמדמו עצמות שנתלשו מעולה לעולה שנתלש ממנה צמר ולכן הקשו הרבה לפירש"י, אבל באמת יש מקום לחלק ביניהם דעצמות קודם שפירשו והם מחוברין בגוף הקרבן דינן לקרב ע"ג המזבח כבזבחים (דף פ"ב) ע"ש, אבל צמר המחובר לעור לכתחילה דין הוא שהן מתנה לכהן יחד עם העור כשמפשיטין אותה עם צמרה, וההפשט הוא לאחר זריקה כדאיתא בזבחים (דף ק"ג ע"ב) מודה רבי שאין הפשט קודם זריקה א"כ לא דמו להדדי ואין להאריך עוד יותר בזה שהובא כל הענין רק ע"ד אגב רחוק מ"מ כללים הרבה כלולים בדברינו:

ובתלוש מן הקרקע, במנחות (דף ע' ע"א) איתא א"ל רבנן לאביי א"כ מצינו תרומה במחל"ק ותנן לא מצינו תרומה במחל"ק, והעיר שם הג' ר' ישעי' פיק ז"ל בזה"ל לקוצר דעתי לא ידעתי לציין מקומו במשנה או בברייתא שיהא מפורש דבר זה עכ"ל, והקשו עליו רבים דהרי כן מפורש בברייתא דידן דתרומה היא דוקא בתלוש, ומצינו הרבה בש"ס דנקט אברייתא לשון דתנן כמש"כ התוס' בכ"מ וכ"כ הרשב"א בשו"ת חלק ה' סי' מ' והביא הרבה דוגמאות, וכ"כ עוד הרבה ראשונים והביאם המגיה רחמים לחיים

ברשב"א שם, ויותר ראה עינו של הגאון מצפה איתן שם במנחות שז"ל, נמצא מפורש בברייתא דספרי פ' קרח וכו' וכבר כתבו התוס' בקדושין (דף מ') ובחולין (דף פ"ז ע"ב) דאשכחן דתנן אברייתא, ועוד דהכי ידעינן מדיוקא ממתניתין דבכורים (פ"ב) יש בביכורים מה שאין בתרומה ומעשר שהביכורים נקנין במחובר לקרקע עכ"ד, אכן לפי הבנתם הו"ל להקשות על הגרי"פ ז"ל ממשנה מפורשת בתרומות (פ"א מ"ה) אין תורמין מן התלוש על המחובר ע"ש ברע"ב ובתוי"ט ובקדושין (דף ס"ב ע"א) ברש"י ותוס', והקישא דמעילה להא דתרומה דמעילה אינה במחובר עיקר מקורו הוא וראי ממשנה דתרומות המפורשת דאין תורמין מתלוש על המחובר. אך האמת דכ"ז לא נעלם מהגרי"פ ז"ל אשר כל רז לא אנס ליה בש"ס, אלא שהעיר דלא נמצא מפורש בלשון זה ממש כצורתו שלא מצינו תרומה במחובר לקרקע אף שהדין הוא ודאי מפורש במשנה דתרומות הנ"ל ובברייתות שהביאו הגאונים. שוב ראיתי שהגר"י בכרך כתב ג"כ שם שהכונה היא למשנה דתרומות רק שדרך הש"ס לקצר המשנה כמש"כ התוס' בשבת (דף י"ב) וכן בקרא כמש"כ התוס' בשבת (דף קכ"ח) ועוד מקומות עכ"ד, אבל לענ"ד גם זה אינו ענין להערת הגרי"פ דבמנחות שם אין זה דילוג לשון אלא לשון משונה שלא נמצא כלל וע"ז העיר הגרי"פ, והנה רש"י כתב כאן ד"ה ובתלוש מן הקרקע דתרומה אינה נוהגת אלא בתלוש דכתיב ראשית דגנך היינו דאדגן עכ"ל וכן הוא לשון פירגמ"ה, ויש להקשות קצת דלמה כתבו כן בפשיטות כל כך, והרי במנחות (דף, ע' ע"א) בעי ר' אבוה שבולת שמרחה בכרי ושתלה וקרא עליה שם במחובר מהו, כיון דמרחה טבלא לה כי קרא עליה שם קדשה לה או דלמא כיון דשתלה פקע טבלא מינה, ולא אפשטא האיבעיא וכן פסק הרמב"ם פי"א הכ"ו מתרומות ולמה כתב רש"י ורגמ"ה בפשיטות דליכא תרומה במחל"ק, וטפי הו"ל לפרש דזר האוכל תרומה שיתחייב חומש לא משכח"ל במחובר כדאיתא במנחות שם דאי גחין ואכיל בטלה דעתו ע"ש, וילפינן מעילה מתרומה דגם במעילה ליכא חומש ואשם במחובר, וי"ל דהמפרש ורגמ"ה ס"ל דהפרשת תרומה אינה פועלת רק היתר השיריים דהא איסור מיתה יש גם בטבל עיין בספר אתוון דאורייתא שחקר בזה, וכשמרחה בכרי ואח"כ שתלה הו"ל כהקדישו ואח"כ בנאו דמבואר לקמן (דף כ' ע"א) דיש בו מעילה, אלא דר' אבוה בעי שמא מפקיע השתילה שם טבל מינה, וא"כ באמת לא משכח"ל כלל תרומה כלומר איסור וחיוב מיתה רק בתלוש או בתלוש ולבסוף חברו וזה נכון ועיין בהגהות מצפה איתן במנחות שם ודו"ק בזה היטב מפני שקצרתי:

ברש"י ד"ה פגימתו והנאתו כאחד, והנה הקשיתי על שיטת המפרש דבעינן לענין מעילה שיהא הנאתו וביעורו שוה קושיא עצומה. דא"כ לפ"מ דאיתא בב"ק דף ק"א ע"ב דסתם עצים אין הנאתן וביעורן שוה, וגם לפ"מ שכתבו שם התוס' ד"ה שהנאתן אחר ביעורן דזמנין הנאתן וביעורן שוה כגון להתחמם כנגדו או לבשל, מ"מ עיקרו הוא להיסק לאפות פת שהנאתו אחר ביעורו ע"ש, א"כ איך נפרנס הש"ס דפסחים דף כ"ז ע"ב בעי מיניה רב"ח מרב חסדא תנור שהסיקו בעצי הקדש ואפה בו את הפת לרבנן דשרו בקמייתא מאי, א"ל הפת אסורה, ומה בין זו לערלה אמר רבא הכי השתא ערלה בטילה במאתים הקדש אפי' באלף לא בטיל, אלא א"ר אי קשיא ליה הא קשיא והלא מעל המסיק וכל היכא דמעל המסיק נפקא ליה לחולין ע"כ, ולשיטת המפרש דבעינן לענין מעילה שיהא הנאתו וביעורו שוה הרי לא מעל כלל והיא קושיא עצומה לכאורה, והנלע"ד בהקדם מה שיש להתבונן בלשון רבא שאמר אי קשיא ליה הא קשיא דמשמע דקושיא זו יש לה שייכות לקושיא הראשונה וכי מה בין זו לערלה ויש להבין מה שייכות יש להן, אכן הנה יש לומר דהא דאפה את הפת בעצים האסורים או לענין שביעית דאמרינן שאין הנאתן וביעורן שוה, היינו דוקא אם אמרינן דאין שבח עצים בפת אבל אם יש שבח עצים בפת הוה שפיר הנאתן וביעורן שוה דהוה הנאת העצים כמו בעין עד האכילה מהפת, ולענין מעילה כיון שאפה את הפת ונכנס שבח העצים בהפת מעל מיד ע"י השינוי, כמו דאיתא במעילה דף כ' ע"א באבן או קורה שבנאה בתוך ביתו ע"י שינוי דמעל מיד אע"ג דלא דר תתתיו, והרי התוס' בב"ק שם בתוס' שהזכרנו לעיל כתבו דאם יש שבח סממנים בצמר הוה הנאתן וביעורן בשעת לבישה, וה"ה ודאי אם יש שבח עצים בפת הוה הנאתן וביעורן לענין מעילה שווין בשעת השינוי ומעל אז, והנה כבר הקשו רבים על תירוץ רבא דמשו"ה באפה בעצי הקדש הפת אסורה אפי' לרבנן דשרו בשאר איסורין משום דס"ל אין שבח עצים בפת, משום דהוה דבשיל"מ ע"י פדיון ולא שייך גביה ביטול, הרי כתב הר"ש בפ"ב דמע"ש דדבר הנאסר מחמת בליעה ואין האיסור בעין לא מהני ליה פדיון, וא"כ איך לא מבטיל הנאת עצי ההקדש בפת הא אינו בעין, ואין לו פדיון ולא הוה דשיל"מ ושפיר בטיל, והתירוץ הישר בזה הוא דכיון דהא דרבנן ס"ל אין שבח עצים בפת הוא משום דס"ל דהשלהבת בא ממשהו הנשרף ונעשה גחלת ואפר וכן גחלת הנשרפין מותר כמש"כ רש"י ותוס' בפסחים שם דף כ"ו ע"ב ע"ש, וא"כ בהקדש דאפר הקדש נמי אסור לכו"ע בעצי הקדש יש שבת עצים בפת, וכיון דהוי כמו בעין שפיר מהני ליה פדיון ושפיר משני רבא דהוה דשיל"מ ולא בטיל, ואמת דבשו"ת שבסוף ספר אבני מילואים להקצוה"ח סי' ז' כתב דאפי' למ"ד יש שבח עצים בפת מ"מ אינו כבעין לענין

זה דליהני להו פדיון, אבל לענ"ד אין דבריו שם מוכרחים כלל, ובפרט מש"כ שם וז"ל הגע עצמך אם ארג בכרכר של הקרש ויחלל אח"כ הכרכר האם יהיה הבגד מותר הרי אין חילול אלא מכאן ולהבא וכו' עכ"ד ע"ש, ודאי דבריו אלה המה פלא דאין זה דמיון כלל דשם אינו מחלל הבגד רק הכרכר, אבל אם יש שבת האריגה בבגד ויחלל הבגד שבח שיש בו משל הקדש אה"נ דמועיל החילול ויצא הבגד לחולין וז"ב, ומעתה אתי שפיר דברי הגמ' בפסחים שם כמין חומר, דבשלמא בלאו"ה לא הוה קשה והלא מעל המסיק די"ל דאין הנאתו וביעורו שוה וליכא מעילה, אבל השתא דרבא בעצמו משני דערלה בטילה במאתים הקדש אפי' באלף לא בטיל, ואמאי לא בטיל הקדש היינו משום דיש לו פדיון וע"כ דבהקדש לכו"ע יש שבח עצים בפת והוה כבעין דתפיס פדיונו, א"כ הרי הוה הנאתו וביעורו שוה וא"כ קשה הרי מעל המסיק ויצאו הנאות העצים לחולין, לכן אמר אי קשיא הא קשיא והלא מעל המסיק ונכון בעזהי"ת, והנה ראיתי בספר בית יצחק להגאון האמיתי מו"ה יצחק שמעלקעש זצ"ל שהביא קושיא דלמה לא מוקי לה הש"ס בפסחים שם דמקשה והרי מעל המסיק, כגון שהסיק בעצי גדולי הקדש וכמ"ד אין מועלין בגידולין, ותירץ דאף למ"ד יש שבח עצים בפת מ"מ באפה בגידולי הקדש הפת מותר, דרש"י כתב במעילה דף י"ד הטעם דאין מעילה בגידולי הקדש משום דאין מועלין בשבח הקדש, א"כ נהי דרבנן אסרו גידולי הקדש אבל מה שהושבח מהגידולין הו"ל כגידולי גידולין, כמו דלא אסרו גידולי גידולין של טבל עכ"ד ונראה שהוא טעות הדפוס וצ"ל כמו דלא אסרו גידולי גידולין של תרומה, אולם הסברא דהשבח הוא כגידולי גידולין אין זה ברור, אלא דבלאו"ה הרי לדינא קיי"ל דמועלין בגידולין וק"ל, ודע דהפ"מ בירושלמי שם פ"ב דמע"ש ה"א השיג לגמרי על פירוש הר"ש ולדבריו אין ראיה מירושלמי גם על הא דלא מהני פדיון לדבר שאינו בעין וקצרתי דהרי הא ודאי שאין להניח דברי הר"ש שהוא מגדולי הראשונים מפני השגות הפ"מ כמובן מאיליו, ודע דמה דצייר כאן בפי' רגמ"ה באיזה דיבורים חצאי פרוטה הוא תימה וצ"ע, ודע שע"פ דברינו יתורץ גם מה שיש להקשות דנימא דאיירי בעצי המערכה דקדוה"ג הם ואין יוצאין לחולין עדי מעילה, אולם עצי מערכה אין להם פדיון וא"כ תהדר הקושיא מ"ש מערלה ודו"ק:

ברש"י ד"ה ואפי' לזמן מרובה כגון שאכל זה ח"ש בשחרית וחבירו לערב וכו' עכ"ל, בעניא דהכא גם ביום אחד משחרית לערב נקרא זמן מרובה, לפי דשארי אכילות איסור שיעורן בכדי אכילת פרס, משא"כ בקדושין (דף ע' ע"א) הנושא אשה לשם ממון וכו'

ושמא תאמר לזמן מרובה ת"ל חדש וכו' חדש נכנס וחדש יוצא וממונם אבד, התם ודאי חדש או אפי' שנים שלשה חדשים לאו זמן מרובה הוא. כלל לפי הענין וזה פשוט:

דף יט.

ברש"י ד"ה מכדי בחטאת בהמה תמימה איירי וכו' דבהמה בין שמינה בין כחושה חזיא לכפרה עכ"ל וכן הוא גם לשון פירגמ"ה ע"ש, לכאורה קשה מאוד לפ"ז הא דאיתא במנחות (דף ס"ד ע"א) בשתי חטאות של ציבור אחת כחושה ואחת שמינה, דאם שחט הכחושה אומרים לו הבא שמינה ושחוט אף שעי"ז נפסלה הכחושה לגמרי ושם מיירי אפי' בשבת עיי"ש, והדבר מפליא מאוד דכיון דגם כחושה חזיא לכפרה כמש"כ רש"י ורגמ"ה כאן למה ישחוט השמינה ואפי' בשבת בדיעבד עכ"פ כשכבר שחט הכחושה, ולמרבה הפלא הנה אמרינן בתמורה (דף כ"ג ע"א) דלרבנן עשו תקנה בקדשים דאמרינן ליה לך התכפר באבודה ושאינה אבודה תרעה ורבי ס"ל שם דלא עשו תקנה בקדשים וכתבו שם התוס' דמיירי באבודה כחושה ושאינה אבודה שמינה דאל"כ מאי טעמא דרבי ע"ש, ולהלכה פסקינן שם כרבנן דאמרינן ליה לך התכפר באבודה הכחושה לכתחילה והיא לכאורה פליאה נוראה, ועיין בתוס' ב"ק (דף ע"ח ע"ב) מש"כ שם, דשם במנחות פוסק הרמב"ם דאמרינן ליה לכתחילה אחר ששחט הכחושה לך התכפר עם השמינה אפי' בשבת ובתמורה שם פוסק כרבנן דרבי דאמרינן ליה לך התכפר באבודה הכחושה לפ"מ שביארו התוס' ועוד יש להבין במה דבמנחות שם קמבעי ליה להש"ס בנמצאת ראשונה כחושה בבני מעיים מהו עיי"ש, ומפרש הרמב"ם דהאבעי' היא בנמצאת טרפה בבני מעיים ועיין בלח"מ שם, ומצוה לבאר מה דחקו להרמב"ם להוציא לשון הש"ס נמצאת כחושה בבני מעיים מידי פשוטו ולפרש שנמצא טרפה בבני מעיים, ורש"י קמפרש באמת כפשוטו אלא שבפירגמ"ה הוסיף שכחושה בבני מעיים כל כך עד שאין ממנה חלב להקטיר על המזבח, והוספה זו ג"כ טעמא בעי למה בריש הענין שם לא פירש כונת כחושה הכי רק כאן:

ומפני חומר התמיהות האלה נראה לומר דהא דמנחות שם דאמרינן ליה שישחוט השמינה לכתחילה אחר שכבר שחט הכחושה ואפי' בשבת טעמא אחרינא יש בזה, דשם הרי בחטאת הציבור אייריי, ושחיטת קדשים בעי שליחות והמקנה בקדושין (דף כ"ג) כתב דבשחיטה לכו"ע כהנים שלוחי דידן נינהו, והרשב"א בנדרים (דף ל"ו) כתב בהדיא דקרבן שנשחט בלא שליחות הבעלים פסול דהוה כקטלה עיי"ש, והנה דעת הציבור בודאי לשחוט השמינה כשיש לפנינו כחושה ושמינה כדכתיב מבחר נדריך ועיין ביומא (דף ל"ד:) וזה פשוט בסברא, וא"כ השוחט ששחט הכחושה עשה שינוי

בשליחותו וכיון דשינה בשליחות ממילא הקרבן פסול, ומשו"ה אמרינן ליה לכתחילה שישחוט השמינה ואפי' בשבת, אבל בההיא דתמורה שם דמיירי בקרבן של יחיד שפיר הלכה כרבנן דאומרים ליה שיתכפר באבודה הכחושה, דכיון דהוא עצמו או שלוחו שוחט הכחושה בשליחותו הרי אין כאן שינוי בשליחות וגם כחושה חזיא לכפרה שפיר עשו תקנה בקדשים שיתכפר באבודה הכחושה, אולם לפ"ז הרי יפלא מאי קמבעי ליה להש"ס בנמצאת כחושה בבני מעיים מהו, ופירש"י דמעיקרא כי שחט לשנייה לא שחט ברשות ע"ש, הרי גם אם היה שוחט אחר הידיעה שראשונה כחושה נמי לא היה שוחט ברשות, דכיון דבשעת שחיטת הראשונה לא היה נודע עדיין שהיא כחושה בבני מעיים, הרי לא היה שום שינוי בשליחות וכשרה שפיר הראשונה בדיעבד עכ"פ ואסור לו לשחוט השמינה, משו"ה מפרש הרמב"ם דנמצאת כחושה בבני מעיים היינו שנמצאת טרפה בבני מעיים, דודאי כשנודע אח"כ שהיא טרפה היא פסולה לגמרי ומחייב לשחוט קרבן אחר וזה נכון לענ"ד, ורגמ"ה לא רצה להוציא ביאור כחושה מפשוטו לגמרי להכי מפרש כאן שהיא כחושה כל כך עד שאין מה להקטיר ממנה וכל שאין ראוי לבילה בילה מעכבת בה ומשו"ה פסולה לגמרי ופרט זה צ"ע עדיין, אולם לרש"י ע"כ לדון ולחלק דאם אין לפניו רק כחושה לחוד שפיר כשר להקדישה ולהתכפר עמה, ומשו"ה שם בתמורה מיירי שבשעה שהקדיש האבודה שהיא כחושה לא הוה ליה אחרת יותר שמינה וכשהקדישה שפיר הקדישה, להכי גם כשנאבדה והפריש אחרת שמינה ואח"כ נמצאת גם הראשונה מקריבין הראשונה דעשו תקנה בקדשים, אבל במנחות שם הרי מיירי שלא קידם את הקדשת הכחושה למציאות השמינה אצלו כמפורש בלשון הגמ' משו"ה כשהקדיש הכחושה מעיקרא לאו שפיר קדיש, ואפשר דגם הרמב"ם ס"ל הכי, ומש"כ נמצאת טרפה בבני מעיים הוא משום דס"ל דאילו היתה נראית שמינה ונמצאת אך כחושה בבמ"ע כשרה לחטאת לגמרי דמאי הו"ל למיעבד כיון דהיתה נראית שמינה ועיין בתפארת ישראל במשניות מנחות פרק יו"ד אות ע"ט ודו"ק היטב בכל זה:

דף יט:

בגמ' היינו ת"ק אמר רבא איכא בינייהו עצים וכו', ראיתי מי שהעיר דה"ל להש"ס לתרץ איכא בינייהו קונם פרטי דקדושת הגוף אין בו וגם פדיון אין לו, ולהכי לת"ק אין בו מועל אח"מ ולרבי כיון דאין לו פדיון יש בו מועל אח"מ ונשאר בצ"ע, דדוחק לומר דרבא נחית לתרץ למ"ד אין מעילה בקונמות כיון דהלכה פסוקה היא דיש מעילה בקונמות, אולם לענ"ד אין כאן קושיא כלל דהא דס"ל לרבי דכל שאין לו פדיון יש בו מואמ"ו היינו רק אם הא דאין לו פדיון הוא מחמת חומר קדושתו, דכיון דאלים קדושתיה כל

כך עד שאין לו פדיון להוציאו מקדושתיה, אלים קדושתיה נמי שאין מעילה מוציאו מקדושתיה ולהכי יש בו מועל אח"מ, אבל הא דקונם פרטי אין לו פדיון הרי ביארו כל הראשונים בנדרים (דף ל"ה) הטעם משום דלא אלים קדושתיה למתפיס פדיונו, וא"כ אי אפשר לומר דמשום דאין לו פדיון יהיה בו מועל אח"מ, הרי הסברא היא ממש להיפוך דכיון דלא אלים קדושתיה יוצא לחולין ע"י מעילה ונכון בעזה"ש:

דף כ.

במשנה אכילתו ואכילת חבירו וכו', הנה בכל האיסורים שבתורה יש פלוגתא דריו"ח ור"ל דריו"ח ס"ל דהאוכל חייב גם על הנאת גרונו ור"ל מחייב אהנאת מיעיו כמבואר בחולין (דף ק"ג ע"ב) ע"ש, ואולם במעילה ודאי מתחייב אהנאת גרונו שהרי במעילה העיקר מהאיסור הוא לא האכילה רק ההנאה ובלעיסה בפיו כבר נהנה וחייב, ויש להסביר יותר דריו"ח דס"ל דחייב באכילה על הנאת גרונו אזיל לשיטתיה, דא"ר אבוהו כל מקום שנאמר לא יאכל לא תאכל וכו' אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע, ובירושלמי פסחים פ"ב קאמר לה ר' אבוהו בשם ריו"ח ובלאו"ה ר' אבוהו תלמיד ריו"ח הוה, אלא דמ"מ רוב אסורי אכילה התירה התורה בהדיא הנאתן במפורש כמבואר בבבלי פרק כל שעה, ומסתברא דלא התירה התורה אלא שארי כל ההנאות כמו מכירה ונתינה וכיוצא בהם. אבל הנאת אכילה גופא ודאי דאסורה גם מטעם הנאה משו"ה ס"ל לריו"ח דחייב על הנאת גרונו לחוד, אבל ר"ל ס"ל כחזקיה דכל מקום שנאמר לא תאכל וכו' אין איסור הנאה בכלל משו"ה אינו חייב עד שיהא ג"כ הנאת מיעיו ששבע מהאכילה ובזה יש להסביר דברי המחצית השקל באו"ח סי' תע"ה שכתב דבמצות עשה לכו"ע בעינן הנאת מיעיו ששבע מהאכילה דבמ"ע ודאי אכילה ממש בעינן לא הנאת אכילה לחוד, וא"כ במעילה דהעיקר הוא ההנאה ממילא ודאי דלכו"ע חייב אהנאת גרונו ולא אהנאת מעיים דוקא, דהרי התוס' במנחות (דף ס"ט ע"א) ד"ה דבלע וביותר ביאור כתבו התוס' ישנים ביומא (דף פ"א) ד"ה זר שבלע שזיפין שכתבו בשם ר"ח כהן בזה"ל, והר"ר חיים כהן תירץ דהכא מיירי בתרומה שנתחללה באכילת הראשון ונפקא לה מתורת תרומה כדאמרינן פ"ק דכריתות כהן שסך שמן של תרומה בן בתו ישראל מתעגל בו ואינו חושש דכתיב ומתו בו כי יחללוהו פרט לזו שמחוללת ועומדת להכי פטור השני אבל בחולין מיירי גבי חלב וכו' עכ"ל, ועיין בתו"י בכתובות (דף למ"ד ע"ב) ע"ש, וא"כ לשיטת ר"ח כהן גם במעילה הדין כן דבגרונו כבר נתחלל וכשנהנה במיעיו לא מידי עביד דכבר חולין הוא, ולא מבעיא בקדושת דמים אלא אפי' בקדושת הגוף נמי שהרי תרומה קדושת הגוף היא ומ"מ באכילת הראשון שפיר נתחללה, ובזה יש

ליישב מה דקשה לכאורה לפי מש"כ בספר ברוך טעם שער מתוך דאף לריו"ח דמחייב בכל האיסורים אהנאת גרונו והנאת מיעיו שוב אינו בכלל אכילה, מ"מ באיסורי הנאה מודה דהנאת מיעיו לחוד נמי הוה הנאה ע"ש, א"כ למ"ל קרא בכריתות (דף כ"ג) דאיסור מוקדשין חל על איסור חלב הרי חיוב חלב בא רק בהנאת גרונו ועל מוקדשין חייב אהנאת מיעיו ג"כ שהרי עכ"פ נהנה, אכן ע"פ דברינו הנ"ל לפי שיטת ר"ח א"ש דמיד שנהנה בהנאת גרונו נתחלל וכשבא למיעיו כבר אינו קודש, ועיין בתוס' רע"א על המשנה דכריתות פ"ג יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ד' חטאות ואשם אחד מה שכתב שם הגאון ר' בונים איגר ז"ל, ומה שדימה שם הלעיסה והנאת מיעיו לזרק חץ מתחילת ארבע לסוף ארבע וקרע שיראין בהליכתו אין הנידן דומה לראיה מכמה טעמים, וגם ליכא להקשות לר"ל דס"ל דבכל האיסורים החיוב בא על הנאת מיעיו ובמעילה הרי החיוב בא על הנאת גרונו כנ"ל, א"כ למ"ל קרא דאיסור מעילה חל על חלב כבכריתות ס"פ דם שחיטה ויליף מזה דבקדשים איסור חל על איסור, הלא אחלב בא האיסור בהנאת מיעיו ואמעילה חייב מקודם בהנאת גרונו ואינם באים כאחד, והתוס' בשבועות (דף כ"ד ע"א) הקשו לר"ל דס"ל דלא אמרינן כולל באיסור הבא ע"י עצמו, איך חייב אמוקדשין הא האיסור בא ע"י עצמו, ומאי קושיא הרי לר"ל לשיטתיה דאחלב חייב אהנאת מיעיו והנאת מוקדשין בא בהנאת גרונו ולא בעינן כולל כלל, גם זה לא קשה מידי דנהי דר"ל ס"ל דבכל האיסורין חייב אהנאת מיעיו, מ"מ ס"ל ודאי דהאיסור מתחיל משעה הנאת גרונו דס"ל לר"ל דהנאת גרונו והנאת מיעיו בעינן, וא"כ הרי מתחיל האיסור משעת הנאת גרונו, ומשו"ה אם לאו איסור כולל או אי לאו קרא דבמוקדשין איסור חל על איסור, לא הוה אתי איסור מוקדשין וחל על איסור חלב ודו"ק בכל זה היטב:

מצטרפין זע"ז אפי' לזמן מרובה, כתבו התוס' בפסחים (דף כ"ג ע"א) ד"ה ומינה וז"ל, וא"ת אמאי לא מפרשי ליה לא אם אמרת בשאר מצות שלא חייב בהן מיתה עד דהוה כזית בכדי אכפ"ר, תאמר במעילה וכו' צירף את המעילה לזמ"ר, וי"ל דאיכא נמי למיפרך דניליף מתרומה שלא יצטרף עכ"ל, וכתב המהרש"א שם ע"ז וז"ל, מיהו קצת קשה דתקשה לה אהך סתמא דמתניתא כדקשיא להו בסמוך דרבנן לא פליגי ארבי אלא לענין מיתה מדכתיב ומתו בו אבל לכל שאר מילי ליליף להו מתרומה ונילף שלא יצטרף, ויש לומר דלרבנן איכא למימר דהריבוי דתמעול מעל דאמרינן התם לענין צירוף מפקא ליה מהך ג"ש, אבל לרבי כיון דיתורא דבו לא מפקא ליה מג"ש ה"נ יתורא דתמעול מעל לא

מפיק מג"ש לענין צירוף ואיכא לאוקמי תמעול מעל לדרשא אחריתא כמו דאיתא התם ודו"ק עכ"ל המהרש"א:

ודברי המהרש"א האלה תמוהין חדא דאיך נימא דצירף את המעילה לזמ"ר לית ליה לרבי, והא רבא פריך בכריתות (דף י"ח ע"ב) לרבי דס"ל דידיעת ספק מחלקת מהא דצירף את המעילה לזמ"ר ואפי' מכאן ועד ג' שנים ואמאי הא כיפר עליה יוהכ"פ, ואם איתא דרבי יליף גם לענין צירוף מעילה ג"ש מתרומה הרי לא פריך רבא מידי, ותו מש"כ המהרש"א דתמעול מעל איכא לאוקמי לדרשא אחריתא נמי תמוה, דהמעיין לעיל במכילתין (דף י"ח ע"ב) יראה דכל מה דמרבינן שם מתמעול מעל הכל הוא לאפוקי מג"ש דחטא חטא מתרומה, וכן מש"כ התוס' בכ"מ עיין סנהדרין (ט"ו ע"א) ובשארי מקומות] הכל הוא לאפוקי מג"ש דתרומה, וא"כ מאי חזית דלענין צירוף אהני ג"ש דלא מצטרף לזמן מרובה וריבויא דתמעול מעל לשארי דברים נימא איפכא, ועוד כיון דרבי ס"ל דלחלק לא צריך קרא דמשמע שניהם כאחד ומשמע כל אחד בפ"ע כדכתב הרשב"א בחידושיו לקדושין (דף ט' ע"ב) גבי ובעלה מלמד שנקנית בביאה, ומאן דס"ל דלחלק לא צריך קרא ס"ל דברה תורה כלשון בני אדם עיין מלא הרועים ערך דברה תורה כלב"א, וא"כ הרי לא נוכל לרבות מתמעול מעל שום דבר, אלא דזה ודאי אינו דבכמה דוכתי משמע דריבויא דתמעול מעל כו"ע מודים ביה ועיין בתוס' סוטה (דף כ"ד ע"א) ע"ש, גם הצל"ח שם כתב דבר תימה על תירוץ התוס' הנ"ל וז"ל, ומה דתנן צירף את המעילה לזמ"ר היינו הנאת מעילה דליכא בו מיתה, ועוד דגבי הנאה בדבר שאינו של אכילה לא שייך כדי אכילת פרס, ובהנאה ליכא מיתה ורבי ורבנן שווין בהנאה, והמהרש"א שכתב דהך דצירף את המעילה לזמ"ר רבנן היא ולא רבי לא ידעתי מי דחקו לזה עכ"ל, וכמה נפלאים דבריו אלה דהרי להדיא איתא במכילתין שם אכילתו ואכילת חבירו ואפי' לזמן מרובה מנין ת"ל תמעול מעל ריבה, הרי מפורש בהברייתא דת"כ דגם לענין אכילה אתרבאי אפי' לזמן מרובה ואיך אתיא הך ברייתא כרבי וגם. לא העיר על המהרש"א כמש"כ לעיל:

וראיתי לגדול אחד שעמד על הסתירה לדברי המהרש"א מגמ' דכריתות הנ"ל וגם על קושי דברי הצל"ח, וכתב ליישב וז"ל, ואמנם ע"פ המבואר בשבת (דף ס"ט) דהזיד בלאו ושגג במיתה חייב קרבן, והיכא דליכא רק לאו לחודא ודאי דבעינן דשגג ביה, ומעתה באמת בכל אכילה כיון דהנאה נמי איכא באכילתו, נהי דמטעם אכילה ילפינן מתרומה דלא מצטרף מ"מ מטעם הנאה מצטרף דבהנאה ליכא מיתה ולא ילפינן מתרומה, ומ"מ נפ"מ בהזיד בלאו דאז מטעם הנאה דליכא מיתה רק לאו גרידא והו"ל מזיד וליכא מעילה,

ומטעם אכילה אינו מועל שאינו מצטרף דבאכילה הא איכא מיתה וילפינן מתרומה שאינו מצטרף. ומעתה אף לרבי מועלין אף לזמן מרובה וגם באכילה מטעם הנאה, דנהי דמטעם אכילה אינו מצטרף מ"מ מועיל צירוף גם באכילה מטעם הנאה זהו כונת הצל"ח ובזה מיושב גם דברי המהרש"א דכונתו דרק באכילה ליכא צירוף לרבי ומ"מ מעל מטעם הנאה, ונפ"מ להיכא דהזיד בלאו כנ"ל והיא עצה עמוקה עכ"ל הגדול הנ"ל ז"ל, והנה אף שהנחתום מעיד על עיסה זו שהיא עצה עמוקה מ"מ אין לזה מקום כלל, דמלבד דקשה להעמיס כן במהרש"א והצל"ח ודמי כמאן דבעי למיעל פילא במקום דאפי' קופא דמחטא ליכא, מלבד זה אפי' בישוב דברי התוס' עצמן זולת המהרש"א והצל"ח אין זה רק דבר חכמה לפום רהיטא, שהרי התו' במקומו בשבת שם (דף ס"ט ע"א) ד"ה כגון ששגג בכרת כתבו וז"ל, וצ"ל דריו"ח מיירי אליבא דרבנן אבל לרבי דנפקא ליה מג"ש דעליה מודה ריו"ח דבעי עד דשגג בלאו וכרת וכו' עכ"ל, הרי מפורש דלרבי בעינן לאו וכרת ואנן הרי אליבא דרבי קיימינן השתא, ובזה אזדי ליה כל החידוד כענן בקר ובגליון הש"ס שם מראה מקום לחידושי הרמב"ן והר"ן בשבועות ואינם בידי:

ובעיקר הדבר נראין דברי המגיני שלמה שכתב על קושית התוס' שם דיה אף מעילה בכזית, דכיון דכו"ע ס"ל ג"ש דחטא חטא מתרומה ורבנן לא פליגי ארבי אלא לענין מיתה, א"כ אמאי ס"ל לרבנן דמעילה שיעורה בשו"פ ותרומה בכזית ונשארו בתימה, וכתב ע"ז המג"ש וז"ל לענ"ד דרש"י נשמר מזה שכתב בד"ה ומינה מה תרומה במיתה הכתובה וכו' אף מעילה אין מיתה הרי שצ"ל דהאי מינה דוקא אמיתה קאי ולא אשוגג לענין קרן וחומש כמש"כ לעיל, והטעם בזה דבשוגג כיון דמתמעול מעל ילפינן אפי' מידי דלאו אכילה, ומידי דלאו אכילה הוה השיעור בשו"פ כמש"כ התוס' בדיבור הקודם א"כ ה"ה במידי דאכילה, דהא אקשינהו רחמנא אהדדי בין באכילה ובין בממון, ועוד דהא עיקר הדין דאכילה לא ילפינן מתרומה בשוגג דאדרבה אי לאו ג"ש דחטא חטא הוה אמינא דקרא מיירי בין באכילה ובין בהנאה ובין פגם ולא נהנה ונהנה ולא פגם נמי חייב, אלא דג"ש אתי למעוטי נהנה ולא פגם או פגם ולא נהנה כדאיתא בגמ' לעיל, וס"ד כיון דאיכא ג"ש ליכא מעילה רק באכילה להכי אצטריך תמעול מעל, א"כ לא ילפינן מתרומה אלא למעט פגם לחוד או נהנה לחוד, אבל עיקר הדין כתוב בקרא ולכן לא ילפינן מתרומה ואדרבה אכילה לממון אקשינן, ורק מזיד לרבי דלא כתיב בקרא כלל לא אכילה, ולא ממון ועיקרו מתרומה אתיא לה ילפינן לגמרי מתרומה, ועוד דליכא למימר דניליף ממון דהא ממון לא כתיב במזיד כלל, ועוד דלדברי התוס' הוה כפשטיה כיון דכתבו לעיל דבמזיד לא חייב במעילה רק באכילה ולא בשאר הנאות, א"כ לא קשה

מידי דבשוגג אמרינן דון מינה ואוקי באתרה דהא בשאר הנאות נמי משלם קרן וחומש אמרינן אוקי באתרה, אבל במזיד לרבי דלא ילפינן מתרומה רק אאכילה אבל שאר נהנה ליכא מיתה, א"כ ליכא למימר אוקי באתרה ולענ"ד אין בזה ספק עכ"ל המג"ש, ולפ"ז מש"כ התוס' דלרבי ילפינן מעילה מתרומה שלא יצטרף הוה נמי רק לענין מזיד, דאי לאו ג"ש הוה ילפינן ומקשינן מזיד דאכילה לשוגג דיצטרף אפי' לזמ"ר ואהני ג"ש דלא יצטרף, אבל לענין שוגג ודאי אף לרבי לא ילפינן פטורא לענין זה מתרומה ומצטרף אפי' לזמ"ר, ושפיר אתיא ברייתא דמעילה (דף י"ח ע"ב) ומשנתינו בפשוטה אף כרבי לענין שוגג, ומשו"ה מותיב רבא שפיר בכריתות שם דלרבי דידיעת ספק מחלקת הא כיפר ליה יוהכ"פ:

וליישב דברי המהרש"א והצל"ח נאמר דהנה בירושלמי שבועות (פ"ב) והוריות (פ"ג) אר"י ד"ה היא משום דספק ידיעה כידיעה, וטעמא דרבי דידיעת ספק מחלקת לחטאות הוא אליבא דר"ל משום דעל ידיעת ספק מביא אשם תלוי, וע"כ ס"ל דמחלקת אפי' לענין חטאות נמי, וכדאיתא בירושלמי שם דמודה ר"ל בכהן משיח שאין ידיעת ספק קובעתו לחטאת, שנאמר כחטאת כאשם את שמביא אשם תלוי ידיעת ספק קובעתו לחטאת את שאינו מביא אשם תלוי אין ידיעת ספק קובעתו לחטאת, דמשיח פטור מאשם תלוי כדאיתא במשנה פ"ב דהוריות, ולפ"ז באמת יש להבין מאי דמותיב רבא בכריתות שם דלרבי אמאי מצטרף במעילה מכאן עד ג' שנים והא כיפר עליה יוהכ"פ, מאי קושיא הא דילמא אתיא הך ברייתא כרבנן דר"ע דליכא אשם תלוי במעילה כבכריתות (דף כ"ב) וא"כ לא אמרינן בזה ידיעת ספק מחלקת לחטאות, [הג"ה, והנה הגמ' משני שם אי בעית אימא כי מכפר יוהכ"פ אכוליה שיעורא אפלגיה דשיעורא לא מכפר, וכתב המל"מ בה' שגגות (פ"ג ה"ט) וז"ל הרי דאע"ג דיוהכ"פ הוה כידיעת ספק מ"מ מצטרף מה שמעל קודם יוהכ"פ עם מה שמעל אחר יוהכ"פ משום דאינו מכפר על פלגא דשיעורא, ואע"ג דאנן קיי"ל דאין ידיעת ספק מחלקת לחטאות מ"מ יש ללמוד מזה לאשם תלוי דקיי"ל דידיעת ספק מחלקת לא"ת דאין יוהכ"פ מכפר על פלגא דשיעורא, ולא חשוב יוהכ"פ כידיעת ספק ומצטרף חצי זית דיוהכ"פ עם ח"ז דמוצאי יוהכ"פ כל שיהיה בכדי אכילת פרס וכו', ועיין מש"כ רבינו בפ"ח מה' אבות הטומאה וז"ל אכל פחות מכשיעור וטבל ועלה ואכל מעט וכו' הרי דאין הטבילה מועלת לחצי שיעור ה"נ אין יוהכ"פ מועיל לחצי שיעור, ומיהו יש לחלק ביניהם דשאני טבילה מיוהכ"פ וכו' אך סוגיית הש"ס דכריתות מוכחת בהדיא דאין יוהכ"פ מכפר אחצי שיעור והוא דבר פלא בעיני עכ"ל, ובספר ושב הכהן תמה על הרמב"ם אמאי לא הביא הך דינא לענין מעילה גופא אם

מעל ביוהכ"פ ולאחר יוהכ"פ, ודבריו תמוהין דכיון דאנן קיי"ל אין ידיעת ספק מחלקת לחטאות וה"ה לענין אשם ודאי, וגם קיי"ל דאין אשם תלוי בספק מעילה כרבנן דר"ע בכריתות, ובחטאת ואשם ודאי הרי אין יוהכ"פ מכפר, וקושית רבא היא רק למ"ד ידיעת ספק מחלקת לחטאות ויוהכ"פ במקום ידיעת ספק קאי, והמל"מ כתב שפיר דיש נפ"מ באשם תלוי גופא אם אכל חצי שיעור ביוהכ"פ סמוך לערב וח"ש בערב תוך כדי אכילת פרס דבאשם תלוי קיי"ל דידיעת ספק מחלקת, ומ"מ קשה למה השמיט הרמב"ם הך דינא דאין יוהכ"פ מכפר אחצי שיעור, ועיין מש"כ בזה במהדו"ק (דף י"ח ע"ב) בשם הג"מ ר' ישראל סאלאנטער זצ"ל, ואפשר לומר דמש"כ המל"מ שדין זה פלא אינו פלא כ"כ דלא עדיף יוהכ"פ מחטאת, אם היה אוכל חצי שיעור חלב והיה מביא עליו חטאת פשיטא דהוה חולין בעזרה ואינו מכפר, כבכריתות (דף י"ג) לא התירו לאכול פחות מכשיעור לירד ולטבול ואם אכל אחר הטבילה מצטרף לח"ש הראשון, אך הנ"מ בעשה עבירה מתחילה לכן כיון שלא נשלם כל הכזית אינו מכפר כמו שאין נשאלין על הנדר קודם שחל, אבל כיון דכפרת שעיר המשתלח מועיל גם על להבא כמש"כ התוס' בשבועות (דף י"ג) דאע"ג שאין קרבנות מכפרין על עבירות שאח"כ ואפי' בו ביום. שעיר המשתלח שאני דכתיב כי ביום הזה יכפר וגומ' דמשמע דכל היום מכפר ע"ש, וכיון דמכפר גם אלהבא שלא יהא התחלת חטא כלל ודאי דמכפר נמי אחצי שיעור מכ"ש דשיעור שלם, ולא אמרינן שם בכריתות דלא מכפר על חצי שיעורא אלא לענין מעילה דמצטרף ח"ש דקודם יוהכ"פ עם ח"ש דאחר יוהכ"פ, וח"ש דקודם יוהכ"פ הרי היה ההתחלה בחטא ונקרא חטא עד יוהכ"פ אלא שאין החטא בשלימות, ע"כ אין יוהכ"פ מכפר כמו חטאת שאינו מכפר אחצי שיעור וכנ"ל, אבל בעבירת יוהכ"פ גופא ובפרט לאחר שעיר המשתלח, כיון שאינו בתורת כפרה אלא שאינו מניח לחטא לחול כלל בתחילתו א"כ כ"ש דמהני אחצי שיעור, לא הביא הרמב"ם זה לדינא דאין יוהכ"פ מכפר אחצי שיעור. ונפ"מ לדידן אם אכל יוהכ"פ עם חשכה ח"ש ספק חלב וח"ש לאחר חשכה בתוך שיעור אכילת פרס דיתחייב אשם תלוי כיון דאין יוהכ"פ מכפר אחצי שיעור, דהרי נפ"מ אחרת אין לנו כמו שכתבנו לענין קושית הושב הכהן, ולדברינו כיון שאכל חצי שיעור הראשון ביוהכ"פ גופא ואחר שילוח השפיר, דאל"כ אין מציאות כלל שיהא בתוך אכילת פרס עם ח"ש דמוצאי יוהכ"פ, א"כ אין התחלה להחטא כלל וא"כ ודאי דמהני לח"ש נמי מכ"ש דמהני לשיעור שלם ולכן לא הביא זה הרמב"ם, ע"כ הג"ה]:

נשוב לדברינו דעכ"פ קשה מאי פריך הש"ס בכריתות דליהוי יוהכ"פ כספק ידיעה לחלק ולכפר, ולמה צירף את המעילה אפי' מכאן ועד ג' שנים. דלמא ס"ל לרבי כרבנן דר"ע

דאין כלל אשם תלוי במעילה ולא שייך בזה כלל לומר ידיעת ספק מחלקת לחטאות כמו שהבאתי מהירושלמי וראיתי אח"כ בהגהות מצפה איתן בכריתות שם שעמד על הרבה מדברינו כאן וגם הקשה קושיא זו שהקשינו עתה ומתרץ לה וז"ל, ואע"ג דעל ספק מעילות ליכא אשם תלוי לרבנן דר"ע מ"מ כיון דכיפר עליה יוהכ"פ מאיסור דידיה ואיהו במקום אשם תלוי קאי היכא דאיכא הוה כידיעת ספק עכ"ל, ודבריו תמוהין ונעלם ממנו הירושלמי שהבאתי לעיל דשם מפורש דאת שאינו מביא אשם תלוי אין ידיעת ספק מחלקת לחטאת כמו שנתבאר, ומשו"ה בכהן משיח אין ידיעת ספק מחלקת לחטאת כמו שנתבאר, וע"כ דפסיקא ליה דרבי כר"ע ס"ל דיש אשם תלוי אספק מעילות וצ"ע מנין:

אולם באמת יש שם בסוגיא עוד קושיות. חדא דלמה לא משני באמת דהברייתא רבנן דרבי היא דידיעת ספק לא מחלקת כדמשני לעיל, ועוד אמאי מקשה הש"ס על ר"ל דס"ל כר"ז דידיעת ספק מחלקת לחטאת דבאשם מבע"ל ולמה לא הקשה לר"ז כן, אכן סברת ר"ל הבאנו לעיל מירושלמי דכיון שהידיעה מועלת לחייב אשם תלוי מחייב חטאת נמי ולהכי בכהן משיח אין ידיעת ספקו מחלקת לחטאת, ולפי"ז בח"ש דאין ידיעת ספקו מביא אשם תלוי אינה מחלקת למנין חטאת, ומעתה לר"ז דס"ל דידיעת ספק מחלקת לחטאת רק לרבי, ולרבנן דרבי מודה דאין ידיעת ספק מחלקת יקשה בהברייתא למה דאין ידיעת ספק מחלקת לאשם תלוי מעל שגגתו אשר שגג, הו"ל להשיב לרבי דגם בחטאת אין ידעס"פ מחלקת, ומפשטות הברייתא מדלא הזכירו רבנן חטאת כלל משמע דלא פליגי רבנן על זה, אך באמת ניחא דמאחר שהחליטו דאין ידיעת ספק מחלקת לאשם תלוי ממילא ידעינן דידיעת ספק אינו מועיל לחלק לחטאות [ונטינו מזה מעט מהירושלמי ע"פ ש"ס דילן דר"ז יסבור דרק אם ידיעת ספק מחלקת לא"ת להכי מחלק לחטאת נמי] דכל הסברא דיועיל ידיעת ספק לחילוק חטאות הוא מכח דידס"פ מועיל לחלק לאשם תלוי, וכיון דס"ל לרבנן דאין מועיל לאשם תלוי ממילא אינו מועיל לחטאת וכל זה לר"ז לפי מה דחידשה הגמ' אליביה:

אבל רבא דלא ס"ל סברת הירושלמי מדמקשה דלא יצטרפו ב' חצאי זתים מחמת ידס"פ דיוהכ"פ, וע"כ לדידיה טעמא דרבי מסברא אחרת דידס"פ מחלק לחטאות לא מכח חיוב אשם תלוי, א"כ אין הברייתא יוצאת מידי פשוטה דרבנן פליגי ארבי רק בא"ת אבל בחטאת מודו ליה, ואי מפרשינן דרבי ס"ל דידס"פ מחלק לחטאות גם רבנן ס"ל הכי, וא"כ שפיר מקשה רבא מהברייתא דצירף את המעילה לזמ"ר דאף אי אתיא כרבנן דרבי מ"מ נדע דגם רבי הכי ס"ל כפשטא דברייתא דבחטאת לא פליגי, וא"כ אי כדר"ז

דרבי ס"ל ידיעת ספק מחלקת לחטאות א"כ גם רבנן ס"ל הכי, ואם אנו מוכרחין לומר דלרבנן אין ידס"פ מחלקת לחטאות ע"כ דלרבי נמי רק ידיעת ודאי מחלקת לחטאות, ומתורצת שפיר נמי הקושיא שהקשינו דמאי פריך רבא דלמא אתיא הך ברייתא כרבנן דרבי, דהרי אפי' אתיא כרבנן פריך שפיר, ומתורץ נמי שפיר מה שהקשינו דמאי פריך רבא מברייתא דצירף דלמא ס"ל כרבנן דר"ע דאין מביאין אשם תלוי, על ספק מעילות, דכ"ז קשה רק לסברת הירושלמי דידס"פ לחטאות תליא באשם תלוי, אבל רבא הלא הוכחנו דלא ס"ל סברת הירושלמי ומשו"ה פריך שפיר, ומעתה מתורץ גם מה שהקשינו דלמה מקשה רק לר"ל דיתלה רבי חטאת באשם ואינו מקשה כן לר"ז, דלר"ל דהוא חידש לנו בירושלמי דידס"פ בחטאת תליא בידס"פ דא"ת לשיטתיה פריך שפיר, אבל לר"ז א"א להקשות דדלמא כרבא ס"ל דאין חיוב חילוק חטאת בא מכח חילוק אשם תלוי בידיעת ספק, ומהך ברייתא דאכל ושתה בהעלם אחד אכתי לא ידע עד שהקשה רבא ועיין, וממילא אין התחלת קושיא מפירכת רבא להתוס' ומהרש"א והצל"ח בפסחים, דלפי מה שנתבאר לא מוקי רבא ברייתא דצירוף כרבי אלא דפריך מרבנן ארבי, ועיין בספר ארצות החיים סי' א' בארץ יהודא ודו"ק היטב:

בגמ' כיון דשניה מעל א"ר כגון שהניחה ע"פ ארובה, בב"ק (דף כ') פירש"י דאילו בנאו בבנין הוה שינוי, והקשו שם התוס' כי קבעה נמי הוה שינוי החוזר לברייתו כדאמרו האי מאן דגזל נסכא מחבריה ועבדיה זוזי לא קני מ"ט דהוה שינוי החוזר לברייתו, והתורת חיים שם הקשה דלמה לא הביאו התוס' ממשנה שלימה דעל המירוש הגזול שבנאו בבנין שאינו צריך לקעקע כל הבנין מפני תקנת השבים, הרי דאי לאו מפני תקנה"ש היה צריך לקעקע הבנין ולהחזיר מריש לבעליו, הרי דלא קנאו אף שבנאו בבנין ועיין בפירגמ"ה כאן ובקצוה"ח סי' ש"ס:

לשלימות הבנת הסוגיא שם נבאר עוד מעט דהנה ודאי דתירוץ הגמ' הנאה הנראית לעינים אסרה תורה צריך באור. דאטו מי שנהנה ממחובר לקרקע הנאה הנראית לעינים מעל הרי ודאי דזה לא ניתן להאמר כלל, וא"כ מאי משני הגמ' הנאה הנל"ע אסת"ו וזהו פלא, הרי מ"מ מוכח שפיר דתלוש ולבסוף חברו תלוש הוה דאל"כ למה מעל, אבל נתבונן נא דהנה לכאורה קשה להיפוך מאי קאמר וכיון דבני לה מיהת מעל לימא מסייע ליה לרב וכו' דתלוש ולבסוף חברו הוה תלוש, מאי ראיה היא זו לפי מש"כ התוס' בעירובין דף ל"א ע"ב ובב"מ דף נ"ד ע"א ד"ה הקדש אין מתחלל על הקרקע, שהקשו דאיך אמר שמואל בונין בחול ואח"כ מקדישין למ"ד תלוש ולבסח"ב הוה מחובר הא אין הקדש מתחלל על הקרקע, ותירצו כיון דאם לא היה קדוש סופו ליעקר ממילא מקרי

תלוש ע"ש, וא"כ מאי מייתי סייעתא כאן לרב תלוש ולבסח"ב הוה תלוש מהא דאי בני לה מעל, נימא דבעלמא תלוש ולבסח"ב מחובר הוה, והא דכאן מעל הוא משום דאם לא ימעול הרי לא יצא הקורה לחולין וסופו ליעקר מכאן, שהרי איסור דאורייתא יש גם במחובר שאסור ליהנות מהקדש מחובר מה"ת, כמבואר אצלינו דרק מעילה ליכא במחובר אבל אסור מה"ת ליהנות ממחובר, ויהא הגזבר מוכרח לעקור משם הקורה כדי שיוכל לדור בביתו, ותו דהא ע"כ בעצים דיומיה עסקינן דאל"כ הרי לא היו מקדישין הקורות כלל כמפורש לעיל סוף פ"ג דף י"ד ע"ב, ובעצים דיומא אם אין מעילה בהקורה ונשאר בקדושתיה הרי בודאי יעקרו משם הקורה שהיא נחוצה מיד לבדה"ב משו"ה דינה כתלוש ויש בה מעילה ויוצאה לחולין, ואין לומר דהכא אין סוף הקורה ליעקר מכאן משום תקנת מריש שתקנו חז"ל שאין חייב להרוס ביתו ולעקור הקורה שאינו שלו משום תקנת השבים, זה אינו טענה כלל חדא דהא כל עיקר תקנת מריש הוא משום דהפקר בי"ד הפקר, ודבר של הקדש אין כח לבי"ד להפקיר כדאיתא בגמ' יבמות דף ע"ט ע"ב, בימי רבי בקשו להתיר נתינים משום הפקר בי"ד הפקר וא"ל רבי חלקינו נתיר להם חלק מזבח מי יתיר, הרי דדבר של הקדש אי אפשר לבי"ד להפקיר, ותו דהרי כאן לא שייך תקנת מריש כלל דהרי אדרבה כיון דמה"ת עומד הקורה ליעקר ומשו"ה דינו כתלוש כמש"כ בשם התוס' לעיל, וכיון דדינו כתלוש מועלין בו ויוצא לחולין ע"י מעילה, וא"ל שוב לעקור הקורה ממילא אין כאן מקום כלל לתקנת מריש והיא קושיא עצומה, וע"כ לומר דהס"ד רצה להביא סייעתא לרב מכאן מטעם ממנ"פ דאם נימא דמשום דעומד הקורה ליעקר מכאן ה"ה כתלוש כבר, בודאי אינו מועל שהרי הוא כמו שאינו נהנה כלל דהא כל הנאתו היא מה שהוא יושב תחת האבן והקורה ומגינים עליו או על פירותיו מזרם וממטר עיין ברש"י וברגמ"ה, ואם אתה דן האבן והקורה כנטולים ותלושים משם הרי אינו נהנה כלל ולמה זה ימעול ממנ"פ, אלא ע"כ דתלוש ולבס"ח דינו כתלוש גם בלי הסברא דכיון דסופו ליעקר כעקור כבר דמי, ודחי רב אחא בריה דר"א הנאה הנראית לעינים אסרה תורה, כלומר לעולם בעלמא תלוש ולבס"ח מחובר הוה והכא הקורה דינו כתלוש משום דסופו ליעקר, ומ"מ לא נוכל לדון כאן מהאי טעמא כאילו לא נהנה כלל שהרי הנאה הנראית לעינים אסת"ו והרי עינינו רואות שנהנה, דסברא שעומד ליעקר מהני רק לענין שלא יהא דינו כמחובר אבל לא דנימא שלא נהנה כלל שהרי עינינו ראות שנהנה, ולפ"ז סברא זו דהנאה הנל"ע אסרה תורה אינה שייך רק כאן אבל לא לענין הדר בבית של הקדש כמובן, ומשו"ה על הסייעתא מהדר בבית

של הקדש הוצרך ר"ל לומר תירוץ אחר ומיושב הערת התוס' ודו"ק היטב, ואני מודיע בזה צערי שפירגמ"ה כאן אינו מובן לענ"ד ואיני יודע ליישבו אפי' בדוחק:

עוד אבאר כאן דאע"ג דאין מעילה בקרקע ובמחובר לקרקע מ"מ החליטו הראשונים והאחרונים דאיסור הנאה דאורייתא יש בהן ובזה אין שום ספק כלל אע"ג דהשעה"מ בה' מעילה לא כתב כן, אולם אם חייב בתשלומין על הנאתו ממחובר תשלומין לפי מה שנהנה, יש בזה מחלוקת הראשונים בשמ"ק בב"ק סוף דף וא"ו ע"ב ד"ה ולענין פסק הלכה כתב המאירי ז"ל וכו' וזה לשונו שם, וא"ת האיך חייב והרי אמרו אין מעילה בקרקעות והמחובר לקרקע ה"ה כקרקע, הם מתרצים דמעילה ליכא הא תשלומין איכא, וגדולי הרבנים כתבו שאף בנזקי שן ורגל פטור בהקדש דכולהו ילפינן מקרן וכו' כל מזיק הקדש באיזה מין של היזק פטור וכו' ולענין מעילה אף הם סוברים שכל שאין בו מעילה אין בו תשלומין עכ"ל, ובזה ביארתי בעז"ה דברי רש"י בב"ק שם דף וא"ו סע"ב ד"ה שור רעהו א"ר ולא שור דהקדש וכו' לישנא אחרינא להכי נקט שור הקדש ולא מוקי לה באכילת בהמתו שדה הקדש, משום דלא משכ"ל וכו', ושדה הקדש נמי דהוה לצורך בדה"ב או המקדיש שדהו פדהו לאלתר וכו' ואי קודם פדייה אין מעילה בקרקעות וכל המחובר לקרקע כקרקע דמי עכ"ל, ונתלבטו בזה רבים חדא הרי כשהבהמה תלשה ואכלה הרי כבר הוה תלוש כמו שכתבו התוס' בב"ב דף ע"ט ע"א ד"ה מועלין ובמעילה דף י"ג ע"א ד"ה ומועלין בהן, ותו דמה ענין תשלומין למעילה דנהי דמעילה ליכא במחובר לקרקע תשלומין איכא מ"מ, ולענ"ד לענין הקושיא הראשונה י"ל דשור כשתלש בפיו ממחובר נמאס האוכל מפני הרירין כמפורש בשבת דף ק"מ סוף ע"א וכבר לא שוה כלום ואין לחייבו אלא אשעת התלישה ואז הוה תולש ממחובר, ואע"ג דבשבת שם איתא דיש בע"ח שאין ממאסין מאכל ברירין אבל כאן הרי שור כתיב בפרשה שהוא ממאס ברירין, ולענין קושיא השניה ברור הדבר דרש"י אזיל כאן בשיטת גדולי הרבנים שבשמ"ק הנ"ל דכל שאין בו מעילה אין בו תשלומין וזה ברור ונכון לענ"ד, ועיין בירושלמי ע"ז פ"ג ה"ז על דעתיה דרב ועל דעתיה דר"י לענין המשתחוה לבית ואכמ"ל בזה עוד:

ובמנחות דף ע' ע"א איתא בעי ר"א שיבולת שמרחה בכרי ושתלה וקרא עליה שם תרומה במחובר מהו וכו', א"ל רבנן לאביי א"כ מצינו תרומה במחובר לקרקע ותנן לא מצינו תרומה במחובר לקרקע, א"ל כי תניא ההיא לענין איחיובא מיתה וחומש, אי תליש ואכיל תלוש הוא ואי גחין ואכיל בטלה דעתו אצל כל אדם ע"כ, מבואר לכאורה דדוקא אי תליש תחילה ואח"כ נטלו בפיו הוה תלוש אבל אם ממחובר אכל בפיו שפיר הו"ל

דין מחובר, אע"פ שגם אם נטלו בפיו במחובר נמי ע"כ נתלש קודם שבלע בגרונו, אמנם י"ל דזהו דוקא באדם אבל בהמה שדרכה בכך הוה תלוש שכן כתב הש"ך בח"מ סי' צ"ה סק"ט ד"ה ונראה וכו' דהתם כבר נתלשו וכו' עכ"ל, ע"ש, אבל אדם כיון שאין דרכו בכך לא מקרי זה תלוש, אבל לומר דגם באדם נחשב תלוש אלא דכיון שבא בפיו נמאס ואינו שוה כלום, זה קשה להאמר דהא מבואר בחולין דף ע"א ע"א דשלא בפניו חזי אכתי ועיין תוס' כתובות דף ל' ע"ב ד"ה לא:

ומ"מ כשנעמיק בדבר יותר יש עוד מה לדבר בזה, דלכאורה לפי טעמא דאביי לא רק תרומה לא מצינו במחובר לקרקע אלא כל איסורי גדולי קרקע כמו ערלה וכלאי הכרם נמי אי אפשר במחובר דאי תלישׁ ואכיל תלוש הוא ואי גחין ואכיל בטלה דעתו אצל כל אדם, ולשון הש"ס משמע דרק איסור תרומה לחיובא לא מצינו במחל"ק אבל לא שאר איסורים זולת חיוב מעילה דילפינן לה חח"ט מתרומה וזהו פלא לכאורה, אך אקדים לך הקדמה שלענ"ד לא עמדו עליה עדיין האחרונים והניחו לי בעז"ה מקום להתגדר בו, דבכריתות דף ז' ע"א איתא תני ר"ח קמיה דרבא מנין לכה"ג שנטל משמן המשחה שעל ראשו ונתנו על בני מיעיו שהוא חייב וכו', א"ל ר"א בריה דרבא מ"ש מהא דתניא כהן שסך בשמן של תרומה בן בתו ישראל מתעגל בו ואינו חושש, א"ל התם ומתו בו כי יחללוהו כתיב כיון דחלליה הא איתחיל אבל גבי שמן המשחה כי שמן משחת אלקיו עליו כתיב אע"ג דאיתיה עליו לא איתחיל, ויש בביאור ברייתא זו ב' פירושים להראשונים ז"ל, דרש"י פי' ע"פ התוספתא הכונה שהכהן סך א"ע בהיתר שמן של תרומה, ורשאי אח"כ בן בתו הישראל להתעגל בו, כיון דבטלה בהתירא בטלה עכ"ל, וכן מפרש לה הרמב"ם, ולפי"ז קשה קצת הלשון כיון דאיתחיל הא איתחיל דהא הכהן סך עצמו בהיתר ובמה חלליה אבל אין לנו לחלוק על הראשונים דס"ל דבחלליה בהיתר איתחיל, וס"ל דדוקא אם חלליה בהיתר איתחיל אבל אם איתחיל באיסור כגון שזר סך שמן של תרומה על בשרו לא איתחיל ואסור לזר אחר להתעגל בו, אבל בפירגמ"ה שם מפרש לה בזה"ל, כהן שסך שמן של תרומה בן בתו ישראל שאינו רשאי לסוכו, אעפ"כ מתעגל בו אותו בן בתו ישראל כדי שימשח כל גופו ואינו חושש, הואיל והוא לא שם על עצמו אותו שמן באיסור קודם לכן, א"ל לא דמי התם בשמן של תרומה ומתו בו כי יחללוהו כתיב, הוא הכהן שסכו ענוש שחללו וכיון שחללו יצא לחולין הלכך מתעגל בו ואינו חושש, הכא אע"ג דאיתיה עליו לא איתחיל דהא נמשח ראשו בהיתר, וכיון דלא איתחיל הלכך כי כך על בני מיעיו חייב עכ"ל פירגמ"ה, נמצא דרש"י ורמב"ם מחולקים עם רגמ"ה מקצה אל קצה, דלרש"י ורמב"ם דוקא אם איתחיל בהיתר נתחלל ומותר

אח"כ התרומה לזר אבל אם איתחיל באיסור כגון שסך זר א"ע בשמן של תרומה או כהן שסך מתחילה בן בתו זר אסור לזר אחר או לאותו בן בתו זר להתעגל בו כמש"כ המל"מ פי"א מה' תרומות ה"ח, ולרגמ"ה הדין הוא ממש להיפוך דאם היתחיל באיסור נתחללה אבל אם היתחיל בהיתר הוה דומיא דכה"ג שסך בשמן המשחה שמפני שנמשח בהיתר לא נתחללה, וכהן שסך א"ע בשמן של תרומה אסור לבן בתו זר להתעגל בו וזה ברור והארכתי בזה בעז"ה בקונטרס נפלא בחידושי לרמב"ם ה' מעילה סוף פרק ב' ע"ש, והתוס' ישנים בכתובות דף למ"ד ע"ב על הא דאיתא בגמ' שם גבי תרומה סוף סוף כיון דלעסיה קניה מתחייב בנפשיה לא הוה עד דבלעה כתבו וז"ל, וא"ת כיון דלעס נתקלקל ואיך חייב תו עלה כדאמר בפ"ק דכריתות כהן שסך שמן של תרומה בן בתו ישראל מתעגל בו ואינו חושש, וי"ל דהתם ודאי נתקלקל וכו' אבל הכא לא נגמרה כל הנאתו בלעיסה לחוד עכ"ל, והנה הא ודאי דלשיטת רש"י והרמב"ם אין כל מובן לקושית התוס' דהרי שאני התם בכריתות דאיתחיל בהיתר משא"כ בכתובות שם דזר הוא והיתחיל באיסור, וע"כ דהתו"י בכתובות מפרשי כפירגמ"ה בכריתות דאדרבא באיתחיל באיסור יוצא לחולין להכי הקשו שפיר, ומשו"ה הוכרחו לתרץ דלעוס לא נגמרה הנאתו עדיין ולא יצא לחולין אם שזהו דוחק גדול ואכמ"ל, אבל לשיטת רש"י והרמב"ם מעיקרא לקמ"ד דשאני התם דאיתחיל בהיתר אבל בכתובות הרי איתחיל באיסור, וא"כ באיתחיל בהיתר גם ע"י לעיסה דהיתר נמי יוצאה לחולין דכן הסברא החיצונה נותנת דלעיסה לא עדיף מסך שמן של תרומה על גופו מבחוץ דודאי ראוי להתעגל בו עדיין ומ"מ יצא לחולין, ולפי"ז י"ל דהתם כוונת אביי היא דאי גחין ואכיל ולעס ג"כ כשהוא עדיין מחובר הרי בטלה דעתו אצל כל אדם ואין זה אכילה והו"ל איתחיל בהיתר, וא"כ נעשה חולין להכי כשבלע בגרונו אף דאז נעשה ודאי תלוש פטור שהרי כבר נעשה חולין בלעיסה קודם שבלע, אבל זהו שייך רק בתרומה אבל בשארי איסורים כערלה וכלה"כ דלא שייך בהו דין חילול אע"ג דלעס כשהוא מחובר מ"מ כשבלע בגרונו דודאי נעשה תלוש חייב על הנאת גרונו ומיעיו ודו"ק בזה היטב:

והנה ידוע חקירת המל"מ פ"ז מה' תרומות בהא דקיי"ל דאוכל תרומה בטומאת הגוף שהוא במיתה הוא דוקא באוכל תרומה טהורה אבל על תרומה טמאה שאכל בטוה"ג פטור ממיתה, וחקר בטמא שאכל תרומה הטמאה רק מדרבנן אם חייב מיתה כיון דמדאורייתא היא טהורה, או דילמא כיון דמדרבנן התרומה טמאה מחוללת ועומדת היא גם מה"ת, והאריכו בזה האחרונים וביחוד הרב מלא הרועים הרבה מאוד והחליטו שיש בזה מחלוקת תנאים ואמוראים וראשונים. וכבר האריך המל"מ בה' יסוה"ת דכל

שלא כדרך אכילה איסור דרבנן יש בו עכ"פ ולהכי מותר רק לחולה שאין בו סכנה ולא לבריא, אבל איסור דאורייתא אין בו דא"כ היה אסור לחולה שאין בו סכנה ע"ש, וא"כ אי גחין ואכל תרומה ממחובר דהוה שלא כדרך אכילה, והעלנו לעיל דלשיטת רש"י והרמב"ם בכריתות מקרי זה איתחיל בהיתר, אע"ג דעכ"פ מדרבנן אסור לאכול גם שלכדה"נ מ"מ כיון דמדאורייתא מותר מקרי איתחיל בהיתר ויצא לחולין וכיון שזכינו לזה א"ש הגמרא דמנחות דף ע' גם לרגמ"ה וסייעתו דס"ל להיפוך דרק באיתחיל באיסור יצא לחולין ולא באיתחיל בהיתר, דגם לדידהו מיירי שלעס ג"כ במחובר אלא דס"ל דכיון שמדרבנן אסור לאכול תרומה אפי' שלא כדרך אכילתן מקרי זה איתחיל באיסור ויצא שפיר לחולין ופטור ממילא על בליעת גרונו בתלוש. ושוב שפיר דאין שייך היתר זה רק בתרומה דשייך בה דין חילול ויציאה לחולין אבל בערלה וכלה"כ דלא שייך בהו דין חילול חייב ודאי על בליעת והנאת גרונו שהוא ודאי בתלוש, ומה שהכריחו התו"י בכתובות דף ל' ע"ב דע"י לעיסה אין תרומה יוצא לחולין אין דבריהם מוכרחים כלל, ויש ליישב קושיתם בלאו"ה ובפרט לפ"מ שכתב המהר"ם שיף בגמ' שם דקושית הגמ' סוף סוף כיון דלעסיה קנייה לעסיה לאו דוקא ע"ש דא"כ קושיתם מעיקרא לקמ"ד, וכבר הזכרתי שבקונטרס הארכתי בסוגיא דכריתות אריכות נפלא בעזהשי"ת אך כאן די בזה:

ודע דלפי' רגמ"ה וסייעתו בכריתות שם דס"ל דדוקא באיתחיל באיסור יוצא התרומה לחולין אבל לא באיתחיל בהיתר, יש מקור טהור להא דקיי"ל דאין מועל אחר מועל בקדשים אלא בבהמה בלבד או בבהמה וכלי שרת בלבד עיין במשנה ובגמ' לעיל דף י"ט ע"ב, והדברים סתומים מאוד מנא לן הא דכל שמעל יצא ההקדש לחולין ואין בו מועל אחר מועל, ולפי' רגמ"ה וסייעתו י"ל דכיון דרובא דרובא מדיני מעילה מתרומה ילפינן להו מג"ש דחטא חטא בין להקל ובין להחמיר, א"כ י"ל דגם להא ילפינן מעילה מתרומה דאם איתחיל באיסור יוצא לחולין וכיון שמעל חדא זימנא שוב אין בו מועל אחר מועל דיצא לחולין, אך לפי שלא נתברר אצלי הדבר כראוי ולשיטת רש"י והרמב"ם אין לזה מקום כלל קצרתי:

והנה בירושלמי תרומות פ"ו ה"ב איתא בשפסק עמהן להאכילן דובשני [היינו פירות האילן כמו שנאמר כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו דכל דבש היינו פירות] חולין והאכילן דובשני תרומה וכו' כמ"ד נפשו של אדם חותה מן האיסורין, וע"ש בפ"מ ומרה"פ ועכ"פ יוצא דלרבנן דמתניתין כיון שפסק להאכיל חולין והאכיל להפועלים תרומה שנפשו של אדם חותה חייב לשלם להפועלים דמי חולין, והפועלים משלמין לכהן שיוי התרומה שאכלו ובעה"ב משלם להם כמו ששוה סעודה של חולין השוה יותר

מתרומה, ואע"ג שהאכילן איסור שנפשו של אדם חותה מ"מ אין בעה"ב משלם כאלו לא האכילן כלל, וקשה מאוד מ"ש ממוכר בשר טרפה ואכלו הלוקח שצריך המוכר להחזיר כל הדמים שקבל וכבר הקשה כן במהרי"ט אלגזי פרק ה', וע"ש שהאריך הרבה מאוד בביאור ירושלמי זה, ואנחנו נבאר בקצרה כיד ה' הטובה עלינו, ונקדים להעיר למה צייר הירושלמי שפסק להאכילן דובשני מה לי דובשני מה לי לחם או שארי אוכלין של תרומה. אכן בשו"ע יו"ד סי' קי"ט פסקינן דאם מכר לחבירו איסור דרבנן ואכלו א"צ להחזיר הדמים, וכתב שם הש"ך ס"ק כ"ז דהמוכר א"צ להחזיר להלוקח דמים כלל, והפ"ח חולק עליו וס"ל דנהי דא"צ להחזיר כל הדמים אבל עכ"פ מה ששוה המאכל האסור פחות ממאכל כשר ודאי צריך להחזיר לו, ומצד הסברא החיצונה נראה כהפ"ח דנהי דלא קנסו רבנן למוכר איסור דרבנן אבל למה ישלם הקונה יותר ממה ששוה החפץ בשוק, והש"ך שם כתב וז"ל נ"ל הטעם דהם לא גזרו איסור כדי להוציא ממון דלענין ממון אוקמה אדין תורה וכו' עכ"ל, וכ"כ עוד הש"ך ביו"ד סי' רמ"ב בהנהגת או"ה בד"ה עוד נראה מבואר ע"ש, ויש להביא סמוכין לסברא זו מהא דאבק ריבית וגזל דרבנן אינו יוצא בדיינים ומעוכב גרושין מכח תקנת חכמים אינו חייב במזונות אשתו עיין באהע"ז סי' קי"ט סעי' ה' ויש לפלפל בזה הרבה, ויש לכאורה לומר דר' יוסי דס"ל בגיטין דף ס"א ע"א דגזל דרבנן יוצא בדיינים חולק עם החכמים בסברא זו, דאיהו ס"ל דגם לענין ממון גזרו רבנן ולא אוקמוה אדין תורה, ועפ"ז היה, אפשר ליישב איזה קושיות מה דקשה לדברי הש"ך ועיין במהרי"ט אלגזי שם שהביא דברי הש"ך ומתמה עליו ומיישבו בדברים שאינם מסתברים כלל דאתי עלה מדין זה נהנה וזה חסר משהו דמגלגלין עליו את הכל, והביא שם שגם המחנה אפרים טרח ליישב דברי הש"ך ע"ש במהרי"ט אלגזי דף מ"ט ודף נ' בדפוס ווילנא והדברים יגעים:

וכן חלק באמת הפר"ח על הש"ך וגם דברי הפר"ח הביא מהרי"ט אלגזי שם דס"ל דבאמת חייב המוכר להחזיר להלוקח מה ששוה האיסור דרבנן פחות ממאכל כשר, וא"כ נאמר דמשו"ה צייר הירושלמי הנ"ל שפסק עם הפועלים לתת להם דובשני חולין ונתן להם דובשני תרומה, משום דתרומת פירות היא מדרבנן להכי אינו מחזיר כל הדמים אלא דכיון דאפי' באיסור דרבנן נפש האוכל חותה מעט משו"ה צריך לשלם להם המותר מה דחולין שוה יותר מתרומה עכ"פ כדעת הפר"ח, ובאמת בדברי הש"ך גופא יש להתבונן הרבה דהא בש"ך ח"מ סי' נ"ח ס"ק איתא דהא דלא אמרינן מחויב שבועה ואינו יכול לשבע משלם בשבועה דרבנן, הוא רק בשבועת היסת אבל לא בשבועת המשנה דאלמוה כדאורייתא גם להפסיד ממון וביו"ד סי' רס"ו בש"ך סק"ו הביא דברי הב"ח בכונת הטור

במוכר עבדו לכותי לא יצא לחירות כיון דהוה רק קנס לא קנסו בכותי, וכתב עליו הש"ך שאין דבריו מוכרחים ע"ש, והרי כותי מה"ת הרי הוא ישראל גמור ושחיטתו כשרה רק רבנן גזרו שיהא כנכרי, ועיין ביו"ד סי' ב' בש"ך סק"ב ובפמ"ג שם ס"ק כ"ד דמבואר כן דכותים גירי אמת הן, וא"כ למה מיאן הש"ך בסברת הב"ח הרי י"ל שפיר דחז"ל לא גזרו על כותי אלא לענין איסור כשחיטה וגט אשה וגט שחרור וכיוצא בהם. אבל לא להוציא ממנו העבד שהוא ממונו דהא לענין ממון אוקמוהו אד"ת, וצריך לחלק בין הענינים, ואכמ"ל בזה:

ואין להקשות אכתי לשיטת הרמב"ם דס"ל דתרומת כל פירות האילן מה"ת הוא כמבואר בדבריו בריש פ"ב דתרומות והרי באיסור דאורייתא מחויב להחזיר ללוקח כל הדמים, גם זה לקמ"ד דנהי דהפ"מ מפרש דובשני תמרים וכיוצא בהן שהם פירות האילן, לענ"ד אין הדבר כן אלא דהירושלמי נקט כאן לשון המשנה בב"מ דף פ"ג ע"א השוכר את הפועלים וכו' מקום שנהגו לספק במתיקה יספק ופירש"י במתיקה לפתן וכן פי' הרע"ב במשניות, וידוע דלפתן הוא ירק ובירק גם הרמב"ם ס"ל דתרומתו הוא רק מדרבנן כמפורש בדבריו בפ"ב מה' תרומות ה"ז, ודובשני כאן בירושלמי הוא מיני מתיקה שבמשנה הנ"ל וא"כ דברינו מוצקים גם להרמב"ם בעז"ה:

אולם אם המצא תמצא דיעה בראשונים דגם תרומת ירק היא מה"ת, אז נהיה מוכרחין לומר דהדיעה ההיא ס"ל כפירגמ"ה וסייעתו הנ"ל דבאכל תרומה באיסור מתחלל, וא"כ הרי ביארנו לעיל דיש חילוק בין תרומה לשאר איסורין דבתרומה איתא ביומא דף פ"א זר שאכל שזיפין של תרומה והקיאן ובא אחר ואכלן משלם רק דמי עצים משום דנתחללה, ולפ"ז נהי דנפשו של אדם חותה מאיסור. מ"מ הרי מיד שבלעו נתחלל ונעשה חולין וא"כ הרי יש לו הנאת מיעיים בהיתר משא"כ בשאר איסורין להכי חייב בעה"ב לשלם להפועל רק המותר ששוה חולין יותר מתרומה דבחולין היה להפועל גם הנאת החיך, ובתרומה אין לו רק הנאת מיעיים, אבל בשאר איסורין דלא שייך חילול הרי גם הנאת מיעיים ליכא, ויש להאריך עוד הרבה אבל כבר יצאתי גם במעט דברי אלה חוץ לגדרי ע"כ אקצר, ודו"ק בכ"ז:

והגאון רשכבה"ג ר' יוסף ראזין מדווינסק כתב לי בענין זה וז"ל על דבר הך דמעילה דף כ' ע"א הכונה היא דלא שהמעילה בזמן שנהנה, רק דזהו גופא מה שע"י זה תיקן הבית ואז הוה תלוש להכי מעל, וכן נראה מדברי הרמב"ם בזה ומשו"ה כיון דבני מעל, וכן בהך דב"ק דף ק"א ר"ל הנאה הנראית לעינים אסרה תורה, דתיכף בזמן שצבע אז נאסר עצם הדבר לא מחמת הלבישה רק דאסור לצבוע, וכמו הך דעירובין דף ל"א דאסור לקנות

בית באיסורי הנאה אף דלא ישב בה כלל רק דהקנין גופא אסור ושוב לא הוה עירוב, וכמש"כ הרמב"ם ז"ל וכמו שרפיפא דפסחים דף כ"ז ע"ב ותוס' נדרים דף כ"ז ע"ב ר"ל שיש לו קנין דבר, ועיין מש"כ התוס' בע"ז דף מ"ח דאסור ליטע, ועיקר הדבר בב"ק שם ר"ל דנפ"מ אם יש שבח סממנים ע"ג צמר ר"ל אם גוף הצמר נאסר או רק משום שיש עליו צבע איסור, ונפ"מ אם אח"כ העביר הצבע בצפון אם מותר הצמר, וזהו דמקשה דלמה ידלוק הא יכול להעביר הצבע, וע"כ דנאסר הכל בגדר חתיכה נעשית נבלה, ובאמת זהו מחלוקת בתוספתא דע"ז ריש פרק ז' גבי הדש קלעילין ור"ל כהך דמעילה דף י"ג ע"א ש"מ אבקי מעלי לה, וס"ל לאחרים דגם מטילין לחומר שבו ר"ל לבערן, והא דבר שאין בו ממש אין צריך ביעור עיין פסחים דף נ"ב גבי טעם דכבש שלשה כבשים, ועל כרחן לומר דזה נחשב דבר שיש בו ממש, ועיין מעשר שני פ"ה גבי ביעור מעשר גבי תבלין, ומה דפליגי ב"ש וב"ה בתבשיל ע"ש בזה, ובירושלמי פ"ז דשביעית בזה דביעור ליכא רק בדבר שיש בו ממש וזהו הא דב"ק שם, ועיין ירושלמי פ"ג דערלה גבי צבע דבר שיש בו רוח חיים אם נאסר. וע"כ דס"ל דכולו נאסר דאל"כ מה שייך בזה גבי בעלי חיים נאסר דהא לא נאסר רק במה שיש צבע איסור. וכן ר"ל בירושלמי פסחים פ"ב גבי רטיה מכלאי הכרם וערלה, דרצה לומר שאסור לעשות אפילו לא ליהנות דזה גופא איסור, ויש להאריך הרבה בהך דפסחים דף כ"ב ע"ב ואכמ"ל עכ"ל הגאון הנפלא האמיתי, והגם שדבריו רחוקים מדברינו הבאתים בזה מפני שמלאכת שמים היא, וגם לפי פירושו קושית התוס' למה לא משני הש"ס גם על סייעתא השנייה הנאה הנראה לעינים אסרה תורה לא קשה מידי כמובן:

פרק ששי

בתוס' ד"ה השליח שעשה שליחותו השליח מעל דילפינן חטא חטא מתרומה עכ"ל, בפיהמ"ש להרמב"ם וכן הרע"ב במשנה כאן הביאו דמעילה ע"י שליח חייב המשלח מקרא דואשמה הנפש ההיא ע"ש, וכבר תמה עליהם התוי"ט דהרי מפורש בקדושין (דף מ"ב) דשליחות במעילה ילפינן חטא חטא מתרומה וכבר דיברנו מזה, והג"מ ר' דוד דייטש ז"ל כתב שיש ליישב דברי הרמב"ם והרע"ב. דהנה שם בקדושין מסיק הש"ס אמר רבא את"ל סבר שמאי שני כתובין הבכ"א מלמדין, ופירש"י דהיינו מעילה וטביחה ומכירה דשליחות יד מוקי לה ב"ש גופא אמחשבה ועיין ביבמות (דף קי"ז) בתוס', ולכאורה קשה אפי' אם יסבור שמאי דב' כתובין הבאכ"א אין מלמדין מ"מ לא שייך הכא כלל זה, דהא הטעם דב' כתובין הבאכ"א אין מלמדין הוא דאל"כ ב' כתובין למ"ל לכתוב חד ואידך נילף מיניה, והכא לרבא גופא תרווייהו צריכי דג"ש דחטא

חטא מתרומה אצטריך לענין פגם ומחובר ושאר ענינים עיין לעיל (דף י"ח ע"ב), והיקש דטביחה ומכירה אצטריך למה טביחה אינה חוזרת אף מכירה אינה חוזרת כדאיתא בב"ק (דף ס"ח) ע"ש, וע"כ דגם רבא אית ליה דרש זה דואשמה הנפש ההיא, ואייתר מקרא זה ומשו"ה שפיר הו"ל ב"כ הבאין כאחד ואין מלמדין, והוצרך רבא לומר את"ל דס"ל לשמאי דבכהבכ"א מלמדין, ואע"ג דרבא גופא קאמר בחגיגה (דף יו"ד) דבמעילה יש שליחות מג"ש דחטא חטא הוא רק משום דהך ג"ש מפורש בברייתא דמייתי הש"ס במכילתין שם, אבל עיקר הילפותא לשליחות היא מקרא דואשמה הנפש ההיא, וגם סתמא דגמ' בקדושין קאמרה דמעילה וטביחה ומכירה הו"ל ב"כ הבאכ"א וקשה הא תרווייהו קראי צריכי כנ"ל, אלא ע"כ דגם סתמא דגמ' ס"ל לדרש זה דואשמה הנפש ההיא, ועיין בספר אור חדש על מס' קדושין בסוף הספר מש"כ הגאון המחבר שם בזה:

דף כ:

רשב"ג מתיר וכו' בקנה ובכבד ובלב וכו' כצ"ל וכן הוא בנדרים דף נ"ד:

ש"מ מוסיף על שליחותו הוה וכו', עיין ברש"י ורגמ"ה ותוס' והנה עיקר בעיית הגמ' הוא אם לענין אם המוכר שהוא המשלח יוכל לחזור בו אם לאו, אבל זה ברור מסברא דהלוקח יכול לחזור בו אם אין המוכר רוצה לתת לו כור רק לתך וכן כתב הר"ן והרא"ש בכתובות שם והוא פשוט, וא"כ קשה מאוד למה לא יהיה זה גופא קפידא גם לענין המוכר המשלח, והרי אלו אמר המשלח להשליח למכור לתך ומכר רק לתך כדבריו, אלא שהתנה עם הלוקח שאם ירצה הלוקח לחזור בו הרשות בידו והמוכר לא יהיה יכול לחזור בו. הא ודאי דמסתמא הוא שינוי ועוות בשליחות דאם יוזל יחזור בו הלוקח ואם יוקר לא יוכל המוכר לחזור בו, וא"כ ה"נ אפי' תימא דמוסיף על שליחותו הוה כיון שהלוקח יכול לחזור למה לא הוה מעביר על דעת בעה"ב המשלח, ועיין בקצוה"ח סי' ר"ה סעי' ז' מה שהביא משו"ת חות יאיר ומש"כ הקצות שם על דבריו ובתוס' בב"מ (דף ק"א ע"א) ד"ה דמי עבד גדול ובמקנה קידושין (דף כ"ו) ד"ה אלא מהכא ואקח את ספר המקנה, והרמב"ם פ"א משליחות ה"ג כתב נתן לו מעות לשלוחו לקנות לו קרקע וקנה לו שלא באחריות ה"ז עוות והשליח לוקח אותה לעצמו שלא באחריות וחוזר ומוכרה למשלח באחריות הואיל וקנה אותה במעותיו והאחריות על השליח וכן כל כיוצא בזה עכ"ל, ועיין בראב"ד שם והכ"מ שם כתב וז"ל, והר"ן בפרק האיש מקדש תירץ דאה"נ דאין כופין למשלח ויכול לומר תן לי מעותי דלתקוני שדרתיך ולא לעוותי, ויותר הייתי רוצה באחריות המוכר מאחריותך, אלא אם הוא חפץ בקרקע יקבל השליח עליו אחריות, ולי נראה דאה"נ דמחייב המשלח לקבלה כשיקבל עליו השליח אחריות

מפני שהרי קנאה במעות המשלח ואין כאן אונאה לגבי משלח שהרי זה קיבל עליו אחריות עכ"ל, וא"כ לסברת הכ"מ גם בנ"ד א"ש דכיון דכל העוות הוא מה שהלוקח יוכל לחזור בו, א"כ שהלוקח מקבל עליו עתה שלא לחזור בו ורוצה בלתך כבר מתוקן העוות והקנין קיים, אבל לפי דעת הר"ן וכן להראב"ד שם אכתי צע"ג סוגיא זו לענ"ד, וראיתי בספר יד אליהו מר' אליהו קאלישער בפסקים סי' כ' דיבר מעט בסוגיא זו אבל לא נגע בענינינו כפי הצורך לענ"ד והנני רק מעורר, והנה לכאורה יש לפשוט עיקר איבעיא זו מהא דתנן להדיא בתרומות (פ"ד מ"ד) אם נתכוין להוסיף אין תרומתו תרומה, הרי דמעביר על דבריו הוה דאל"כ למה אין תרומתו תרומה, יהיו השיריים מתוקנים לחולין גמורים והתרומה מדומע אם מעט טבל כמה שהוסיף, ועיין בר"ש שם מה שמחלק, אכן בירושלמי (פ"ד ה"ד) מתרומות איתא ר"ח בעי קומי ר' יוסי תמן תנינא א"ל תן להם חתיכה חתיכה והוא אמר טולו שתים שתים והם נטלו שלש שלש כולן מעלו והכא אמרת הכין, א"ל תמן מחתיכה הראשונה נסתיימה שליחותיה של בעה"ב ברם הכא על כל חיטה וחיטה נסתיימה שליחותיה של בעה"ב עכ"ל הירושלמי שם, ועיי"ש במפרשי הירושלמי ובגירסת הגר"א ז"ל בשנות אליהו, ונראה דהירושלמי לא סבירא ליה כתירוצא דרב ששת כאן גם לפי האמת וכבר הודעתיך שהנני רק מעורר:

דף כא.

במשנה א"ל הבא לי מן החלון והביא לו מן הדלוסקמא מה"ד וה"ל מה"ח השליח מעל, המהרי"ק שורש כ"ז הוכיח מכאן דבשינוי כל דהוא פקע השליחות מהשליח, והמכתב מאליה ש"ח סי' ל"ט הקשה ע"ז מדאמרינן בגיטין (דף כ"ט ע"א) אל תגרשה אלא בבית וגרשה בעליה וכו', שמשם הוכיחו האחרונים דדוקא כשאמר לו בלשון שלילה אז הוה קפידא אבל אם א"ל גרשה בבית וגרשה בעליה הגט כשר כמש"כ הב"ח והב"ש סי' קמ"א סקכ"ב, ומתחילה תירץ דמעילה שאני דחידוש הוא דבעלמא קיי"ל אין שליח לד"ע ובמעילה ישל"ע להכי כל ששינה כל דהוא בטלה שליחותו ע"ש שהאריך, אבל באמת אשתמיטתיה התוס' בגיטין (דף ס"ה ע"ב) ד"ה הא והא רבנן וכו' דמדמו ההיא דהבא לי מן החלון להההיא דעירב לי בתמרים ועירב לו בגרוגרות, וא"כ מהסוגיא דגיטין (דף ס"ה) הו"ל להקשות אההיא דגיטין (דף כ"ט) מ"ש בית ועליה מתמרים וגרוגרות וממגדל ושובך שם. וכאשר באמת בתוספתא רפ"ג דמס' עירובין שנויים כולם יחד וכן פסק בשו"ע או"ח סי' ת"ט סעי' ו' דבבית ועליה הוה שינוי כמו תמרים וגרוגרת, וא"כ המשנה דידן דהבא לי מן החלון והביא מן הדלוסקמא אתיא כסוגיא שלימה דגיטין (דף ס"ה) הנ"ל ולא קשה מידי, וישוב הגמ' דגיטין (דף כ"ט) הנה לפי רעת השו"ע או"ח סי'

ת"ט סעי' ו' צ"ל דלאו דוקא נקט לשון שלילה, אי נמי משום דמילתא תליא בפלוגתא דרבה ורב יוסף (דף ס"ה) שם לפירש"י שם, דתמרים וגרוגרת דהוה קפידא היינו דוקא בשל חבירו משום דלית ליה רשות בגרוגרת דחבריה אבל בשלו אין קפידא, א"כ ה"ה בית ועליה אין קפידא, ואע"ג דלרבה ואביי שם יש קפידא גם בשלו בתמרים וגרוגרות ובמגדל ושובך וא"ה ה"ה בודאי בבית ועליה, ודעת הרמב"ם ושו"ע שם כרבה ואביי, מ"מ הש"ס בגיטין י"ל דלא נחית נפשיה בפלוגתא ונקיט גוונא דלכו"ע חשיב שינוי, ולהתוס' ורשב"א דבתמרים וגרוגרת שלו הוה קפידא גם לרב יוסף וה"ה מגדל ושובך שלו וכמש"כ הרשב"א בספרו עבודת הקודש בדיני עירוב וה"ה בית ועליה, ולפ"ז צריך ישוב הסוגיא דגיטין (דף כ"ט) למה לי לשון שלילה. ואפשר ליישב משום דלא מעייל נפשיה בפלוגתא דרבנן ור"א בגיטין (דף ס"ה) דלר"א מראה מקום הוא לו וא"כ אין זה שינוי אלא א"כ א"ל בלשון שלילה, ולפ"ז להתוס' והרשב"א אתיא משנתינו דכאן במעילה כרבנן דר"א בין לרבה בין לרב יוסף, אבל לפירש"י לא אתיא רק אליבא דרבה אבל לרב יוסף קשיא, ובאמת התוס' בגיטין (דף ס"ה ע"ב) הביאו ראיה ממשנתנו לפירושם נגד פירש"י, ועיין עוד בתוס' בב"מ (דף מ"ב ע"ב) ד"ה מי אמר לי, ואפשר צ"ל לפירש"י לרב יוסף דמעילה שאני כמו שעלה על דעת המכתב לאליהו כ"כ הגאון צמח צדק החדש, ובפשוט נראה דודאי בגט שכל הענין של הנתינה היא כמעט רגע מסתמא אינו מקפיד מבית לעליה רק אם התנה בפירוש, אבל לענין עירוב או לענין מעילה אמדינן דעתיה דמסתמא מקפיד הוא בין בית לעליה ומחלון לדלוסקמא וכיוצא, וגם י"ל דענין בית ועליה תליא במחלוקת ר"מ וחכמים בנדרים (דף נ"ו) דלחכמים עליה בכלל בית משו"ה צ"ל אלא בבית ודו"ק, ועיין בתוספתא דמכילתין פ"ב דאיתא שם שאם אמר לו לקנות מיוסף וקנה משמעון הוי קפידא ושינוי כדעת התוס' ועיין במהרי"ט ח"ב ח"מ סי' כ"ז וברש"ש גיטין כ"ט ע"א ובמחנה אפרים סי' ג' מה' שלוחים ודי בזה כאן:

בגמ' מאי קמ"ל דדברים שבלב אינם דברים, בפיהמ"ש להרמב"ם ז"ל ללמדינו שהעיקר הידוע בידינו דדברים שבלב אינם דברים פשוטים ג"כ לענין מעילה עכ"ל, כוונתו נראה דלא נימא כיון דעיקר שליחות זה דמעילה הוא לדבר עבירה והוא חידוש שבכה"ת אשלד"ע, גם דברים שבלב יבטלו השליחות והוא כסברת היד אליהו שהבאתי במתניתין, אי נמי כיון דעיקר מעילה הוא בין אדם למקום וכלפי שמים גליא מחשבתו נימא דדברים שבלב נמי הוה דברים. קמ"ל דמ"מ גבי מעילה נמי דבשב"ל אינם דברים:

שם בגמ' א"ר ששת שנזכרו שניהם, פי' ולהכי מעל החנוני כשיוציא, והקשה הגרע"א ז"ל בתוס' רע"א במשנה כאן על הגמ' דנדרים (דף ל"ה ע"א) דלמה לא פשט האיבעיא

שם ממשנתנו, והיא קושיא הצריכה ישוב ותירוץ התפארת ירושלים קשה להבין, אך י"ל דבמתניתין להכי לא מעל החנוני קודם שהוציאו משום שהשינוי רשות לא עשה החנוני כמש"כ הר"ן שם, ואי משום הנאה שמכר החפץ זה לא הוה הנאה רק בזבינא דרמי על אפיה כדאיתא שם בנדרים, משו"ה לא מעל החנוני עד שהוציא, אבל התם בנדרים הרי במתנה נתן לו ונהנה תיכף משקיבל להכי קמבעי ליה דשמא מעל מיד, וקפשט ליה דמ"מ לא מעל עד שיוציא כיון דנתן לו אחר כמש"כ הר"ן שם, ובזה ניחא נמי האיבעיא בב"מ (דף צ"ו ע"ב) גבי בעל בנכסי אשתו ומסיק דבעל מעל כשיוציא, וגם שם אין לפשוט ממשנתינו. מה"ט דהא הבעל קונה הדברים בלי נתינה שום דבר תמורתם:

שם אר"א עשאום כמעטן של זתים וכו' ריו"ח אמר כאותה ששנינו וכו' אלמא אתעביד מחשבתו ה"נ אתעביד מחשבתו, הגאון הנפלא ר' יוסף חזן וצ"ל בספרו תקרי לב כתב וז"ל יש לחקור בשליחות יד וטביחה ומכירה דנמי יש שלד"ע כמו במעילה, אם נמי חייב בשלח יד ע"י חרש שו"ק או גנב שטבח או מכר ע"י חשו"ק חייב כמו במעילה דהא אתעביד שליחותיה או לא, ולכאורה נראה דכל שהוא לדבר עבירה גם אם עשה ע"י מי שאינו בר שליחות נמי חייב, וראיה לזה מהא דב"מ דף יו"ד דמבואר שם דהא דרבי קרא חצר לענין גנבה הוה מטעם שליחות אע"ג דחצר דגט הוא מטעם יד עיין בח"מ סי' רמ"ג, ובגמ' הקשו א"כ יש שליח לדבר עבירה ותירצו שם רב סמא ורבינא ע"ש, ולכאורה קשה איך נימא שיהא חצר מטעם שליחות הרי מאתם גם אתם ממעטינן גם עכו"ם משום שאינו בן ברית מכ"ש חצר שאינו חי מדבר רק דומם ולא נצטוה בשום מצוה ואינו כמו אתם כלל, וע"כ לומר דמריבויא דחצר לענין גנבה דהוה שליח גם לדבר עבירה אע"ג דגם בגנבה קיי"ל אין שלית לד"ע, ילפינן דחצר וכל דדמי ליה שאינו בגדר שליחות בעלמא מ"מ בדבר עבירה מתחייב על ידם המשלח וכן איתא בשמ"ק שם בשם הרמב"ן, ומשו"ה יש שליח לדבר עבירה ע"י גוי ומשו"ק שהרי חצר גרע מכולם ומ"מ מתחייב המשלח על ידו. ואין להקשות א"כ למה איתא בב"מ דף ע"א דישראל שלוה מעות מישראל ע"י גוי בריבית אין איסורו מה"ת וכן פסקו הפוסקים, י"ל דהתם עיקר השליחות היא להלואה שאין בזה איסור כלל, אלא שמסתעף ממעשה השליחות ההיא גם עבירה דריבית, וכיון דלעיקר הלואה אין שליחות לגוי ממילא אין שליחות גם להא שלוה בריבית, וממילא כשהגוי נותן הריבית אין כאן עבירה מה"ת כלל, משא"כ בשאר איסורים דלא שייך סברא זו, והא דפריך הש"ס גבי מעילה והא לאו בני שליחות נינהו י"ל משום דכל מילי דמעילה חטא חטא מתרומה ילפינן ובתרומה הרי אין שליחות לחשו"ק היה ס"ד דמקשה דגם במעילה הדין כן, אך מדברי התוס' בב"מ שם דף יו"ד ד"ה אשה

ועבד מבואר דגם לד"ע אין שליחות לגוי וחשו"ק ופטור המשלח ובשמ"ק שם מביא כמה ראשונים שכתבו כהתו' הנ"ל, וגם מהסוגיא דב"מ דף צ' גבי חסום פרחי ודש בה ושם בענין אמירה לעכו"ם דאיסור לאו כסירוס מוכח דלא לקי ישראל המשלח ואין כאן רק איסור דרבנן דאמירה לעכו"ם, גם בשו"ת הרדב"ז החדשות סי' תל"ב נקט בפשיטות דאין שליח לד"ע אפי' ע"י גוי וחש"ק עכ"ד הגאון בעל חקרי לב הנ"ל בתשובותיו, ויש כאן מקום להאריך הרבה מאוד מענין לענין אבל הנני רק מעורר:

בתוס' ד"ה הבא לי מן החלון וכו' שליח מעל פירוש לכשיוציא הבעה"ב שהוא מסתמא גזבר וכו' עכ"ל, התוס' בקדושין (דף נ"ה) ובב"מ (דף צ"ו) ס"ל דטעמא דגזבר לא מעל עד שיוציא משום דמעילה תליא רק במה שמכוין להוציא מרשות לרשות, כגון דהיה סבור שהוא חולין של חבירו ורצה להחזיק לעצמו ולהוציא מרשות חבירו לרשות שלו או להשתמש בו דהוה שולח יד, וכן בסבור שהוא שלו ונתן לחבירו דמוציא מרשות דידיה לרשות אחר. אבל אם אינו רוצה להוציא מרשות לרשות אינו מועל בנטילתו עד שיהנה, ואם סבור ראובן שממון זה של שמעון ונתנו לשמעון לא מעל, ומשו"ה גזבר שהיה סבור שהוא שלו ונטלו לעצמו והרי לא היה בדעתו להוציא מרשות לרשות לא מעל עד שנהנה, וכן הוא דעת הרמב"ם להדיא בפ"ו ה"ז מה' מעילה, אבל התוס' כאן ס"ל דדוקא הגזבר לפי שאצלו הוא מקום הנחת ההקדישות תמיד וכל שהוא ברשות גזבר הוא ברשות הקדש ולא יצא לרשות אחר, אבל אם היה ההקדש ברשות אחר וסבור שהוא שלו ונטלו לעצמו מעל, וזהו שכתבו כאן דמדקאמר בעה"ב ולא קאמר המשלח משמע דהחלון והדלוסקמא הם בבית המשלח ומשו"ה קורא אותי בעה"ב, וממילא מסתמא הוא הגזבר דמסתמא מונח מעות הקדש בבית הגזבר, ויקשה האיך תלוי הדבר במה שבעה"ב הוא הגזבר, הרי ממנ"פ אם השליח חשב שהמעות חולין של בעה"ב הזה אף אם אינו גזבר במה מעל השליח, הרי לא רצה להוציא מרשות לרשות, ואם חשב השליח שהמעות של איש אחר אף אם בעה"ב הוא הגזבר הא מ"מ השליח רצה להוציא מרשות לרשות מרשות האחר לרשות בעל הבית, והו"ל להתוס' לקבוע דבריהם על הרישא דבעשה שליחותו בעה"ב מעל דאם הוא גזבר לא מעל עד שיוציא, וגם בזה. מה לי אם הוא גזבר כיון דהמעות שבחלון היו בביתו והיה סבור שהוא שלו אינו מועל ואינו תלוי כלל בגזבר, ומה דאמרינן בגמ' באבנים המסורות לגזבר עסקינן היינו דמשו"ה מונחים אצלו והיה סבור שהם שלו, לאפוקי אם היו מונחים ביד אחר והיה נוטלם שהיה רוצה ליטול ולהחזיק בשל אחר אבל לא תלוי בגזבר או לא כמש"כ להדיא המל"מ פ"ו מה' מעילה, א"כ מה זה שדייקו התוס' כאן לומר שהוא מסתמא הגזבר מה צורך לזה הא

בלאו"ה כיון שהיו מונחים אצלו וסבור שהם שלו לא למעול, אע"כ דהתוס' כאן ס"ל דדוקא גזבר שבנטילתו אינו מוציאו מרשות הקדש דרשותו רשות הקדש הוא משו"ה לא מעל כמו שהוציא המל"מ שם מהתוס' פרק השואל, וכן דייקו התוס' לעיל (דף י"ט ע"ב) ד"ה נטל אבן לפי שאינו מוציא מרשות הקדש בנטילתו שכל זמן שהוא ברשות הגזבר הרי הוא ברשות הקדש עיי"ש, משמע מלשונם שם נמי דדוקא בגזבר לפי שאצלו הוא מקום הנחת ההקדישות, וכל היכא דאיתא ברשות גזבר הוה ברשות הקדש ולא יצא מרשות הקדש לרשות אחר, אבל אם היה ההקדש ביד אחר והיה סבור שהוא שלו ונטלו לעצמו מעל כן הוא שיטתם כאן ודו"ק היטב:

תוס' ד"ה נתנו ע"ג הקוף וכו' לכך נראה דהכא מיירי בעומד וראהו שהפיל הניח וכו' ואמר הרואה תקני לי פת וכו' עכ"ל, אזלי התוס' הכא בשיטת רש"י עירובין (דף ל"א ע"ב) דקטן לא אלים למקני רשותא, דבעי אמירה שיאמר השליח שביתת פלוני במקום הזה ואמירת הקטן לא כלום הוא, וכאן במעילה מיירי בעומד וראוה והמשלח אמר שביתתי תהא שם, ולהתוס' בעירובין שם דפליגי על רש"י מיירי כאן ברואה שהניח הפיל אבל לא בעינן שיאמר המשלח דבר, ולשיטת התוס' שם הא דבקטן אינו עירוב הוא משום דלא מהימן שהניח אבל אמירה לא בעינן, ורוב הפוסקים ס"ל כרש"י ותוס' כאן דבעירב בפת אמירה בעינן וכמש"כ המג"א סי' תט"ו סק"ה דאם לא אמר אינו עירוב, ומה שהגיה שם הנתיב חיים דאם לא אמר הוה עירוב דנמשך כנראה לשיטת התוס' בעירובין שם אבל הגהתו תמוה דהא קיי"ל כרש"י והתוס' כאן. דחסרון דקטן אינו משום דאינו נאמן אלא משום דבעינן אמירה ואין אמירת קטן כלום, ואמנם התוס' שם הקשו על רש"י קושיא עצומה דהא מפורש הקשה שם הש"ס גבי קטן וליחוש דלמא לא ממטי ליה הרי דלא מהימן, ואמת דרבינו יונתן באלפס במשנה שם מפרש קושית הגמ' לא על קטן אלא על מי שאינו מודה בעירוב וא"כ י"ל דקטן נאמן. אבל דא עקא דרש"י גופא מפרש קושית הגמ' על קטן וא"כ התמיה עצומה כאמור, ואולי י"ל דהרי שם כתבו התוס' להס"ד דגמ' דאע"ג דחזקה שליח עושה שליחותו היינו רק בסומך עליו בכל השליחות, אבל אם סומך עליו רק במקצת השליחות אין אומרים חזקה זו ע"ש, אלא דמסקנת הש"ס דגם בזה אמרינן חזקה שליח עושה שליחותו, וא"כ י"ל דבקטן נחתינן חד דרגא ולא אמרינן גביה חזקה שליח עושה שליחותו רק בעשהו שליח לכל השליחות ולא בסומך רק במקצת, וא"כ שפיר מוכרח רש"י לפרש טעמא דקטן משום דלא אלים למקני רשותא דאל"כ הוה אמרינן חזקה שליח עושה שליחותו דהא עושה הכל על ידו ונאמן, אבל באמר לאחר לקבל ממנו פריך הש"ס שפיר דלמא לא ממטי ליה, ומתרץ בעומד ורואהו,

דכיון דאין כל השליחות נעשה ע"י גבי קטן לא אמרינן חזקה שעש"ל אפי' לפי האמת ויש להאריך בזה, ועיין בהגהות מלא הרועים בעירובין שם, אבל קצרתי מפני שאין כאן עיקר ענין זה כמובן, ודע דבירושלמי פרק בכל מערבין איתא דהא דהשולח ביד קטן אינו עירוב הוא רק בקטן ממש, אבל קטן בן תשע ועשר אמר שמואל שם דעירובו עירוב, אבל הפוסקים השמיטו ירושלמי זה ולא הביאוהו לדינא, משמע דס"ל דלא כהירושלמי אלא דבעינן בן י"ג שנה שלימות לענין עירוב ע"י, והטעם שהשמיטוהו הפוסקים י"ל דשמואל בירושלמי אזיל לשיטתיה בעירובין (דף פ' ע"א) דבעירובי תחומין אין צריך לזכות, ובתוס' שם ד"ה רב כתבו להסביר דעירובי תחומין קיל דלא קנו רשות אחרים היא וכו', ועוד כיון דעירוב תחומין אין מערבין אלא מדעתו אמירתו שהוא אומר לו צא וערב לי חשובה כזכיה ע"ש, וא"כ לשמואל דקטן שהגיע לעונת הפעוטות שיש לו קנין במטלטלין כבגיטין (דף נ"ו) עירובו עירוב אף באין דעת אחרת מקנה אותו כיון שאין זה קנין גמור, אבל לדינא דקיי"ל כרב שם דצריך לזכות דהוה קנין גמור אין עירוב קטן כלום כיון דאין כאן דעת אחרת מקנה, ולא דמי לשיתופי מבואות דיש שם דעת אחרת מקנה ועיין בריטב"א בעירובין שם מיהו זה א"ש אליבא שיטת רש"י ושיטת התוס' כאן אבל לשיטת התוס' בעירובין הנ"ל דחסרון דקטן לענין עירוב הוא רק משום נאמנות, א"כ אין לנו עדיין שום טעם וסברא למה לא נפסוק כשמואל בירושלמי שם, ואולי דבאמת לשיטתם הלכה כהירושלמי אלא דרוב הפוסקים לא ס"ל כשיטתם כנ"ל, ואפשר עוד לפלפל אליבא דר' יהודא דס"ל בתרומות פ"א דקטן שתרם תרומתו תרומה וא"כ יכול הקטן להיות גם שליח, דהרי כל עיקר כלל זה דאין שליחות לקטן הוא משום דאינו יכול לתרום כמש"כ רש"י בב"מ (דף ע"א ע"ב) ע"ש, גם יש לעיין לפי מש"כ התוס' בגיטין (דף ס"ד ע"ב) דבמידי דאיתא לקטן שפיר יש לו שליחות ע"ש, והרי קטן לעצמו שפיר מערב בפת או ברגליו כדמוכח בשו"ע או"ח סי' תי"ד סעי' ב', וזהו מסתמא בקטן בר דעת שהגיע לעונות הפעוטות עכ"פ וא"כ יש מקום לומר לדינא דקטן בן תשע ועשר יכול להיות שליח לערב וקצרתי מאוד:

דף כא:

בגמ' דא"ל אי יהבית דינר וכו', התו' בכתובות שם הקשו דגם בקטניות נימא הכי ע"ש ובהגהות חק נתן כאן, ובפשוטו י"ל דגבי קטניות יכול השליח לומר מה איכפת לך אלך ואביא לך עוד קטניות כיון שהוא דבר הנפרד, אבל גבי בגד או אתרוג אין לומר כן שיביא לו עוד שהרי אי אפשר להצטרף שני חלקים או שני אתרוגים להדדי וק"ל חיי אריה,

אכן כבר כתבו התוס' שכשקונה בסכום גדול ביחד בפעם אחד מוזיל לו המוכר טפי כידוע שכן דרך התגרים, ועיין ברש"י בכתובות שם ובמפרשים וקצרתי:

במשנה או שאמר פרוטה מן כים זה הקדש, ראיתי מי שהקשה כאן עפ"מ שיש לחקור בהא דקיי"ל דבדאורייתא אין ברירה, אם הכונה שאין בדבריו כלום ונשאר הדבר כמו קודם אמירה או דאמירתו שפיר מהני אלא שאין אנו יכולין לברר על מה חל אמירתו, ולמשל בהא דאיתא לקמן שאמר שני לוגין שאני עתיד להפריש ה"ה תרומה דר"י ור"ש אסרו לשתות משום דאין ברירה, אם הכונה היא דכיון דאין ברירה דמי כלא אמר כלל ונשאר היין טבל כשהיה, או דאמירתו מ"מ מהני ויצא היין מדין טבל אלא דמ"מ אסור לשתות משום דאין ידוע איזו שני לוגין הם התרומה והו"ל היין דימוע שאסורה לזר אבל לכהן מותר באמת לשתות, ויש בזה מחלוקת הראשונים דבתוס' עירובין (דף ל"ז ע"ב) ד"ה אלא מעתה וכו' דהתוס' שם ס"ל דלא חל האמירה כלל ונשארו טבל כשהיה, ובשם הר"י הביאו דס"ל דדבריו עשו פעולתן אלא דאין ידוע לנו איזו הן התרומה משום דאין ברירה עיי"ש, ובדעת רש"י יש סתירות בענין זה באיזה מקומות, אבל הרמב"ם נראה דס"ל כהתוספת דלא חלו דבריו כלל ונשארו התבואה טבל כשהיה עיין בדבריו בה' מעשר פ"א ה"א, וכן משמע דעת רגמ"ה בפירושו בחולין (דף י"ד ע"א) והכי משמע פשטיות הסוגיא דעירובין שם (דף ל"ז ע"ב) דאיתא התם דהאומר מ"ש שיש לי בביתי מחולל על סלע שתעלה בידי מן הכיס דלמ"ד אין ברירה לא חילל ע"ש הרי דלא מהני אמירתו כלל ועיין בספר דבר אברהם סי' למ"ד, וא"כ קשה במשנתנו למה באמר פרוטה מכיס זה הקרש לכו"ע חל ההקדש אלא דלר"ע כיון שהוציא הראשונה מעל ולרבנן עד שיוציא כל הכיס, הרי אנן קיי"ל דאין ברירה וא"כ לא פעל בדבריו כלל ונשאר הכל חולין ואיך יביא קרבן מעילה אפי' כשיוציא כל הכיס זוהי הקושיא שראיתי מי שמקשה, אבל לענ"ד אין כאן קושיא כל עיקר דהתוס' בעירובין שם פליגי שם עם הר"י רק בעשה איזה מעשה קנין או קרא שם תרומה ותלה הדבר בתנאי דלהבא, כגון דאמר שני לוגין שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה וכן סלע שתעלה בידי מן הכיס וכו', להכי ס"ל להתוס' והרמב"ם ורגמ"ה דכיון דאין ברירה לא חל המעשה והדיבור כלל ובטל הקנין או קריאת השם, והר"י ס"ל דאף דאין ברירה חל המעשה והדיבור ומשו"ה ס"ל דאחר מהן ודאי תרומה דקריאת השם ודאי חל, אבל כל זה הוא בקרא שם תרומה או הקדש על תנאי כמו שביארנו לעיל, דמה שאמר. מה שתעלה בידי מן הכיס או מה שאני עתיד להפריש הוה תנאי דלהבא, אבל בקרא שם תרומה בלא שום תנאי כגון שאמר שני לוגין בחבית זו יהיה תרומה או סלע אחד בכיס זה והיה מעשר, כהך דהכא במשנתינו שלא אמר

פרוטה שתעלה בידי מכיס זה יהא הקדש דאז הוה תנאי דלהבא אלא אמר פרוטה בכיס זה הקדש בלא שום תנאי, ודאי דלכו"ע אפי' אם אין ברירה חל ההקדש על פרוטה אחת וכן חל באופן זה על שני לוגין שם תרומה ועל סלע אחד שם מעשר שני, ושפיר פליגי כאן ר"ע ורבנן מתי מעל אם מיד כשהוציא הראשונה או עד שיוציא את כל הכיס, ויש לי לענ"ד הערה עצומה על הסוברים דאם אין ברירה בטל המעשה והענין לגמרי והוה כלא אמר וכלא עשה כלום, דאיך יפרנסו הש"ס דזבחים (דף ג' ע"א) דבעי להוכיח דבגט סתמא פסול ממשנה דהיו לו שתי נשים ששמותיהן שוות ואמר ללבלר כתוב ואיזה שארצה אגרש פסול, ודחי שאני התם שאין ברירה ופירש"י דגרע מסתמא דשמא היה בדעתו של בעל בשעה שנכתב לשם השניה ואנתיק לשם אחרת עכ"ד, ואם נימא דהא דאין ברירה הוה כלא אמר כלל הרי הוא כסתמא ממש ושוב מוכח דסתמא פסול דהא לא אנתיק כלל לשם אחרת, והנה בגיטין שם יש מחלוקת אם אחרון פוסל לכהונה, וכתב הרב קרן אורה בזבחים שם דריו"ח דס"ל בגיטין שם דגם אחרון אינו פוסל ס"ל דאין ברירה היינו דהוה כסתמא דלא הוה גט כלל ולהכי לא פסול, ומאן דס"ל שם דאחרון פוסל הוא סובר דאמירתו אמירה מעליא היא אלא דמספקינן על איזה כוון אבל מ"מ ספק יש שמא כוון לזו משו"ה פוסל, וי"ל עוד דריו"ח לשיטתיה דאפי' בדרבנן אין ברירה א"כ ס"ל דאין כאן ספק כלל, ולר' אושעיא דס"ל דבדרבנן יש ברירה ס"ל דאמירתו מהני אלא דהוה ספק לאיזה כוון וספק דרבנן לקולא ועפ"ז יש לפלפל כאן הרבה אבל לענינינו די בזה:

דף כב.

בגמ' כי אתי רב דימי אמר רמי ליה ר"ל לריו"ח מ"ש רישא ומ"ש סיפא וכו', כי אתי רבין אמר וכו', ר"פ אמר כיסין אלוגין רמי ליה. אין כאן חלילה הכחשה בין תלתא אמוראי אלה אלא שכאשר נשנית משנתנו בביהמ"ד הקשה ליה ר"ל לריו"ח כל השלשה קושיות האלה, ועל כולן תירץ לו ריו"ח התירוץ האחד דמשנתנו מיירי באמר לא יפטור כיס זה מהקדש (עיין תוס' שבת אלא דרב דימי היה בביהמ"ד רק בשעה שהקשה ר"ל לריו"ח מרישא אסיפא, ורבין היה בביהמ"ד בשעה שהקשה לו כיסין אשוורים ורב פפא קיבל מרבו ששמע שהקשה ר"ל לריו"ח גם כיסין אלוגין, וריו"ח תירץ על כל שלשה הקושיות רק תירוצו האחד דבתירוץ זה א"ש באמת הכל כן כתב הרב הגאון ר' אברהם נפתלי הירש הלוי בספרו מלא רצון, והוסיף עוד דהא דמשני ריו"ח באומר לא יפטור כיס זה מן ההקדש, אין הכונה שמגיה המשנה אלא כונתו דסיפא קאי על הרישא, דמיירי שהיו לפניו שני כיסין ועל אחד אמר פרוטה בכיס זה הקדש ועל השני אמר פרוטה מן כיס

זה הקדש, דמשינוי לשונו בהשני מובן כונתו שלא יפטור כיס שני מהקדש, ומשו"ה בשוורים לא אמרינן דכונתו שלא יפטור דיר זה מהקדש דהתם הרי לא היה רק דיר אחד ואין הוכחה משינוי לשון משא"כ כאן גבי הכיסין ובזה א"ש כמה דחוקים שנדחקו בהם הקדמונים עכ"ד, אבל מ"מ הן כל הראשונים לא פירשו שהיו לפניו שני כיסין ואנו אין לצו אלא דברי הראשונים ז"ל: